Полтавський державний аграрний університет
Навчально-науковий інститут економіки, управління, права та інформаційних технологій
Кафедра публічного управління та адміністрування

МАТЕРІАЛИ

III Міжнародної науково-практичної конференції

«Місцеве самоврядування в Україні та світі: теорія і практика»

28 листопада 2023 року
м. Полтава

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ,
КАФЕДРА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ,
КАФЕДРА ГЕОМАТИКИ, ЗЕМЛЕУСТРОЮ ТА ПЛАНУВАННЯ ТЕРИТОРІЙ

ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСНА АСОЦІАЦІЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

ВСЕУКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ ОБ'ЄДНАНИХ
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД (м. КИЇВ)

ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСНА РАДА

ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «ІНСТИТУТ РОЗВИТКУ

ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ПОЛТАВЩИНИ»

ТРОСТЯНЕЦЬКА МІСЬКА РАДА, СУМСЬКА ОБЛАСТЬ

ТЕРЕШКІВСЬКА СІЛЬСЬКА ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА

ОПІШНЯНСЬКА СЕЛИЩНА ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА

КОТЕЛЕВСЬКА СЕЛИЩНА ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА

ЛЕСТЕРСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ (м. ЛЕСТЕР, ВЕЛИКА БРИТАНІЯ)

ВАРШАВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ (м. ВАРШАВА, ПОЛЬЩА)

ОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ (м. ОПОЛЄ, ПОЛЬЩА)

ЩЕЦІНСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ, ІНСТИТУТУ ПОЛІТОЛОГІЇ ТА ДОСЛІДЖЕНЬ У
ГАЛУЗІ БЕЗПЕКИ (м. ЩЕЦІН, ПОЛЬЩА)

УНИВЕРСИТЕТ МИКОЛАСА РОМЕРИСА (MRU) (м. ВІЛЬНЮС, ЛИТВА)

АЗЕРБАЙДЖАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
(м. ГЯНДЖА, АЗЕРБАЙДЖАН)

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКО,

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА
ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.Н. КАРАЗІНА,
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ «ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ»

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ», КИЄВО-
МОГИЛЯНСЬКА ШКОЛА ВРЯДУВАННЯ ІМЕНІ АНДРІЯ МЕЛЕШЕВИЧА

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ НАФТИ І
ГАЗУ, ІНСТИТУТ ГУМАНІТАРНОЇ ПІДГОТОВКИ ТА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ,
КАФЕДРА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ, АДМІНІСТРУВАННЯ ТА МІЖНАРОДНОЇ
ЕКОНОМІКИ

III МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

«МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА»

28 листопада 2023 року

м. Полтава, Україна

УДК 35.07/08 (1-21) (477)
М65

Редакційна колегія:
Лозинська Т.М. – завідувач кафедри публічного управління та адміністрування Полтавського державного аграрного університету, д. н. держ. упр., професор *(відповідальний редактор)*;
Дорофєєв О.В. – професор кафедри публічного управління та адміністрування Полтавського державного аграрного університету, д. е. н., професор *(заступник відповідального редактора);*

М65 *Місцеве самоврядування в Україні та світі: теорія та практика* : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, м. Полтава, 28 листопада 2023 року / за заг. ред. Т.М. Лозинської, О.В. Дорофєєва. Полтава : ПДАУ, 2023. 298 с.

У матеріалах конференції висвітлені результати наукових досліджень з актуальних проблем місцевого самоврядування і пошуку шляхів їх розв'язання за тематичними напрямами: «Правове забезпечення місцевого самоврядування», «Управління розвитком територіальних громад», «Соціальна складова місцевого самоврядування», «Місцева економіка та місцеві бюджети», «Політичні аспекти функціонування самоврядної влади», «Аграрна політика і місцеве самоврядування», «Місцеве самоврядування в умовах воєнного стану», «Інформатизація управлінських процесів», «Практики місцевого самоврядування в зарубіжних країнах», «Просторове планування територій територіальних громад»

Для наукових, науково-педагогічних працівників, аспірантів, теоретиків і практиків публічного управління та адміністрування, представників органів влади, громадських діячів України, а також усіх, хто досліджує питання трансформації управління місцевим розвитком в умовах децентралізації влади.

Матеріали конференції друкуються в авторській редакції. За виклад, зміст і достовірність матеріалів відповідають автори. Позиція редакції не завжди може збігатися з точкою зору автора.

© Полтавський державний аграрний університет, 2023

Організаційний комітет конференції:

Голова організаційного комітету:
Галич Олександр Анатолійович – кандидат економічних наук, професор, ректор Полтавського державного аграрного університету, професор кафедри публічного управління та адміністрування

Співголова організаційного комітету:
Лозинська Тамара Миколаївна – доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування Полтавського державного аграрного університету;

Заступники голови організаційного комітету:
Гавкалова Наталія Леонідівна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту і якості Варшавського політехнічного університету (м. Варшава, Польща)
Микійчук Володимир Пилипович – Голова Полтавської обласної Асоціації органів місцевого самоврядування

Члени організаційного комітету:
Калініченко Антоніна Володимирівна – доктор технічних наук, професор, професор Інституту інженерії середовища та біотехнології Опольського державного університету (м. Ополє, Польща);
Тошек Бартломей Г. – доктор економічних наук, професор, професор Інституту політології та досліджень у галузі безпеки Щецинського університету (м. Щецин, Польща);
Патапас Александрас – доктор економічних наук, професор, професор Інституту державного управління Університету Миколаса Ромериса (м. Вільнюс, Литва);
Бардіна Тетяна Олегівна – заступник міського голови Полтавської міської ради з питань діяльності виконавчих органів;
Ковальова Наталія Анатоліївна – заступник міського голови Тростянецької міської ради;
Дудка Ірина Анатоліївна – керівник Громадської організації «Інститут розвитку територіальних громад Полтавщини»;
Саєнко Ольга Василівна – заступник Котелевського селищного голови;
Масюк Юлія Миколаївна – секретар Опішнянської селищної ради;
Черчатий Олександр Іванович – кандидат наук з державного управління, доцент, директор Регіонального центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги у Полтавській області;
Шевчук Сергій Миколайович – доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри геоматики, землеустрою та планування територій Полтавського державного аграрного університету;
Малиш Наталія Андріївна – доктор наук з державного управління, професор, професор Києво-Могилянської школи врядування;
Лопушинський Іван Петрович – доктор наук з державного управління, професор, заслужений працівник освіти України, в.о. завідувача кафедри

публічного управління та адміністрування Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу;
Сокольська Тетяна Вікторівна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри публічного управління, адміністрування та міжнародної економіки Білоцерківського національного аграрного університету;
Козлов Костянтин Іванович – кандидат наук з державного управління, доцент кафедри публічної політики навчально-наукового інституту «Інститут державного управління»;
Дорофєєв Олександр Вікторович – доктор економічних наук, професор, професор кафедри публічного управління та адміністрування Полтавського державного аграрного університету;
Сердюк Ольга Іванівна – кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри публічного управління та адміністрування Полтавського державного аграрного університету;
Мирна Ольга Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри публічного управління та адміністрування Полтавського державного аграрного університету;
Панасенко Наталія Леонідівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри публічного управління та адміністрування Полтавського державного аграрного університету;
Шупта Ірина Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри публічного управління та адміністрування Полтавського державного аграрного університету;
Щетініна Тетяна Олексіївна – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри публічного управління та адміністрування Полтавського державного аграрного університету;
Мац Тетяна Павлівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри публічного управління та адміністрування Полтавського державного аграрного університету;
Панасенко Євгеній Олександрович – доктор філософії з державного управління, старший викладач кафедри публічного управління та адміністрування Полтавського державного аграрного університету

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Мушук Василь Васильович
Удосконалення інституалізації виконання судових рішень як складова правового забезпечення органів місцевого самоврядування та розвитку територіальних громад ……. 13
Нестеренко Альона Миколаївна
Державна аграрна політика в Україні: правове забезпечення ……. 16
Панасенко Наталія Леонідівна, Горабурдо Надія Олегівна
Нормативно-правові засади управління проєктами та програмами в органах публічного управління ……... 19
Рябоконь Олексій Петрович
Актуальність та проблеми щодо впровадження Закону України «Про адміністративну процедуру» …… 22
Сьомич Микола Іванович, Молодецький Максим Вячеславович, Бугаєць Максим Миколайович
Визначення режиму роботи працівника з урахуванням його гендерної ролі як функція роботодавця у процесі перебігу трудових правовідносин 25
Черчатий Олександр Іванович
Роль системи безоплатної правничої допомоги у забезпеченні правової спроможності місцевого самоврядування …….. 27

СЕКЦІЯ 2. УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Бардіна Тетяна Олегівна
Залучення громадськості до прийняття управлінських рішень у органах місцевого самоврядування ……... 30
Бобровська Олена Юріївна
Пошук шляхів підвищення управлінської організації процесів інвестування для відбудови і відновлення територій регіонів ……. 32
Бондаренко Дмитро Миколайович
Кластерна організація державного і галузевого управління відбудовою промисловості ……... 36
Водолажська Анастасія Петрівна, Гончаренко Аліна Сергіївна
Регулювання зайнятості населення в умовах воєнного стану …….. 40
Глухенький Володимир Володимирович, Мокляк Олександр Геннадійович
Державне регулювання діяльності закладів охорони здоров'я на місцевому рівні в умовах децентралізації …….. 42
Глущенко Інна Михайлівна, Журов Тарас Олександрович
Дослідження сутності поняття організаційної культури в державному управлінні: теоретичні положення ……. 44

Гуторова Олена Олександрівна
Стратегічні напрями сталого розвитку сільських територій та управління ними: українські реалії та досвід розвинених країн світу …… 46
Діденко Олег Григорович
Інформатизація стратегічного управління розвитком територіальних громад …… 50
Дорогань Андрій Сергійович, Рогоза Антон Віталійович
Державне регулювання розвитку економічного потенціалу підприємства: сутнісна характеристика ……... 53
Житченко Ірина Ігорівна
Сутність стратегічного управління та моделі розвитку сільських територій …… 55
Зінченко Олександр Сергійович
Функції управління комунальним майном територіальних громад ……. 58
Зюзіна Вікторія Юріївна, Шинкаренко Владислав Юрійович
Формування державної політики сталого розвитку сільських територій ... 60
Канівець Дмитро Андрійович, Єгоров Ігор Володимирович
Використання цифрових сервісів платформи «Дія. Цифрова громада» в процесі цифрової трансформації на рівні громад …….. 64
Козинська Ріна Юріївна
Професійна мобільність державного службовця як інструмент формування його професійного іміджу …….. 68
Кушнірюк Володимир Михайлович, Сорока Христина Володимирівна
Актуальні питання формування лідерства в системі місцевого самоврядування ……. 72
Леоненко Неллі Анатоліївна
Ефективність стратегічного розвитку територіальних громад в контексті туристичної складової …….. 76
Лопушинський Іван Петрович, Сапіжак Ілона Богданівна
Інформаційне забезпечення розвитку організаційної культури в органах публічної влади …… 78
Маматова Тетяна Валеріївна, Чикаренко Ірина Аркадіївна
Забезпечення стійкості, ревіталізації та розвитку територій і громад в Україні: окремі аспекти наукових досліджень кафедри …… 82
Мац Тетяна Павлівна, Товстошкур Оксана Юріївна
Значення концепції smart city в управлінні інфраструктурою міста ……... 86
Мелкумова Юлія Альбертівна
Планування соціально-економічного розвитку громад в контексті регіональної політики ……... 89
Мосора Лариса Степанівна, Сенишин Надія Василівна
Шляхи вдосконалення системи територіальної організації публічної влади в україні в контексті процесів децентралізації державної влади ….. 91
Мотрій Світлана Василівна
Сутність сільськогосподарської дорадчої діяльності та її розвиток …… 94

Панасенко Наталія Леонідівна, Гунько Максим Олегович
Теоретичні основи інноваційного лідерства в публічному управлінні …… 98
Петренко Віктор Павлович, Марич Володимир Федорович
Про роль консенсусу в управлінні розвитком територіальних громад України ...…….. 101
Поступна Олена Вікторівна
Zero Waste як філософія, сучасний тренд і новий підхід в управлінні на місцевому рівні ……. 104
Рибак Станіслав Юрійович, Арбузова Тетяна Василівна
Напрями управління митними та логістичними ризиками державним, муніципальним і комерційним менеджментом ЗЕД ……. 108
Сашко Ігор Володимирович
Партисипативне стратегування на рівні територіальної громади як метод та засіб забезпечення громадської участі ……... 112
Сокольська Тетяна Вікторівна
Розвиток лідерського потенціалу молоді для формування спроможних громад …… 115
Ткачук Анатолій Федорович
Стратегія розвитку територіальної громади: показники та емоції …….. 118
Черниш Оксана Анатоліївна
Удосконалення публічного управління в сфері благоустрою територіальних громад ……. 121
Шупта Ірина Миколаївна, Зеніч Роман Вікторович
Управління крос-культурною командою як новий виклик для менеджера 123
Шупта Ірина Миколаївна, Сагаль Антон Олександрович
Особливості етичного лідерства в діяльності органу місцевого самоврядування ……. 125

СЕКЦІЯ 3. СОЦІАЛЬНА СКЛАДОВА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Арбузова Тетяна Василівна, Поліщук Світлана Петрівна
Партнерство бізнесу і місцевих громад як засіб реалізації соціальних та екологічних ініціатив …… 127
Бєльскова Каріна Святославівна, Голубєва Орина Олегівна
Механізми державного регулювання ресурсного забезпечення галузі охорони здоров'я ……... 131
Діденко Ірина Володимирівна
Шляхи удосконалення системи управління професійної (професійно-технічної) освіти ……... 134
Зінчук Богдан Андрійович, Галюк Борис Олександрович
Роль публічного управління в забезпеченні розвитку муніципальної медицини ……... 137
Колісник Олександра Дмитрівна
Комунікативна політика в молодіжному середовищі ……... 141

Лопушинська Ілона Олександрівна, Масюк Юлія Миколаївна, Саєнко Ольга Василівна
Портал управління знаннями: програми підвищенні кваліфікації посадових осіб публічної влади (від формування позитивного іміджу до якості надання адміністративних послуг) …….. 144
Мамай Олександр Володимирович
Удосконалення державного управління у сфері вищої медичної освіти як механізм забезпечення її якості ……... 147
Маслова Тетяна Федорівна, Садковська Марина Олександрівна
Державне регулювання первинної медичної допомоги: громадоцентричний аспект …….. 149
Панасенко Євгеній Олександрович
Мовна диверсифікація в Україні як виклик для місцевого самоврядування 152
П'ятибрат Руслан Сергійович, Сакало Олександр Іванович
Державна політика у сфері зайнятості населення в умовах воєнного стану 156

СЕКЦІЯ 4. МІСЦЕВА ЕКОНОМІКА ТА МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ

Гулий Кирил Сергійович
Місцеві бюджети україни в умовах воєнного стану ……. 159
Жиган Яна Віталіївна
Розвиток бізнесу в ірпінській міській територіальній громаді київської області в умовах воєнного стану ……. 161
Липовська Юлія Петрівна
Формування та затвердження бюджету місцевого самоврядування на прикладі громад Івано-Франківської області ……. 164
Малиш Наталія Андріївна
Місцевий економічний розвиток в умовах війни та повоєнного відновлення ……... 168
Медведєв Максим Валерійович
Визначення та характеристики державно-приватного партнерства в умовах сучасних суспільних відносин …… 171
Перестюк Інга Миколаївна
Роль місцевого самоврядування в управлінні фінансовою кризою ……. 174
Рекунов Віктор Сергійович
Паспорти громад як засіб підвищення їх інвестиційної привабливості ….. 177
Сліченко Вікторія Володимирівна
Підтримка місцевого бізнесу під час війни …… 179
Шевченко Дмитро Сергійович
Особливості планування місцевих бюджетів під час війни ……. 182

СЕКЦІЯ 5. ПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ САМОВРЯДНОЇ ВЛАДИ

Мануілова Катерина Віталіївна, Пурцхванідзе Ольга Вахтангівна, Луньова Ольга Костянтинівна
Концептуальні засади самоврядної влади України ……... 184
Остап'як Василь Іванович
Системи місцевого самоврядування країн ЄС ……... 187
Руденко Олександр Миколайович
Демократія участі та розвиток регіонів …….. 189
Сердинський Віктор Миколайович
Євроінтеграції України та місцеве самоврадування в умовах війни …….. 193
Тошек Бартломей Г.
Кілька праксеологічних зауважень щодо важливості європейського союзу в контексті загроз сучасного світу 195

СЕКЦІЯ 6. АГРАРНА ПОЛІТИКА І МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

Дорофєєв Олександр Вікторович, Редькін Олексій Вікторович
Основні засади державної та регіональної екологічної політики …… 198
Панасюк Вікторія Іллівна
Кластеризація аграрного сектору економіки за участі органів місцевого самоврядування ……. 201

СЕКЦІЯ 7. МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Борейко Річард Олександрович, Курбатов Олексій Вадимович
Муніципальне управління в умовах викликів воєнного стану ……. 204
Гавриленко Ліана Марзпетунівна
Особливості участі органів місцевого самоврядування у протидії та запобіганні домашньому насильству у період воєнного стану …… 207
Ігольник Юлія Юріївна
Особливості інформаційно-комунікаційного механізму взаємодії місцевої влади з громадою у умовах воєнного стану …… 210
Карапиш Світлана Павлівна
Взаємодія органів місцевого самоврядування і закладів загальної середньої освіти в контексті концепції нуш: математична модель ……. 214
Красій Марія Омелянівна
Забезпечення прав людини органами місцевого самоврядування в умовах воєнного стану ……... 217
Крисаченко Валентин Семенович
Війна і демократія: особливості управління …….. 219
Курносенко Лариса Володимирівна
Концептуалізація готовності до управління в кризових умовах у публічному управлінні: структурний вимір ……... 222

Лапичак Назар Ігорович
Проблеми державного регулювання стандартизації й сертифікації продукції в умовах воєнного стану ……. 225
Романов Дмитро Володимирович
Відновлення місцевого самоврядування на деокупованих територіях …… 227
Рябцев Геннадій Леонідович
Першочергові завдання забезпечення стійкості енергетики регіонів під час дії воєнного стану ……... 229
Щербина Віталій Андрійович, Юр'єва Ангеліна Олександрівна
Проблеми відкритості та прозорості діяльності органів місцевого самоврядування та способи їх вирішення …….. 233

СЕКЦІЯ 8. ІНФОРМАТИЗАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ ПРОЦЕСІВ

Гавкалова Наталія Леонідівна, Табацький Максим Гарійович
Інформатизація як чинник ефективності розвитку місцевого самоврядування ……. 237
Глоба Ольга Олександрівна, Д'яченко Костянтин Сергійович, Чумейко Дмитро Русланович
Інформаційні технології в оптимізації управлінських процесів підприємств ……... 240
Гречаник Богдан Васильович, Ігор Ярославович Росипайло
Інновації в інформаційній сфері публічного управління …….. 243
Дмитренко Сергій Миколайович
Цифрова трансформація системи публічного управління …… 246
Доля Валерій Віталійович, Гиренко Олег Володимирович
Цифрові рішення систематизації процесів повоєнного відновлення України …….. 248
Калініченко Сергій Леонідович, Коротич Євгеній Віталійович
Використання зарубіжного досвіду трансформації системи публічного управління в умовах розвитку цифровізації …….. 251
Кірікеєва Жанна Володимирівна
Міжнародний досвід вповадження інформаційної системи управління освітою у сфері професійної (професійно-технічної) освіти …… 253
Кочур Лариса Василівна
Е-документообіг як один із основних інструментів для забезпечення ефективного управління в органах місцевого самоврядування ……... 256
Литвинов Анатолій Іванович, Василенко Дмитро Олександрович
Перспективи розвитку цифрових технологій в управлінні фінансовим сектором ……. 258
Литвинов Анатолій Іванович, Товт Федір Федорович
Ризики використання криптовалют в управлінні інвестиціями …….. 261
Лозова Оксана Василівна, Перерва Валерій Федорович
Управління бізнес-процесами підприємства в умовах діджиталізації економіки ……... 263

Мандич Ірина Миколаївна
Інформатизація в системі екологічної безпеки та сталого розвитку територій …… 266
Мандич Олександра Валеріївна
Вплив цифрової адаптації компанії на конкурентні моделі розвитку ……. 268
Микитась Аркадій Вікторович
Інформаційні вектори розвитку в управлінських системах суб'єктів бізнесу …… 270
Skliarova Anastasiia, Shvedun Viktoriia
Digital transformations in local governments: specifics, problems and prospectives …… 272
Шумик Наталія Вікторівна
Інформаційна роль веб-сайтів в розвитку взаємодії закладів охорони здоров'я з громадою …… 275

СЕКЦІЯ 9. ПРАКТИКИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Вініченко Марина Сергіївна
Зарубіжний досвід використання програмного забезпечення в діяльності органів прокуратури …… 278
Лахижа Микола Іванович
Теоретичні аспекти та практика модернізації територіального самоврядування в посткомуністичних країнах Європи …… 281
Марахов Кирило Юрійович
Зарубіжний досвід співпраці видобувних компаній та місцевих громад … 284
Фоменко Валерій Сергійович
Дослідження практики місцевого самоврядування в Естонії та Україні …. 286
Черепанов Віктор Вікторович, *Онбиш Андрій Леонідович*
Досвід організаційного забезпечення охорони здоров'я населення на місцевому рівні у Німеччині …… 289

СЕКЦІЯ 10. ПРОСТОРОВЕ ПЛАНУВАННЯ ТЕРИТОРІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Валов Олег Володимирович
Інтегроване просторове планування територій територіальних громад у воєнний та післявоєнний періоди …… 291
Лозинська Тамара Миколаївна
Просторове планування в територіальних громадах як складова і основа стратегічного планування …… 294

СЕКЦІЯ 1. ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Василь Васильович Мушук,
здобувач ступеня Доктор філософії
зі спеціальності 281 Публічного управління та адміністрування,
Полтавський державний аграрний університет,
м. Полтава, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУАЛІЗАЦІЇ ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ ЯК СКЛАДОВА ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Діяльність органів місцевого самоврядування в Україні регламентується рядом законів та підзаконних нормативних актів, основними з яких є Конституція України, Закон України «Про місцеве самоврядування», а також Статут територіальної громади, який може прийматися представницьким органом місцевого самоврядування на основі Конституції України та в межах Закону України «Про місцеве самоврядування», з метою врахування історичних, національно-культурних, соціально-економічних та інших особливостей здійснення місцевого самоврядування (стаття 19 ЗУ «Про місцеве самоврядування»).

Разом з тим, органи місцевого самоврядування та їх посадові особи діють і керуються не лише Конституцією і Законами України, але і рішеннями судів, які обов’язкові для виконання юридичними та фізичними особами на території України.

Дієвим способом захисту порушених або оспорюваних прав органів місцевого самоврядування, яким вони активно користуються, є звернення до суду з відповідним позовом. Прикладом ефективного захисту прав органів місцевого самоврядування у судовому порядку може слугувати стягнення на підставі рішення суду орендної плати за використання майна, відшкодування шкоди, зобов’язання вчинити дії підрядною організацією, розірвання договору, стягнення збитків тощо. Деякі категорії цивільних справ розглядаються судами за обов’язковою участю органів місцевого самоврядування. Прикладом може слугувати категорія справ про захист прав та законних інтересів малолітніх та неповнолітніх осіб (позбавлення та поновлення батьківських прав, визначення місця проживання дитини, відібрання дитини та інші), при розгляді яких, відповідно до статті 19 Сімейного кодексу України, обов’язкову участь приймають органи опіки та піклування, які діють при кожній територіальній громаді.

Також прикладом може слугувати категорія справ про визнання спадщини відумерлою, де позивачем (ініціатором) виступає місцева територіальна громада. Вказаний інструмент, наданий державою органам місцевого самоврядування, дає

можливість органам місцевого самоврядування отримати у власність майно померлих мешканців громади, які на момент смерті не мали спадкоємців, або якщо спадкоємці не звернулися за оформленням спадщини у строк та спосіб, передбачений Цивільним кодексом України. Після визнання судом спадщини відумерлою орган місцевого самоврядування має право прийняти таке майно на баланс громади та в подальшому на власний розсуд розпорядитись майном померлого мешканця громади, здати в оренду, надати таке майно для проживання іншим особам (у тому числі внутрішньо переміщеним особам) тощо.

З огляду на вказане, очевидним є те, що, по-перше, усі органи місцевого самоврядування у своєму складі повинні мати потужний юридичний відділ, який повинен вчасно та якісно захищати права громади, використовуючи надані державою механізми захисту. По-друге, очевидним є також те, що без ефективної систему судового захисту та системи подальшого виконання прийнятих рішень, органи місцевого самоврядування будуть позбавлені інструменту захисту порушених прав, що неминуче призведе до втрати довіри суспільства по відношенню до влади, а також до прямих фінансових втрат.

Однак, судовий спосіб захисту є дієвим лише за умов реального виконання рішень судів, виконання яких забезпечують органи примусового виконання, підпорядковані Міністерству юстиції України.

Окрім того, слід також зазначити, що відповідно до глави 16 Кодексу України про адміністративні правопорушення, органам місцевого самоврядування надано право розгляду справ про адміністративні правопорушення, віднесені вказаним кодексом до компетенції адміністративних комісій, створених при виконавчих комітетах сільських, селищних, міських рад, примусове виконання яких забезпечують знову ж таки органи примусового виконання рішень.

Таким чином, від ефективного функціонування органів примусового виконання рішень залежить не тільки авторитет органів місцевого самоврядування, довіра суспільства до влади, захист прав незахищених верств населення, забезпечення правопорядку та дотримання громадянами та підприємствами встановлених центральними та місцевими органами влади правил втілених у законах та підзаконних нормативних актах, але і наповнення бюджету усіх рівнів, що забезпечує функціювання органів місцевого самоврядування та держави в цілому.

Вказане свідчить, що система органів примусового виконання рішень відіграє велике значення у функціонуванні та розвитку органів місцевого самоврядування та держави вцілому, вказуючи на неможливість ефективного функціонування центральних та місцевих органів влади без побудови ефективної системи інститутів примусового виконання рішень.

У свою чергу, за роки незалежності органи примусового виконання рішень в Україні неодноразово реформувались. Спочатку вони були відокремлені від судів із одночасним створенням окремого органу виконавчої влади - Державної виконавчої служби України, яка в подальшому перейшла у підпорядкування Міністерства юстиції України.

За останніх тридцять років органи примусового виконання рішень суттєво змінились. Їм поступово були надані доволі суттєві інструменти впливу на боржників. Був створений інститут приватних виконавців, який здійснює свою діяльність паралельно з державними органами примусового виконання, та який продемонстрував свою велику ефективність.

Однак, враховуючи доволі малий відсоток реально виконаних виконавчих проваджень, система примусового виконання рішень, а з нею і судова система в Україні залишається не достатньо ефективною та потребує подальшого реформування.

Однією з найважливіших проблем органів примусового виконання рішення є доволі значне недофінансування, що відображається у малих заробітних платах, та недостатньому матеріально-технічному забезпеченні, що призводить до відтоку професійних кадрів, зниження престижності професії та розвитку корупції. Для підвищення престижності професії, окрім підвищення рівня матеріально-технічного забезпечення, працівникам виконавчої служби слід надати право виходу на пенсію при наявності вислуги двадцять п’ять років і більше, запровадити класні чини, які повинні прирівнюватись до класних чинів працівників правоохоронних органів та формений одяг.

Окрім того, для підвищення ефективності органів примусового виконання рішень необхідно відкрити доступ до усіх реєстрів та баз даних, в яких міститься інформація про боржника, його майновий стан, рухоме та нерухоме майно, банківські рахунки. У складі органів примусового виконання рішень, з метою забезпечення безпеки та правопорядку під час примусового виконання рішення, необхідно створити окремі силові підрозділи, що в підсумку дозволить уникнути залежності від органів Національної поліції, підвищить швидкість реагування, а разом з тим і виконання рішень.

Враховуючи позитивний досвід діяльності інституту приватних виконавців, у яких відсоток реально виконаних рішень значно вище, ніж у державних виконавців, вочевидь необхідно збільшити кількість приватних виконавців, шляхом спрощення доступу до професії приватного виконавця та наділити приватних виконавців однаковими правами з державними, як у більшості європейських країн, в яких діє змішана система, тобто працюють як державні, так і приватні виконавці.

Підсумовуючи зазначене, вважаю, при комплексному втіленні вказаних змін, рівень ефективності інституту примусового виконання рішень значно зросте, що в подальшому позитивно вплине як на рівень довіри суспільства до судової системи та держави в цілому, так і на фінансові надходження до бюджетів усіх рівнів.

Альона Миколаївна Нестеренко,
аспірант кафедри публічного управління адміністрування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна

ДЕРЖАВНА ПРОДОВОЛЬЧА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ: ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Важливість сільського господарства для економіки України знаходить своє відображення у напрямах наукових досліджень в галузі аграрного права, що впливає на зростаючий інтерес наукової спільноти до правових проблем в аграрному секторі [1, с. 286].

В умовах напруженої кон'юнктури світового ринку, незважаючи на численні домовленості, державна підтримка вітчизняних сільгоспвиробників у більшості розвинених країн обумовлює неухильне піднесення її зростання. Україна, економіка якої органічно і нерозривно пов'язана з сільським господарством, також стоїть перед нагальним питанням переоцінки системи державної підтримки сільського господарства, поглибленого аналізу правових засад її надання, визначення шляхів удосконалення та розвитку аграрного законодавства у цій сфері. Тобто, можна зазначити, що законодавство про державну підтримку сільського господарства є відносно молодим, оскільки з'явилося лише після здобуття Україною незалежності. Необхідність врегулювання цих відносин виникла лише після проголошення незалежності України. Потреба в регулюванні цих відносин виникла тоді, коли сільське господарство почало функціонувати як бізнес. Сільське господарство почало функціонувати на підприємницьких засадах в умовах ринкової економіки, але, водночас, воно потребувало спеціальної підтримки з боку держави для свого стабільного розвитку [2, с. 400].

По суті, поява правового регулювання державної підтримки сільського господарства зумовлена зміною економічної системи нашої країни. Однак, незважаючи на важливість цих відносин, законодавче забезпечення державної підтримки сільського господарства демонструє низку суттєвих недоліків. Насамперед, вони проявляються в тому, що українське аграрне законодавство щодо державної підтримки сільського господарства нині стало однією з найдинамічніших складових українського аграрного законодавства правової системи нашої країни. Підвищена варіативність регуляторних вимог у цій сфері збільшує нестабільність та не дозволяє досягти основної мети запровадження агрозахисних заходів забезпечення сприятливих умов для ведення сільськогосподарської діяльностіта забезпечення захисту прав та інтересів вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників [3, с. 89].

Так, сучасна аграрна політика держави має реалізовуватися, насамперед, за такими напрямами:

– безпековий (забезпечення продовольчої безпеки, забезпечення сільськогосподарського виробництва, агроенергетичної та агроекологічної безпеки);

– стимулювання агропромислового комплексу в надзвичайно складних умовах масштабної війни (фінансова, дотаційна, податкова підтримка тощо);

– спрямування компенсації збитків, завданих військовою агресією рф, на аграрний сектор та сільськогосподарських виробників;

– спрямування цифрової трансформації відносин у сфері агропромислового комплексу;

– відшкодування збитків, завданих військовою агресією рф аграрному сектору та сільгоспвиробникам;

– цифрова трансформація відносин у сфері агропромислового комплексу;

– післявоєнне відновлення та сталий розвиток аграрного сектору.

Основна увага приділяється політичному переходу в українському законодавстві до прямої підтримки у формі субсидій сільськогосподарським виробникам [2, с. 436].

Окрім того, грантова підтримка агропромислового комплексу в умовах воєнного стану має велике значення для забезпечення фінансової стабільності суб'єктів агропромислового комплексу і надається як на національному (державному або регіональному), так і на міжнародному (глобальному) рівні, а також вдосконалення чинного аграрного законодавства у цій сфері [4, с. 133].

Хотілось би звернути увагу, що реальним гальмом розвитку національної інноваційної економіки є проблема підприємництва, низький рівень підприємницької активності національних суб'єктів господарювання, особливо на складних і наукомістких підприємствах. Підприємці є основними суб'єктами інноваційної діяльності. Саме вони є реалізаторами, які беруть на себе всі труднощі та ризики практичної реалізації інновацій. Без активного масового підприємництва ні наука, ні державні органи, ні юридичні, фінансові та комерційні установи самі по собі не сформують інноваційну економіку [6, с. 11].

Сьогодні стратегія копіювання широко розповсюджена серед підприємців. Проте вихід на світовий ринок з такою продукцією можливий лише за умови цінової конкуренції, яка останнім часом втратила свою ефективність. Світовий досвід компаній, що успішно розвиваються, показує, що в сучасних умовах виживають лише ті, хто постійно займається ціновою конкуренцією, яка останнім часом втратила свою ефективність. Для вирішення цих питань необхідний діалог між наукою, бізнесом та урядом, необхідна консолідація зусиль [5, с. 130].

Таким чином, вирішення проблеми фінансового забезпечення інноваційної діяльності лежить на державі, яка повинна діяти у двох напрямках:

– надання прямої бюджетної підтримки;

– створення ефективної системи стимулювання приватних інвестицій в інноваційну діяльність.

Пряма державна підтримка має бути зосереджена на базових екологічних інноваціях, на найбільш конкурентоспроможних у світі технологіях, які є найбільш конкурентоспроможними на світовому ринку, а також ті, що необхідні для забезпечення безпеки держави. Вона передбачає бюджетне фінансування

конкретних державних програм за пріоритетними напрямами науково-технологічного розвитку та виконання державних замовлень на наукову і науково-технічну продукцію. Стимули включають певні пільги в тому числі: відстрочення податкових зобов'язань з податку на прибуток у зв'язку з витратами на інноваційну діяльність; зменшення податку на приріст інноваційну діяльність; «податкові канікули» на кілька років для прибутку, отриманого від інноваційної діяльності тощо [6, с. 8]. Екологічні технології не тільки зберігають середовище проживання людини, але й є конкурентоспроможним сектором економіки, будучи одним з найважливіших напрямків економічного зростання XXI століття і державна підтримка цього ринку є головним викликом, що стоїть сьогодні перед нашою країною.

Розвиток індустріального сільськогосподарського виробництва в Україні дозволив компенсувати вплив диспаритету на рівні державної підтримки та вартості кредитів з країнами Північної Америки та ЄС, а також успішно конкурувати на міжнародних ринках. Залучення до сільськогосподарського обігу максимальної кількості земель сільськогосподарського призначення призвело до припинення екстенсивного зростання (за рахунок збільшення земельного банку) та збільшення кількості фермерських господарств. Ухвалення пакету земельних реформ не лише запустило ринок землі, але й значно покращило земельні відносини, зменшило корупцію та грабіжництво, а також зробило сільське господарство більш конкурентоспроможним. Вона знизила рівень корупції та пограбувань і зробила аграрний сектор більш привабливим для інвестицій. Крім того, земельна реформа стала основою для довгострокового розвитку, такого як, наприклад, створення фруктових садів і виноградників.

Земельна реформа відкрила можливості для фермерів інвестувати в розширення зрошуваних земель та зменшення витрат на водопостачання. Новий Закон дозволить зменшити витрати на водопостачання, що призведе до збільшення валового виробництва сільськогосподарської продукції. Ключовими документами, що визначають програмні засади аграрної політики в Україні, є Національна економічна стратегія на період до 2030 року, Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2022 року, розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 серпня 2019 р. № 688-р «Про схвалення Стратегії зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року», розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2015 р. № 995-р «Про схвалення Концепції розвитку сільських територій», розпорядження Кабінету Міністрів України від 19 липня 2017 р. № 489-р «Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції розвитку сільських територій».

Існуюча нормативно-правова база не забезпечує належного підґрунтя для формування та реалізації національної аграрної політики. Багато положень чинних законів мають декларативний характер і не передбачають створення організаційних механізмів та механізмів реалізації та контролю. Тому чинна інституційно-правова база аграрного сектору в Україні потребують удосконалення, насамперед, з точки зору розробки та затвердження чітких напрямів і механізмів державного впливу на

процеси виробництва та розподілу сільськогосподарської продукції з метою вирішення проблеми продовольчої безпеки.

Список використаних джерел:

1. Авер'янов В.Б. Адміністративне право України. Київ : Юрид. думка, 2004. 584 с.

2. Аграрне право України : підручник / за заг. ред. В.М. Єрмоленка. Київ : Юрінком Інтер, 2010. 608 с.

3. Аграрне право України : навчальний посібник / за ред. Т.Є. Харитонової, І.І. Каракаша. Одеса : Юридична література, 2017. 436 с.

4. Актуальні питання аграрного права України: теорія і практика / за ред. д.ю.н., проф. А.М. Статівки, Харків : «Фінн», 2010. 240 с.

5. Актуальні проблеми правового забезпечення продовольчої безпеки України : монографія / О.М. Батигіна та ін. ; за ред. : В.Ю. Уркевича, М.В. Шульги; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». Харків : ФОП Шевченко С.О., 2013. 326 с.

6. Богдан А.Й. Правове забезпечення виробництва сільськогосподарської продукції в Україні у контексті вимог законодавства ЄС : автореф. дис. … канд. юрид. наук : 12.00.06. Харків, 2010. 20 с.

Наталія Леонідівна Панасенко,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна
Надія Олегівна Горабурдо,
здобувач вищої освіти СВО Магістр
спеціальності 281 Публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТАМИ ТА ПРОГРАМАМИ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Сучасне соціально-економічне життя європейських країн стрімко змінюється від зовнішніх та внутрішніх впливів. Перехід на нові державно-управлінські стандарти здійснюється в рамках реформ, що впроваджують якісно нові підходи у конкретно зазначені терміни та мають на меті досягнення чітко поставлених цілей. Особливе місце серед даних підходів займає проєктний менеджмент. Свій початок та розвиток проектний менеджмент бере у великих корпораціях, адже після адаптації може використовуватися в державному управлінні та місцевому самоврядуванні [2].

В Законі України «Про державні цільові програми» зазначені основи розроблення, затвердження та виконання державних цільових програм. В законі

програми поділені за такою класифікацією: загальнодержавні програми економічного, соціального, науково-технічного, національно-культурного розвитку, охорони навколишнього природного середовища, дані програми довгострокові та охоплюють більшість регіонів, впроваджуються центральними і місцевими органами виконавчої влади; та інші галузеві програми розвитку що потребують державної підтримки. Ця класифікація певною мірою впливає на розподіл проєктів загальнодержавного та місцевого рівня [7].

З огляду на чинний Закон України та Постанову КМУ кожен рік складаються короткострокові та довгострокові прогнози органами державної влади та органами місцевого самоврядування для розроблення програм розвитку за галузями економіки, соціально-економічного розвитку, області, міста [6, 9].

Для підготовки та проведення оцінки державних інвестиційних проєктів Міністерство економічного розвитку та торгівлі України підготувало методичні рекомендації, в яких міститься роз'яснення щодо підготовки та оцінювання таких проєктів (наказ Мінекономрозвитку від 22.12.2017 р. №1865). Зазначено в постанові Кабінету Міністрів України від 7 квітня 2021 р. № 312 новий порядок відбору державних інвестиційних проектів. Функціональні напрями проєктного аналізу аналогічні комплексні методики аналізу інвестиційних проєктів бізнес-середовища (методика SWOT-аналізу, мережеві графіки, графіки Ганта, як інструмент контролю, визначення собівартості, критерії оцінки ефективності NPV та IRR, PI та DPP, DP та ARR, аналіз та мінімізація ризиків тощо). Розрахунок ставки дисконтування державних інвестиційних проєктів проводиться самим розробником, беручи до уваги визначені Мінекономрозвитку ставки інфляції та облікової ставки НБУ, або використовуючи реальні ставки дисконтування 12% для проєктів в сферах із присутнім ринком та розвиваючим бізнесом, 5% соціальна ставка дисконтування для проєктів де відсунтій ринок бізнес послуг.

Спільне проєктування та реалізація актуальних інвестиційних проєктів публічними і приватними партнерами – це побудова добровільних партнерських відносин між бізнесом та владою. Реалізація великих інвестиційних проєктів можлива при державно-приватному партнерстві, адже всі будуть зацікавлені в швидкому впровадженні [1; с. 59]. До того ж, із метою створення сприятливо-стимулюючих умов для вливання іноземних інвестицій діє державна підтримка інвестиційних проектів із передбаченими зменшеними вимогами щодо розміру значних інвестицій в Україні [8]. Проведення конкурсів на фінансування проєктів, один із реальних механізмів залучення громадськості, як додаткового інтелектуального ресурсу, до публічного управління. Порядок та правила проведення конкурсів визначаються головними розпорядниками коштів та розміщуються на своїх веб-сторінках сайтів і сайті Кабінету Міністрів України [4]. Наприклад, Конкурс проєктів розроблених молодіжними, дитячими громадськими організаціями Міністерства молоді та спорту України [3] та конкурси спільних науково-дослідних білатеральних проєктів з іншими країнами-партнерами Міністерства освіти і науки України [5].

Мешканці певних територій можуть впливати на зміни у видатках, виявляти не вирішенні проблеми через подачу проєктів на розширення

фінансування з регіональних та місцевих бюджетів, бюджетів ТГ. Саме такі проєкти направлені на облаштування територій із передбаченими заходами благоустрою та підвищення комфорту, проведення культурних, соціальних та спортивних заходів. Позитивним аспектом є механізм партиципаторного бюджету, що ґрунтується на ініціативах та потребах громадськості, дасть можливість раціонально розпоряджатися бюджетними видатками та підвищити ефективність реалізації бюджетної політики на місцевому рівні.

Парципаторні бюджети запроваджуються з 2014 року по всім областям України. Так одним із популярних місцевих інструментів е-демократії є Громадський бюджет, сервіс дозволяє мешканцям пропонувати та обирати проєкти місцевого розвитку, відкрито вирішувати на що саме витратити кошти із місцевого бюджету, взяти участь у конкурсі, отримати перемогу в голосуванні та спостерігати за реалізацією проєкта в рамках громадського бюджету [46].

Залишається проблема в кадровому дефіциті для створення проєктів. Деякі проєкти, що пройшли відбір, не фінансуються через небажання відповідальних осіб виконувати певні етапи: оформлення документації, здійснення платежів відповідно із бюджетними вимогами, порядку проведення моніторингу це по суті працівники органів державної та місцевої влади повинні виконувати додаткові роботи, враховуючи те, що вони отримують невелику заробітну плату.

Отже, формування проєктних команд та організація їх роботи залишається актуальним. В публічному управлінні виникають проблеми із призначенням працівника за розробленням та поданням проєктів, які здійснюють визначені функціональні обов'язки за дійсними посадовими інструкціями та оцінка результативності їх роботи під час реалізації проєкту.

Технології проєктного менеджменту в публічній сфері відрізняються від традиційних, через те керівники таких проєктів повинні постійно підвищувати рівень свого професійного розвитку, проходити навчання із організації командної роботи, стресостійкості, управління конфліктами, займатися пошуком коштів на проєкти, аналізувати проблеми та можливості громад, вміти застосовувати фінансову аналітику та інформаційні технології; мати підтримку консультативно-дорадчих органів. Корупційні ризики, які залишаються у сфері публічного управління, не забезпечують належну ефективність використання бюджетних коштів, тому залишається жорсткий контроль фінансових органів в Україні.

Список використаних джерел:

1. Байрак, А.О. Особливості державно-приватного партнерства в медичній сфері в умовах забезпечення сталого розвитку. *Наукові праці ДонНТУ*. Серія: економічна, 2020. №1 (22), 58-65.

2. Дурман О. Л. Використання проєктного менеджменту в діяльності органів місцевого самоврядування. *Вісник ХНТУ*. 2020. № 3(74). С. 140-147. DOI: https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2020.3.18

3. Конкурс проєктів молодіжних та дитячих громадських організацій Міністерства молоді та спорту України. URL: https://mms.gov.ua/molodizhna-politika/mozhlivosti-dlya-molodi/konkurs-proyektiv-molodizhnih-ta-dityachihgromadskihorganizacij (дата звернення: 09.11.2023).

4. Оголошення про проведення конкурсів міністерств та відомств України. URL: https://www.kmu.gov.ua/gromadskosti/gromadyanske-suspilstvo-i-vlada/spriyannya-rozvitku-gromadyanskogo-suspilstva/finansova-pidtrimka-institutiv-gromadyanskogo-suspilstva/ogoloshennya-pro-provedennya-konkursiv (дата звернення: 09.11.2023).

5. Перелік спільних науково-дослідних проєктів Міністерства освіти і науки URL: https://mon.gov.ua/ua/nauka/yevrointegraciya/dvostoronni-naukovi-konkursi/rezultati-konkursiv (дата звернення: 09.11.2023).

6. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України: Закон України від 23.03.2000 № 1602-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1602-14#Text (дата звернення: 09.11.2023).

7. Про державні цільові програми: Закон України від 18.03.2004 № 1621-IV. *Голос України*. 2004. № 101.

8. Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні: Закон України від 17.12.2020 № 1116-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text (дата звернення: 09.11.2023).

9. Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проектів Бюджетної декларації та державного бюджету: Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок, Структура, Перелік від 26.04.2003 № 621. *Офіційний вісник України*. 2003 р. № 18. с. 64.

Олексій Петрович Рябоконь,
радник Всеукраїнської асоціації органів місцевого самоврядування «Асоціація об'єднаних територіальних громад», м. Пирятин, Україна

АКТУАЛЬНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМИ ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО АДМІНІСТРАТИВНУ ПРОЦЕДУРУ»

Рекомендація № R 10 від 11 травня 2000 р. Комітету міністрів державам-членам Ради Європи передбачає необхідність законодавчого врегулювання адміністративних процедур, що має бути нормою у контексті формування правової держави [1]. У Резолюції підкреслено, що головним призначенням адміністративних процедур має бути не захист інтересів держави від, а захист прав людини у взаємовідносинах з державою та дотримання балансу публічних і приватних інтересів. Крім Рекомендації, для країн ЄС прийнято ще ряд нормативних документів щодо врегулювання адміністративних процедур:

– Резолюція (77) 31 про захист особи відносно актів адміністративних органів від 28 вересня 1977 р. [2];

– Рекомендація № R (80) 2 щодо здійснення дискреційних повноважень адміністративними органами від 11 березня 1980 р. [3].

Унормування загальної адміністративної процедури здійснюється в усіх країнах Європейського Союзу, а також у Великобританії та Туреччині на

підставі: Рекомендації № R (87) 16 щодо адміністративних процедур, які зачіпають велику кількість осіб від 17 вересня 1987 р.; Рекомендації № Rec (2003) 16 про виконання адміністративних рішень та судових рішень в галузі адміністративного права від 9 вересня 2003; Рекомендації (2007)7 про належне адміністрування від 20 червня 2007 р. та ін. Значення загальної адміністративної процедури (ЗАП) полягає в тому, що вона сприяє:

– спрощенню законодавства для громадян та бізнесу, а також для публічних службовців;

– додає прогнозованості та визначеності;

– не потребує додаткової формалізації процедур у нових нормативно-правових актах;

– встановлює «стандарт» належного публічного адміністрування;

– є «мірилом» для адміністративних судів.

Закон України «Про адміністративну процедуру», який набуває чинності з 2024 р., встановлює ряд принципів, на які має спиратися порядок розгляду та вирішення справи:

– верховенство права (Ст. 5);

– законність (Ст. 6);

– рівність перед законом (Ст. 7);

– обґрунтованість (Ст. 8);

– безсторонність (неупередженість) адміністративного органу (Ст. 9);

– добросовісність і розсудливість (Ст. 10);

– пропорційність (Ст. 11);

– відкритість (Ст. 12).

Проведене Всеукраїнською асоціацією об’єднаних територіальних громад опитування щодо стану ознайомлення працівників органів місцевого самоврядування (ОМС) із Законом України «Про адміністративну процедуру», в якому взяли участь представники територіальних громад Івано-Франківської, Тернопільської, Хмельницької, Житомирської, Київської, Черкаської, Сумської, Кіровоградської, Дніпропетровської, Запорізької, Миколаївської, Одеської обл., показало, що 62% респондентів ознайомлені з відповідним нормативно-правовим актом, але 19% опитаних не знають змісту Закону, а 50% – вважають, що ОМС не готові до впровадження положень Закону. 65% респондентів зазначили, що у відповідних територіальних громадах не розпочату роботу з адаптації нормативно-правових актів ОМС до норм Закону «Про адміністративну процедуру».

Представники ОМС також сформулювали ряд пропозицій, які могли б задовольнити потреби місцевих рад щодо запровадження положень Закону, а саме:

– проведення навчань для працівників ОМС (керівництво, юристи, ЦНАП та інші структурні підрозділи);

– підготовка методичних рекомендацій для ОМС щодо впровадження вимог Закону «Про адміністративну процедуру»;

– розроблення зразків нормативно-правових актів з врахуванням вимог Закону (регламенту місцевої ради, регламенту виконкому, розпорядження, рішення про відмову) та інформаційних карток для ЦНАП;

– внесення змін до інших законодавчих актів;

– розроблення алгоритму першочергових дій для дотримання положень Закону «Про адміністративну процедуру».

На думку опитаних представників ОМС, у даний час найбільші труднощі щодо імплементації Закону «Про адміністративну процедуру» у діяльність місцевих рад та їх виконавчих органів, викликають: сприйняття та розуміння всіма ПОМС нововведень та законодавчих норм; відсутність практичних посібників щодо впровадження положень про адміністративну процедуру; відсутність методичних рекомендацій для ОМС. Серед інших причин, що гальмують впровадження норм Закону, також були вказані:

– велике функціональне навантаження на працівників ОМС;

– відсутність в ОМС е-документообігу (електронних баз даних громади);

– відсутність повністю наповнених загальнодержавних реєстрів та їх взаємозв'язку;

– відсутність кваліфікованих працівників;

– наявність опору з боку працівників старшого віку, які, маючи великий досвід роботи за старими процедурами, не поспішають перенавчатися.

Наостанок наголосимо, що з 2022 р. ведеться доволі помітна роз'яснювальна робота щодо Закону «Про адміністративну процедуру», який ідентифікується як закон про баланс публічних та приватних інтересів [4]. Але, щоб вступ Закону в дію супроводжувався необхідним організаційним забезпеченням, працівникам ОМС необхідно прискорити підготовку. Зокрема, інформацію про основи загальної адміністративної процедури можна отримати в рамках онлайн-курсу на платформі «Зрозуміло». Також з новими правилами здійснення адміністративних процедур можна ознайомитися за допомогою навчальних програм, інформаційних ресурсів та посібників:

– онлайн-курсу »Загальна адміністративна процедура», який пояснює основні положення Закону

– типової сертифікатної програми та короткострокових програм підвищення кваліфікації державних службовців на базі Вищої школи публічного управління (Портал управління знаннями);

– посібника для публічних службовців, що пояснює принципи адміністративної процедури тощо.

Список використаних джерел:

1. Рекомендація № R (2000) 10 Комітету Міністрів державам-членам Ради Європи щодо кодексів поведінки державних службовців. Прийнята Комітетом міністрів на 106 сесії 11 травня 2000 року. URL: https://archives.gov.ua/wp-content/uploads/2019/11/Rekomend_poved_DS.pdf (дата звернення 20.11.2023).

2. Адміністрування і Ви: посібник. URL: https://rm.coe.int/handbook-administration-and-you/1680a06311 (дата звернення 20.11.2023).

3. Рекомендація № r (80) 2 Комітету Міністрів стосовно здійснення адміністративними органами дискреційних повноважень. Прийнята Комітетом Міністрів 11 березня 1980 року на 316-му засіданні Заступників Міністрів. URL:

https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/rada_yevropy_rekomendaciya_r_80_2_3.pdf (дата звернення 20.11.2023).

4. Тимощук В., Бойко І., Школик А., Школьний Є. Закон «Про адміністративну процедуру»: загальні прозорі правила взаємодії між державою та громадянами й бізнесом: посібник для публічних службовців. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/832/zap.pdf (дата звернення 20.11.2023).

Микола Іванович Сьомич,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри підприємництва і права
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна
Максим Вячеславович Молодецький,
Максим Миколайович Бугаєць,
здобувачі вищої освіти СВО Магістр
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна

ВИЗНАЧЕННЯ РЕЖИМУ РОБОТИ ПРАЦІВНИКА З УРАХУВАННЯМ ЙОГО ГЕНДЕРНОЇ РОЛІ ЯК ФУНКЦІЯ РОБОТОДАВЦЯ У ПРОЦЕСІ ПЕРЕБІГУ ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИН

У рамках трудових відносин роботодавець визначає режим роботи працівника з урахуванням його гендерної ролі, що вимагає особливого (захищеного трудовим законодавством) пристосування режиму його праці до соціальної гендерної ролі, яку виконує працівник (форми реалізації принципу гендерної рівності у зв'язку із впровадженням роботодавцем заходів позитивної дискримінації працівників за ознакою статі). Чинне трудове законодавство містить низку норм та стандартів, які передбачають обов'язкове впровадження роботодавцем заходів позитивної дискримінації за ознакою статі. Відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 1 Закону України від 2012 р. № 5207-VI до позитивних заходів відносяться тимчасові заходи, що застосовуються в рамках антидискримінаційного законодавства з законною та об'єктивно виправданою метою – усунення юридичної чи фактичної нерівності в можливостях індивідів (групи осіб) реалізовувати на рівних засадах свої права і свободи, гарантовані Конституцією та законами України [1; 3]. Позитивність відповідних заходів у розумінні гендерної рівності демонструється, серед іншого, тим фактом, що вони призводять до балансу конкурентних позицій чоловіків і жінок на ринку праці, а також до врівноваження професійного життя працівника з його гендерно визначеною соціальною роллю в житті суспільства і держави. Найважливіші заходи позитивної дискримінації стосуються, зокрема, таких тем:

а) встановлення особливого режиму праці. Відповідно до ч. 1 ст. 56 КЗпП України вагітна жінка, жінка, яка є матір'ю дитини віком до 14 років (дитина-інвалід), а також жінка, під опікою якої перебуває дитина, жінка, яка доглядає хворого члена сім'ї (за медичним висновком), може вимагати в роботодавця встановлення для неї неповного робочого дня (неповного робочого тижня), і роботодавець зобов'язаний виконати таку вимогу жінки-працівника. Слід також враховувати, що роботодавець, відповідно до ч. 1 ст. 178 КЗпП України має перевести вагітних працівниць на більш легку роботу, яка виключає вплив несприятливих виробничих факторів, або знизити їм норми виробітку (обслуговування) згідно з медичним висновком. При цьому у разі неможливості надати вагітній працівниці більш просту і нешкідливу роботу у відповідний час, працівницю необхідно звільнити від роботи до вирішення цього питання із збереженням за нею середнього заробітку за кожен пропущений день. При цьому весь час перебування жінки у стані невиконання нею роботи оплачується відповідним підприємством (установою, організацією) (ч. 2 ст. 178 КЗпП України). Крім того, роботодавець зобов'язаний перевести жінку-працівника, який не може продовжувати роботу на попередній роботі та має дитину віком до трьох років, на іншу роботу із збереженням заробітку на попередній роботі до досягнення дитиною віку трьох років (ч. 3 ст. 178 КЗпП України) [2; 3].

На особливу увагу заслуговує те, що з 2021 року у випадках, коли це можливо через характер виконуваної роботи та наявність відповідних ресурсів і засобів у роботодавця, окремі працівники, які мають специфічну гендерну ідентичність і виконують гендерно специфічну трудову соціальну роль (вагітні працівниці; працівники, які мають дітей віком до 3 років або доглядають за дітьми (за медичним висновком) до 6 років; працівники, які мають двох і більше дітей віком до 15 років або дитину з інвалідністю; працівники, які є одним з батьків особи з інвалідністю з дитинства групи I підгрупи А; працівники, які здійснюють догляд за дитиною або дорослим з інвалідністю з дитинства групи I підгрупи А [2; 3], можуть працювати вдома (ч. 11 ст. 60-1 КЗпП України) або працювати дистанційно (ч. 12 ст. 60-1 КЗпП України);

б) встановлення особливого періоду відпочинку. Відповідно до вимог ч. 1 ст. 179 КЗпП України роботодавець зобов'язаний надати (на підставі медичного висновку) оплачувану відпустку у зв'язку з вагітністю та пологами (як правило, 70 календарних днів до пологів і 56 днів після пологів); у випадках, коли пологи були складними або якщо працівниця народила двох і більше дітей, їй надається 70 календарних днів після пологів, починаючи з дня, в який відбулися пологи [2, 3]. Крім того, роботодавець має приєднати щорічну відпустку до відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами за заявою відповідної працівниці (ч. 1 ст. 180 КЗпП України). Крім того, згідно з ч. 3 ст. 179 КЗпП України на вимогу матері (батька) дитини роботодавець зобов'язаний надати відпустку (з виплатою допомоги за час відпустки) для догляду за дитиною, якщо ця дитина ще не досягла 3 років [2; 3];

в) забезпечення особливого соціального захисту працюючих жінок. Згідно з вимогами ч. 1 ст. 185 КЗпП України, вагітним працівницям, а також працюючим

жінкам, які мають дітей віком до 14 років або дітей-інвалідів, роботодавець зобов'язаний надавати матеріальну допомогу, а також безоплатні або пільгові путівки до санаторіїв і будинків відпочинку у разі необхідності [2; 3].

Список використаних джерел:

1. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні : Закон України від 06 вересня 2012 р. № 5207-VI (у ред. від 30.05.2014). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17 (дата звернення: 17.11.2023)

2. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII (у ред. від 14.08.2021). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322- 08 (дата звернення: 17.11.2023).

3. Світовенко Д.В. Форми та способи реалізації принципу гендерної рівності за трудовим законодавством України : дис. … доктор філософії : 081. Київ, 2023. 249 с.

Олександр Іванович Черчатий,
кандидат наук з державного управління, доцент,
Директор Регіонального центру з надання безоплатної
вторинної правової допомоги у Полтавській області,
м. Полтава, Україна

РОЛЬ СИСТЕМИ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВНИЧОЇ ДОПОМОГИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАВОВОЇ СПРОМОЖНОСТІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Створення та забезпечення ефективної діяльності системи безоплатної правничої допомоги в Україні визнано однією з найбільш вдалих реформ. Регіональні та місцеві центри з надання безоплатної правової допомоги вже добре відомі як дієві пункти надання правових консультацій та захисту інтересів громадян України. Проводиться також суттєва інформаційна робота. Роз'яснення норм права допомагає громадянам, органам влади та громадським інституціям у вирішенні їх проблем.

Прикладом може бути діяльність системи безоплатної правової допомоги у Полтавській області, яка відрізняється значною увагою до питань посилення правової спроможності територіальних громад, що стало особливо необхідним в умовах децентралізації. Потреба правової допомоги зросла в умовах воєнного стану, про що вже говорилося у нашій доповіді на попередній конференції.

Варто згадати, що Дорожня карта реформ передбачає серед інших реформування публічної адміністрації, реформу місцевого самоврядування та децентралізацію влади, розвиток електронної демократії, муніципальний розвиток тощо. Реалізація реформ за кожним із цих напрямів передбачає створення інституційної основи, формування критичної маси підтримки, забезпечення інформаційного супроводу та інші заходи.

«Децентралізація в Україні – це не просто передача повноважень, ресурсів та компетенції вирішувати основні питання життя на найбільш наближеному до людини рівні, де це можна зробити найефективніше (відповідно до принципу субсидіарності), а створення базового суб'єкта місцевого самоврядування – спроможної територіальної громади» [1]. На наше переконання, підтверджене досвідом реформ у Полтавській області, спроможність територіальних громад – це складне і багатогранне поняття, однією із важливих складових якого є правова спроможність, яка розуміється нами як здатність правильно трактувати норми права та захищати інтереси громади і громадян.

Особливістю діяльності Регіонального та місцевих центрів безоплатної правової допомоги у Полтавській області є прагнення поряд із виконанням завдань надання правової допомоги громадянам, методично та консультаційно забезпечити якісний процес комунікацій між органами влади та громадянами та сприяння органам місцевого самоврядування адекватно реагувати на правові виклики. Завдання та механізми цієї діяльності вже розкривалися нами у публікаціях 2015-2022 років [2].

Потреба у підтримці правової спроможності територіальних громад посилилася після початку російської агресії та уведенням воєнного стану. Напрями роботи системи безоплатної правової допомоги чітко сформульовано у Річному плані РЦ на 2023 рік, серед інших варто виділити такі напрями, які потребують взаємодії з органами місцевого самоврядування: підвищення спроможності людей самостійно ідентифікувати правові потреби та правові проблеми; підвищення готовності людей докладати зусилля для вирішення правових проблем; мінімізація бар'єрів доступу до БПД.

Найбільш актуальні правові питання стали предметом особливої уваги та вирішуються шляхом поглиблення співпраці. Наприклад, у 11 серпня 2023 року питання, які виникають в процесі надання БПД населенню у період воєнного стану, обговорили під час регіонального форуму органів місцевого самоврядування Полтавщини. Майже 100 учасників форуму, серед яких представники ОМС, органів державної влади, громадських організацій та інших партнерів системи БПД визначали основні напрямки міжвідомчої співпраці в регіоні, обговорили виклики, які виникають в роботі із розбудови правової спроможності територіальних громад Полтавщини, та визначали шляхи подолання правових проблем, беручи до уваги набутий позитивний досвід.

Крім цього, щоб об'єднати зусилля для надання правничої допомоги захисникам та захисницям України, ветеранам, членам їхніх сімей та членам сімей загиблих військовослужбовців, керівники Полтавської обласної військової адміністрації, Регіонального центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги у Полтавській області та Полтавського юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого підписали тристоронній меморандум про співпрацю, у межах якого на базі юридичної клініки університету розпочне роботу спільний консультаційний пункт.

Співпраця центрів надання БПД з органами місцевого самоврядування й надалі має розглядатися як один з важливих напрямів та передумова посилення правової спроможності територіальних громад.

Список використаних джерел:

1. Дорожня карта реформ. 2019-2023 рр. / Упорядник Богдан Яцун. Київ, 2018. 74 с.

2. Лахижа М.І., Черчатий О.І. Правова допомога учасникам АТО/ОСС та членам їх сімей: завдання та механізми діяльності системи безоплатної правової допомоги. *Економіка і держава. Серія «Державне управління»*. 2020. №3. С. 105-109.

3. Про взаємодію системи безоплатної правничої допомоги та органів місцевого самоврядування говорили на Регіональному форумі у Полтаві. 11.08.2023. URL: https://legalaid.gov.ua/novyny/pro-vzayemodiyu-systemy-bezoplatnoyi-pravnychoyi-dopomogy-ta-organiv-misczevogo-samovryaduvannya-govoryly-na-regionalnomu-forumi-u-poltavi/ (дата звернення 14.11.2023).

СЕКЦІЯ 2. УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Тетяна Олегівна Бардіна,
кандидат економічних наук,
заступник міського голови з питань
діяльності виконавчих органів
м. Полтава, Україна

ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ ДО ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ У ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Формування довіри між територіальною громадою та місцевими органами влади сприяє збільшенню взаємної відповідальності, підвищенню прозорості процесу ухвалення управлінських рішень та розвитку місцевого самоврядування. Залучення громадськості, як окрема управлінська функція, забезпечує прогресивність змін, адже найефективнішими є ті рішення, які відповідають потребам громади. Підвищення ефективності публічного управління супроводжується процесом усвідомлення важливості думки людей, оскільки це дає змогу зрозуміти стан розвитку громади не «взагалі», а з точки зору задоволення потреб її членів. Завдяки використанню механізмів залучення, місцева влада розподіляє між собою і громадянами відповідальність за напрям розвитку громади, бо вирішальним у визначенні такого напряму стає думка людей [1].

Методологічною основою організації залучення громадськості до прийняття рішень може слугувати, запропонований Ш. Арнштейном, метод «Драбини громадської участі» (1969 р.), який формує розуміння ступеня участі громадян у реалізації проектів, місцевій політиці тощо [2]. На думку Арнштейна, громадська участь – це громадська влада, і тому без справжнього перерозподілу влади (у формі грошей або повноважень щодо прийняття рішень), участь просто дозволяє суб'єктам влади заявляти про врахування інтересів усіх сторін при реальному отриманні вигід лише окремими сторонами. Драбина громадської участі відображає послідовність етапів залучення і зростання ступеня участі:

1. *Маніпуляція.* Людей запрошують до участі в проекті, але фактично вони не впливають на прийняття рішень.

2. *Терапія.* Створюються псевдо-спільні програми, в контексті яких громадян намагаються переконати в тому, що вони є джерелом проблем і тому мають змінитися.

3. *Інформування.* Не зважаючи на позитивність формування обізнаності громадян, односторонній потік інформації від чиновників до громадян без створення механізмів зворотного зв'язку, надання поверхневої інформації, яка має віддалене відношення до справи, навряд чи можна вважати повноцінним залученням до участі.

4. *Консультація.* Якщо влада обмежується використанням для консультацій опитувань або публічних слухань без продовження обговорення шляхів розв'язання виявлених проблем, участь набуває характеру ритуалу.

5. *Включення.* Прикладом такого підходу може бути включення до різних організацій (наглядові ради, опікунські ради, суди присяжних тощо) ретельно відібраних людей і, якщо вони не підзвітні громаді, таке включення має символічний характер.

6. *Партнерство.* На цьому щаблі драбини участі спостерігається перерозподіл влади між керівними органами і громадянами. Влада погоджується на розподіл обов'язків через спеціально створені структури: політичні ради, комітети з планування тощо.

7. *Делегування повноважень.* Участь у форматі делегованої влади спостерігається тоді, коли посадові особи передають громадянам певну частку контролю щодо прийняття рішень або фінансування.

8. *Громадський контроль.* Така, вища форма участі, передбачає повну відповідальність громадян за реалізацію програм, місцеву політику і вибори, а також вміння йти на компроміси і домовлятися щодо умов, які необхідно змінити.

Перші два щаблі цієї драбини, по суті, відображають неучасть громадян; наступні три по'вязані з використанням символічних заходів; останні три – свідчать про сформовану громадянську владу. Поки що громадянське суспільство в Україні демонструє початкові стадії залучення до влади, використовуючи при цьому такі найбільш поширені інструменти, як електронні звернення та електронні петиції. Найбільш позитивним у цьому процесі є сучасна (цифрова) форма одностороннього звернення до влади, бо формальність відповідей на звернення не дає підстав вважати їх реальним способом перерозподілу влади. Поширеним стає також бюджет участі, де у громадян з'являється можливість впливати на розподіл фінансів. Консультації з населенням і громадські голосування є дуже неефективними, оскільки населення, яке не підтримує рішення влади, не бере у цьому участь.

Більшу користь для розуміння реальної ситуації надають прийоми громадян та виїзди в конкретні місцевості для виявлення проблем і їх причин. Ці інструменти зараз активно використовують службовці та посадові особи Полтавської міської влади, але на даному етапі громадська участь обмежується інформуванням представників влади про наявність проблеми, а от знаходження можливостей для покращення ситуації поки що не стало предметом громадської участі.

Запропонований Ш. Арнштейном підхід дозволя поступово знаходити й інші можливості для залучення громадян, рухаючись від ситуації фактичної неучасті у напрямі формування громадської влади.

Список використаних джерел:

1. Як і навіщо громадам залучати людей до прийняття рішень: практичні кейси. URL: https://decentralization.gov.ua/news/14510 (дата звернення 23.11.2023).

2. Ladder of Citizen Participation. URL: https://organizingengagement.org/models/ladder-of-citizen-participation/ (дата звернення 23.11.2023).

Олена Юріївна Бобровська,
доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри економіки та економічної безпеки
Університету митної справи та фінансів,
м. Дніпро, Україна

ПОШУК ШЛЯХІВ ПІДВИЩЕННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСІВ ІНВЕСТУВАННЯ ДЛЯ ВІДБУДОВИ І ВІДНОВЛЕННЯ ТЕРИТОРІЙ РЕГІОНІВ

Масштабні руйнування економічного, соціального й екологічного середовища України завдані російським агресором для свого відбудови і відновлення потребують не тільки величезних обсягів грошового, матеріального і людського капіталу, а й нових підходів, методів і механізмів їх раціонального використання в галузевих системах інвестиційного середовища територій усіх рівнів. Одним з найважливіших складників управління, без якого воно не може існувати, є саме механізм управління як інструмент, за допомогою якого система управління впливає на керовані об’єкти. Механізм управління розглядається як сукупність методів, важелів, технологій і правил господарювання для впливу на стан керованих об’єктів.

На сьогодні існує і застосовується в практиці велика кількість локальних і інтегрованих механізмів, запропонованих наукою. Частина із них належить до базових механізмів управління, які застосовуються при виконанні функцій управлінських циклів складників типового процесу управління (планування, організація, аналіз тощо). Інша частина механізмів являє собою об’єднувальні елементи впливу – механізми узгодження, механізми зв’язку, механізми розподілу ресурсів та інші. У складі механізмів управління можна виділити і механізми упереджувальних процесів – прогнозування, передбачення – або групи механізмів, які впливають на поведінку об’єктів – механізми оподаткування, фінансування, ціноутворення тощо.

Незважаючи на відносно вичерпне дослідження окремих видів механізмів, трансформаційні процеси в суспільстві, інваріативність людської діяльності і природних процесів постійно породжують нові умови існування і розвитку, нову термінологію, зміст, призначення і види механізмів, кількість яких буде продовжувати збільшуватися залежно від змін у суспільстві, стану керованих систем, нових інновацій і процесів їх опанування. Для забезпечення їх дієвості при появі чи виокремленні нових сфер впливу стає необхідним підвищення їх надійності і поглибленої уваги до вибору механізмів і побудови їх спільного застосування.

Механізми управління процесами інвестування на територіях регіонів у повоєнний період повинні враховувати надзвичайно широкий спектр об’єктів, сфер діяльності, економічних, соціальних, екологічних та загальнолюдських проблем і забезпечити відновлення всіх компонентів регіональних систем. У тому числі організаційних, які будуть забезпечувати взаємодію і взаємозв’язок між їх елементами та організацію процесів життєдіяльності. Це потребує

перегляду, аналізу, оновлення систематизації й удосконалення моделі механізму управління процесами інвестування.

Досліджуючи механізми державного управління в Україні, вчені виділяють в їх структурі цільову, функціональну, методологічну, інформаційно-аналітичну та інструментальну частини [1, с. 81]. Надаючи позитивну оцінку цій пропозиції, зазначимо, що механізм управління процесами інвестування в просторі регіону в повоєнний період повинен мати структуру співвідносну зі структурою змін, проблемних питань, цілей вирішуваних завдань і виконуваних функцій, бути системно цілісним, враховувати призначення і зміст об'єктів і процесів інвестування, що посилить їх гнучкість і адаптованість до системних трансформаційних змін і презентує його як механізм системного управління процесами інвестування для відновлення і відтворення суб'єктів господарювання та процесів життєдіяльності територій.

Метою механізму системного управління процесами інвестування для відбудови і відновлення територій регіонів та їх суб'єктів господарювання повинно бути системний комплексний цілеспрямований вплив на створення сучасних умов життєдіяльності населення, можливостей їх розвитку, на взаємодію, взаємодоповнення і взаємопідтримку основних, допоміжних і обслуговуючих процесів у промисловій і непромисловій сферах регіонів для формування пріоритетів діяльності і стимулювання підтримки його позитивних тенденцій їх плину. Механізм повинен впливати на формування послідовної цільової спрямованості інвестиційного обслуговування процесів відтворення територій шляхом системного впливу на раціональне використання інвестиційних ресурсів і завдання модернізації складників механізму управління з дотриманням принципів концепції сталого розвитку України, виокремлення співставних з цілями розвитку розвинених країн і технологій їх досягнення.

Механізм системного управління процесами інвестування для відбудови і відновлення регіонів і їх суб'єктів господарювання (далі – механізм системного управління процесами інвестування) можна описати як сукупність локальних механізмів управління, пов'язаних між собою цілями, призначенням, змістом і структурою вирішуваних завдань і функцій управління відновленням виробничих, технологічних, управлінських процесів, здатних до формування і забезпечення системного впливу на всі елементи керованих процесів інвестування за рахунок кумулятивного підходу, що забезпечує раціональність здійснюваних інвестиційних витрат при виборі шляхів відтворення і відновлення, використання споріднених і співставних алгоритмів дій, важелів і методів системного впливу на очікувані результати.

Структура механізму системного управління процесами інвестування відрізняється багатоплощинністю, багатосуб'єктністю і багатокроковістю побудови. Багатокритеріальною стає і система оцінювання результатів його впливу на рівень відтворення і відновлення територій та їх господарюючих суб'єктів. Механізм системного управління процесами інвестування всіх територій регіонів доцільно розробляти, обґрунтовувати і здійснювати в межах пілотного організаційного проєкту, який розглядається як універсальний інструмент. Основні завдання проєкту розроблення механізму пропонується здійснювати поетапно (теоретичний →

дослідний → концептуалізаційний → етап моделювання → конструювання і проєктування → етап запроваджувальний → рефлексійний).

Структурну модель формування і реалізації механізму системного управління процесами інвестування пропонується скласти з чотирьох блоків, які призначені для системного впливу на процеси відтворення і відновлення за спорідненим характером дій і призначенням, а саме: мобілізаційний блок, блок цільових механізмів, блок функціональних механізмів і блок механізмів формування і реалізації системного комплексного впливу [2].

Інтелектуальними ресурсами для розробки проєкту механізму системного управління процесами інвестування повинні стати наукові дослідження, всесвітні і державні форуми, інституційно-правове підґрунтя, закони, постанови, положення, методичні розробки, проєктні організації та їх високопрофесійний склад працівників.

Виконання організаційного проєкту побудови механізму дозволить глибше розкрити зміст його складників, передбачувані заходи для забезпечення їх дії та інші вагомі організаційні й забезпечувальні інструменти реалізації. Для запровадження механізму і його складників попередньо необхідно узгодити методи і показники планування інвестиційної діяльності, її організацію, норми і нормативи використання інвестиційних ресурсів за всіма видами джерел інвестування, принципи й інструменти очікуваного впливу від використання інвестиційних фондів. Як результат виконання організаційного проєкту на основі синтезу широкого кола локальних механізмів повинно бути врахування інваріантності їх застосування, визначення навколо них цілей різних видів діяльності, що зробить механізм системного управління процесами інвестування потужним синергетичним чинником інноваційного відновлення.

Особливістю механізму є його унікальність, яка виявляється в можливості його застосування в управлінні процесами інвестування будь-якої системи регіонів: економічної, соціальної, екологічної чи загальнолюдської, – для впорядкування і налагодження системної взаємодії учасників модернізаційних дій у внутрішньому і зовнішньому середовищі.

Слід підкреслити, що завдання наведеного механізму системного управління виходять за межі окремих видів діяльності самостійних систем і процесів відбудови та відновлення регіонів. Частина наявних проблем може вирішуватись ще на стадії проєктування їх вирішення за рахунок прийняття компромісних рішень, ліквідації неузгодженостей і розбалансованості напрямів і завдань модернізації, розробки технологій компенсаційних і відновлюваних заходів, акумулювання інвестиційних ресурсів, вдосконалення наявних механізмів використання їх на міжрегіональному чи центральному рівнях.

Поява нових можливостей процесів інвестування для відбудови і відновлення регіонів за рахунок запровадження механізму системного управління, всієї різноманітності форм і методів управління в системах регіону буде залежати від попереднього чіткого визначення і конкретизації об’єктів відтворення, політики їх узгодженого планування, організації та інституціалізації технологій прийняття стратегічних і поточних управлінських рішень.

Уніфікованість механізму наближає ідеологію дій з відбудови і відновлення суспільства до необхідності поєднання зусиль, укріплення і розвитку корпоративної взаємодії, змотивує до використання єдиного підходу до вибору спільних шляхів і проєктів процесів відтворення та їх інституційного й організаційного забезпечення. При цьому сформуються нові обов'язки, норми, принципи і правила, яких будуть дотримуватися в регіонах органи виконавчої влади і суб'єкти господарювання різних організаційних форм.

Успішному використанню механізму системного управління процесами інвестування може сприяти його документальне оформлення на кшталт «Паспорт механізму системного управління процесами інвестування територій регіону». У цьому документі доцільно зафіксувати параметри і характеристики, мету механізму системного управління процесами інвестування, складники, завдання, предмет управління, інформацію для використання (вхідну, поточну і вихідну), функції і сфери застосування, порядок і алгоритм використання, модель взаємодії і зв'язки між складниками механізму, нормативи, норми і обмеження дії, форми організації взаємодії виконавців, критерії оцінювання результатів управління процесами інвестування й очікуваних результатів застосування. Наявність такого документа дозволить органам виконавчої влади, суб'єктам господарювання і жителям отримати повне уявлення про зміст необхідних дій стосовно відбудови, відтворення, відновлення і досягнутого майбутнього стану процесів життєдіяльності, сприятиме скороченню часу для узгодження спільних цілей, надання й урахування пропозицій, вибору ефективних методів вирішення завдань і спільної взаємодії.

Запропонований підхід, а також методологічний засіб формування й розроблення механізму дозволить раціонально використовувати, нагромаджувати й підтримувати стійкі тенденції до збалансованості процесів життєдіяльності з огляду їх впливу на розвиток економічної, соціальної, екологічної систем регіонів, отримувати відповідні суспільні вигоди. Наявність такого механізму прискорить отримання органами виконавчої влади повного уявлення про зміст і мету управління інвестиційними ресурсами і створить необхідні передумови для забезпечення їх ефективного використання і регулярного поповнення.

Список використаних джерел:

1. Бєлай С. В. Державні механізми протидії кризовим явищам соціально-економічного характеру: теорія, методологія, практика: монографія. Харків: Нац. акад. НДУ, 2015. 349 с.

2. Бобровська О. Ю. Формування механізму системного управління процесами інвестування відбудови регіонів. *Інвестиції: практика та досвід*: науково-практичний журнал. 2023. № 15. DOI: https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.15.97 (URL: https://nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/1905) (дата звернення 16.11.2023).

Дмитро Миколайович Бондаренко,
аспірант кафедри державного управління і місцевого самоврядування
Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»
м. Дніпро, Україна

КЛАСТЕРНА ОРГАНІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО І ГАЛУЗЕВОГО УПРАВЛІННЯ ВІДБУДОВОЮ ПРОМИСЛОВОСТІ

Відбудова України сьогодні фокусується на всіх галузях народного господарства. Народногосподарський комплекс України відрізняється складною структурою: галузевою, територіальною, функціональною й організаційною. Поняття «галузь» у Господарському кодексі України (ст. 260) визначається як сукупність усіх виробничих одиниць, які здійснюють переважно однакові або подібні види виробничої діяльності. Галузями національної економіки є промисловість, будівництво, сільське господарство, торгівля й управління. Кожна галузь поділяється на комплексні підгалузі та види виробництва, які характеризуються різним ступенем диференціації виробництва. Існують галузеві, міжгалузеві, міжгалузево-регіональні, територіальні, регіональні, локальні господарські комплекси [8]. У контексті майбутнього розвитку в Україні виділяються такі основні стратегічні галузі промисловості України: верстатобудування та інструментальне виробництво, електронна та радіоелектронна промисловість, хімічна промисловість (зокрема, продукти спеціальної хімії), титанова промисловість, легка промисловість, переробна промисловість у системі агропромислового комплексу, авіаційна промисловість, ракетно-космічна промисловість, оборонно-промисловий комплекс [2, с. 13-130]. Але цілісний підхід щодо розвитку заявленої сукупності галузей поки відсутній. Галузева (компонентна) структура відображає співвідношення, зв'язки і пропорції між групами галузей, а головними її компонентами визначаються виробничі й невиробничі структури. Суб'єктами господарювання в галузях є юридичні особи [8].

Згідно з даними Державної статистики України серед юридичних осіб, які працюють в Україні станом на 1 січня 2020 р. налічувались такі види: державні підприємства, казенні підприємства, акціонерні товариства, кооперативи, державні організаційні (установи, заклади), комунальні підприємства, корпорації, консорціуми, концерни, кредитні спілки та ін. Кількість юридичних осіб за організаційними формами на цей період становить 1350627, у тому числі приватних – 200285; державних підприємств – 3750; казенних підприємств – 32; акціонерних товариств – 13902, у тому числі публічних – 1 418, приватних – 5352, кооперативів – 28071; органів державної влади, організацій (установ, закладів) – 93952, з них державних організацій (установ і закладів) – 9613; корпорацій – 554, консорціумів – 79, концернів – 185, кредитних спілок – 1061 [3]. Однак кількісні характеристики суб'єктів господарювання за організаційними формами не відображають напрями і потреби відбудови та їх відновлення і лише характеризують різноманіття їх видів. Постає питання

конкретизації ступеня їх відновлення та їх можливостей і здатностей до власної участі інноваційного відтворення за умови надання їм конкретної допомоги.

Водночас слід підкреслити, що в переліку юридичних осіб за організаційними формами господарювання державна статистика не наводить кількість організаційних структур і форм діяльності суб'єктів господарювання, які займаються переважно інноваційною діяльністю. В усьому світі вони вважаються драйверами розвитку, насамперед промисловості. У складі найбільш ефективних форм господарювання на галузевому і територіальному рівнях визначені кластери. Кластери – це «нові інституції», які не залежать від попередніх умов розвитку, а становлять архітектуру інтеграційних процесів контрагентів в єдиному господарському ланцюзі для забезпечення вирівнювання соціально-економічних процесів як ефективні й гнучкі інституційні структури [6, с. 82]. Кластер також розглядається як галузеве, територіальне добровільне об'єднання організацій, які тісно співпрацюють між собою та іншими суб'єктами у виробничо-збутовому ланцюжку створення цінностей задля підвищення конкурентоспроможності власної продукції, її експорту, зниження трансакційних та економічних витрат діяльності та сприяння економічному розвитку регіонів [10].

Картина стану українських кластерів поки не систематизована та недостатньо конкретизована. Завдяки підтримці Євросоюзу першим формалізованим об'єднанням, яке активізувало кластерний рух в Україні, став Український кластерний альянс (УКА) за аналогією з Європейським кластерним альянсом (ЄКА) [9]. Координатори й експерти кластерних ініціатив обговорили і створили Національну програму кластерного розвитку до 2027 року. Кластерам була надана роль рушіїв смарт-спеціалізації України, генераторів підтримки креативних технологій і критичної інфраструктури продовольчої безпеки та інших прогресивних зрушень, визначена їх спрямованість на інтеграцію управління секторами промисловості із застосуванням інтегрованого управління ланцюгами доданої вартості, управління розвитком і готовності взяти на себе частку завдань інтеграції з Євросоюзом [10].

У Державній стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 рр. першою стратегічною ціллю визначено формування згуртованості держави в соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах. Одним із завдань оперативних цілей передбачено забезпечення підтримки створення ІТ-кластерів в агломераціях та великих містах, що мають необхідний потенціал та інфраструктуру. Для підвищення конкурентоспроможності регіонів передбачалось формування міських та регіональних економічних кластерів, діяльність яких сприяла б ефективному використанню ресурсів територій, їх комплексному розвитку та становленню інноваційної економіки держави [1, додаток 2]. В українському законодавстві є також низка законів, де згадуються кластери. Але затверджена політика кластерного розвитку відсутня. Водночас розроблений 17 грудня 2020 р. Проєкт національної програми кластерного розвитку України до 2027 р. групою експертів і представників Українського кластерного альянсу [5] і презентований на платформі Індустрія 4 Україна не затверджений. Стає очевидним, що кластери

в Україні створюються в умовах практичної нейтральності влади і фрагментарно, хоча вони охоплюють багато сфер діяльності. Кількість кластерів та асоціацій кластерного типу, що входять до кластерного альянсу, дорівнює 48 [10].

За даними Центру регіональних досліджень існуючі в Україні кластери в довоєнний період були розосерджені в обласних центрах і великих містах Харківської, Одеської, Дніпропетровської, Львівської, Запорізької, Київської та інших областях [4] із переважанням у них кластерів інновацій та інвестицій, інжинірингу та автоматизації промислового сектору, хайтеку та популяризації технологій Індустрія 4 Україна і розвитку не тільки традиційних галузей, а й інноваційних напрямів смарт-спеціалізації. Вона хоч і була визначена в більшості регіонів, але досі залишається до кінця не обґрунтованою. Смарт-спеціалізація розглядається як підхід, що передбачає аргументоване визначення суб'єктами регіонального розвитку в межах регіональної стратегії окремих стратегічних цілей та завдань щодо розвитку видів економічної діяльності, які мають інноваційний потенціал, з урахуванням конкурентних переваг регіону та сприяють трансформації секторів економіки в більш ефективні [7, с. 186], як концепція та політика інноваційного регіонального розвитку, яка сприяє економічному зростанню через краще розкриття його потенціалу [5, с. 6].

Кількість професійної орієнтації діяльності кластерів можливо прослідкувати за їх видами. У складі останніх: IT-кластери, інноваційні IT-парки, кластери створення об'єктів інноваційної інфраструктури, кластери креативних технологій (наноматеріали, композитні матеріали, технології модернізації поверхні, інженерія багатофункціональних тканин), інфраструктурні кластери (будівельні, логістичні, транспортні), високотехнологічні (приладобудування, машинобудування, автомобілебудування, високотехнологічні господарські технології і робототехніка), сільськогосподарські (аграрної переробки), екологічні і торговельні кластери, фінансові конгломерати, промисловий хайтек та ін.

Види і можливості кластерів повинні умотивовувати їх до широкого застосування як ефективної організаційної форми процесів діяльності з відбудови України, у тому числі її промислового комплексу з урахуванням пріоритетів галузевих, міжгалузевих і регіональних кластерів на засадах співпраці з органами державної, місцевої та регіональної влади. Але на цьому шляху існує низка до сьогодні невирішених проблемних питань: відсутність дієвого механізму державно-приватного партнерства і співпраці, слабко врегульовані відносини між владою і бізнесом стосовно використання коштів і привілей, які надає держава, для розвитку й підтримки кластерної діяльності, відносини стосовно врегулювання корпоративних прав, економічних, соціальних та інших корпоративних відносин у процесах суспільної праці на шляху відбудови і ключових сфер її життя.

Війна фактично знищує значну частку нашої промисловості, втрачаються внутрішньогалузеві й міжгалузеві виробничі зв'язки, з'являються інші негаразди, ліквідацію яких треба починати вже зараз. Серед невідкладних заходів і процесів діяльності, які слід обрати для відбудови й відновлення, повинні бути не тільки ті, що спрямовуються на відновлення технічних, технологічних матеріальних та інших предметних руйнувань, а й ті, що містять

чітку соціальну спрямованість, розбудову соціальних процесів, відбудовують промислові комплекси як осередки суспільства з певними соціальними цілями.

Організація процесів відбудови й оновлення повинна включати організаційні, структурні, ринкові, техніко-технологічні та інші завдання. І одним із важливих кроків організації діяльності з відбудови й управління пропонується підтримка створеного потужного кластерного руху, запровадження кластерної організації діяльності і сукупності підходів, які здатні забезпечити інноваційну конкурентоспроможність промисловості.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Державної стратегій регіонального розвитку на 2021 – 2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів Українів від 5 серпня 2020 р. № 695. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-п#Text (дата звернення 07.11.2023).
2. Концепція розвитку стратегічних галузей промисловості України / Український інститут майбутнього. Київ, 2021. 136 с. URL: https://e-cis.info/upload/iblock/d2c/d2cad1f871879554ade473c93b475292.pdf (дата звернення 07.11.2023).
3. Кількість юридичних осіб за організаційно-правовими формами господарювання // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/edrpoy/ukr/EDRPU_2020/ks_opfg/ks_opfg_0120.htm (дата звернення 07.11.2023).
4. Бараннік В. О. Щодо сприяння розвитку регіональних кластерів в Україні: аналітична записка. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-08/klustery.pdf (дата звернення 07.11.2023).
5. Національна програма кластерного розвитку до 2027 року: Концепція. Орієнтири розвитку. Рекомендації / О. Юрчак та ін. Київ: АППАУ, Платформа Industry4Ukraine, 2020. 74 с. URL: https://mautic.appau.org.ua/asset/166:proekt-nacprogrami-klasternogo-rozvitkudo-2025-v1pdf (дата звернення 07.11.2023).
6. Присяжнюк А. Ю. Сингуляторність кластерного розвитку національної економіки: монографія. Київ: Держ. торг.-екон. ун-т, 2022. 300 с. URL: https://knute.edu.ua/file/MjIxNw==/b12c43949b431de6555354d98af79734.pdf (дата звернення 07.11.2023).
7. Стратегія Дніпра 2030. URL: https://dniprorada.gov.ua/upload/editor/strategiya_osnovnij_dokument_1.pdf (дата звернення 07.11.2023).
8. Завадських Г. М. Регіональна економіка: навчальний посібник. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. 556 с. URL: http://www.tsatu.edu.ua/et/wp-content/uploads/sites/33/posibnyk-.-rehionalna-ekonomika.pdf (дата звернення 07.11.2023).
9. Юрчак О. Кластери - пігулка від деіндустріалізації. Дзеркало тижня від 24 травня 2022. URL: https://zn.ua/ukr/business/klasteri-pihulka-vid-deindustrializatsiji.html (дата звернення 07.11.2023).
10. Industry4Ukraine: платформа промислових та хайтек секторів. URL: https://www.industry4ukraine.net (дата звернення 07.11.2023).

Анастасія Петрівна Водолажська,
Аліна Сергіївна Гончаренко,
здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти
Державного біотехнологічного університету,
м. Харків, Україна

РЕГУЛЮВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Початок війни та в результаті цього впровадження воєнного стану призвело до значної зміни механізму ринку праці, деякі складові елементи нормативного функціонування механізму регулювання ринкових трудових відносин повністю або частково перестали виконувати свої функції, або зазнали значної трансформації. Найбільших складнощів зазнала соціально-економічна складова механізму регулювання трудових відносин, що відбулось в результаті введення воєнного стану. Результатом війни стало значне збільшення безробіття через масові вивільнення штатних працівників. Спостерігається значний надлишок трудових ресурсів що веде до заміщення ринку «працівника» перетворення його на ринок «роботодавця».

Регіональний ринок праці Харківської області опинився у стані кризи та потребує значних змін в концепції реалізації трудових відносин в рамках змін Стратегії розвитку Харківської області на 2021-2027 роки, відповідно як до вимог воєнного часу, так і до поступового його приведення у відповідність до європейський стандартів. Дуже актуальним стає вивчення досвіду європейських країн, що були втягнуті в нещодавні воєнні конфлікти [1].

Ситуація, котра склалася на ринку праці Харківської області та України в цілому, через воєнні дії, потребує нових підходів до реалізації ефективної політики щодо зайнятості. Враховуючи негативні зовнішні фактори, котрі суттєво ускладнюють економічну та соціальну ситуацію, проблема державного регулювання зайнятості на національному та регіональному ринку праці має знаходитись у фокусі уваги влади.

Базова основа державної політики в сфері зайнятості населення складає правові, економічні та організаційні інструменти, котрі визначені Законом України «Про зайнятість населення» [2]. Відповідно з положеннями до статті 5 даного Закону України «Про зайнятість населення» держава виступає гарантом зайнятості [2].

В результаті запровадження воєнного стану та значних трансформаційних змін зазнав трансформації й організаційно-правовий рівень державного механізму управління трудовими ресурсами, в першу чергу, в сфері трудового законодавства. Питання безробіття залишається надзвичайно актуальним в контексті підтримки під час війни та стимулювання відбудови України в майбутньому. Рівень безробіття напряму пов’язаний з ефективністю економіки. Павлюк Т.І., Вакулюк О.А. наголошують, що «Проблема безробіття – це проблема, яка потребує негайного вирішення і глибокого науково-го аналізу та вироблення на цій основі практичних рекомендацій, які можуть

використовуватися для розробки і реалізації ефективної соціально-економічної політики, направленої на забезпечення продуктивної зайнятості економічно активного населення країни, зменшення рівня безробіття до мінімального соціально – допустимого рівня» [3, с. 126].

За результатами досліджень Міжнародної організації праці, внаслідок військової агресії в Україні на 2023 рік було втрачено понад 4,8 мільйона робочих місць. В результаті цього, на одне робоче місце претендують, в середньому, восьмеро офіційно зареєстрованих безробітних [4]. В ситуації війни трудові відносини стали регламентуватись, в першу чергу, таким нормативно-правовим актом як Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 р. №2136-IX, котрий регламентує особливості трудових відносин робітників усіх типів підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, відповідно до вимог воєнного часу. Також ним визначаються трудові відносини для осіб, котрі працюють відповідно до підписання ними трудового договору з фізичними особами. Особливістю дії даного Закону є обмеження деяких конституційних прав і свобод громадян на період дії режиму воєнного стану [5].

Відносно прав та обов'язків працівників на період воєнного часу Закон № 2136, передбачає можливість, у зв'язку з веденням бойових дій у районі його роботи, здійснити розірвання трудового договору за власною ініціативою, в той строк, котрий зазначений у заяві, без нормативного двотижневого терміну попередження (за виключенням ситуацій примусового залучення працівників до виконання суспільно корисних робіт або на при залученні на роботу на об'єктах критичної інфраструктури) [6].

Значних змін, окрім нормативно-правових актів, зазнали й інститути ринку праці, в результаті воєнних дій постраждали заклади професійної освіти та професійної підготовки кадрів, центри зайнятості та підтримки підприємців, а зоні бойових дій припинили свою діяльність всі професійні спілки та організації роботодавців.

Особливо важливим стало в воєнний період забезпечувати державний контроль за додержанням законодавства про працю. Головними напрямками забезпечення основних прав працівників у сфері трудових відносинах, не зважаючи на ситуацію воєнного стану, з метою дотримання легальності зайнятості та гарантованих виплат заробітної плати необхідне обов'язкове проведення перевірок з дотримання вимог законодавства: гарантоване додержання всіх встановлених вимог Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану»; виявлення неоформлених трудових відносин; забезпечення законності припинення трудових договорів.

Особливістю державного контролю за регулюванням трудових відносин на ринку праці в воєнний час є те, що, за умови усунення роботодавцями виявлених порушень, заходи впливу в формі штрафів не застосовуються. Відповідно до воєнних умов, перед Україною та Харківською областю постало завдання створення нової державної політики у сфері зайнятості. Головним її напрямком стає для Харківщини забезпечення соціального та фізичного захисту населення регіону, правове регулювання та контроль за дотриманням нормативів трудового законодавства в підприємствах області.

Головною метою державного управління зайнятістю в Харківській області на період 2023 року в діяльності виконавчих органів влади стало забезпечення відновлення сталого розвитку регіону. Відповідно до завдань створення безпеки проживання, управління зайнятістю та демографією спрямоване на підвищення комфортності проживання громадян за рахунок відбудови, відновлення та розвитку інженерно-транспортної інфраструктури, всебічне сприяння вирішенню соціальних і гуманітарних питань, максимально можливе забезпечення гідних умов життя та підвищення добробуту населення.

Список використаних джерел:

1. Публічне управління у сфері зайнятості в Україні у контексті євроінтеграції: проблеми, ефективність, інноваційність, результативність: колективна монографія / за наук. ред. д. держ. упр. Р.В. Войтович та К.В. Дубич. Київ, 2020. 480 с.
2. Про зайнятість населення : Закон України від 05.07.2012 р. № 5067-VI. *Голос України*. 2012. 18 серп. № 153-154.
3. Павлюк Т.І., Вакулюк О.А. Безробіття та шляхи його вирішення. *Економічні студії*. №4 (26). 2019. С. 124-128.
4. Оприщенко А. Безробіття в Україні: шляхи подолання та післявоєнний досвід інших країн. URL: https://zaborona.com/bezrobittya-v-ukrayini-shlyahy-podolannya-ta-pislyavoyennyj-dosvid-inshyh-krayin/.9 (дата звернення 15.10.2023).
5. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану : Закон України від 15 березня 2022 р. №2136-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text (дата звернення 12.11.2023).
6. Іншин М.І. Дистанційна зайнятість працівників в умовах воєнної ринкової економіки. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство» Форум права*. 2023. № 3. С. 466-469. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2014_3_79. (дата звернення 08.11.2023).

Володимир Володимирович Глухенький,
Олександр Геннадійович Мокляк,
здобувачі вищої освіти СВО Магістр,
спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

У рамках процесу децентралізації було зроблено багато кроків для покращення фінансування системи охорони здоров'я. Крім того, з 2016 року в міському бюджеті передбачено кошти на фінансування об'єктів, що перебувають у власності об'єднаних органів місцевого самоврядування. За попередніми

результатами можна сказати про результати застосування принципу субсидіарності у фінансуванні місцевих органів влади у сфері охорони здоров'я. У сфері охорони здоров'я відбулося перенесення витрат на муніципальні послуги та енергоносії з міських бюджетів на витрати державних закладів охорони здоров'я з метою більш ефективного управління активами цих закладів. Запропонований рівень медичного обслуговування не враховує ці витрати. Такий підхід не можна вважати позитивним. З одного боку, це має на меті сприяти вивільненню додаткових коштів для покращення матеріально-технічної бази медичних закладів та збільшення фонду оплати праці. З іншого боку, муніципалітети не мають таких самих ресурсів, і ймовірно, що не всі вони мають фінансові ресурси для покриття цих витрат. Це негативно впливає на первинну медичну допомогу: завдяки успішній фіскальній децентралізації зростання муніципального капіталу здебільшого зосереджено в містах і районах з хорошою транспортною та економічною інфраструктурою.

Одним із найважливіших напрямів реформування охорони здоров'я є передача повноважень між державою та регіонами, а також усередині регіонів – між регіонами та місцевим рівнем. Держава бере участь у медичному нагляді та сприяє його фінансуванню. Це відбувається через недосконаліть системи організації охорони здоров'я – асиметричну інформацію, зовнішні впливи тощо. При цьому має бути збережений принцип соціальної справедливості, згідно з яким кожна людина має отримати гарантований мінімальний рівень медичної допомоги. Фінансування ліків у системі охорони здоров'я здійснюється через місцеві бюджети, що іноді може суперечити податковій політиці частини системи бюджетного фінансування, або через обов'язкове медичне страхування, яке включає внески роботодавця, працівника та держави. Багато країн також передбачають участь споживачів у медичному та фармацевтичному обслуговуванні, але приватні витрати становлять дуже невелику частину фінансування охорони здоров'я, а плата за використання обмежує попит.

Процес реорганізації охорони здоров'я із запровадженням нової системи загальмувався і поки що не приніс відчутних результатів. У цей період недосконала нормативно-правова база зіграла свою позитивну роль у формуванні дорогих і неефективних фінансових фондів охорони праці за підтримки слабоконтрольованого інституту-посередника – обов'язкового медичного страхування. Одним із головних недоліків існуючої фінансової системи охорони здоров'я є майже повна фінансова залежність охорони здоров'я від зовнішніх факторів: економічної ситуації, фінансів та соціально-політичної ситуації. За цих умов знижується зацікавленість органів управління та закладів охорони здоров'я у структурній реорганізації.

Соціально-економічні зміни в Україні повністю вплинули на процес реформування охорони здоров'я в сільській місцевості, що пов'язано з багатьма чинниками, основними з яких є:

– останніми роками в охороні здоров'я та організації медичної допомоги спостерігаються негативні тенденції, які зумовлені переважно принципом залишкового фінансування, неефективним використанням виділених ресурсів, адміністративно-управлінськими методами, поява нових проблем, пов'язаних із

переходом від моделі державного фінансування до бюджетного страхування, що призвело до якісно нових економічних відносин;

– ідеологи недооцінюють важливість соціально-економічних реформ на законодавчому та виконавчому рівнях реформування охорони здоров'я як найважливішої галузі економіки країни.

Ці проблеми потребують вирішення та пошуку ефективніших соціально-економічних механізмів управління сільською охороною здоров'я та вдосконалення системи обов'язкового медичного страхування з використанням науково обґрунтованих методів планування на основі аналізу. Поглиблення існуючих організаційних форм охорони здоров'я сільського населення та їх структури та показників лікувально-профілактичних заходів.

Функціонування системи охорони здоров'я, в тому числі сучасної форми медичного обслуговування сільського населення, в нових соціально-економічних умовах є недостатньо ефективним.

При плануванні медичного обслуговування на найближчу і особливо довгострокову перспективу необхідно враховувати інвестиційну привабливість приміських зон. В умовах відносно невеликої кількості населення приміських районів оптимальним варіантом є поєднання багатопрофільних лікарень з поліклінікою для дорослого населення. При цьому якість медичної допомоги має бути забезпечена на всіх етапах і рівнях надання послуг.

Список використаних джерел:

1. Рудакова Л.О., Михальчук В.М. Децентралізація управління системою охорони здоров'я на місцевому рівні (на прикладі Київської області). *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 8. С. 105-112. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/8_2021/19.pdf (дата звернення 14.11.2023)

2. Янчук А. Децентралізація і реформування системи охорони здоров'я: до постановки питання. *Вісник АПСВТ*. 2018. №1. С. 72-74.

Інна Михайлівна Глущенко,
Тарас Олександрович Журов,
здобувачі вищої освіти СВО Магістр,
спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ В ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ: ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ

Результатами проведеного дослідження інтерпретації такої категорії як «організаційна культура в державному управлінні», дають підстави представити її як особливість (індивідуальність, характер, особистість), що відрізняє організацію серед інших, як сукупність певних відносин, цінностей, норм і «правил гри», як певну «філософію існування», яку розділяють всі її службовці.

З метою дослідження сутності поняття «організаційної культури в державному управлінні», розглянемо його бачення у роботах вітчизняних та зарубіжних вчених і дослідників. Так, у роботі [1, с. 154] говориться, що «… під корпоративною культурою державного органу розуміється унікальна система цінностей та переконань у державному органі, що безумовно підтримується всіма працівниками цього органу і пов'язана з кінцевою метою його діяльності; обумовлює поведінку всіх його працівників, способи прийняття рішень, шляхи об'єднання колективу та окремих працівників для досягнення поставлених перед ним цілей і завдань».

Аналізуючи організаційну культуру в органах державної влади, Яроміч С. і Гречкосій І. зазначають, що організаційна культура певним чином формується у взаємодії колективу, а саме в процесі накопичення службовцями професійних навичок та досвіду. Науковці виділяють декілька джерел існування організаційної культури в сфері державної служби, а саме: нормативно-правові документи, ціннісні орієнтації та уявлення керівника державної організації, колективний досвід державних службовців, погляди і цінності, залучені новими робітниками організації [2, с. 112-113].

Продовжуючи дослідження, Яроміч С., вже разом із Лінніковою Т.П., робить висновок, що організаційну культуру в державному управлінні слід розглядати як цілісну систему, в якій існують певні субкультури (особистісна, планування та розподіл часу керівників і фахівців, утримання робочого місця, спілкування, робота з поштою або з електронними документами, професійна мова, лідерство), що виникають, якщо з'являються відмінності у завданнях, організаційній структури, потенціалі працівників тощо [3, с. 115].

У свою чергу, Гайдученко С. [4, с. 112] висловлює думку, що організаційна культура публічної влади визначається як сукупність знань, уявлень про політику, соціально-психологічних настанов та зразків поведінки державних службовців щодо таких політичних об'єктів, як суспільство, нація, держава та політичні інститути. Від розвитку цієї культури визначаються напрями політичних процесів у державі, стійкість та демократизм політичної системи у цілому.

Зубко С. і Карковська В., у своєму дослідженні [5, с. 114], представляють цікаву, на наш погляд, думку групи науковців на чолі з Хофстеде Г. [6], які вважають, що організаційна культура є проміжним елементом між організацією та співробітниками. На думку цієї групи, вона інтегрує інституцію навколо спільної мети й у той же час задовольняє потреби та прагнення співробітників. Хофстеде Г. з колегами називають це «автономною нервовою системою організації», або «колективним програмуванням розуму», або «розумовим програмним забезпеченням». Культура сприяє усуненню організаційної неоднозначності поведінки співробітників і сприяє їх ефективній поведінці.

На думку Граціотової Г. і Нестерванської Е., «… оволодіння організаційною культурою має починатися як з ліквідації організаційної неграмотності, насамперед, службовців-управлінців, так і з вивчення останніми відомих організаційних принципів діяльності» [7, с. 23-24].

Таким чином, незважаючи на доволі тривалий період досліджень організаційної культури, можна зробити висновок про актуальність поняття

особливо в час модернізації держаного управління. Підтвердженням тому є значний доробок науковців у цьому напрямку.

Список використаних джерел:

1. Управління персоналом в органах публічної влади : навчальний посібник / С.М. Серьогін та ін. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2019. 200 с. URL: https://kmaecm.edu.ua/wp-content/uploads/2021/06/serogin-s.-m.-borodin-ye.-i.-komarova-k.-v.-lypovska-n.-a.-tarasenko-t.-m.-2019-upravlinnya-personalom-v-organah-publichnoyi-vlady.pdf (дата звернення 14.11.2023).
2. Яроміч С., Гречкосій І. Організаційна культура державної служби й імідж державних службовців. *Вісник НАДУ*. 2016. №1. С. 111-115.
3. Ліннікова Т.П., Яроміч С.А. Особливості організаційної культури органів публічної влади як специфічних видів організацій. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. Збірник наукових праць*. 2020. Випуск 45. С. 113-116. DOI: https://doi.org/10.32841/2413-2675/2020-45-19 (дата звернення 17.11.2023).
4. Гайдученко С. Специфіка організаційної культури у публічному управлінні. *Публічне управління: теорія та практика*. 2014. Вип. 3. С. 109-114.
5. Зубко С.В., Карковська В.Я. Організаційна культура та її важливість в секторі державного управління. *БІЗНЕС ІНФОРМ*. 2022. № 3. С. 113-119. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2022-3_0-pages-113_119.pdf (дата звернення 14.11.2023).
6. Hofstede G., Neuijen B., Ohayv D. D., Sanders G. Measuring organizational cultures: A qualitative and quantitative study across twenty cases. *Administrative Science Quarterly*. 1990. Vol. 35. №. 2. P. 286-316. DOI: https://doi.org/10.2307/2393392 (дата звернення 15.11.2023).
7. Граціотова Г.О., Нестерванська Е.С. Вплив організаційної культури на професійну підготовку державних службовців в Україні. *Economic journal Odessa polytechnic university*. 2021. №4(18). С. 22-30. URL: https://economics.net.ua/ejopu/2021/No4/22.pdf (дата звернення 16.11.2023).

Олена Олександрівна Гуторова,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування
Державного біотехнологічного університету
м. Харків, Україна

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ ТА УПРАВЛІННЯ НИМИ: УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ ТА ДОСВІД РОЗВИНЕНИХ КРАЇН СВІТУ

Розвиток сільських територій виступає одним з найважливіших завдань загальної стратегії розвитку України. Сільські території займають велику частину України, де розташовується 28486 населених пунктів, в яких у

довоєнний період проживало майже 12,55 млн осіб (30,6 % загальної чисельності населення). При цьому у сільському господарстві було зайнято 5,8 % від загальної кількості працездатного населення [1].

Відсутність достатньої кількості робочих місць, реальне погіршення умов проживання у сільській місцевості призвело до щорічного скорочення чисельності працездатного населення та його старіння. Це пов'язано з відтоком молоді до великих міст, де вищий рівень якості життя. Від розвитку соціальної інфраструктури залежить розвиток кадрового потенціалу на селі та, зокрема, забезпечення кваліфікованим персоналом сільськогосподарських підприємств. Все це призводить до погіршення стану сільських територій, що, у свою чергу, не дає можливості повноцінно розвиватися аграрному сектору та ставить під загрозу продовольчу безпеку країни [2, 3, 4].

Щоб змінити поточну динаміку, необхідно, насамперед, вирішити проблеми розвитку сільськогосподарського виробництва, зайнятості сільського населення та низької заробітної плати. Крім того, слід звернути увагу на розвиток соціальної сфери та інфраструктури сільських ринків, забезпечення дорогами у сільській місцевості, участь у плануванні будівництва, ремонту та обслуговування об'єктів водопостачання, енергосистем тощо.

Сталий розвиток сільських територій має на увазі стабільний розвиток сільського співтовариства, що забезпечує виконання ним його народногосподарських функцій (виробництво продовольства, сільськогосподарської сировини, інших несільськогосподарських товарів та послуг, а також суспільних благ – збереження сільського способу життя та сільської культури, надання рекреаційних послуг, контроль за територією, збереження історично освоєних ландшафтів); розширене відтворення населення, зростання рівня та покращення якості його життя; підтримання екологічної рівноваги у біосфері [4].Таким чином, сільські території в процесі розвитку повинні прагнути максимальної зручності для життєдіяльності населення.

Тому необхідні пошук та розробка пріоритетних стратегічних напрямів сталого розвитку сільських територій, підвищення ефективності управління ними в рамках аграрної, регіональної та бюджетної політики, що проводиться державою. Цьому може також сприяти використання багаторічного досвіду розвинених країн.

Так, у країнах ЄС політика розвитку сільських територій виходить з наступних принципів: рівні можливості всім суб'єктам ринку; однакові умови життя населення у місті та на селі; зменшення залежності периферійних регіонів від центру; покращення можливостей для діяльності регіональних підприємців. Стратегію розвитку сільського господарства ЄС сфокусовано на розробленій спільній сільськогосподарській політиці, спрямованій на сприяння конкурентоспроможності сільського господарства; забезпечення сталого управління природними ресурсами; досягнення збалансованого територіального розвитку сільської економіки та громад [2, 5].

У країнах Скандинавії використовується перспективний постіндустріальний підхід з урахуванням досягнень науково-технічного прогресу. Існує низка дотацій для сільгоспвиробників: екологічні дотації, дотації з несприятливих умов, дотації на господарство. Для збиткових фермерських

господарств передбачається бюджетна підтримка у вигляді субсидій, за якою зазначені господарства можуть диверсифікувати або переорієнтувати свою діяльність на інші види діяльності. Влада вважає абсолютною цінністю сільського жителя. Всіляко враховують тяжкість праці в умовах суворого клімату, підтримання активної життєдіяльності на сільській території, виробництво екологічно чистих продуктів харчування.

У Великій Британії існують стандарти забезпечення сільського населення громадськими послугами. Якщо стандарти не забезпечуються, кожен сільський житель має право звернутися до суду зі скаргою на уряд. Досягнення таких стандартів є метою діяльності британських міністерств та відомств.

У Франції основу аграрної моделі становлять сімейні та селянські господарства, засновані на сімейній кооперації праці. Аграрні кооперативи – основа сільського господарства Франції. Фермери не просто наймані робітники, а члени кооперативу, які можуть брати участь у розподілі прибутку та впливають на ціноутворення.

У США дані про кількість та якість сільськогосподарських угідь прив'язані до конкретних ділянок та інтегровані в єдину національну географічну інформаційну систему для створення відповідної системи земельної інформації.

У Канаді програми підтримки реалізуються у таких напрямах: розширення доступу до інформації та створення умов для розвитку сільських громад у районах Крайньої Півночі Канади; навчання стратегічного планування у сфері сільського розвитку; фінансова підтримка ініціатив, що мають інноваційний характер та сприяють розвитку сільських спільнот; підтримка фермерів та малого бізнесу у галузі маркетингу регіональної продукції, аналізу ризиків, оцінки фінансової стійкості бізнесу; допомога у сертифікації, що підтверджує якість продукції сільського господарства та її відповідність вимогам безпеки; допомога у розвитку співробітництва та обміну досвідом і інформацією між сільськими громадами.

У Китаї вживаються заходи щодо скорочення розриву доходів на душу міського та сільського населення. Було скасовано сільськогосподарський податок і податок на специфічну продукцію. Вирішується питання забезпечення населення якісною питною водою. Підвищується освітній рівень сільського населення.

Однак не завжди процес розвитку сільськогосподарських галузей у різних країнах супроводжується лише позитивними змінами. Так, швидке зростання сільського господарства у багатьох частинах світу значно погіршило стан екосистеми. Використання пестицидів і гербіцидів у сільському господарстві є основною причиною погіршення стану довкілля.

Ще одна екологічна проблема – використання генетично модифікованих організмів (ГМО). Обсяг ринку генетично модифікованих продуктів становить понад 44 млрд. доларів США на рік. У 16 країнах світу виробляються генетично модифіковані організми. Основними країнами-експортерами є США, Китай, Аргентина, Бразилія та Канада. Модифіковані рослини можуть атакувати місцеві види рослин, викликати неконтрольовані мутації та зміни у тварин і рослин. Більшість вчених вважають, що хронічні захворювання людини тісно пов'язані з індустріалізацією продуктів харчування.

Усе це викликало проведення екологічно орієнтованих перетворень, особливо у європейських країнах та інших країнах, де активно розвивається органічне землеробство. Органічне сільське господарство знижує вплив пестицидів та ГМО. При цьому висока собівартість органічної продукції відбивається на вартості, за якою продукція реалізується споживачам. У зв'язку з цим у розвинутих країнах сільське господарство підтримується грантами на підтримку розвитку природного сільського господарства. Наприклад, у Франції фермери одержують субсидії протягом 5 років.

Державна підтримка сільськогосподарських виробників відіграла важливу роль за допомогою субсидій, політики пільгового кредитування та в деяких країнах повного скасування податків на підприємництво у сільській місцевості. Так, рівень підтримки сільського господарства у перерахунку на 1 га сільськогосподарських угідь у країнах ЄС становить близько 300 доларів, у Японії – 473, США – 324, Канаді – 188, в Україні – 4,7 доларів [5].

При вступі до СОТ Україна взяла низку зобов'язань щодо обмеження обсягів державної підтримки на розвиток сільського господарства, яка знайшла своє відображення у торговельній угоді.

У СОТ прийнято ділити всю внутрішню підтримку на 3 типи «кошика»:

– «жовта» – заходи, що стимулюють виробництво та надають неналежний вплив на зовнішню торгівлю. До неї входять: цільова підтримка, компенсація витрат на ПММ, добрива, списання боргів тощо;

– «блакитна» – заходи щодо компенсації скорочення рівня доходів сільгосптоваровиробників при скороченні обсягів виробництва чи обмеження його розвитку;

– «зелена» – заходи державної підтримки, які не мають прямого впливу на збільшення виробництва та обмеження торгівлі. Вона включає компенсацію втрат від стихійних лих, будівництво інфраструктури, розвиток ветеринарії, страхування, підготовку кадрів, науково-дослідні розробки, консалтингове та інформаційне забезпечення тощо [5].

Сільський розвиток є частиною «зеленого кошика», тому фінансування може бути необмеженим, оскільки його мета полягає не у збільшенні сільськогосподарського виробництва, а у створенні для нього сприятливих умов. Створення сприятливих умов для ведення сільськогосподарського виробництва сприяє підвищенню його конкурентоспроможності на внутрішньому та міжнародному ринках та створює необхідні передумови для його прискореного розвитку на інноваційній основі, а також є основою для стабільного розвитку сільських територій.

Удосконалення управління сільськими територіями слід розглядати з позицій побудови багатофункціонального сільського господарства з урахуванням історичних, економічних, соціальних, екологічних особливостей території. Концепція багатофункціональності базується на тлумаченні сільського господарства як специфічної сфери економічної діяльності, що вирізняється суспільними результатами праці: у процесі сільгоспвиробництва створюються не тільки продукти харчування, корми, лікарська та декоративна продукція, а й суспільні блага нетоварного характеру – екологічні послуги,

ландшафти тощо. Удосконалення управління сільськими територіями слід здійснити у напрямі створення умов для задоволення потреб суспільства в частині забезпечення та підтримки сприятливого життєвого середовища, необхідного для всебічного розвитку людини, її самореалізації, захисту прав, надання населенню високоякісних і доступних адміністративних, соціальних та інших послуг на відповідних територіях [6].

Список використаних джерел:

1. Сільське господарство України за 2022 рік: статистичний збірник. Режим доступу: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/09/S_gos_22.pdf (дата звернення 01.11.2023).

2. Борщевський В. Розвиток сільських територій в системі євроінтеграційних пріоритетів України : монографія. Львів: НАН України. Ін-т регіональних досліджень, 2012. 216 с.

3. Гончаренко І. В. Соціально-економічний розвиток сільських територій регіону: проблеми теорії та практики. Львів: ІРД НАН України. 2009. 370 с.

4. Гуторова О. О. Проблеми та перспективи розвитку сільських територій в Україні. *Актуальні проблеми інноваційної економіки.* Харків: ХНТУСГ ім. П. Василенка, 2016. № 4. С. 30-37.

5. Куліш І. М. Державна політика розвитку сільських територій: світовий досвід для України. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України.* 2014. Вип. 3 (107). С. 395-407.

6. Гуторов О.І., Гуторова О.О. Особливості, проблеми та напрями удосконалення управління сільськими територіями. *Вісник ХНАУ. Серія «Економічні науки».* Харків : Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва, 2017. № 3. С. 27-38.

Олег Григорович Діденко,
кандидат наук з державного управління,
депутат Полтавської обласної ради
м. Полтава, Україна

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Стратегічне управління розглядалося багатьма українськими вченими як процес ухвалення та реалізації рішень на різних рівнях державного управління та місцевого самоврядування [1]. В Україні стратегічне управління розвитком територіальних громад (ТГ) є важливим важелем забезпечення їх сталого розвитку в умовах посткомуністичних реформ. Цей розвиток є тривалим процесом, який відбувається під впливом багатьох чинників зовнішнього та внутрішнього впливу.

Інформатизацію стратегічного управління розвитком ТГ ми розглядаємо як необхідний і ключовий елемент інформатизації ТГ. Одним із найважливіших факторів підвищення ефективності функціонування ТГ є впровадження новітніх

інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), використання яких сприяє вдосконаленню якості діяльності органів місцевого самоврядування та покращенню взаємодії влади і громади.

Слід відзначити, що диджиталізація є однією з ознак глобалізації і охоплює весь світ. У Європейському Союзі вона визначена як провідний пріоритет. У Стратегії «Європа 2020» (2010) та Програмі в області цифрових технологій в Європі (2010) розвиток сучасних технологій розглядається як основа для економічного та соціального розвитку. Стратегія цифрового єдиного ринку в Європі (2015) спрямована на покращення доступу споживачів до онлайн-послуг, розвиток цифрової мережі та максимальне зростання економіки. Важливість цифрових технологій відмічено і в Політиці згуртування ЄС на період 2014-2020 рр. та 2021-2027 рр. У 2021 р. створено програму «Цифрова Європа», одним із завдань якої є універсалізація цифрових технологій, а також такі документи як: Цифровий компас, Механізм відновлення і стабільність, Рамкова програма наукових досліджень та інновацій «Горизонт Європа» тощо. Слід відзначити й Індекс впровадження цифрових технологій в економіку та суспільство (2022), яким передбачено моніторинг за чотирма напрямами: людський капітал (цифрові уміння), широкоформатний інтернет, інтегрування цифрових технологій в бізнес, цифрові публічні послуги.

Статус кандидата в ЄС посилює необхідність для України впровадження європейських підходів до диджиталізації.

Аналіз показує, що інформатизація відзначна як ключове завдання у багатьох нормативно-правових актах, прийнятих в Україні і насамперед у спеціальних національних програмах 1998 та 2022 років [2; 3]. Помітним є намагання авторів пов’язувати завдання диджиталізації з економічним, соціальним та політичним розвитком України, зокрема, з процесом децентралізації.

Міністерством цифрової трансформації України розроблено Індекс цифрової трансформації регіонів України, який містить 8 субіндексів, 321 індикатор та 76 показників і дає змогу визначити спроможність органів влади ухвалювати цифрові рішення, визначає рівень цифрової культури громадян тощо. Опублікований за підсумками 2022 року Індекс [5]. Середній показник Індексу цифрової трансформації становить 0,651 бала (Полтавська область – 0,814). Основна мета індексу – поширення електронних послуг та зменшення цифрової нерівності.

14 липня 2023 р. у межах швейцарсько-української Програми відбулася презентація Індексу цифрової трансформації громад України, в рамках якого передбачено вивчення динаміки рівня цифрової готовності громад за п’ятьма категоріями: цифрова економіка на терені громади; розвиток цифрових навичок мешканців територіальної громади; стан цифрової інфраструктури; рівень цифровізації публічних послуг та цифрова трансформація органів місцевого самоврядування. Методика вимірювання показників, яка дозволяє визначати системне впровадження елементів е-демократії, е-урядування, е-комерції тощо, оприлюднена на сайті Міністерства трансформації України (МЦТУ) [6]. Збір показників відбувається у формі заповнення територіальними громадами анкет з

використанням даних Міністерства цифрової трансформації, інших організацій та відкритих реєстрів.

За результатами пілотного тестування відзначено вищий рівень інформатизації великих територіальних громад, де порівняно вищий запит на цифровізацію як з боку населення, так і з боку бізнесу. Пирятинська територіальна громада Полтавської області (середня) показала базовий рівень цифрової зрілості. Найбільшу кількість балів громади отримали у секторах, що вимірюють цифровізацію у публічному секторі – надання публічних послуг та функціонування органів місцевого самоврядування. Відзначено необхідність посилення диджиталізації, що особливо стосується невеликих територіальних громад. Незважаючи на наявність низки ризиків при зборі даних, які усвідомлюються авторами методики, її впровадження має показати проблеми та стимулювати процес інформатизації територіальних громад.

Це стимулювання необхідне з різних точок зору і в першу чергу, зважаючи, що в ході децентралізації принцип спроможності ТГ не спрацював, наприклад, у 2015 році лише 52 з 159 перших ОТГ відповідали перспективним планам областей, обласні ради вносили їх до списків навіть якщо вони не повністю відповідали вимогам спроможності.

Законом про спрощене приєднання (9 лютого 2017 року) було дозволено КМУ визнавати громаду спроможною, якщо відповідно до перспективного плану вона була утворена навколо перспективного центру об’єднання і якщо населення громад, що об’єднувалися, складало принаймні половину від населення перспективної громади. 24 січня 2020 року КМУ вніс зміни до методики формування спроможних громад, встановивши чисельні критерії оцінки їх рівня спроможності та поставивши на перше місце здатність ОМС вирішувати суспільні питання, які належать до їх компетенції, для задоволення потреб населення. Проте серед критеріїв оцінки спроможності ТГ не згадано рівень інформатизації.

Варто відзначити спроби теоретичного осмислення проблеми диджиталізації (С. Квітка, М. Лахижа, О. Мазур та інші) та увагу до методичного забезпечення інформатизації. Наприклад, вже у 2007-2015 роках опубліковано методичні рекомендації з електронного урядування (О. Баранов та інші; Київ), моніторингу електронного розвитку ТГ (В. Габрінець, О. Титаренко, П. Шандиба, Т. Шаповалова, Дніпро), моніторингу впровадження інструментів е-урядування в ОМС (А. Яскевич та інші; Вінниця).

МЦТУ підготовлено рекомендації щодо типових завдань програм інформатизації. У Дніпропетровській області, яка є лідером рейтингу цифрової трансформації регіонів, підготовлено Методичні рекомендації щодо організації заходів з цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації місцевими органами державної влади, органами місцевого самоврядування та розроблення проекту програми інформатизації. Особливої уваги заслуговує перелік рекомендованих заходів ОМС у сфері цифрового розвитку.

Хід інформатизації в Полтавській області свідчить про цілеспрямовану роботу, що відзначено у вже згаданому нами рейтингу. У 2010 р. створено науково-технічну раду з інформатизації. Значну роль у цьому процесі відіграє

Регіональна програма інформатизації «Цифрова Полтавщина» та відповідні програми ТГ. Проте залишається низка проблем, наприклад, створення 100% покриття мережі інтернет, які потребують комплексних зусиль органів влади та бізнесу. 90% громад Полтавщини повинні розробити програму інформатизації на 2024 рік.

Список використаних джерел:

1. Тертичка В.В. Стратегічне управління: підручник. Київ : К.І.С., 2017. 932 с.

2. Про Національну програму інформатизації : Закон України 4 лютого 1998 ро № 74/98-ВР (втрата чинності від 1.03.2023 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-вр (дата звернення 17.11.2023).

3. Про Національну програму інформатизації. Закон України від 1 грудня 2022 року № 2807-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20#n191 (дата звернення 17.11.2023).

4. Про затвердження завдань Національної програми інформатизації на 2022-2024 роки : Постанова ВРУ від 8 липня 2022 року № 2360-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2360-IX#Text (дата звернення 17.11.2023).

5. Індекс цифрової трансформації регіонів України. Підсумки 2022 року. URL: https://oda.zht.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/Indeks_tsyfrovoyi_transformatsiyi_regioniv_Ukrayiny.pdf (дата звернення 17.11.2023).

6. Індекс цифрової трансформації громад України. Методика вимірювання. URL: https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/news_post/2023/7/mintsifra-vpershe-vimiryae-riven-tsifrovizatsii-u-gromadakh-yak-tse-pratsyuvatime.pdf (дата звернення 17.11.2023).

7. Методичні рекомендації щодо організації заходів з цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації місцевими органами державної влади, органами місцевого самоврядування та розроблення проекту програми інформатизації. Дніпро. 2021. 56 с.

Андрій Сергійович Дорогань,
Антон Віталійович Рогоза,
аспіранти кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Під економічним потенціалом підприємства розуміють максимально ефективне використання всіх можливостей, ресурсів і резервів підприємства з метою досягнення найбільш результативного стану економічної системи. До складу економічного потенціалу підприємства доцільно віднести виробничий, фінансовий, інвестиційний, трудовий, маркетинговий та організаційно-

управлінський потенціал. Ці компоненти тісно взаємодіють один з одним, формуються як єдине ціле і можуть бути ефективно використані лише разом як комплекс компонентів потенціалу підприємства [2, с. 310].

Сутність державного регулювання зазвичай визначається як система заходів щодо реалізації підтримуючих, компенсаційних, обмежувальних та інших регулюючих заходів з боку держави, спрямованих на створення умов для ефективного функціонування ринку та вирішення складних соціальних та економічні проблеми розвитку національної економіки й всього суспільства. Як правило, методи державного регулювання поділяють за двома основними ознаками: за формами та методами – на прямого й непрямого впливу; за способами впливу – на правовий, економічний та адміністративний. До методів безпосереднього (прямого) впливу можна віднести нормативне законодавство, цільові комплексні програми, державні замовлення, квоти та ліцензії. Методи опосередкованого (непрямого) регулювання діють шляхом створення сприятливого ринкового середовища, що дозволяє спрямувати господарську діяльність підприємств на досягнення визначених соціальних та економічних цілей. Таке непряме регулювання відбувається за рахунок впливу на економічні інтереси суб'єктів ринку шляхом використання інструментів податкової, бюджетної, грошово-кредитної, інвестиційної, інноваційної та інших складових економічної політики держави. Правове регулювання здійснюється через діяльність держави щодо встановлення обов'язкових правових правил поведінки для юридичних і фізичних осіб. Основними вимогами до різних форм правового регулювання є своєчасність, стабільність, повнота і внутрішня узгодженість. Адміністративне регулювання забезпечується шляхом використання методів безпосереднього впливу на поведінку всіх учасників ринку, економічне регулювання здійснюється переважно методами непрямого впливу [1, с. 79-80].

Державного регулювання здійснюється через його основні методи та інструменти. Методи розкриваються у формах управління через взаємодію суб'єктів і об'єктів управління, зв'язки, що виникли між ними. Від уміння їх вибору та застосування залежить ефективність розвитку економічного потенціалу підприємств. Існує, також, класифікація методів за видами впливу економічного, управлінського, організаційного та соціально-психологічного характеру, які вважаються основними в механізмі державного регулювання економічного потенціалу підприємств. Крім цієї функції пропонуються й інші: об'єкти впливу, які вважаються елементами зовнішнього середовища; широта охоплення окремого елемента системи розвитку економічного потенціалу переробних підприємств; швидкість, з якою досягаються результати. На думку Ю. Гудзь, варто виділити підхід до класифікації методів регулювання розвитку економічного потенціалу переробних підприємств:

- за суб'єктами впливу: ринкові, громадські, державні;
- за часом дії: короткострокові, довгострокові;
- за масштабами втручання держави: часткові, загальні;
- за змістом: інституційні, адміністративні, економічні;
- за характером дії: комплексні, стримуючі, стимулюючі;

– за рівнем впливу: місцеві, державні;
– за об’єктами впливу: функціональні, галузеві [1, с. 83].

Крім того, важливим доповненням до цієї класифікації можуть бути методи державного регулювання розвитку економічного потенціалу підприємств різних форм власності, а саме державної, колективної та приватної, де державне регулювання можна представити як забезпечення динаміка відносин власності як володіння, розпорядження й використання. Основним засобом регулюючого впливу держави на розвиток економічного потенціалу підприємства є державні замовлення; ліцензування, патентування та квотування; сертифікація та стандартизація; застосування норм і лімітів; регулювання цін і тарифів; надання інвестиційних, податкових та інших пільг; надання субсидій, винагород, цільових інновацій та субсидій.

Таким чином, для досягнення бажаного розвитку економічного потенціалу підприємства із соціально-економічної точки зору необхідно визначити його стан, потреби країни та регіонів, на основі чого можна сформулювати рекомендації щодо пріоритетів інноваційного розвитку підприємства за видами діяльності [там само, с. 84]. Ефективне регулювання інноваційного розвитку економічного потенціалу полягає у створенні сприятливого інституційного середовища для якісного розвитку відповідно до поставлених цілей і завдань на державному та регіональному рівнях.

Список використаних джерел:

1. Гудзь Ю.Ф. Механізм державного регулювання розвитку економічного потенціалу переробних підприємств АПК. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Випуск 13, частина 1. С. 79-86. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/13_1_2017ua/19.pdf (дата звернення 12.11.2023).

2. Орєхова А.І. Економічний потенціал підприємства: сутнісні характеристики та структуризація. *Економіка і суспільство*. 2018. Випуск 17. С. 308-313. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/17_ukr/45.pdf (дата звернення 12.11.2023).

Ірина Ігорівна Житченко,
здобувач вищої освіти СВО Магістр,
спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна

СУТНІСТЬ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА МОДЕЛІ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

В умовах сьогодення, стратегічне управління є важливою складовою розвитку територій. Даний вид управління здебільшого застосовується і концентрується на основних питаннях реалізації мети організації, спрямовує

вчасно та правильно приймати зміни, що відбуваються у зовнішньому середовищі, допомагає вносити корективи у структуру, робочі процеси, співвідношення наявних ресурсів для можливості вдосконалення конкурентних переваг, що гарантують динамічний розвиток організації та її територій на подальше майбутнє.

Проблема розвитку сільських територій має досить вагоме значення для країни і вимагає впровадження нових моделей розвитку для її вирішення. Актуальність даного питання підвищується кількома факторами, зокрема тим, що обсяг сільських територій становить більшу частину площі всієї країни, також на даній місцевості мешкає приблизно третина населення держави.

Основний зміст стратегічного управління полягає у вирішенні деяких задач, що розкривають черговість його втілення в діяльності організації на певній території, зокрема, проведення аналізу зовнішнього і внутрішнього середовища, формулювання мети і стратегічного бачення, окреслення стратегічних цілей, вибирання стратегії, оцінювання підсумків функціонування організації за відповідний період, проведення корегування стратегічного плану, редагування і оновлення способів виконання стратегічного плану [1, с. 6].

Слід зазначити, що управління розвитком сільських територій повинно здійснюватися на засадах втілення принципів політики сталого розвитку, яка потребує комплексного підходу, адже впровадження різноманітних соціальних та економічних програм на сільських територіях визначає виконання сукупності дій на відповідній місцевості, які відмінні між собою не лише кількістю і наявністю ресурсів, а і своєрідністю проблем розвитку, враховуючи специфічність трудової діяльності та кількість трудових ресурсів.

Сьогодні, спостерігаючи за динамікою розвитку сільської місцевості, можна зробити висновок, що знижується рівень якості життя людей, що спричиняє, зі свого боку, значне зменшення кількості населення на сільській місцевості. Тому, такі обставини потребують знаходження результативних способів і моделей розвитку територій. Варто зазначити, що до цього часу не вирішеним є питання переходу до стратегічного управління розвитком соціальної політики сільської місцевості, зважаючи на сучасні напрями і зміни структури пріоритетів розвитку країни. Тож, покращення системи формування та впровадження стратегії розвитку сільських територій і застосування сучасних моделей і засобів стратегічного управління набувають більшої важливості для розвитку всієї країни [2, с. 10].

У сучасному житті є потреба у пошуку продуктивних способів стратегічного управління, впровадження яких допомогло б покращити рівень життєдіяльності людей і налагодити процеси відновлення продуктивних ресурсів відповідної території. Спираючись на сучасні наукові видання варто виокремити деякі напрями виявлення соціальних інновацій, що повинні враховуватися під час формування стратегічного управління розвитком соціальної складової сільської місцевості і показуватися дієвими засобами досягнення основних цілей розвитку відповідної території чи територіальної громади в цілому (рис. 1).

Продуктивне управління розвитком сільських територій повинне бути прогресивним та спрямованим на врахування взаємодії між змінами становища

даних територій під впливом зовнішніх факторів, ресурсним потенціалом, екологічними перешкодами, соціальними обов'язками, що гарантують створення фундаментальних засад сталого розвитку даної території.

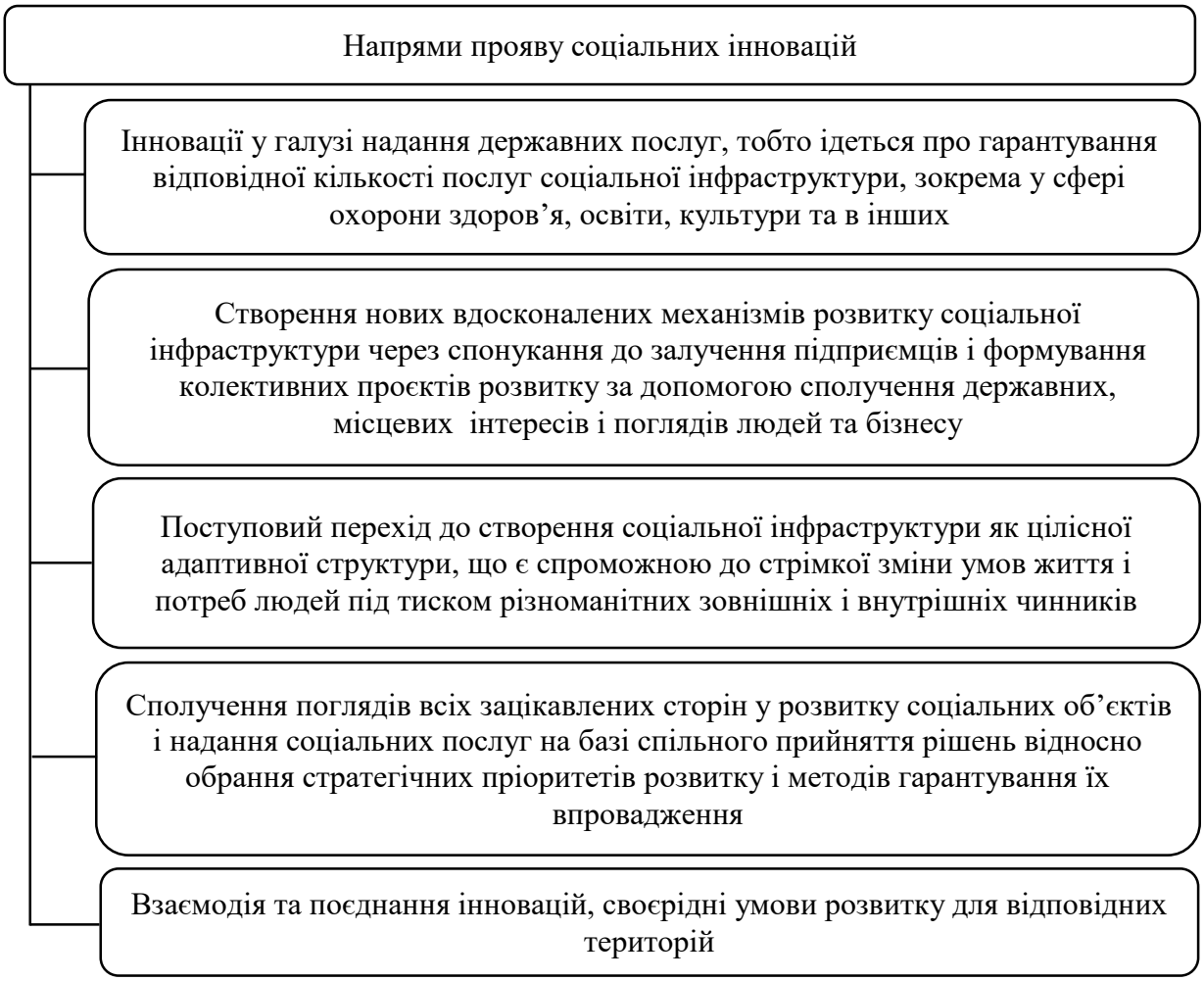

Рис. 1. Основні напрями прояву соціальних інновацій [2, с. 11]

Слід зазначити, що існують різні моделі розвитку сільських територій, зокрема:

– галузева, базою даної моделі є розвиток аграрної діяльності, головною метою є баланс доходів території з іншими сферами, підвищення рівня обсягів виробництва на рівні територіальної громади;

– перерозподільча, застосовується коли розвиток спричинений зменшенням відмінностей між менш розвиненими сільськими територіями, сільські території здебільшого аналізуються як відсталі від розвитку міських через вплив негативних факторів, тому їм завжди потрібна підтримка з боку держави;

– територіальна, головною метою є максимальне застосування ресурсного потенціалу місцевості, втілення моделі сприяє зменшенню розриву між менш розвиненими територіями і районами;

– селозберігаюча, реалізація даної моделі забезпечує збереження традицій людей, що мешкають в сільській місцевості, головною метою є модернізація

соціально-економічної сутності села і створення певних господарських механізмів, які будуть корегувати психотип людини, що проживає на сільських територіях;

– змішана, базується на застосуванні різних складових частин всіх моделей, також модель прогнозує, що з метою забезпечення ефективного розвитку людині необхідно дати шанс на реалізацію особистої підприємницької діяльності у сільському господарстві, головною метою моделі є гарантування продуктивного і стабільного розвитку сільської місцевості [3, с. 66-68].

Звісно, моделей стратегічного управління розвитком сільських територій є досить багато і реалізація будь-якої моделі залежить від багатьох факторів, зокрема від наявних ресурсів на території, можливих викликів та загроз, відповідь на які формується документами стратегічного планування. Тож у процесі стратегічного управління розвитком сільських територій для ефективнішого результату одночасно застосовують кілька моделей розвитку.

Список використаних джерел:

1. Пастух К.В. Стратегічне управління: конспект лекцій для студентів бакалавріату всіх форм навчання спеціальності 281 – Публічне управління та адміністрування. Харків: Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова, 2020. 60 с.

2. Комеліна О.В., Гринько О.В. Стратегічне управління розвитком сільських територій та сучасні інструменти його забезпечення. *Економіка і регіон.* 2012. № 5. С. 10-16. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrig_2012_5_4 (дата звернення 24.11.2023).

3. Лазарєва О. В. Соціально-економічний розвиток сільських територій : навчальний посібник. Миколаїв: Вид-во ЧНУім. Петра Могили, 2021. 128 с.

Олександр Сергійович Зінченко,
аспірант кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна

ФУНКЦІЇ УПРАВЛІННЯ КОМУНАЛЬНИМ МАЙНОМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Управління комунальним майном – складний процес, що складається з кількох етапів. Процес управління комунальним майном територіальних громад включає інвентаризацію муніципального майна, його оцінку, зберігання документів про його використання, аналіз можливостей ефективного використання комунального майна, планування та управління цим використанням, а також закони муніципального права.

Метою діяльності органів управління комунальною власністю є якісна робота підприємств комунальної власності, спрямована на задоволення

відповідних потреб населення та збільшення частки надходжень до бюджету. Це безпосередньо впливає на життя місцевих громад і вимагає від місцевих органів влади та бізнесу надання своєчасних послуг мешканцям.

Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» [1] визначає перелік об'єктів спільної власності, законність органів місцевого самоврядування, порядок користування та розпорядження цими об'єктами, повноваження.

Створення органів виконавчої влади з питань управління спільним (комунальним) майном виступає основою набуття прав на таке майно та встановленням державних гарантій щодо охорони комунального майна.

Сьогодні потреба в ефективному управлінні комунальним майном стала пріоритетною, оскільки підприємства комунальної власності не лише надають соціальні послуги, такі як світло, вода та опалення, а й є притулком для українських військових.

Отже, виходячи з ресурсно-фінансових можливостей та потреб населення, перед органами місцевого самоврядування постають такі завдання: забезпечити належний стан місцевої інфраструктури; служити інтересам комплексного розвитку громади як єдиного соціально-економічного організму; забезпечити комфортне життя жителів міста; раціональне використання рухомого та нерухомого майна, землі та інших ресурсів, що перебувають у спільній власності; інвестування в сучасні технології, які допомагають в ефективному управлінні нерухомим майном, з метою кращого та швидшого задоволення потреб населення в отриманні послуг, пов'язаних із соціальними послугами, включаючи інвестиції та кредити, можливість оренди нерухомості; надавати муніципальні послуги місцевим жителям, підприємствам та організаціям; організувати процес приватизації; здійснювати управління, експлуатацією та управлінням спільним майном, координація та контроль за діяльністю обліково-фінансовою службою з метою ефективного використання та збереження спільного майна; організовувати облік комунального майна та організовувати інвентаризацію; оприлюднювати інформацію про вільні об'єкти, що підлягають оренді чи приватизації [2].

Від якості виконання вищезазначених завдань залежить рівень життя людини.

Пунктом 30 статті 26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [1] встановлено, що місцева рада має виключні повноваження щодо визначення розміру частки прибутку підприємств, установ, організацій, що перебувають у комунальній власності, що має входить до місцевого бюджет.

Основними функціями територіальних громад та органів місцевого самоврядування є надання послуг, які передбачають сприяння громадянам у вирішенні важливих питань, управління об'єктами комунальної власності, забезпечення соціального захисту та надання соціальних послуг. Ці функції викладено у визначенні місцевого самоврядування.

Головною метою управління комунальною власністю є максимально якісне задоволення соціально-економічних потреб громадян для повноцінного життя. Комунальні підприємства повинні надавати якісні послуги. За сучасних

умов міжнародні організації, міста-побратими та міжнародні громадські організації можуть брати участь в ефективному управлінні комунальною власністю територіальних громад. Співпраця допомагає подолати не лише наслідки необґрунтованого виконання автономних функцій та неефективного використання наявних у територіальної громади ресурсів, а й наслідки недосконалої організації управління органами виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Останніми роками Україна впроваджує проектні технології в систему управління процесами регіонального розвитку, і комунальний сектор не є винятком. Для забезпечення ефективного управління комунальною власністю слід залучати досвід міжнародного співробітництва для трансформації існуючих методів управління державною власністю на більш сучасні механізми взаємодії з громадськістю. Тому основною метою управління комунальною власністю є максимально якісне задоволення соціально-економічних потреб громадян для повноцінного життя. Для досягнення поставлених цілей необхідно залучити досвід міжнародного співробітництва для трансформації існуючих методів управління державною власністю на більш сучасні механізми взаємодії з громадськістю.

Список використаних джерел:

1. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр (дата звернення 14.11.2023).

2. Жулин О.В., Зеленюк-Джунь Л.В. Управління фінансовими ресурсами комунальних підприємств і перспективи їх розвитку. *БІЗНЕС ІНФОРМ*. 2020. № 7. С. 174-180. DOI: https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-7-174-180 (дата звернення 14.11.2023).

Вікторія Юріївна Зюзіна,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Державного біотехнологічного університету,
м. Харків, Україна
Владислав Юрійович Шинкаренко,
аспірант кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування
Державного біотехнологічного університету,
м. Харків, Україна

ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Військовий стан суттєво змінив напрямки регулювання обласною адміністрацією розвитку сільських територій. Першочерговими стали на даний момент вирішення проблем, котрі спричинили воєнні дії на території Харківщини, основним пріоритетом обласної та місцевої влади стало соціальний

захист населення, допомога в відновленні та збереження робочих місць і підтримка бізнесу. Ліквідації наслідків воєнних дій на підконтрольній території та забезпечення соціального захисту населення в умовах війни, є основою політики регулювання суспільних процесів в тому числі і для сільських громад.

Особливістю системності формування державної політики сталого розвитку сільських територій є реалізація її принципів до 2020 року в Концепції Державної цільової програми сталого розвитку сільських територій [1], але вони не змогли розв'язати всі проблеми соціально-економічного розвитку сільської місцевості: зростання безробіття, а в наслідок чого - збільшення трудової міграція селян, відсутність ефективної соціальної інфраструктури в сільській місцевості, а результатом цього є й скорочення сільськогосподарського виробництва та використання в ньому безлюдних технологій, що зосереджує його лише на вирощуванні окремих груп культур.

В контексті розвитку країни, забезпечення сталого функціонування, відновлення в післявоєнний період, сільських територій через розв'язання економічних, соціальних та екологічних проблем в сільській місцевості є одним з найбільш важливих завдань з національної безпеки та ефективного суспільства з високим рівнем якості життя в ньому.

Забезпечення даних завдань може реалізуватись лише через системність підходу в відновленні та стимулюванні розвитку за наступними напрямками: забезпечення сталого розвитку різних видів виробництва на сільських територіях, зростання доходів, а через них і підвищення рівня життя сільського населення, розвиток екологічного виробництва та охорона й відновлення навколишнього природного середовища, збереження природних, трудових і виробничих ресурсів, підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва.

В системі розвитку сільської інфраструктури розглядаються наступні напрямки: сприяння створенню комунальних підприємств для побутового обслуговування сільського населення та благоустрою сільських населених пунктів; підвищення якості освітніх послуг відповідно до державних стандартів початкової, базової і повної середньої освіти; надання державної підтримки сільськогосподарським дорадчим службам; розвитку фізичної культури і спорту; відновлення та охорони об'єктів історичної, природної та культурної спадщини на сільських територіях.

Складові стратегії розвитку економіки території передбачають розростання екологічного виробництва сільськогосподарської продукції, розвиток сільського аграрного туризму, народних промислів, підприємництва; підвищення конкурентоспроможності всіх галузей сільського господарства в результаті: забезпечення економічної ефективності аграрного виробництва та підвищення його конкурентоспроможності; підтримки сільськогосподарських підприємств, особистих селянських і фермерських господарств та сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів; організації оптово-роздрібних ринків сільськогосподарської продукції; впровадження стандартів безпеки продуктів харчування та підвищення якості сільськогосподарської продукції відповідно до вимог СОТ і ЄС.

Система щодо забезпечення охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки для сільських територій передбачає наступне: виведення з інтенсивного обробітку деградованих, малопродуктивних та техногенно забруднених сільськогосподарських угідь; розвитку органічного сільськогосподарського виробництва; організації, розроблення та забезпечення виконання планів використання земельних, лісових та водних ресурсів; оптимізації землекористування в результаті удосконалення системи реєстрації прав власності на землю та інше нерухоме майно, формування ринкових земельних відносин.

Важливим елементом системи державного стимулювання розглядається і удосконалення системи управління розвитком сільських територій шляхом: створення Національної агенції сталого розвитку сільських територій та її регіональних відділень з наданням їй статусу державної установи; проведення моніторингу заходів із сталого розвитку сільських територій; здійснення територіальної реформи [2].

Відповідно до проведених заходів кінцевим результатом планувалось формування повністю самодостатніх сільських територіальних громад з високим рівнем якості життя в них. Головним елементом розвитку сільських громад передбачалось розвиток різних типів виробництва в даній місцевості, й, на основі нього, максимальне їх залучення до інвестування в розвиток не лише місцевого підприємництва, а й території, де здійснюється бізнес, в формі фінансових, інформаційних та трудових ресурсів. Територіальна самоорганізація сільської громади за підтримки підприємництва спирається на специфіку національного менталітету, котра взаємодопомогу розглядає як важливий фактор суспільних відносин в сільській місцевості. Окрім того, вона відповідає основному принципу підприємництва – вигоді від діяльності, так як значно скорочує витрати на поза виробничу діяльність кожного з підприємців та розширює його ринкові можливості. Не варто відкидати й соціальну значимість даної форми організації громад, так як соціальні та екологічні проекти забезпечують залучення трудових ресурсів та збільшення можливостей з збуту вироблюваної продукції на території діяльності підприємця, а також роблять дану місцевість більш комфортною для життя. Важливим фактором стає й зростання ступеню незалежності підприємців, організованості та можливостей з самостійного вирішення проблем економічного та правового характеру, зменшуючи кількість інструментів прямого тиску на бізнес з боку держави, що знижує можливості з адміністративних зловживань, а також не допускає правопорушень і самими учасниками бізнесу.

Формуючи дану модель для сільських громад малих та середніх підприємств Харківщини, відмітимо, що вона відповідає концепціям Стратегії розвитку Харківської області на 2010-2027рр та Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2027 року: «Розвиток та єдність, орієнтовані на людину» [3, 4]. Відповідно до такого підходу, основним інструментом підтримки державою малого та середнього бізнесу стає сприяння його розвитку з боку місцевої адміністрації.

Воєнні дії на території України корінним чином змінили концепцію стабілізації сільських територій, вимагаючи від уряду, в першу чергу, відновлення, а потім вже їх розвитку. В основі відновлення пошкоджених війною територій повинно лежати оцінка можливостей щодо забезпечення повернення населення, та створення мов для його відродження на цій території. Відповідно до даного завдання, дуже важливо, щоб заходи з відновлення регіонів і територій реалізовувались в комплексній взаємодії, базувалися на достовірній інформації та контролі за використанням ресурсів з відновлення, достатньо вірогідних прогнозах відносно можливостей становлення відповідних регіонів чи територій. Окрім того, підхід до відновлення вимагає диференціації, відповідно до руйнувань чи втрат, що були спричинені тій чи іншій сільській громаді, так як навіть у межах одного регіону можуть бути громади, в котрих більшість поселень були або зруйновані через бойові дії, або розграбовані під час окупації, а можуть бути такі села, які взагалі не мають руйнувань і котрі не було окуповано.

Наукові дослідження, проведені в даному напрямку, рекомендують, в першу чергу, здійснити оцінку нових викликів, що постали перед Україною загалом та окремими регіонами внаслідок російсько-української війни. Потрібно зібрати інформацію про рівень руйнування виробничих ресурсів; обсяги руйнування житлової, промислової, дорожньої, іншої інфраструктури; про кількість ВПО. Новий план відновлення має стати стратегічною основою відновлення країни загалом, забезпечення стабілізації ситуації у всіх її регіонах та в тому числі й стимулювання розвитку сільських громад у повоєнний період. Плани відновлення регіонів та уражених територій повинні бути складовим елементом загального планування розвитку регіонів і територіальних громад. Відповідно до даного завдання, потрібно здійснити й вдосконалення законодавства відносно регіонального розвитку, в першу чергу, ухвалити нову редакцію закону «Про засади державної регіональної політики» [5].

Оцінюючи систему, котра склалась на даний момент в стратегії державного регулювання сталого розвитку сільських територій, відмітимо, що вона зорієнтована на мирний час. Війна призвела о переосмислення завдань регулювання, але на даний момент реалізація елементів підтримки зорієнтована, в першу чергу, на забезпечення виживання населення під час війни. Повномасштабне виконання завдань стратегії може бути розпочато лише за умови перемоги, припинення бойових дій та знаходження ресурсів для повоєнної відбудови країни, в тому числі й сільських територій.

З початком повномасштабних воєнних дій від 24 лютого 2022 року, на території України в тому числі й у Харківській області державна підтримка розвитку регіону корінним чином змінила свою концепцію. Головним стало вистояти перед ворожою навалою, захистити соціальні інтереси населення та допомогти економіці справитись з воєнними викликами. Війна значно погіршила перспективи та очікування аграрних підприємців як для України, так і для Харківської області. Значна частина агарного бізнесу в Харківській області просто припинила своє існування й його відновлення є дуже складним питанням повоєнної відбудови, особливо при відсутності гарантій безпеки бізнесу та проблемах з його фінансуванням.

Сільські території Харківської області на 2023 рік у результаті бойових дій зазнають значного занепаду та зниженням рівня життя населення в них, в тому числі зростанням екстенсивного виробництва та натурального господарства. В першу чергу, це стосується територій, де проходять бої та котрі були в окупації, але й інші села теж зазнають значного воєнного тиску, а підтримка їх діяльності носить мінімальний характер, не даючи ефективного розвитку.

Відповідно до існуючих реалій можемо сказати, що державне регулювання сталого розвитку сільських територій неможливе без сталого розвитку самої держави. Тому перемога в війні та подальша відбудова економіки – це перше завдання формування ефективних умов розвитку сільських громад з орієнтацією на світові стандарти якості життя.

Список використаних джерел:

1. Концепція загальнодержавної програми сталого розвитку сільських територій до 2020 року. URL: http://ligazakon.ua. (дата звернення: 11.11.2023).

2. Лісовий А.В. Державне регулювання розвитку сільських територій : монографія. Київ : Дія, 2021. 400 с.

3. Стратегія розвитку Харківської області на 2021-2027 роки. URL:https://kharkivoda.gov.ua/oblasna-derzhavna-administratsiya/struktura-administratsiyi/strukturni-pidrozdili/717/102538 (дата звернення: 11.11.2023).

4. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-п#Text (дата звернення: 11.11.2023).

5. Ткачук А., Третяк Ю., Відновлення України. Регіональний аспект. URL:https://rpr.org.ua/news/vidnovlennia-ukrainy-rehionalnyy-aspekt/ (дата звернення: 11.11.2023).

Дмитро Андрійович Канівець,
аспірант кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна
Ігор Володимирович Єгоров,
здобувач вищої освіти СВО Магістр,
спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ СЕРВІСІВ ПЛАТФОРМИ «ДІЯ. ЦИФРОВА ГРОМАДА» В ПРОЦЕСІ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НА РІВНІ ГРОМАД

Вітчизняний досвід переконує, що основи застосування і використання електронних комунікацій та цифрових технологій місцевою владою не відповідають вимогам сучасності. Як наслідок, неможливість надання різноманітних якісних інформаційних послуг, нерівний доступ місцевих жителів

до регіональних інформаційних ресурсів, структурних інформаційних підрозділів органів місцевого самоврядування («цифрова нерівність») та гарантованої законом публічної інформації, і, насамкінець, зниження довіри до державних органів, а також неможливість забезпечення та достатньої реалізації колективних та індивідуальних муніципальних прав і свобод [1].

Досвід зарубіжних країн свідчить, що основним показником ефективності електронного уряду є задоволеність громадян електронними послугами [2, с. 72].

Для того щоб Україна змогла потрапити у ТОП-20 світових лідерів у сфері електронного урядування та електронної демократії Міністерство цифрової трансформації розробило низку сервісів у сфері е-участі. Для комунікації громадян із місцевою та державною владою запущено онлайн-платформу «Дія. Цифрова громад».

«Дія. Цифрова громада» – це інноваційний маркетплейс цифрових продуктів для рішень громад, що дозволяє громадянам швидко та ефективно вирішувати низку питань онлайн, не відвідуючи державних установ [3]. За допомогою використання цього сервісу можна встановити або зміцнити зв'язок між державними органами та мешканцями, оскільки більшість процесів ухвалення важливих рішень відбувається прозоро, що запобігає корупційним ризикам та дає можливість підвищити рівень життя громадян та рівень їхньої довіри до місцевої влади.

Маркетплейс цифрових продуктів та рішень для громад включає кілька категорій, кожна із яких має особливу значущість для цифрової трансформації громад.

Один із головних сервісів, що дає можливість мешканцям громад напряму взаємодіяти із органами місцевої влади шляхом висловлювання власних ідей і потреб, що стосуються покращення якості життя у громаді, а також дає можливість брати участь у громадських обговореннях, це – електронна демократія та комунікація **(**«Дія. Цифрова громада»). Він дозволяє підвищити рівень соціальної відповідальності та свідомості мешканців громад, а також збільшити рівень довіри до влади та її значущості.

Цей цифровий продукт у територіальній громаді дає змогу її жителям звертатись до місцевої влади із проханнями та пропозиціями за допомогою онлайн-сервісів, а саме е-голосування, е-петиції, е-референдуми, е-консультації тощо (це є особливо актуальним для осіб із особливими потребами). Розвиток електронної демократії дає можливість громадянам формувати онлайн-ком'юніті, а також ефективно боротися з бюрократизмом і корупцією. Це все дозволяє підвищити рівень соціальної відповідальності та свідомості мешканців.

Використання сервісів в категорії «Екологія» є надважливим для кожної громади, оскільки це дозволяє громадянам взаємодіяти із державними органами та комунальними службами задля забезпечення безпеки навколишнього середовища. Варто звернути увагу на онлайн-платформу «Екосистема», що була створена для того, щоб охочі могли отримати усю необхідну екологічну інформацію в «один клік». Перевагою сервісу «Екосистема» є не тільки те, що у режимі онлайн кожен охочий може дізнатись про стан повітря, рівень забрудненості води чи ґрунтів, отримати інформацію про лісові вирубки та

пожежі, повідомити відповідні органи про протиправну дію щодо екологічного контролю тощо, а й те, що завдяки цій платформі громадяни та бізнес мають змогу отримати широкий спектр онлайн-послуг, що суттєво допомагає позбавитись від зайвої бюрократії.

За допомогою залучення цифрових технологій у сферу житлово-комунального господарства (категорія «Комунальне господарство») можна суттєво змінити механізм його роботи, що, у свою чергу, дозволяє: мінімізувати витрати, встановити ефективне управління процесами, організувати нові онлайн-сервіси для користувачів. Використання цього онлайн-сервісу дозволяє мешканцям звертатись до різних комунальних служб стосовно ремонтних або інших комунальних питань. Впровадження онлайн-платформ у цю сферу (Сіті-бот Назар, АС «Майно», «WebGIS: ГРОМАДА», Геоінформаційна система інженерних мереж, Управління комунальним господарством) допомагає із швидким вирішенням проблем стосовно: стану роботи комунальних підприємств; місцевих комунальних послуг та їх оплати онлайн; відстеження контролю за якістю надання певних послуг та вирішення тих чи інших проблем; безперебійної роботи сервісів, за допомогою яких можна залишати заявку на виконання ремонтних чи інших видів робіт.

Впровадження цифрових технологій у сферу «Культура і спадщина» (Є-Книга) дає можливість формувати онлайн-заходи, а також ділитися культурним доробком регіону. Для популяризації культури можна створювати різноманітні онлайн-курси та віртуальні прогулянки музеями, виставками, галереями та іншим закладами культури. Також варто відзначити той факт, що зараз у світі зростає так зване «переведення» традиційних джерел інформації у цифровий формат, а саме: рукописів, стародруків, креслень, мап, бібліотечних та архівних видань тощо.

«Дія. Цифрова громада» надає можливість громадянам отримувати доступ і до електронних медичних послуг, саме тому у сфері цифрової трансформації було виділено основні стратегічні напрямки та завдання, які полегшать роботу медичним працівникам та підвищать якість надання послуг громадянам: забезпечення прозорості фінансування системи охорони здоров’я, нові можливості для бізнесу в медичній сфері, розвиток програми eHealth, захищеність даних, створення онлайн-платформ для міжнародних програм із охорони здоров’я, медичної та фармацевтичної освіти і науки в Україні тощо.

Не може існувати поза межами цифровізації і сфера сучасної прогресивної освіти, що обумовлено безліччю факторів. До основних переваг використання онлайн-інструментів варто віднести: онлайн-підручники, посібники та методичну літературу зі стабільним доступом, платформи, що забезпечують безперервну комунікацію між батьками та вчителями, впровадження онлайн-документації, а саме: журнали, табелі та щоденники у цифровому форматі, «Дія. Цифрова освіта» – платформа з цифрової грамотності тощо (всього 14 продуктів).

Платформа «Дія. Цифрова громада» пропонує також сервіс «Послуги населення». Впровадження та постійне використання технологій майбутнього дає можливість: значно прискорювати певні процеси, роблячи їх

автоматизованими; мінімізувати витрати; ухвалювати ефективні рішення у реальному часі для того, щоб надавати людям швидко та ефективно ті послуги, які їм потрібні. Це значно зменшує «цифровий розрив» та підвищує цифрову обізнаність громадян, що своєю чергою відіграє доволі важливу роль як на місцевому, так і на державному рівнях.

Маркетплейс цифрових продуктів та рішень для громад включає також таку складову як «Сервісні установи». До цифрових сервісних установ належать: «Дія. Бізнес» – це національний проєкт, що націлений на підтримку розвитку малого і середнього бізнесу в Україні; Портал «Відкриті дані України» – це інструмент, що забезпечує надання доступу до публічної інформації у формі відкритих даних; Застосунок Дія – це національний проєкт, що націлений на підтримку розвитку малого і середнього бізнесу в Україні. Застосунок Дія – це, напевно, найпопулярніший на сьогодні застосунок, що дає можливість зібрати усі важливі документи в електронному вигляді, а також через який можна швидко і якісно отримати певні послуги.

Маркетплейс включає і такий цифровий продукт як сервіс «Транспорт» («Вантажне таксі Groot», «Електронний кабінет перевізника»). Використання цифрових технологій у транспортній системі дає змогу розробити онлайн-платформу, що дозволить водіям бути в курсі руху транспортних засобів та планувати свій маршрут. Також цифрові інструменти можна використовувати для оптимізації руху громадського транспорту та його відстеження, що дасть можливість покращити рух транспорту, зменшити час пересування тощо.

Для залучення туристів у регіон та громаду варто звернути увагу на цифрові інструменти, що будуть зручними для громадян, які вперше відвідають місто. Це сервіси розділу «Туризм та дозвілля»: «Туристичний портал VisitUkraine.Today (актуальні правила в'їзду в Україну та подорожей світом»), «Інтерактивна карта інвестиційної привабливості», «Інтерактивна туристична карта». Для цього варто створювати онлайн-мапи громад, які матимуть умовні позначення туристичних об'єктів та культурних пам'яток. Можливе створення сайтів чи мобільних застосунків, за допомогою яких потенційний турист матиме змогу подивитись популярні туристичні місця, прочитати відгуки щодо них та рекомендації стосовно побудови власного туристичного маршруту.

Позитивні зміни у фінансовому секторі можна запровадити шляхом створення онлайн-систем оплати рахунків, що допомагає уникнути зайвої бюрократії. Також, враховуючи прагнення до ефективної взаємодії органів місцевих влад із мешканцями, варто подумати над розробкою та впровадженням технологій, використання яких зможе забезпечити більш швидке та ефективне оброблення і аналіз даних про бюджет міста, розподіл фінансових ресурсів, створення електронного документообігу тощо, що в результаті сприятиме покращенню фінансової ситуації територіальної громади, забезпечить ефективне використання фінансів, а також зробить усі фінансові процеси більш прозорими та доступними для мешканців. Доступні можливості цього напряму: «ФОПкаса», «Універсальний Програмний РРО ЧекОнлайн», «Zarplata 24», «SMARTFIN.UA».

До сервісів напряму «Електронне врядування», насамперед до електронного урядування належать цифрові технології, використання яких

сприяють поліпшенню ефективності та доступності державних послуг та процесів управління державою. Додатково електронне урядування може сприяти більшій прозорості та відкритості в урядових процесах, що забезпечує підвищення довіри громадян до держави. Наприклад, електронна система звітності може забезпечити швидкий та легкий доступ до публічної інформації про діяльність уряду та витрати бюджетних коштів.

Таким чином, цифрові продукти Платформи «Дія. Цифрова громада» в достатній мірі забезпечують місцеві держадміністрації, інші державні органи, органи місцевого самоврядування, фізичних та юридичних осіб інформацією, необхідною для планування та здійснення заходів, спрямованих на цифровий розвиток, цифрову трансформацію і цифровізацію на місцевому та регіональному рівнях.

Список використаних джерел:

1. Костецька Т. А. Розвиток цифрової трансформації в Україні як умова забезпечення муніципальних прав і свобод. *Діджиталізація та права людини:* збірник тез Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Хмельницький, 30 березня 2021 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2021. 395 с. С. 187-190. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/zbirnyk_didzhytalizaciya_2021.pdf (дата звернення: 20.10.2023).

2. Науменко А. В., Лялюк О. Ю. Проблеми правового регулювання електронного урядування у сфері місцевого самоврядування в Україні та зарубіжних країнах. *Право і суспільство.* 2020. № 1. С. 69-75.

3. Використання цифрових сервісів Дія та їхня користь для громад. *Іллінецька територіальна громада. Вінницька область, Вінницький район.* URL: https://illintsi-mrada.gov.ua/news/49084-vikoristannia-cifrovix-servisiv-diia-ta-yixnia-korist-dlia-gromad (дата звернення: 20.10.2023).

Ріна Юріївна Козинська,
здобувач вищої освіти СВО Магістр,
спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна

ПРОФЕСІЙНА МОБІЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ЙОГО ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ

Професійна мобільність держслужбовця узагальнено характеризує якість персоналу в публічній сфері. Розглянемо професійну мобільність держслужбовців в широкому та вузькому значеннях. У широкому значенні поняття «професійна мобільність» – це якість індивіда успішно знаходити та коригувати соціальну (професійну) категорію, статус, стан, оволодівати новаційними формами професійної діяльності.

У вузькому значенні під терміном «професійна мобільність» будемо розуміти якість індивіда, яка виявляється в набутті ним достатнього власного ресурсу, професійної компетентності, професійного досвіду, що забезпечують результативність професійної діяльності, швидке виконання посадових завдань у межах однієї професії, органу влади, установи, організації [1].

З активізацією наукових пошуків у напрямі акцентуалізації практичного дослідження професійної мобільності держслужбовця вагомий інтерес має діяльнісний вираз його професійної мобільності.

Розв'язання науково-практичної проблеми діяльнісного трактування професійної мобільності держслужбовця з використанням різних методологічних підходів є вельми актуальним. Так, актуальною залишається методологічна алгоритмізація підойм службової діяльності професійно мобільного працівника – її сенсу, змісту, предмета, методів та інструментів, технік, засобів та інших понять, пошук наукового підґрунтя управління професійною мобільністю, закріплених у зразках управлінської практики.

Куйбіда В.С. і Шпекторенко І.В., здійснивши порівняльний, комплексний аналіз і застосувавши метод послідовного зіставлення тлумачень поняття «професійна мобільність» із застосуванням системного аналізу, обґрунтували знакове значення поняття «професійна мобільність»: якість, властива індивіду; процес індивідуальної та групової професіоналізації кадрів, процес реалізації ними власних якостей, які визначають професійну мобільність індивіда; визначений результат професійної діяльності (реалізований потенціал цього виду мобільності) працівника за певний період; критерій оцінювання діяльності, ефективності роботи персоналу [2, с. 121].

З науково-практичного погляду важливу роль відіграє діяльнісне (операційне, процесне, рольове) вираження професійної мобільності держслужбовця. Таке завдання буде подібним до аналогічного вираження іншої інтегрованої характеристики персоналу – професіоналізму, що більш схоже з вузьким розумінням поняття «професійна мобільність». Широке розуміння терміну «професійна мобільність» всотуватиме в себе можливість, здатність та готовність персоналії здійснювати професійну діяльність у досить широкому контексті, набувати нових соціальних, індивідуальних, особистісних, професійних компетентностей в межах одній професії, а й в умовах міжпрофесійних переміщень персоналії, тобто міжпрофесійного типу професійної мобільності [3, с. 113].

Умовно кажучи, це – професіонал «супергерой», здатний працювати в широкому професійному спектрі. Таким чином, діяльнісне вираження професійної мобільності з теоретичної точки зору виходить за межі діяльнісного вираження поняття «професіоналізм», що традиційно стосується інтегрованих характеристик, властивих персоналу однієї професії.

Спочатку як найвищий ресурс організації розглядалися знання, потім – професійні компетентності і професіоналізм. На сьогодні найважливішою цінністю є професійну мобільність людини, яка розглядається в межах його соціальної мобільності як індивідуальна якість людини. У педагогічній науці зазвичай акцентують увагу на змістовній та діяльнісній природах професійної

компетентності. Діяльнісну природу поряд з професійною компетентністю мають й інші елементи структури професійної мобільності персоналу. Це компетентнісні якості, які, у взаємодії з ціннісно-орієнтаційними, впливають на сформованість професійних компетентностей, професіоналізму та професійної мобільності держслужбовців. До них варто залучати: здатності і здібності; професійно важливі якості; професійну культуру (культурну мобільність); професійну научуваність (академічну мобільність); професійний досвід. Можна стверджувати змістовний та діяльнісний вираз зазначених вище якостей структури професійної мобільності держслужбовців. До якостей ціннісно-орієнтаційної сфери професійної мобільності відносять: професійні інтереси; професійні наміри; професійні очікування; професійну спрямованість особи; професійну працездатність; професійну придатність; професійну задоволеність. Професійний досвід є неповторним. А професійний досвід професійно мобільних держслужбовців повинен мати яскраво виражену подібність стосовно діяльнісної реалізації професійної компетентності, професійної культурності або вихованості, сформованості та діяльнісного прояву інших професійно актуальних якостей [4, с. 87].

Проблема концептуалізації діяльнісного вираження професійної мобільності держслужбовця, потребує виділення рівнів розуміння поняття «професійна мобільність», рівнів її сформованості, що складається із системи вимог до процесу отримання певних компетентностей. Тобто мова йде про процес професійної діяльності, завданнями якого є становлення особистості професіонала, професійно мобільного держслужбовця та отримання високих результатів професійної діяльності. Дана система вимог до процесу одержання результату не обмежується переліком певних якостей – індикаторів ступеня сформованості професійної мобільності як інтегративної якості, а й всотує ознаки самого процесу професійної за сутністю та результатом діяльності, розуміє професійну мобільність як результат професійної діяльності з певними характеристиками, отриманий за допомогою сукупності засобів, методів, певних технологій, у використанні яких і реалізується комплекс професійно мобільних якостей держслужбовця [3, с. 114].

Діяльнісний аспект у розумінні професійної мобільності держслужбовця передбачає її розуміння в діяльнісному сенсі у характеристиках, символах професійної діяльності. Підкреслимо рольове тлумачення професійної мобільності в її широкому та вузькому значеннях. У таких розумінняхпрофесійної мобільності держслужбовця можна віднайти внутрішні та зовнішні фактори, різнобічні умови, явні та латентні процеси, що насамкінець повинні забезпечувати стійке формування професійної мобільності держслужбовця в певних професійних, організаційних умовах, у певному професійному просторі органу публічної сфери. Тобто досліджується широкий аспект «професійного стилю діяльності» держслужбовця, який, на нашу думку, не завжди піддаватиметься професійній та управлінській алгоритмізаціям.

Як було зазначено вище, професіонали, незалежно від виду їхньої безпосередньої професійної діяльності, демонструють помітну схожість. Це особливості коригування діяльності, психологічні механізми мотивування

творчої активності, ступінь розвиненості професійнозорієнтованих якостей, які є відносно незалежними від особливостей виконуваної професійної діяльності, є інваріантними. Вироблення алгоритму індивідуального стилю діяльності або узагальненого стилю індивідуальної діяльності професійно мобільного держслужбовця матиме навчальне значення, та зважаючи на неповторність персоналії, унікальність професійних завдань, ситуацій та процесів, необґрунтоване застосування означених алгоритмів у професійну діяльність держслужбовців може бути небезпечним.

У зв'язку з цим вимальовується проблема практичного втілення в професійне середовище держслужбовців стандартів їхньої діяльності. Надмірна формалізація критеріїв та процесів професійного оцінювання та професійної діяльності держслужбовців формуватиме передумови для відтворення репродуктивної професійної діяльності.

Функціональна структура професійної мобільності держслужбовця може бути структурована так: професійна мобільність стосовно застосування вихідних матеріалів, засобів, способів застосування цих засобів, остаточних результатів, шляхів переходу вихідних матеріалів у кінцевий продукт, професійна мобільність держслужбовця (діяльнісний, операційний, процесний, рольовий аспект професійної мобільності з орієнтацією на результат діяльності). Використовуючи деякі підходи [5], зазначимо, що професійну мобільність держслужбовця можна ще поділити на елементи: професійна мобільність відносно розуміння й прийняття змісту норм діяльностей (цілей, планів, програм, технологій, методів, підходів, засобів і т. д.) та професійна мобільність стосовно наявності здібностей та здатностей, що вимагаються (змістовий, сутнісний аспект професійної мобільності (структура професійної мобільності персоналу). О.Л. Ємельянов справедливо вказує, що ще більш складним рівнем є система вимог до організації процесу отримання результату професійної діяльності [6, с. 18]. Науковець зазначає що, результат з наперед визначеними характеристиками має отримуватися за допомогою сукупності методів за умов певного типу розподілу праці, вказані типи пов'язані один з іншим. Найвищий рівень сфокусовано на систему вимог до критеріїв організації процесу отримання результату.

Обізнаність держслужбовців у різних напрямках професійної діяльності, наявність різноманітних професійних навиків є важливим критерієм професіоналізму чиновника і однозначно позитивно впливає на формування позитивного професійного іміджу. Професійна мобільність є дуже важливою у середовищі державної служби і створює передумови для кар'єрного зростання.

Список використаних джерел:

1. Шпекторенко І.В. Підходи до професійної мобільності державного службовця в сучасних концепціях професіоналізації. *Державне управління та місцеве самоврядування* : зб. наук. пр. ДРІДУ. Вип. 3 (30). 2016. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2016. С. 126-133.

2. Куйбіда В.С., Шпекторенко І.В. Професійна мобільність та проблеми професіоналізації персоналу публічного управління : монографія. Київ : НАДУ, 2018. 256 с.

3. Публічна служба : навчальний посібник / С.М. Серьогін та ін. ; за заг. ред С.М. Серьогіна. Дніпро : ГРАНІ, 2018. 384 с. URL : http://www.dridu.dp.ua/biblioteka/doc/Publichna_sluzhba.pdf (дата звернення: 14.11.2023).

4. Гончарук Н.Т. Управління керівним персоналом державної служби України: теорія та практика : монографія. Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2012. 343 с.

5. Державна служба : навчальний посібник / за заг. ред. С.М. Серьогіна. Київ : ТОВ «СІК ГРУП УКРАЇНА», 2013. 526 с.

6. Шпекторенко І.В. Управління професійною мобільністю державних службовців : автореф. дис. … д-ра наук з держ. упр. : 25.00.03. Київ, 2012. 36 с.

Володимир Михайлович Кушнірюк,
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу,
м. Івано-Франківськ, Україна
Христина Володимирівна Сорока,
магістрантка спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування
Інституту гуманітарної підготовки та публічного управління
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу,
м. Івано-Франківськ, Україна

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСТВА В СИСТЕМІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Впровадження реформи децентралізації супроводжувалося розширенням повноважень територіальних громад, що зумовило потребу у забезпеченні органів місцевого самоврядування кваліфікованими працівниками та працівниками з досвідом роботи значно зросла. У зв’язку з цим, особливим пріоритетом українського суспільства сьогодні постає формування лідерів-професіоналів місцевого самоврядування, готових і здатних свою управлінську діяльність реалізовувати як процес щоденного служіння українській громаді та державі. Саме вони зобов’язані відіграти ключову роль у здійсненні реформ на місцевому рівні і стати головними ініціаторами й зацікавленими суб’єктами демократичних перетворень у місцевому самоврядуванні, ефективними лідерами команд своїх співробітників та територіальних громад, здійснювати ефективний вплив. Саме лідерство як процес, за допомогою якого людина здійснює вплив на іншу людину чи на групу людей, є сучасною концепцією публічного управління, в тому числі управління змінами, ефективності його сприяє не стільки рівень посади, скільки ступінь впливовості діяльності особи.

Як показує практика, формування локальних лідерів – не просте завдання для місцевої влади. Досі є випадки, коли у місцевому самоврядуванні продовжують готувати управлінців «минулого» для сьогодення й майбутнього.

Проблему «наповнення лідерами» частково вирішують шляхом залучення працівників районних державних адміністрацій, які були розформовані в рамках адміністративно-територіальної реформи на районному рівні. На жаль, у деяких випадках це не працює, оскільки такі спеціалісти не готові працювати в органах місцевого самоврядування, у сільських територіальних громадах в нових умовах, бо не володіють сучасними інноваційними управлінськими технологіями управлінського впливу, на що вже давно зорієнтовані найуспішніші адміністрації передових держав світу.

Очевидно, що нині мова має йти про формування посадової особи в органах місцевої влади лідера, як особистості інноваційної, позитивної і сучасної, котра володіє системою гуманних внутрішніх цінностей, не дозволяє іншим маніпулювати ним, вибудовує на їх основі ефективну й дієву систему взаємозацікавлених міжособистісних відносин в управлінській діяльності, спрямованим на щоденне служіння громаді та її жителям, країні та державі.

У справі зміцнення та розвитку місцевого самоврядування в Україні вирішального значення набуває проблема формування молодіжного лідерського потенціалу та підготовки фахівців місцевого самоврядування. Актуальність проблеми полягає в необхідності підготовки нової генерації управлінських кадрів для системи місцевого самоврядування в контексті державно-управлінських реформ. Величезне значення в місцевому самоврядуванні у цьому аспекті відіграють лідери з числа молоді, адже вікові акценти участі громадян у формуванні громадянського суспільства все частіше зміщуються у бік молоді. Сьогодні молодь складає доволі велику групу громадян (молодь в Україні становить близько 1/4 всього населення країни станом на 1 січня 2022 року і 24,3% від загальної кількості постійного населення) [1]. За майже тридцятиріччя реформ в Україні виросло молоде покоління, яке по-іншому дивиться на політичні та соціальні процеси, виклики та загрози сучасності. Нинішня молодь не обтяжена ностальгією за радянським минулим, вона вільна і відкрита для усвідомлення демократичних перетворень в країні та активної участі в них, готова до рішучих дій щодо змін в суспільстві, до прояву креативності і нововведень.

Можна говорити, що залучення молоді до розвитку місцевої демократії, становлення дієвої системи місцевого самоврядування, активної участі у житті громади та місцевих громадських ініціативах обумовлена тим, що молодь здатна внести інноваційні, нестандартні підходи до вирішення проблем місцевих громад, сприяти запровадженню новітніх інформаційних, управлінських технологій у місцевому самоврядуванні.

Аналіз досвіду регіонів у сфері молодіжної політики і впровадження реформи децентралізації свідчить про те, що принцип роботи «для молоді» поступається сьогодні іншому – «за безпосередньої участі молоді» [2]. Механізми, що сприяють залученню молоді в суспільні процеси, стають все більш затребуваними та актуальними, і саме через них і завдяки ним молодь може вплинути на вирішення не тільки власних проблем, але і одночасно долучитися до процесу становлення громадянського суспільства та управління державою, формування і розвитку своєї громади.

Демократичний рівень держави з сучасною соціально спрямованою економікою буде високим лише за активної участі молоді, тому є потреба розширити соціальну базу перетворень, розкрити і втілити творчий потенціал молоді, а її соціальний ресурс – вважати однією з найважливіших основ модернізації українського суспільства.

Майбутнє місцевої демократії та сталий розвиток громад значною мірою залежить від того, наскільки сьогодні молоді фахівці будуть спроможні сприйняти, розвивати і реалізовувати накопичений управлінський досвід та, враховуючи європейські передові стандарти, здійснювати управління державотворчими процесами на місцевому рівні.

Подальші демократичні перетворення у місцевому самоврядуванні потребують залучення молоді до цих процесів, формування активної позиції молодих громадян щодо суспільно-політичних процесів у державі. Найпотужнішою ознакою ефективної співпраці між державними органами влади та громадськими організаціями є обмін кадрами, адже активні громадські організації є сучасною школою підготовки демократичних лідерів, які оновлюють владу, сприяють підвищенню ефективності державного управління.

Для продовження розвитку структур співпраці молоді з органами місцевого самоврядування на кшталт молодіжних парламентів, муніципалітетів, рад необхідним є становлення договірної форми взаємодії, коли співпраця базується на чітко визначених принципах та процедурах, які закріплюються відповідною угодою між молодіжною структурою та органом місцевого самоврядування. Також реальній участі молоді в ухваленні рішень на місцевому рівні сприятиме подальше запровадження систематичних громадських слухань із проблем, які прямо або опосередковано стосуються молоді [3].

Саме тому необхідним є формування системи молодіжного самоврядування на регіональному та місцевому рівнях, зміцнення й консолідація молодіжних громадських організацій для ефективного вирішення найактуальніших проблем молоді на засадах соціального партнерства з органами державної влади. Сформувати таку політику можна, лише спираючись на сучасні форми самоорганізації молоді та впроваджуючи ефективні практики з міжнародного досвіду.

На думку Л. Бізо, І. Ібрагімова, О. Кікоть та ін. лідерство розвивається тільки в процесі набуття досвіду і для того щоб стати лідером, необхідні практика та досвід, що формують лідерські навички та якості [4]. Для визначення лідерських навичок молоді та прояву їх сформованості пропонується враховувати такі критерії, як рівень та форма навчання, статус зайнятості, залучення до спільної навчальної діяльності, форми активної участі. врахування інтересів та потреб.

Відповідно до Європейської хартії місцевого самоврядування освітня політика має бути націлена на зміцнення та вдосконалення демократичних засад місцевого самоврядування. Особливе місце в освітній діяльності муніципального руху має посісти просвітницька діяльність серед населення, насамперед школярів та молоді, на користь становлення самоврядних територіальних громад

[5]. У процесі формування лідерських якостей молоді варто актуалізувати лідерський потенціал шляхом:

– наповнення освітніх програм методами, формами та засобами формальної і неформальної освіти з метою розширення знань про сутність лідерства. Це дозволить молоді отримати важливі характеристики «soft skills», базові особистісно-професійні якості, морально-етичні цінності лідера;

– посилення практичної спрямованості молоді до професійної, суспільно-значущої, волонтерської діяльності, залучення їх до науково-дослідної та соціально-проєктної діяльності, до участі у неурядових організаціях, додаткових стажуваннях.

У процесі формування сучасного типу активного молодого лідера, його готовності до управлінської діяльності постає питання залучення навчальних закладів, органів державної влади і місцевого самоврядування, неформальних, неурядових організацій, які, в свою чергу повинні допомогти молоді розвивати здатність аналізувати власні сильні та слабкі сторони, встановлювати особисті та професійні цілі та досягати їх. Важливу роль у навчанні кадрів місцевого самоврядування мають відігравати сучасні інформаційні та комунікаційні технології.

Є потреба у якісному впровадженні лідерських освітніх програм, участі молоді суспільних процесах життя громади, в системі управління місцевим самоврядуванням, в соціальних проектах у закладах освіти або за його межами, заохочення у волонтерстві, додаткових стажуваннях, що готуватиме молодь до молодіжного лідерства. Молодіжні лідери, в свою чергу, можуть активно співпрацювати з мешканцями громади, мотивувати своїх однолітків, і давати приклад, зробити молодіжну групу сильнішою та ефективнішою. Це в свою чергу, забезпечить державу компетентними і активними спеціалістами, здатними приймати ефективні рішення, брати на себе відповідальність, продуктивно взаємодіяти з іншими людьми, якісно працювати в команді, тобто проявляти лідерські якості.

Таким чином, якісне кадрове забезпечення молодими лідерами в органах місцевого самоврядування неможливе без плекання власного лідерського потенціалу, без створення сприятливих умов для формування лідерського потенціалу та професіоналізації служби в ОМС, системного підходу до навчання, профпідготовки та професійно-посадового розвитку управлінських кадрів місцевого самоврядування.

Список використаних джерел:

1. Дані державної служби статистики України про чисельність молодих осіб. *Громадська організація ІНСТИТУТ МОЛОДІ* : веб-сайт. URL: https://inmol.org/stat/younght-count-ua/ (дата звернення 14.11.2023).

2. Пожидаєв Є. О. Молодіжний чинник у становленні громадянського суспільства в Україні. *Стратегічні пріоритети*. 2009. № 3 (12). С. 124-128.

3. Хуснутдінов О. Я. Участь молоді у місцевому самоврядуванні. URL: http://irgo.org.ua/raznoe/uchast-molodi-u-miscevomu-samovryaduvanni (дата звернення 14.11.2023).

4. Розвиток лідерства / Л. Бізо, І. Ібрагімова, О. Кікоть, Є. Барань, Т. Федорів; за заг. ред. І. Ібрагімової. Київ : Проект «Реформа управління персоналом на державній службі в Україні», 2012. 400 с.

5. Європейська хартія місцевого самоврядування, Страсбург, 15 жовтня 1985 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text (дата звернення 14.11.2023).

Неллі Анатоліївна Леоненко,
доктор наук з державного управління, доцент,
завідувачка кафедри менеджменту
Національного університету цивільного захисту України
м. Харків, Україна

ЕФЕКТИВНІСТЬ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В КОНТЕКСТІ ТУРИСТИЧНОЇ СКЛАДОВОЇ

Розроблення якісної та ефективної стратегії є запорукою створення сприятливого соціально-економічного середовища територіальної громади. Це надзвичайно важливо в умовах війни – масштабних руйнувань інфраструктури та економічного потенціалу, масового переміщення населення та бізнесу з районів ведення бойових дій [77].

Згідно Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій» № 2389-IX від 09.07.2022 р. кожна громада матиме власний стратегічний документ свого розвитку на довгострокову перспективу, який відповідатиме стратегічним цілям та пріоритетам Державної стратегії регіонального розвитку та стратегії розвитку відповідного регіону. Розроблення стратегій здійснюватиметься із використанням територіально-орієнтованого та безпекового підходів, а також з урахуванням змін та впливу, завданого збройною агресією рф проти України [77]. І туристична складова повинна стати невід'ємним елементом власної довгострокової стратегії розвитку територіальних громад як запорука сталого соціально-економічного розвитку.

Виклики, які сьогодні стоять перед суспільством та національною економікою, змушують звертати увагу на доцільність розвитку, насамперед, внутрішнього туризму на базі місцевих унікальних ресурсів та креативних ініціатив. Локальні територіальні спільноти мають можливість стати тригерами росту туристичних показників [3]. Сталий туризм є важливою рушійною силою стійкості територіальних громад, соціально-економічного зростання, створення робочих місць, підвищення доходів місцевого населення.

В Україні туризм для багатьох територіальних громад є одним із пріоритетних напрямків розвитку та відновлення. Він має високий потенціал для стимулювання місцевого економічного зростання та соціальних змін через його взаємодоповнюваність з іншими видами економічної та господарської

діяльності. А, отже, формування стратегічних засад функціонування цих територій повинно відбуватися з урахуванням концептуального бачення перспектив розвитку їх туристичного потенціалу.

За словами генерального директору Директорату регіональної політики Міністерства розвитку громад і територій України Віктора Подорожнього "Під час розробки стратегій розвитку територіальних громад важливо проаналізувати усі наявні історичні пам'ятки і зрозуміти, як можна їх ефективно використати. Хоч великі туристичні об'єкти перебувають в управлінні державою, не варто забувати, що розташовані вони саме на території громад. Завдяки комплексному підходу та синергії зусиль місцевої влади, науковців, представників бізнесу, експертів, із залученням активних мешканців громад та центральних органів виконавчої влади можна розвивати як туристичні продукти, так і супутні послуги навколо цих історичних пам'яток [4].

На наш погляд, окрім окресленої колаборації усіх зацікавлених сторін цього процесу, при стратегічному плануванні розвитку туризму в певній громаді також необхідно звернути увагу на стан інфраструктури, можливості фінансування, інформаційну підтримку, промоцію таких об'єктів, ступінь інклюзивної доступності, зацікавленість жителів та підприємців певної громади розвивати туризм на своїй території.

Переважна кількість територіальних громад має багату культурно-історичну спадщину, неперевершену природу, крафтові виробництва, певні рекреаційні практики, серед яких слід виділити фототуризм, апітерапію, фітотерапію, іпотерапію, прогулянки екологічними стежками, веломаршрути, риболовлю. На територіях багатьох громад розташовані вікові палаци, національні парки, заповідники, стародавні церкви, зелені екосадиби, кінні заводи тощо. Все це є надзвичайно привабливим для туристів і повинно бути задіяним при складанні потенційного плану розвитку територіальної громади та оцінюванні наявного туристичного потенціалу.

Отже, аналіз зазначеної проблематики дозволяє стверджувати, що при розробці стратегії розвитку територіальної громади необхідно враховувати її туристичну складову, яка є інструментом налагодження взаємозв'язків між різноманітними спільнотами, засобом популяризації її позитивного іміджу та автентичності, а також елементом відродження територій та їх культурно-історичної спадщини.

Список використаних джерел:

1. Стратегічне планування розвитком територіальних громад – шлях України до Європейського Союзу. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/stratehichne-planuvannia-rozvytku-terytorialnykh-hromad-shliakh-ukrainy-do-ievropeiskoho-soiuzu (дата звернення 13.11.2023).

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій : Закон України від 09 липня 2022 р. № 2389-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#Text (дата звернення 13.11.2023).

3. Задворний С. (2022). Управління розвитком туризму в локальних спільнотах (досвід територіальних громад Хмельницької області). *Економіка та суспільство*, (46). URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-7 (дата звернення 20.11.2023).

4. Як громадам розвивати туризм, коли основні магніти перебувають в управлінні державою. URL: https://decentralization.gov.ua/news/14108 (дата звернення 20.11.2023).

Іван Петрович Лопушинський,
доктор наук з державного управління, професор,
заслужений працівник освіти України,
в. о. завідувача кафедри публічного управління та адміністрування
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу
м. Івано-Франківськ, Україна
Ілона Богданівна Сапіжак,
аспірантка кафедри публічного управління та адміністрування
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу
м. Івано-Франківськ, Україна

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Як відомо, організаційна культура – це ідеологія управління й організації соціально-економічної системи. Організаційну культуру спрямовано на підвищення трудового потенціалу системи і вона виражає основні цінності організації. Останнім часом організаційна культура формується і в органах державної влади та органах місцевого самоврядування.

Транзит постіндустріального суспільства в інформаційне зумовлено розвитком інформаційних технологій та актуальних засобів управління не тільки в Україні, а й у всьому світі. Звичайно, що в таких умовах гостро постає питання публічного управління, яке відповідає потребам такого суспільства. Передусім це стосується довіри та прозорості влади, її спроможності надавати високоякісні публічні послуги населенню. Одним із найважливіших аспектів цього є наявність у публічному управлінні новітньої організаційної культури. Розвиток культури органів публічної влади сьогодні є досить актуальною темою [3].

Організаційна культура є досить чутливою до оновлювання внутрішнього і зовнішнього середовища організації і доволі динамічною, що сприяє її розвитку і досягненню поставлених цілей.

В умовах побудови інформаційного суспільства інформація стає основним невід'ємним атрибутом соціального управління в цілому, інформаційне управління – його складником. Водночас є особлива сфера, пов'язана з управлінням самою інформацією, з управлінням інформаційними процесами, що

складають осердя інформаційної політики. Відповідно ж, розвиток інформаційного суспільства, формування державної інформаційної політики, системно організованого інформаційного простору – це шлях як до економічного добробуту, так і до убезпечення країни. Ключовим моментом при цьому є напрацювання філософії та ідеології побудови інформаційного суспільства.

Інформаційна політика – особлива сфера життєдіяльності людей, пов'язана з відтворенням, розповсюдженням і споживанням інформації, що задовольняє інтереси держави, громадянського суспільства і скерована на забезпечення творчого, конструктивного діалогу між ними. Державна інформаційна політика – це комплекс політичних, правових, економічних, соціально-культурних та організаційних заходів держави, направлений на забезпечення конституційного права громадян на доступ до інформації [4].

Як зазначають Клименко А. та Гбур З., за останні роки спостерігається тенденція загальної комп'ютеризації, що стосується всіх видів діяльності. За допомогою інформаційного забезпечення можна представити інформацію в зручному для конкретного користувача вигляді, прискорити та спростити операції з її введення та оброблення, підвищити наочність і простоту потрібних звітів [1].

Сьогодні в процесі господарювання, застосування інформаційного забезпечення в органах публічної влади надає перспективний шанс знизити затрати часу на реалізацію робити співробітниками та заощадити фінансові ресурси, та основне завдання вчасно забезпечувати державний апарат необхідною інформацією. Саме тому актуальним постає розгляд інформаційного забезпечення органів публічної влади.

На сучасному етапі одним із найбільш потужних інструментів функціонування органів публічної влади є імплементація сучасного інформаційного забезпечення, за допомогою якого стають можливими застосування інноваційних інструментів задля якісного обслуговування громадян; сприяючи підвищенню ефективності роботи та формування оптимізації, формалізації, та опис поточних процесів; оформлення документації; автоматизація організаційних процесів органів публічної влади, а також імплементація та супровід програмних продуктів [1].

Вітчизняні науковці виокремлюють такі загальні ознаки інформаційного забезпечення організаційної культури в органах публічного управління:

1) метою є задоволення інформаційних потреб і забезпечення реалізації інформаційних прав органів публічної влади;

2) ресурсом є інформація, вид, якість, обсяг, структура, форма, термін і носії використання якого визначаються інформаційними потребами та правами органів публічної влади;

3) змістом є неперервний процес, що складається з різних видів інформаційної діяльності в системі органів публічної влади;

4) до методів відносять створення, використання, дослідження, зберігання, захист, передачу, оброблення, знищення інформації в діяльності системі органів публічної влади;

5) фінансові інвестиції забезпечують органи публічної влади інформаційними системами, мережами, ресурсами та інформаційними технологіями, що побудовані на основі застосування сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки;

6) заходи з реалізації інформаційного забезпечення складаються з комплексу нормативно-правових, організаційно-управлінських, науково-технічних та інших заходів [1].

До функцій інформаційного забезпечення функціонування органів публічної влади вітчизняні науковці відносять:

– інформаційне супроводження – проведення комплексу інформаційно-пропагандистських або ідеологічних заходів;

– інформаційну протекцію – надання підтримки вищим посадовим особам та органам публічної влади в отриманні конфіденційної інформації (ресурсів і засобів), що потрібні для реалізації політичного керування;

– інформаційне обслуговування – функціонування спеціальних служб та структур з виявлення й задоволення поточних інформаційних потреб регіональних органів влади;

– інформаційну допомогу – надання актуальної та кваліфікованої допомоги політичним лідерам, органам влади в доступі до потрібних інформаційних ресурсів та засобів у зв'язку з вирішенням складних завдань або появою новітніх викликів у здійсненні державної політики;

– інформаційний вплив – організований процес діяльності, поширення й застосування спеціальної інформації, що справляє позитивний або негативний вплив на різні соціальні, економічні, політичні, й військові об'єкти, процеси та явища для досягнення політичних цілей держави;

– інформаційну боротьбу – конфігурацію політичного суперництва або конфліктної взаємодії у вигляді комплексу погоджених за цілями, місцем і часом заходів, що проводяться за допомогою спеціальних методів і технологій та скерованих на здобуття інформаційної прерогативи;

– інформаційне консультування – надання відповідними органами та службовими відомствами консалтингових послуг, експертних оцінок, формування рекомендацій та пропозицій для розв'язання проблем, що виникають у процесах інформаційно-комунікаційної взаємодії суб'єктів та об'єктів держави;

– інформаційну логістику – керівництво інформаційними потоками в процесах забезпечення реалізації політичної діяльності держави матеріально-технічними засобами, фінансовими, інформаційними й іншими послугами з метою їх оптимізації.

Дієвість та ефективність інформаційної асекурації органів публічної влади посилює ефект глобальної політики для держави у створенні міжнародної інформаційної політики, встановлює значущість країн у світовій ієрархії, виявляється чинником міжнародних впливів, інструментом дипломатії та глобальної стратегії світового порядку [2, с. 105-106].

При формуванні та реалізації політики використання інформаційних технологій в публічному управлінні необхідним є виконання таких умов:

1. Уніфікація порядку обміну інформацією між органами публічного управління на всіх рівнях при максимальній стандартизації структури інформаційних ресурсів та інформаційних систем регіонів.

2. Легітимне оформлення правового режиму створення та використання інформаційних ресурсів місцевого самоврядування з наданням їм статусу державної власності.

3. Урегулювання статусу службової інформації та порядку використання в органах державної влади інформації приватного сектора й інформації з обмеженим доступом.

4. Визнання юридичної сили електронних документів та скорочення паперового документообігу.

5. Неперервне навчання всіх категорій держслужбовців інформаційно-комунікаційним технологіям.

6. Визнання основних видів інформаційних ресурсів важливими об’єктами державної реєстрації та обліку і встановлення стандартних вимог до класифікаторів, реєстрів і регістрів.

7. Включення до структури інформаційних ресурсів кожного органу виконавчої та судової влади відповідних систем правової інформації для її повноцінного використання.

8. Відкритість органів державної влади перед суспільством шляхом законодавчого забезпечення збору та обліку суспільної думки з найбільш важливих проблем соціального розвитку.

9. Нормативне забезпечення порядку обов’язкового використання сучасних інформаційних технологій в діяльності органів виконавчої та судової гілок влади.

10. Розроблення програмного забезпечення з врахуванням специфіки і потреб органів державної влади [4].

Таким чином, інформаційне забезпечення розвитку організаційної культури в органах публічної влади є одним із найважливіших складників системи публічного управління. Інформаційне забезпечення органів публічної полягає в організації пошуку, збирання, зберігання, оброблення та передачі інформації з метою її використання для постановки та вирішення завдань управління.

Список використаних джерел:

1. Клименко А.В., Гбур З.В. Інформаційне забезпечення органів публічної влади України. *Державне управління*, 2021. № 5. С. 81-87. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/5_2021/15.pdf (дата звернення 23.11.2023).

2. Коваль Р.А. Інформаційне забезпечення діяльності органів державної влади в умовах глобалізації на регіональному рівні. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління.* 2014. № 1. С. 103-111.

3. Ліннікова Т.П., Яроміч С.А. Особливості організаційної культури органів публічної влади як специфічних видів організацій. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету*. 2020. № 45. С. 113-116. URL: http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2020/45-2020/21.pdf (дата звернення 23.11.2023).

4. Линьов К.О. Інформаційне забезпечення державного управління та державної служби : навчальний посібник. Київ, 2016. 42 с.

Тетяна Валеріївна Маматова,
доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри державного управління і місцевого самоврядування,
Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»
м. Дніпро, Україна
Ірина Аркадіївна Чикаренко,
доктор наук з державного управління, професор,
завідувач кафедри державного управління і місцевого самоврядування
Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»
м. Дніпро, Україна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ, РЕВІТАЛІЗАЦІЇ ТА РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ І ГРОМАД В УКРАЇНІ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ КАФЕДРИ

До 24 лютого 2022 року стратегічне управління розвитком територіальних громад розглядалося як один із найбільш перспективних та ефективних механізмів реалізації довгострокової регіональної політики України. Зазначене було обумовлено тим, що особливість стратегічного управління полягає у своєчасному передбаченні змін та ризиків замість реакції на події, що вже відбулися. Тобто, для стратегічного управління характерна так звана проактивна модель змін, замість реактивної [1]. З початком введення правового режиму воєнного стану перед країною постали неймовірні ще рік тому загрози і виклики, а територіальні громади по всій території країни демонстрували чисельні приклади результативної соціальної мобілізації задля їх долання. Зазначене, безумовно, актуалізувало наукові практично орієнтовані дослідження щодо забезпечення стійкості, ревіталізації та розвитку територій і громад в Україні [2; 3].

У даному контексті в 2022 році кафедрою державного управління і місцевого самоврядування НТУ «Дніпровська політехніка» була ініційована прикладна наукова робота в галузі знань 281 Публічне управління та адміністрування «Забезпечення стійкості, ревіталізації та розвитку територій і громад в Україні» (номер державної реєстрації 0122U002375), яка стала продовженням циклу раніше виконаних НДР кафедри [4; 5].

Мета роботи: науково-теоретичне обґрунтування комплексу системних засобів забезпечення стійкості, ревіталізації та розвитку територій і громад в

Україні, зокрема, в умовах війни і в повоєнний період, а також розроблення та практичне впровадження комплексу методико-технологічного забезпечення результативної реалізації трансформаціних змін та забезпечення безупинного вдосконалення відповідних процесів діяльності органів публічного управління регіонального та місцевого рівня.

Виконання наукової роботи передбачено в три етапи.

Етап 2022 р. «Дослідження сучасного стану та тенденцій забезпечення стійкості, ревіталізації та розвитку територій і громад в Україні в умовах війни та повоєнний період». Завдання за етапом: виявити комплекс проблем у сфері забезпечення стійкості, ревіталізації та розвитку територій та громад в Україні в умовах війни та повоєнний період; здійснити узагальнення вітчизняного та зарубіжного досвіду, стандартизованих практик, настанов міжнародних організацій щодо забезпечення стійкості, ревіталізації та розвитку територій і громад; сформувати концептуальне бачення щодо вибору підходів та шляхів (інструментів, засобів) результативної реалізації трансформаціних змін та забезпечення безупинного вдосконалення відповідних процесів.

Етап 2023 р. «Науково-теоретичне обґрунтування комплексу системних засобів забезпечення стійкості, ревіталізації». Завдання за етапом: обґрунтувати комплекс системних засобів (концептуальні та процесні моделі) забезпечення стійкості, ревіталізації та розвитку територій та громад в Україні, зокрема, в умовах війни та повоєнний період, заснованих на: імплементації програмно-цільових та смарт-підходів до розроблення і реалізації стратегій, портфелів, програм та проєктів регіонального та місцевого розвитку; формуванні систем самоідентифікації громад; поширенні міжмуніципального співробітництва та краудсорсингових підходів; розвитку креативних індустрій на регіональному та місцевому рівнях; формуванні інноваційних освітніх просторів громад; адаптації відомих у світі моделей і інструментів оцінювання й розвитку спроможності та підвищення зрілості органів публічного управління та інститутів громадянського суспільства.

Етап 2024 р. «Розроблення та апробація методико-технологічного забезпечення процесів підтримання стійкості, ревіталізації та розвитку територій і громад в Україні». Завдання за етапом: розробити комплекс методико-технологічного забезпечення процесів підтримання стійкості, ревіталізації та розвитку територій і громад в Україні (механізми, методики, засоби діагностики); підготувати та здійснити апробацію практичних рекомендацій щодо застосування запропонованих інструментів у публічному управлінні та адмініструванні на місцевому та/або регіональному рівні задля розв’язання комплексу проблем у сфері забезпечення стійкості та ревіталізації територій і громад в Україні, зокрема, в умовах війни та повоєнний період, забезпечення ефективності та позитивної динаміки їх розвитку; провести науково-практичну конференцію для обговорення отриманих результатів та напрямів подальших наукових розвідок.

Станом на листопад 2022 року завершується виконання другого етапу науково-дослідної роботи. До основних результатів можна віднести такі.

1. Дослідження впливу на стійкість і спроможність територіальних громад надавати публічні послуги в кризових умовах процесів розвитку цифрової взаємодії органів публічного управління і громадськості в умовах війни та повоєнного відновлення в Україні.

У грудні 2022 році в межах проєкту Embracing Digitalization in the Academia: International Collaboration for Capacity Building and Innovation (EMDIAC)» сформовано унікальну міжнародну групу дослідників, до якої увійшли науково-педагогічні працівники з Linköping University (Швеція), НТУ «Дніпровська політехніка» (Україна) та Рурського університету Бохуму (Німеччина). Наразі виконане перше спільне дослідження у сфері цифрової трансформації публічного управління в Україні в умовах воєнного стану, результати якого будуть представлені на найпрестижнішій міжнародній конференції The Hawaii International Conference on System Sciences (HICSS-57) у січні 2024 року: Digital Government in Conditions of War: Governance Challenges and Revitalized Collaboration between Local Authorities and Civil Society in Provision of Public Services in Ukraine (Olga Matveieva, Mamatova Tetiana, Borodin Yevhenii, Mariana Gustafsson, Elin Wihlborg, Kvitka Sergiy) [6].

Починаючи з вересня 2023 р. кафедрою державного управління і місцевого самоврядування реалізується міжнародний проєкт «E-democracy and innovative Governance in Dnipro Region: cooperation models and resilience of the society», що об'єднав у партнерство НТУ «Дніпровська політехніка», University of Tartu, Дніпровську міську раду, Асоціацію міст України, ГО «Фонд українських експертів» та КП E-Dnipro [6]. За результатами вивчення політик і кращих практик спів-створення, спів-постачання і спів-моніторингу публічних послуг у Естонії та громаді міста Дніпра буде розроблено і реалізовано е-курс для мешканців різних вікових категорій та представників громадських організацій.

2. У 2023 р. за участі викладачів кафедри державного управління і місцевого самоврядування НТУ «Дніпровська політехніка» здобула два модулі Jean Monnet в рамках програми ЄС Еразмус+:

– проєкт «Empowering communities for sustainable development in terms of digitalization» (О.Матвеєва, М.Трегуб, О.Чуріканова, В.Наумов – запрошений дослідник Рурського університету Бохуму) [7];

– проєкт «Smart Specialisation: Spreading Experience of European Regions and Communities» (Т.Маматова, І.Чикаренко, Є.Бородін) [8].

За цими проєктами здобувачі отримують можливість обирати нові актуальні вибіркові ОК протягом 2023-2026 рр., зокрема, Смарт-спеціалізація: поширення досвіду європейських регіонів та громад, Smart-менеджмент сталого розвитку громад у цифрову еру, Європейські інструменти громадянської smart-активності для сталого розвитку громад [9].

3. Використання потенціалу упровадження вимог і настанов міжнародних стандартів ISO у сфері забезпечення резільєнтності та сталого розвитку територій і громад, зокрема: ISO 20121 (вимоги до системи менеджменту сталості заходів); ISO 22301:2019 (настанови щодо забезпечення безпеки та стійкості через упровадження систем управління безперервністю діяльності); ISO 26000 (соціальна відповідальність); ISO/IEC 27001 (вимоги до систем

управління інформаційною безпекою); ISO серії 31000 (комплекс стандартів з управління ризиками); ISO серії 37100 (комплекс стандартів для стійких (sustainable) і розумних (smart) громад).

Список використаних джерел:

1. Управління стратегічним розвитком об'єднаних територіальних громад: інноваційні підходи та інструменти : монографія / С.М. Серьогін та ін. ; за заг. та наук. ред. С.М. Серьогіна, Ю.П. Шарова. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2016. 278 с.
2. Чикаренко І., Маматова Т. Особливості стратегічного та антикризового управління в територіальних громадах в умовах воєнного стану. *Місцеве самоврядування в умовах відновлення України: виклики та перспективи : матеріали Міжнар. круглого столу до Дня місцевого самоврядування в Україні, м. Київ, 9 груд. 2022 р.* / за заг. ред. Л. Г. Комахи, В. С. Колтун, Ю. Ф. Дехтяренка. Київ : Навч.-наук. ін-т публ. упр. та держ. служби Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка, 2022. С. 155-157. URL: https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/2007/files/a2ddab75-0169-4786-96ef-60255566690a.pdf (дата звернення 21.11.2023).
3. Чикаренко І., Маматова Т., Чикаренко О. Стратегічний розвиток територіальних громад у повоєнний період: нові виклики та вимоги. *Забезпечення стійкості, ревіталізації та розвитку територій і громад в Україні: матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю, м. Дніпро, 4 травня 2023 р.* / за заг. ред. І. А. Чикаренко; Т.В. Маматової. Дніпро : НТУ «Дніпровська політехніка», 2023. С. 8-11.
4. Теми науково-дослідних робіт кафедри (2016-2022). *Кафедра державного управління і місцевого самоврядування НТУ «Дніпровська політехніка»* : веб-сайт. 2023. URL: https://palsg.nmu.org.ua/ua/Sci/ndr.php (дата звернення 21.11.2023).
5. Чикаренко І. А., Маматова Т. В. Забезпечення стійкості, ревіталізації та розвитку територій і громад в Україні: започаткування наукового дослідження. *Міжнародні економічні відносини. Сталий розвиток України в умовах глобалізації та Європейської економічної інтеграції: проблеми, перспективи, ефективність. ФЕНІКС-2022 : матеріали міжнародної наук.-практ. конф., м. Харків, 31 травня 2022 р.* Харків : НТУ «Харківський політехнічний інститут», 2022. С. 141-143. URL: https://cutt.ly/RMLrZgF (дата звернення 21.11.2023).
6. Теми науково-дослідних робіт кафедри (2016-2022). Міжнародні проєкти та програми, до яких залучені науково-педагогічні працівники, здобувачі освіти та співробітники інституту. *Кафедра державного управління і місцевого самоврядування НТУ «Дніпровська політехніка» : веб-сайт*. 2023. URL: https://palsg.nmu.org.ua/ua/Inter/Inter.php (дата звернення 21.11.2023).
7. Smart Specialisation: Spreading Experience of European Regions and Communities /EU-SMART/. *International Academic Mobility and International Projects Offices, Dnipro University of Technology : web-site*. 2023. URL: https://projects.nmu.org.ua/en/projects/EU-SMART/EU-SMART.php (дата звернення 21.11.2023).

8. Empowering Communities for Sustainable Development in Terms of Digitalization /E-comUnityT/. *International Academic Mobility and International Projects Offices, Dnipro University of Technology : web-site.* 2023. URL: https://projects.nmu.org.ua/en/projects/E-comUnity/E-comUnity.php (дата звернення 21.11.2023).

9. Перелік вибіркових навчальних дисциплін за другим (магістерським) рівнем. *Кафедра державного управління і місцевого самоврядування НТУ «Дніпровська політехніка»* : веб-сайт. 2023. URL: https://palsg.nmu.org.ua/ua/Magistr/select_mag.php (дата звернення 21.11.2023).

10. Standards. *ISO : web-site*. 2023. URL: https://www.iso.org/standards.html (дата звернення 21.11.2023).

Тетяна Павлівна Мац,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна
Оксана Юріївна Товстошкур,
здобувач вищої освіти СВО Магістр,
спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна

ЗНАЧЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ SMART CITY В УПРАВЛІННІ ІНФРАСТРУКТУРОЮ МІСТА

Зважаючи на війну росії у Україні, актуальні тенденції розвитку сучасних українських міст достатньо складно вписати у межі загальноєвропейського сценарію інтелектуалізованого міського розвитку. І до війни, ряд системних проблем, наприклад, загострення геополітичних ризиків, політична та економічна нестабільність суттєво стримує прогресивний рух великих міст України в напряму до покращення комунальних сервісів, поглиблення взаємоінтеграції їх для підвищення комфорту проживання громадян. Відповідно, першочерговим питанням міського розвитку в повоєнний період, що потребуватиме вирішення у найближчому майбутньому – це визначення ключових понять, які пояснюють зміст та розкривають сутність «smart city» як об’єкту публічного управління, керованої системи забезпечення громади покращеним комплексом послуг [1].

Історично проблематику дослідження поняття «smart city» у категоріальному апараті науки публічного управління розкривається у декількох паралельних площинах: еволюції суспільства до постіндустріального від індустріального і від інформаційного – до smart-суспільства і побудови відповідних багаторівневих й різноспрямованих управлінських систем. Отже, сьогодні термін «smart» означає деяку властивість об’єкта управління, яка

характеризує інтеграцію в ньому елементів, що раніше не поєднуванилися, які здійснюються за допомогою інтернет-комунікацій (Smart-TV, Smart-Phone, Smart-Home) [2, с. 88].

Останні роки стали активно використовуватися нові світові тренди в розвитку smart-об'єктів управління: «smart-системи», «smart-рішення», «smart-міста» та «smart-країни». Але уперше термін «smart city» у контексті «smart-community» (суспільства та спільноти), яка проживає на його території, сформував П. Друкер [4, с. 382]. В 1954 р. цей термін став символічним позначенням та абревіатурою комплексного «врівноважуючого розвиток» поняття. За підходом, запропонованим П. Друкером, існує певний набір критеріїв, що мають відповідати розвитку певної території (міста, громади), і другий набір критеріїв, що їм мають відповідати управлінські цілі, які «вписані» в контекст «smart-управління». Отже, термін «smart» є комплексним поняттям, який вміщує різнопланові характеристики. У перекладі із англійської на українську слово означає «розумний», отже такий, що повинен сприяти взаємоузгодженому розвитку «розумних» технологій [3]. Термінологічна системи предметної сфери «Smart City» України знаходиться в процесі становлення. Переклад «розумне місто» не є усталеним та не повною мірою відображає змістовне наповнення категорії «smart».

Згідно змістового наповнення терміну, І. Тернова ключовим у властивості «smart» визначає здатність взаємодіяти із оточуючим середовищем, отже, smart – це властивість системи або процесу, що проявляється у взаємодії із оточуючим середовищем й наділяє систему здатністю: адаптації до у мов, які постійно і невпинно трансформуються; самостійного розвитку та самоконтролю; ефективного досягнення результату [7, с. 382]. В межах дослідження різних аспектів сталого розвитку міст, науковці виокремлюють два головних підходи до розгляду терміну сучасного міста. Це – «smart city» і «електронне/цифрове місто». Відбувається суттєва трансформація підходів щодо розуміння сутності даних понять. Згідно думки С.А. Чукут й В.І. Дмитренка, smart city («розумне місто») – це поняття, що «безпосередньо пов'язане із автоматизацією життєдіяльності міста і її певною роботизацією» [8, с. 89].

Грінфілд А. зазначав, що протягом останнього десятиліття дякуючи масовому доступу до мережі Інтернет і мініатюризації електроніки, поняття «smart city» переважно утвердилося у значенні уявлення про міста як про «ефективних роботів». Це уявлення виникло в технологічних корпораціях Cisco, IBM, Майкрософт і Software AG, що розраховували отримати значний прибуток від муніципальних контрактів. А. Грінфілд у своїй книзі «Against the Smart city» (Проти «розумного міста») зазначає [10], що категорія «smart city» в її сучасному розумінні – це перше «перенесення» корпоративних підходів надвеликих комерційних компаній до теорії і практики містобудування, що є уже предметом публічного управління. Це зумовило сегрегацію міст, зокрема мегаполюсів, як агентів глобалізації й інновацій. розумні міста розглядають не як об'єкти публічного управління, а як об'єкти стихійного суспільно-економічного руху, що не завжди можна скерувати в заданому стратегічному напрямі [5, с. 258].

Інший підхід застосовують розробники Віденського технологічного університету у концепції European Smart Cities. Вони вважають, що «розумне»

місто – саме управлінська категорія: це – місто, що ефективно використовує усю доступну інформацію для кращого розуміння і контролю своїх функцій і оптимального використання наявних ресурсів, в тому числі громади [9].

У багатьох містах розумні технології вже стали реальністю, а в найбільших мегаполісах світу використовуються цілі комплекси розумних механізмів. Розумне місто вже працює в Токіо, Нью-Йорку, Барселоні, Амстердамі та інших містах. Місцеві муніципалітети відзначають, що така система спрощує управління міськими процесами та підвищує комфортність життя. Городяни підтверджують, що в розумному місті жити зручніше та безпечніше. Розумне місто – це система управління міською інфраструктурою за допомогою інформаційних та комунікаційних технологій в поєднанні з IoT (Інтернетом речей). Концепція також включає роботу IT-додатків, за допомогою яких мешканці міст можуть скористатися державними послугами.

Отже, розумне місто (smart city) – це концепція, у основі якої лежить місто, яке використовує різноманітні інформаційні технології для більш ефективнішого функціонування і відповідності потребам його громади. Смарт інфраструктура може включати наступні складові: фізичну інфраструктуру й цифрову інфраструктуру. Суть ідеї розумного міста полягає у тому, щоб у режимі постійного моніторингу різноманітні ресурси можна було би використовувати більш продуктивніше на базисі принципів сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Андрієнко А.О. Упровадження концепції «smart city» в управління великими містами України : дис. … докт. філос. : 281. Дніпро, 2022. 223 с. URL: https://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/162778/Dis_Andriienko_A.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 10.11.2023).
2. Воронкова В., Кивлюк О. Людина в освітньому просторі smart суспільства. *Interdisciplinary studies of complex systems*. 2017. № 10-11. С. 88-95.
3. Впровадження smart city. URL: https://smartcity.mvk.if.ua/implementation (дата звернення: 10.11.2023).
4. Drucker P. The Practice of Management. Harper Collins, 2010. 416 p.
5. Кунанець Н. Е., Небесний Р. М., Мацюк О. В. Особливості формування цілей соціальних та соціо-комунікаційних складових у проектах «smart city». *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Інформаційні системи та мережі. 2016. № 854. С. 257-274.
6. Тернова І. А. Використання smart-критеріїв постановки цілей у стратегічному плануванні організації. *Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна*. 2011. № 970. С. 381-385.
7. Чукут С. А., Дмитренко В. І. Смарт-сіті чи електронне місто: сучасні підходи до розуміння впровадження Е-урядування на місцевому рівні». *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 13. С. 89-93. URL: http://www.invest/plan.com.ua/pdf/13_2016/17.pdf (дата звернення: 14.11.2023).
8. Gabriela Viale Pereira, Maria Alexandra Cunha, Thomas J. Lampoltshammer, Peter Parycek & Maurício Gregianin Testa (2017) *Increasing collaboration and participation in smart city governance: a cross-case analysis of smart city initiatives.*

Information Technology for Development. № 23:3. P. 526-553 (дата звернення: 14.11.2023).

9. Söderström Ola, Paasche Till, Klauser Francisco (2014) Smart cities as corporate storytelling. *City analysis of urban trends, culture, theory, policy, action.* Vol. 18. P. 307-320. URL: https://doi.org/10.1080/13604813.2014.906716 (дата звернення: 14.11.2023).

Юлія Альбертівна Мелкумова,
здобувач вищої освіти СВО Магістр,
спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна

ПЛАНУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД В КОНТЕКСТІ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Вдосконалений підхід до управління громадами, який враховує соціально-економічний розвиток, є необхідним у сучасному світі. Регіональна політика є важливим інструментом для досягнення цілей сталого розвитку, оскільки вона визначає, як держава може впливати на розвиток конкретних територій. Цей метод передбачає ефективне планування соціально-економічного розвитку громад.

У рамках проекту ЄС «Підтримка політики регіонального розвитку» було розроблено державну стратегію регіонального розвитку до 2020 року, яка охарактеризувала важливі світові тенденції просторового розвитку та враховувала зміни зовнішніх і внутрішніх умов розвитку регіонів, а також необхідність розробки нового стратегічного документа відповідно до європейських стандартів, щоб синхронізуватися з плановими та бюджетними циклами Європейського комітету [1]. Підвищення конкурентоспроможності регіонів, ефективна територіальна соціально-економічна інтеграція та просторовий розвиток, а також ефективне управління регіональним розвитком з боку держави є одними з цих цілей. Це дозволяє зосередити наявні ресурси на певних цілях. Стратегія базується на системі координованого центрального, регіонального та місцевого планування. Стратегія регіонального розвитку, розроблена державою, є основою для розробки програм соціально-економічного розвитку регіонів на довгострокову перспективу. Вони включають щорічні програми розвитку, регіональні стратегії розвитку, державні цільові програми для різних сфер соціально-економічного розвитку, державні цільові програми з подолання депресивності в певних районах і регіональні стратегії розвитку.

Залучення широких верств населення до процесів розроблення, прийняття та реалізації стратегій регіонального розвитку є життєво важливим для успішної реалізації нової державної регіональної політики. Мета полягає в тому, щоб залучити населення та громадські об’єднання регіону до участі в розробці, обговоренні та вирішенні проблем соціально-економічного та культурного розвитку регіону. Це передбачає відкрите обговорення кожного елементу стратегії з участю громадськості [2].

Визначення інституцій, відповідальних за реалізацію стратегії регіонального розвитку, є важливим етапом розробки. У сфері регіонального розвитку потенціал агентств і фондів регіонального розвитку поки що не використовується в Україні. У той же час Фонд регіонального розвитку, який є частиною структурного фонду ЄС, разом з агенціями регіонального розвитку відіграють вирішальну роль у проведенні соціально-економічних реформ на регіональному рівні. Вони посередники між громадою та владою.

Удосконалення механізму стратегічного планування розвитку територій передбачає зміну орієнтирів для діяльності державної та місцевої влади та громадськості на майбутні роки, а також визначення сучасних методів управління процесами постійного зростання територій і зміцнення фінансової та економічної стійкості. Таким чином, нова стратегія зосереджена на рівновазі можливостей територій щодо отримання державної фінансової підтримки, субсидій і стійкого соціально-економічного розвитку.

При розвитку територій потрібно враховувати багато різних факторів, він є багатовекторним процесом. Ці фактори включають історичні аспекти, адміністративно-територіальні аспекти, фінансово-економічний і ресурсний потенціал, якість і ефективність методів, механізмів і інструментів реалізації публічного менеджменту на місцях, а також загальнодержавна політика, стратегія та тактика стимулювання регіонального розвитку. Традиційні методи, такі як пряме фінансування регіонів з державного бюджету чи встановлення пільгових правил, не працюють достатньо добре. Це пояснює, чому в системі державної регіональної політики необхідно використовувати стратегічне планування розвитку. Вирішення різноманітних поточних місцевих і регіональних проблем має бути забезпечено шляхом розробки сучасних стратегій і тактик дій [3].

Удосконалення механізму стратегічного планування розвитку територій передбачає зміну орієнтирів для діяльності місцевої та державної влади і громадськості на майбутні роки, а також обумовлення сучасних методів управління процесами безперервного зростання територій і зміцнення фінансової та економічної стійкості. Таким чином, нова стратегія зосереджена на рівновазі можливостей територій щодо отримання фінансової та економічної підтримки з боку держави, субсидій і стійкого соціально-економічного розвитку.

Розвиток територій залежить від використання інструментів державної регіональної політики та обраної стратегії. Було запропоновано кілька стратегій з метою стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів, міст і громад в Україні. Ці стратегії мають на меті систематизувати міжбюджетні відносини в Україні, раціоналізувати економічні процеси на регіональному та місцевому рівнях, а також підвищити роль регіонів у загальнонаціональних і навіть світових масштабах.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року : Постанова Кабінету Міністрів України № 385 від 06.08.2014 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-п.3 (дата звернення 18.11.2023).

2. Качний О.С. Регіональна стратегія розвитку як засіб спрямованості (визначення моделей) регіонального соціально-економічного розвитку. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2017. № 12. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1151 (дата звернення 18.11.2023).

3. Шибаєва Н.В., Бабан Т.О., Вітковський Ю.П. Стратегії розвитку як інструмент регіональної політики. *Український журнал прикладної економіки*. 2021. Т. 6. № 1. С. 149-159.

Лариса Степанівна Мосора,
кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Івано-Франківського національного технічного університету нафти та газу
м. Івано-Франківськ, Україна
Надія Василівна Сенишин,
аспірантка кафедри публічного управління та адміністрування
Івано-Франківського національного технічного університету нафти та газу
м. Івано-Франківськ, Україна

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ПРОЦЕСІВ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Впровадження децентралізації в Україні через воєнні дії зазнало значного негативного впливу: окремі процеси були призупинені, виникли нові питання та сформувались інші пріоритети, ніж були до того. Поза увагою залишилось багато завдань щодо формування спроможних територіальних громад, посилення їх самостійності у прийнятті важливих управлінських рішень. Натомість першочергово посилились завдання щодо відновлення та допомоги окремим територіальним громадам, які найбільше постраждали від зовнішньої агресії.

Євроінтеграційна стратегія подальшого історичного поступу української держави одним зі своїх засадничих принципів має містити принцип імплементації європейських цінностей, адміністративно-правових процедур та суспільно-політичних відносин в усіх сферах життєдіяльності нашого суспільства та у сфері публічного врядування. Одна з основних та засадничих ідей щодо побудови системи територіальної організації влади у європейському просторі закладена у гаслі Європейського Союзу – «Європа Регіонів». Суть цього гасла трактується як формування у позитивному ракурсі певної ідеології публічного адміністрування, створення єдиної системи органів державної влади та органів місцевого самоврядування, покликаних враховувати та задовольняти потреби людини, громадянина, населення; надавати цим суб'єктам, як основним учасникам політичного, соціального, економічного процесу якісні публічні послуги [1, с. 104].

Крім того, стратегічним документом подальшої територіальної організації публічної влади в Україні є Цілі Сталого Розвитку ООН та розроблені й ухвалені

у відповідності до них Цілі Сталого Розвитку України (до 2030 року), за якими українська держава взяла на себе зобов'язання сталого розвитку міст і громад. В Указі Президента «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» таких цілей наведено 17 [2]. Одинадцята ціль безпосередньо стосується забезпечення сталого розвитку міст та громад, а серед її основних завдань варто виокремити такі: «забезпечити розвиток поселень і територій виключно на засадах комплексного планування та управління за участю громадськості» (завдання 11.2.) та «забезпечити розробку і реалізацію стратегій місцевого розвитку, спрямованих на економічне зростання, створення робочих місць, розвиток туризму, рекреації, місцевої культури і виробництво місцевої продукції» (завдання 11.6) [3]. Зокрема, в Цілях сталого розвитку для України зазначається, що «громадськість не має змоги брати участь у партісіпаторному плануванні простору безпосереднього проживання і часто відсторонена від можливості висловити свою думку з питань облаштування місця проживання. Ця ситуація зумовлена різними причинами, серед яких найвагомішими є: незавершеність реформи децентралізації, несталі процедури залучення громадянського суспільства до процесу прийняття рішень, нестача фінансових ресурсів у громадах тощо».

В українському суспільстві від пересічних громадян до Президента України, від місцевих органів влади до державних органів влади давно визріло розуміння необхідності виведення місцевого самоврядування на принципово новий рівень, що відповідав би Європейським і світовим стандартам регіоналізації. Таке розуміння необхідності змін в територіальній організації влади в України обумовило ухвалення Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, яка визначена «основним планувальним документом для реалізації секторальних стратегій розвитку, координації державної політики у різних сферах, досягнення ефективності використання державних ресурсів у територіальних громадах та регіонах в інтересах людини, єдності держави, сталого розвитку історичних населених місць та збереження традиційного характеру історичного середовища, збереження навколишнього природного середовища та сталого використання природних ресурсів для нинішнього та майбутніх поколінь українців» [4].

Аналіз дискурсного простору зазначеної проблематики винятково цінний матеріал первинного бачення проблем територіальної організації органів публічного врядування в Україні очима фахівців, експертів та його конкретних носіїв. Це набуває особливої ваги у процесах подальшої демократизації державного управління в Україні, адже місцева влада є найближчою до громадянина, певним чином "рідною" для кожного, незалежно від його територіальної та національної ідентичності. Організація місцевої влади для пересічного українця завжди була підґрунтям складання власної уяви про державну владу в цілому, виміром її авторитету, дієздатності та спроможності.

На нашу думку весь масив наукових публікацій у вітчизняному дискурсному просторі дотичних проблематики наукового та експертного бачення основних напрямків подальшого вдосконалення територіальної організації влади в Україні, найбільш логічно згрупувати в наступних блок-

кластерах: нормативно-правовому; політико-адміністративному; соціально-економічному та ментально-культурному.

Нормативно-правова база є основою регулювання усіх процесів, які відбуваються в державі та поза її межами. Тільки чинна законодавча база, яка відповідає загальносвітовим тенденціям та стандартам свідчить про те, що Україна є правовою й демократичною державою. Незважаючи на те, що процес децентралізації в Україні дещо повільно реалізовувався на початках, все ж мав непогані досягнуті результати у 2021 р., не в останню чергу через відповідну ухвалену нормативно-правову базу. Вона стала основою не тільки нового територіального устрою, але й створила умови для формування спроможних територіальних громад, чітко розподілила повноваження і фінансові ресурси між різними рівнями влади. Саме тому, даному кластеру потрібно постійно приділяти увагу та його удосконалювати.

Щодо політико-адміністративного кластеру, то тут варто зауважити, що сприяння розвитку громад, як і перешкоджання даному процесу значною мірою залежить від посадових осіб, що займають політичні чи адміністративні посади. Рішення приймаються відповідними органами влади, а рівень зацікавленості та залученості громадськості до розроблення та ухвалення управлінських рішень вказує на демократичні процеси та вплив на думку влади з боку населення. Соціально-економічний та ментально-культурний кластери на сьогодні, як не дивно, досить пов’язані між собою. Економічний розвиток держави значною мірою залежить від налаштованості населення, мотивації власного розвитку, бажання змінюватись та розвиватись, однак війна вплинула на емоційний стан, змусила активну частину населення стати біженцями, через неї окремі громадяни втратили роботу чи власний бізнес. Це не сприяє економічному розвитку та гальмує багато інших процесів. Крім того, через війну окремі громадяни потребують соціально допомоги, моральної підтримки чи захисту, починають життя практично спочатку в іншій країні, або в іншому регіоні України, що також позначається на соціально-економічному розвитку як загалом цілої держави, так і окремих регіонів України.

Таким чином, наступне проведене дослідження дискурсного простору продемонструє напрямки та інструменти подальшого вдосконалення системи територіальної організації публічної влади в Україні, що в перспективі буде сприяти на формування принципово нової генерації політичної еліти – еліти творення, а не руйнування, еліти, головним спрямуванням якої є розбудова демократичної, соціальної, правової європейської держави в Україні.

Список використаних джерел:

1. Європейський Союз у міжнародних відносинах : навчальний посібник / В.В. Копійка, С.О. Маковський, М.А. Миронова ; за ред. В.В. Копійки. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2021. 560 с.

2. Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30.09.2019 р. №722/2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text (дата звернення: 11.11.2023).

3. Цілі сталого розвитку: Україна. Завдання та індикатори. 24 с. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/SDG-leaflet-ukr_F.pdf (дата звернення: 11.11.2023).

4. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки : Постанова КМУ від 5 серпня 2020 р. № 695. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-п#Text (дата звернення: 11.11.2023).

Світлана Василівна Мотрій,
аспірант кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна

СУТНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ДОРАДЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЇЇ РОЗВИТОК

У становленні будь-якої держави важливу роль відіграє сільське господарство як одна з найдавніших і найважливіших видів діяльності людини, яка сягає ранніх людських цивілізацій. Сільське господарство зіграло вирішальну роль у формуванні людських суспільств і культур, забезпечуючи засоби для існування, продукти харчування, паливо та сировину для надширокого спектру людської діяльності. У наш час сільське господарство стає все більш складним, розвиваючись разом з інноваціями та досягненнями в генетиці, біотехнології, агрономії, а також інших галузях. Воно має життєво важливе значення для добробуту людей, забезпечуючи продукти харчування та інші продукти, які підтримують економічний розвиток, екологічну стійкість і соціальну рівність населення.

Із стрімким розвитком країн та економіки в цілому почало свій шлях розвиток і сільськогосподарське дорадництво. Поняття «сільськогосподарська дорадча діяльність» на законодавчому рівні закріплено в частині п’ятій статті 1 Закону України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність». Так, сільськогосподарська дорадча діяльність – сукупність дій та заходів, спрямованих на задоволення потреб особистих селянських та фермерських господарств, господарських товариств, інших сільськогосподарських підприємств усіх форм власності і господарювання, а також сільського населення у підвищенні рівня знань та вдосконаленні практичних навичок прибуткового ведення господарства. При цьому, вказаним Законом також визначено, що сільськогосподарським експертом-дорадником є фізична особа, яка провадить дорадчу діяльність не на постійній основі, має достатній фаховий рівень, отримала кваліфікаційне свідоцтво відповідно до вимог законодавства України й надає дорадчі послуги на запити дорадчих служб і дорадників. Експертами-дорадниками є працівники закладів науки й освіти. Ними можуть бути й інші вузькоспеціалізовані фахівці, включені до Реєстру сільськогосподарських дорадників і сільськогосподарських експертів

дорадників. Отже, суб'єктами сільськогосподарської діяльності є дорадники, експерти-дорадники й дорадчі служби.

Статтею 12 даного Закону встановлено обмеження використання термінів «сільськогосподарська дорадча служба», «сільськогосподарський дорадник», «сільськогосподарський експерт-дорадник» усіма підприємствами, фізичними особами-підприємцями. Зокрема, підприємства, установи та організації не мають права використовувати у своїх найменуваннях термін «сільськогосподарська дорадча служба» і не підлягають державній реєстрації, в тому числі як суб'єкти підприємницької діяльності, під найменуваннями, які включають цей термін, якщо їх діяльність не відповідає визначенню «сільськогосподарська дорадча діяльність», передбаченому цим Законом. Фізичні особи не мають права називатися сільськогосподарськими дорадниками або сільськогосподарськими експертами-дорадниками, якщо вони не виконали вимог, передбачених цим Законом.

Важливим елементом у розвитку дорадницької діяльності є те, що даним Законом визначено наступні основні завдання сільськогосподарської дорадчої служби:

– підвищення рівня знань і вдосконалення практичних навичок прибуткового здійснення господарської діяльності суб'єктами сільськогосподарського господарювання, які здійснюють діяльність у сільській місцевості та надання їм дорадчих послуг з питань економіки, управління, маркетингу, обліку, податків, права, екології тощо;

– надання дорадчих послуг органам виконавчої влади й органам місцевого самоврядування;

– поширення і впровадження в сільськогосподарське виробництво сучасних технологій, новітніх досягнень науки і техніки;

– сприяння розвитку підприємництва в сільській місцевості, зокрема сільського туризму, зайнятості сільського населення та ін.

Для досягнення вказаних завдань у статті 4 вищевказаного Закону наведено основні методи дорадчої діяльності, а саме: навчання суб'єктів сільськогосподарської діяльності та сільського населення; дослідження соціально-економічних проблем сільської місцевості й розробка варіантів їх розв'язання; інформаційне забезпечення цих суб'єктів господарювання.

Статтею 6 Закону зауважено, що соціально спрямовані дорадчі послуги надаються на конкурсних засадах за рахунок коштів державного бюджету України й місцевих бюджетів. Дорадча діяльність у частині надання соціально спрямованих дорадчих послуг є неприбутковою діяльністю. Надання дорадчих послуг, не передбачених державною цільовою програмою сільськогосподарської дорадчої діяльності, здійснюється за рахунок їх замовників. Підсумувавши можна сказати, що основними методами роботи дорадчої служби є консультування, навчання, переконання на добровільних засадах без застосування будь-яких дій примусового характеру (як-то адміністративний вплив, розподіл матеріальних ресурсів, фінансів, інспектування, контроль тощо).

На даний час система дорадчих служб в Україні тільки набуває свого становлення, проте досвід зарубіжних країн необхідно активно використовувати

та впроваджувати і в розвитку сільськогосподарського дорадництва в українській державі. Діяльність дорадчих служб неабияк впливає на підвищення доходів особистих селянських та фермерських господарств, шляхом надання різного виду порад щодо технології і організації виробництва, успішної реалізації виробленої продукції, поширення інформації щодо нових технологій організації виробництва, допомагаючи сільським підприємцям у розробленні бізнес-планів, у тому числі і в отриманні кредитів на найвигідніших умовах. Крім того, юридичні консультації та правові послуги, які надаються кваліфікованими юристами дорадчих служб сприяють належному захисту майнових і земельних прав членів зазначених господарств.

Фізичні та юридичні особи, які здійснюють фермерську та сільськогосподарську діяльність, а також сільське населення загалом можуть отримувати дорадчі послуги на платній та безоплатній основі. Безоплатно сільськогосподарські дорадчі служби, сільськогосподарські дорадники та сільськогосподарські експерти-дорадники надають соціально спрямовані дорадчі послуги. Соціально спрямовані дорадчі послуги – це послуги, що надаються суб'єктам господарювання, які здійснюють діяльність у сільській місцевості, та сільському населенню за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів. Соціально спрямовані дорадчі послуги, що надаються за рахунок коштів Державного бюджету України і місцевих бюджетів, щорічно визначаються державною цільовою програмою сільськогосподарської дорадчої діяльності в межах видатків Міністерства аграрної політики та продовольства України та місцевими програмами соціально-економічного розвитку. Органи місцевого самоврядування та місцеві державні адміністрації відповідно до програм соціально-економічного розвитку щорічно передбачають у проектах місцевих бюджетів кошти для здійснення дорадчої діяльності.

Дуже важливо відзначити, що з прийняттям Закону України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність» окреслились тенденції в зміні завдань і функцій органів управління сільським господарством як на обласному рівні, так і районному рівні. Так, якщо раніше завданням цих органів був безпосередній вплив на виробничі процеси, то в цей час можна говорити про зміну їх роботи у бік консультаційно-контрольної частини спектра управлінських функцій. Проте проблема фінансування сільськогосподарських дорадчих служб все ж залишається неврегульованою та спірною, існує безліч перешкод у виділенні коштів з державного бюджету, при цьому головним споживачем дорадчих послуг є фермерські господарства, тому важливо для забезпечення належного державного фінансування таких послуг заручитися також їхньою підтримкою.

Таким чином, можна сміливо сказати, що однією з проблем ведення сільського та фермерського господарства є те, що значна кількість керівників сільськогосподарських підприємств, фермерських господарств та просто селян не має спеціальної аграрної освіти, що створює значні труднощі при тлумаченні тієї чи іншої інформації (особливо юридичного й економічного спрямування), призводить до застосування невірних форм господарювання і, як результат, неправильного ведення бізнесу та отримання низького прибутку або навіть банкрутства чи то постійних кредитних зобов'язань.

З метою збільшення прибутковості діяльності сільськогосподарських підприємств і збільшення доходів сільського населення необхідно активно розвивати діяльність сільськогосподарських дорадчих служб шляхом підвищення рівня знань і практичних навичок аграрних виробників, вирішення проблеми зайнятості людей. Свідченням такої важливості сільськогосподарського дорадництва є його включення до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, якою перебачено, що «співробітництво між Сторонами у сфері сільського господарства та розвитку сільських територій охоплює, inter alia, такі сфери:… g) сприяння інноваціям шляхом проведення досліджень та просування системи дорадництва до сільськогосподарських виробників». Для створення ефективного механізму співробітництва між Сторонами щодо поширення знань, сприяння інноваціям та розвитку різноманітних форм організацій і представництв груп виробників шляхом проведення досліджень, просування системи дорадництва до сільськогосподарських виробників (поступове наближення національного законодавства до законодавства ЄС) у 2017 році постановою Кабінету Міністрів України затверджено План заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, яким передбачено до 31 грудня 2019 року створення консультаційної служби для сільських громад, зокрема розглянути питання про створення Національного координаційного центру сільськогосподарського дорадництва».

Сьогодні сільськогосподарське дорадництво стрімко прокладає шлях до Європи, проте гальмівним елементом являється належне фінансування такої системи на належному державному рівні, при цьому велика частина приватних фермерських господарств заявляє про готовність з власних джерел оплачувати частину дорадчих послуг, що відкриває перспективи для поступового зменшення держаних бюджетних видатків для забезпечення функціонування дорадчих служб. Звичайно, в умовах воєнного стану, який наразі впроваджений в Україні через збройну агресію російської федерації, дане питання фінансування відходить на другорядний план. Проте, дуже позитивно характеризуються діючі в Україні фермерські господарства, які навіть у надтяжких умовах війни продовжують свою діяльність, забезпечуючи населення України продуктами харчування та іншими послугами, не задумуючись відкривають свої «секрети» ведення діяльності, діляться досвідом та засобами збереження інструментів ведення бізнесу, чим надають консультаційну допомогу та, на мою думку, в деякій мірі виступають в ролі сільськогосподарських дорадників.

Список використаних джерел:

1. Про сільськогосподарську дорадчу діяльність : Закон України від 17 червня 2004 р. № 1807-IV. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/T041807?an=55&ed=2004_06_17 (дата звернення 20.11.2023).

2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Угода, Міжнародний документ від 27 червня 2014 року № 984_011. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення 20.11.2023).

3. Галич О.А., Сосновська О.О. Сільськогосподарське дорадництво : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2007. 368 с.

4. Бородіна О.М. Сільськогосподарське дорадництво та проблеми його кадрового забезпечення. Київ : ІАЕ УААН, 2001. 72 с.

5. Бердило І.П. Суб'єкти сільськогосподарської дорадчої діяльності. *Проблеми оптимізації функціонування державно-правового механізму в Україні на сучасному етапі* : матеріали всеукраїнської наук.-практ. конф. Київ, 25 лист. 2010 р. Київ : Вид-во Європ. ун-ту, 2010. С. 48.

6. Сільськогосподарське дорадництво прокладає Україні шлях до Європи. *Свобода слова в Україні* : веб-сайт. URL: http://svobodaslova.in.ua/news/read/26920 (дата звернення 20.11.2023).

Наталія Леонідівна Панасенко,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна
Максим Олегович Гунько,
здобувач вищої освіти СВО Магістр,
спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІННОВАЦІЙНОГО ЛІДЕРСТВА В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Поняття лідерство з точки зору соціально-філософської позиції відображені в роботах М. Вебера, Г. Любона [1], Г. Тарда. Аналіз інституту лідерства проводився в роботах К. Джіба, Ф. Грінштайна, Д. Пейджа, Г. Ласуелла, Р. Такера.

В 1980-1990 рр. з'являються нові концепції лідерства, засновані на цінностях, такі види концепцій спричинили зміни в політичному та економічному житті провідних державах світу. Поєднання організаційного й емоційного лідерства створює якісно високий рівень ціннісного лідерства. Відповідно до цієї концепції ефективне керування полягає в управлінні людьми через їх світогляд на цінності. Ціннісний лідер формує загальні цінності команди, він орієнтований на розвиток організаційних цінностей, які дозволяють кожному послідовнику самореалізуватися та вдосконалюватися. У розвиток ціннісних теорій лідерства внесли такі науковці, як С. Кучмарскі та Т. Кучмарскі [2], К. Ходжкинсон [3], Г. Фейрхольм [4].

Ціннісна теорія за Кучмарскі визначається показниками ціннісного лідерства в організації:

– створення міжособистісних позитивних взаємовідносин;
– обізнаність особистих цілей всіх суб'єктів лідерського процесу;

– формування відчуття приналежності до соціуму;

– конструктивне вирішення міжсуб'єктних конфліктів;

– навчання послідовників лідерсько-послідовницької поведінки та взаємодії;

– спонукання до ініціативності та розподіл відповідальності;

– формування команди на взаємодопомозі та взаємопідтримці;

– діалогічність спілкування.

Початок XXI ст. характеризується створенням нових концепцій лідерства, в основі яких лежить перцепція світу, як динамічно змінюваного, ризикованого і складного. Увага приділяється емоційній складовій людини, тому в 2005 році вченими Деніелем Гоулманом та Річардом Бояцисем розроблена концепція емоційного лідерства. На основі багаторічного дослідження за діяльністю компаній світового рівня та аналізуючи зібрані данні, прийшли до висновку, що «емоційні лідери» володіють не тільки професійною майстерністю, а й вміють комунікувати з людьми (надихати, пробуджувати в людині азарт, підтримувати високу мотивацію та, відповідно, відданість справі).

За теорією Р. Дафта становлення сучасного погляду на лідерство виділяється сім етапів: теорія великої людини, теорія особистих якостей, поведінкові теорії, ситуаційні теорії, теорії впливу, теорії взаємовідносин, сучасні теорії лідерства.

В основі лідерства, як зазначав італійський політичний італійського політичного мислителя Ніколо Макіавеллі лежить орієнтація на владу.. Успіх у просуванні до вершин влади лідера базується на вираховування ним психології людей, усвідомлювати особливості їх способу мислення, брати до уваги моральні принципи, недоліки, чесність і неупередженість.

Поведінка людей за Н. Макіавеллі заснована страху і любові. Ці два мотиви краще поєднувати при використанні влади лідером. Але в реальному житті це неможливо, тоді кращий вибір тримати свій електорат в страху, але стрес не повинен перетнути певну межу, щоб не перерости в ненависть. До поведінки людей притаманне честолюбство і це теж треба враховувати. На думку Н. Макіавеллі технологія стабільного лідерства поєднує засоби заохочення та покарання, але в різних відсотках добрі дії лідера розтягувати в часі малими дозами і навпаки у великих дозах застосовувати негативні стимули. Макіавеллі вважав, що мудрий лідер поєднує в собі якості лева та лисиці, силу, чесність і містифікацію, хитрість відповідно.

Національна агенція з питань державної служби прийняло визначення поняття лідерство при розробці Профілів компетенцій лідерства для керівників на публічній службі в Україні, в якому суть полягає в сучасній концепції управління, зокрема управління змінами, для якої головне не рівень посади, а ступінь впливовості особи. Сучасне інформаційне суспільство кардинально відрізняється від попереднього індустріального стосовно інноваційних процесів, тому основою його розвитку стає організація інноваційного середовища. В цьому приймає участь вся інфраструктура суспільства, в тому числі система публічного управління, економіка, культура, бізнес, наука, освіта тощо. Отже, важливо в

сучасному швидкозмінному середовищі, в якому змінюються технології стрімко, є впровадження в публічне управління концепції інноваційного лідерства.

Зміни, що відбуваються в структурі публічного управління, пов'язані із реформою державного управління в Україні, необхідно розробити концепцію інноваційного лідерства, окреслити його місце в процесі публічного управління необхідно проаналізувати закордонний досвід впровадження даного підходу до процесу роста керівників публічної служби. Інноваційне лідерство – це комплекс різних стилів лідерства та можливість їх комбінувати, щоб впливати і надихати підлеглих на розроблення креативних ідей, послуг та продуктів. Це підхід до запланованих організаційних змін і організаційного розвитку.

На думку автора Ю. Шарова, погляд на європейський контекст поняття «публічне управління» поєднуються три параметри: державне урядування (governance) як процес колективної діяльності формування та реалізації стратегічних рішень на базі механізмів консенсусу вироблення й узгодження політики та координації дій ключових учасників; адміністрування (administration) чіткий розподіл функцій, обов'язків і повноважень між учасниками процесу, інформаційно-комунікативне забезпечення горизонтальної і вертикальної координації дій між суб'єктами урядування; управління (management) сукупність пов'язаних процесів, що базуються на інституційну засади адміністрування і направлені на забезпечення здійснення стратегічних рішень, прийнятих у системі врядування, з можливістю впровадження раціональних управлінських технологій, форм, методів і засобів управління [5].

Інноваційне лідерство в публічному управлінні є процес внутрішньої психологічної організації у взаємодії із соціальними чинниками, управління діяльністю команди, способів впливу на працівників, для зміни цінностей та свідомості підлеглих, активізації вищих потреб у творчості, новаторстві та самоактуалізації.

Сучасний етап світового розвитку характеризується фокусом на знання, зміни та глобалізацію. Він швидкоплинний та непередбачуваний і прямує вперед, розвивається завдяки інноваційним лідерам, організація, компаніям містам, які докладаючи свої зусилля створюють інновації не маючи недостатньої кількості ресурсів та відповідних кваліфікаційних навичок.

Через глобалізаційні процеси Україна може розширити інфраструктурну взаємодію зі світом, своєчасно приєднавшись до цих процесів, але можливість втримати ці позиції у майбутньому. Для того, щоб не втратити можливості бути успішним учасником цього процесу необхідно вдосконалювати систему публічного управління, а саме інноваційне лідерство на державному рівні, що приведе до країну до економічного успіху.

Отже, проаналізувавши наукові джерела прийшли до висновку, що питання особливості інноваційного лідерства в України є дискусійним. Вітчизняні науковці більшу увагу приділяють політичному лідерстві та проблемам лідерства в цілому, не звертаючи уваги на специфіку інноваційного лідерства в публічному управлінні. Беручи до уваги всі наведені фактори та властивості інтеграції публічної служби і суспільства в умовах цифрової трансформації, головною

складовою є інноваційне лідерство в публічному управлінні для перетворення з бюрократичної на сервісно-орієнтовану модель держави.

Список використаних джерел:

1. Лебон Г. Психологія людських спільнот. Львів : Львівська політехніка, 2020. 228 с.

2. Kuczmarski S., Kuczmarski Th. Values-Based Leadership. Englewood Cliffs, 2002. 304 p.

3. Hodgkinson C. The Philosophy of Leadership. Palgrave Macmillan, 1983. 247 p.

4. Fairholm G.W. Values leadership: A values philosophy model. *Value-Based Manage.* 1995. №8. P. 65-77.

5. Шаров Ю.П. Інноваційні інструменти публічного адміністрування: європейський контекст. *Публічне управління: теорія та практика*. 2010. № 1. С. 5-9.

Віктор Павлович Петренко,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри публічного управління та адміністрування
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу,
м. Івано-Франківськ, Україна
Володимир Федорович Марич,
аспірант кафедри публічного управління та адміністрування
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу,
м. Івано-Франківськ, Україна

ПРО РОЛЬ КОНСЕНСУСУ В УПРАВЛІННІ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ

Поняття консенсусу (від лат. consensus – згода, злагода) належить до найважливіших аспектів суспільного порядку, загальноприйнятої в сучасному суспільстві системи цінностей і норм, які об’єднують і гарантують стабільний розвиток суспільства та його детермінованих частин, до яких на сьогодні в Україні належать такі базові чарунки системи місцевого самоврядування, як територіальні громади.

Інтерпретуючи вітчизняну територіальну громаду як типову управлінську пару «СУ – $N_{OУ}$» [1] (де СУ – орган місцевого самоврядування, а $N_{OУ}$ – множина N об’єктів управління – юридичних і фізичних осіб) у вигляді багатостороннього форуму, який повинен виробляти, підтримувати, приймати і реалізовувати стратегічно важливі для громади рішення всіма N його повноправними учасниками або, принаймні, не викликати заперечень від їх меншої частини, слід прийти до висновку, що управління досягненням консенсусу у громаді сьогодні радикально відрізняється від відомих методів прийняття рішень простою чи кваліфікованою більшістю голосів.

Слід зауважити, що, не зважаючи на ретельне опрацювання вітчизняною наукою можливостей і результатів використання поняття консенсусу в самих різних аспектах життєвої активності українського суспільства [2 ÷ 7], використання цієї демократичної технології на рівні територіальних громад до останнього часу не врегулювано.

Для простого прикладу, якщо методичні рекомендації термін «Стратегічне Бачення» визначають як «…спільне, погоджене на основі консенсусу, уявлення жителів громади про те, якою громада має виглядати в майбутньому» [8, с. 2], а такі складові процесу стратегування як «місія», «напрями розвитку», «стратегічний план», «цілі» і т. д. пропонуються і затверджуються простою більшістю голосів членів робочої групи, а потім і представницького органу, то поняття консенсусу повністю втрачає свій сенс як характеристика «суспільної згоди».

Тобто, якщо врахувати існування такої парної категорії консенсусу як дисенсус, то пошук в рамках уявного континууму «дисенсуалізм – консенсуалізм» способу консолідації населення громади для «гармонізації» [9] і забезпечення «… стабільності та подальшого цивілізаційного розвитку…» [10] сьогодні відбувається зовсім без врахування можливостей виникнення в цих процесах причин соціальної конфронтації та необхідності управління досягненням консенсусу шляхом колегіальних ухвалень необхідних рішень на основі погодження позицій, пошуку компромісів і співробітництва більшості зацікавлених учасників.

Однак, якщо консенсуалізм, будучи міждисциплінарною категорією, яка досліджується науковцями в сферах філософії, соціології, економіки, психології, конфліктології, політології і т. д., то в сфері публічного управління соціально-економічними спільнотами територіальних громад сьогодні консенсус розглядається виключно як принцип сучасної демократії [5], або як засіб управління конфліктами [2]. В той же час, для прикладу, введене в дослідженні [4] поняття «недемократичний консенсус» не використовується, а технології пошуку компромісів і толерантність як інструментарій забезпечення публічного управління досягненням демократичного консенсусу в територіальних громадах практично забули.

Однак, децентралізації влади в Україні і передача на рівень територіальних громад не тільки частини ресурсів, але й обов’язків та відповідальності за прийняті рішення з їх використання, ставить проблему підвищення професіоналізму управління, яка «... починає пов’язуватися зі здатністю всіх суб’єктів управлінської діяльності до інтелектуальної взаємодії» [11, с. 208]. До того ж, професіоналізм передбачає забезпечення «…підготовленими до інтелектуальної взаємодії не тільки управлінцями-керівниками, але й управлінцями-підлеглими, здатними аналітично мислити і творчо підходити до прийняття та реалізації управлінських рішень» [11, с. 209] з пошуку і досягнення бажаного для громади консенсусу.

Звідси стає очевидним, що запропонований тип управління соціально-економічним розвитком територіальної громади через досягнення консенсусу

більшістю активних учасників цього процесу вимагає в першу чергу від керівного і функціонального персоналу її органу місцевого самоврядування (СУ) повної відмови від односторонніх дій заради досягнення єдності, злагоди і визнання за всіма видами та категоріями суб'єктів соціальної, економічної, політичної і громадської активності в громаді ($N_{ОУ}$) права на прийняття до розгляду і врахування їх інтересів у сфері формування політики, залучення до роботи над формуванням і прийняттям стратегічно важливих для громади управлінських рішень, розподілу ресурсів і досягнутих результатів.

Таким чином, саме професійне управління пошуком консенсусу в межах континууму «дисенсуалізм – консенсуалізм» здатне забезпечити консолідацію інтелекту керівництва і населення для панування у типовій управлінській парі «СУ– $N_{ОУ}$) т. зв. «диктатури розуму» [12] і, як результат, максимізацію результатів використання всіх інших ресурсів територіальної громади.

Список використаних джерел:

1. Петренко В.П. Інтерпретація об'єднаної територіальної громади як об'єкта публічного управління та адміністрування. *Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції*, м. Полтава, 27.04.2017 р. Полтава: ПолтНУУ, 2017. С. 54-56.
2. Можаровський В.А. Соціальний конфлікт і консенсус: історико-соціологічний аналіз : автореф. дис. … канд. соціол. наук : 22.00.01, Київ, 1999. 16 с.
3. Москаленко О.М. Конфліктно-консенсусна парадигма регулювання суспільно-політичних відносин: автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Київ, 2000. 20 с.
4. Дубовик Н.А. Ідеї консенсусу в концепціях політичних еліт : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.01. Київ, 2003. 15 с.
5. Вознюк П.Ф. Консенсус як принцип сучасної демократії : автореф. дис. … канд. політ. наук : 23.00.01. Київ, 2004. 14 с.
6. Ніколенко В.В. Злагода як феномен життєдіяльності суспільства : автореф. дис. … канд. соціол. наук : 22.00.01. Харків, 2004. 23 с.
7. Григор О.О. Політичний консенсус: детермінанти формування та основи реалізації в умовах сучасного суспільного розвитку : автореф. дис. … докт. політ. наук : 23.00.03. Київ, 2019. 41 с.
8. Методичні рекомендації щодо стратегічного планування в громадах. U-LEAD with EUROPE. Проект «Впровадження інструментів ефективного муніципального менеджменту та правнича допомога громадам». URL: https://www.hromady.org/wp-content/uploads/2021/02/Методика-СП-ОГТГ-скорочено-2018-5.pdf (дата звернення 19.11.2023).
9. Войналович В.А., Білошицький С.В. Консенсусно-компромісні відносини із суспільством у практиці сучасної української держави: тенденції, проблеми, шляхи гармонізації. *Наукові записки інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України.* 2013. Вип. 6(68). С. 27-48.

10. Карагіоз Р.С. Консенсуалізм у політиці як умова стабільності та подальшого цивілізаційного розвитку суспільства. *Вісник Донецького національного університету. Серія «Політичні науки»*. 2016. С. 21-24.

11. Попович Н.Г. Консенсус дискурсів як ресурс державного управління на сучасному етапі модернізації України. *Науковий вісник Академіх муніципального управління. Серія «Управління».* 2013. Вип. 2. С. 207-212.

12. Петренко В.П., Марич В.Ф. Ноосфера В.І. Вернадського і умова забезпечення в людських спільнотах «диктатури розуму». *І Міжнародна науково-практична конференція Таврійського національного університету до 160-ї річниці від дня народження В. І. Вернадського* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 16-17 березня 2023 р., м. Київ. Частина 2. Київ – Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. С. 138-142.

Олена Вікторівна Поступна,
доктор наук з державного управління, професор,
доцент кафедри менеджменту навчально-науково-виробничого центру
Національного університету цивільного захисту України,
м. Харків, Україна

ZERO WASTE ЯК ФІЛОСОФІЯ, СУЧАСНИЙ ТРЕНД І НОВИЙ ПІДХІД В УПРАВЛІННІ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Розроблені та ухвалені ООН у 2015 р. цілі сталого розвитку спрямовані на забезпечення соціальної, економічної і екологічної стійкості світових країн, вирішення глобальних і локальних проблем, які заважають майбутньому існуванню та розвитку людській цивілізації і в цілому планеті Земля. Досягнення поставлених цілей потребують від національних владних структур, державних і місцевих посадовців осмислення всіх процесів, що відбуваються у світі, володіння новими формами грамотності, підходами, технологіями, новаціями, а також фінансовими ресурсами світового суспільства.

Однією з глобальних цілей сталого розвитку проголошено сталий розвиток міст та спільнот. Необхідність цієї цілі пояснюється тим, що сьогодні більшість половини населення живуть у містах (станом на 2018 р. 55 % світового населення (4,2 млрд) проживають у містах), а до 2050 р. прогнозується значне збільшення цього показнику (до 6,5 млрд осіб, що складає 2/3 усього населення планети). Швидкий ріст міст є результатом росту чисельності населення та збільшення рівня його міграції, що спричиняє появу великих міст - мегаполісів, у яких нетрі стають все більш важливою особливістю міського життя (за даними ООН 828 млн людей мешкають у нетрах і їх кількість постійно зростає). Число великих мегаполісів на Землі постійно зростає. Так, якщо у 1990 р. мегаполісів, у яких налічується більше 10 млн людей було 10, то в 2018 р. їх кількість досягає 33, причому 90 % їх припадає на розвинуті країни. Міста відіграють суттєву роль в економіці, виробляючи близько 80 % світового ВВП. Також слід зазначити, що

хоча міста й займають лише 3 % території Землі, на їх долю приходиться від 60 до 80 % споживання енергії та як мінімум 70 % викидів вуглекислого газу [5]. В цілому, забезпечення стійкого розвитку міст створює можливості для кар'єрного зростання людини та ведення успішного бізнесу, безпечного і доступного житла, а також побудови стійких суспільств і економік. Це, у свою чергу, передбачає можливість вкладання інвестицій у розвиток громадського транспорту, створення зелених громадянських просторів, покращення міського планування й управління на підставі широкої участі громадян, включення їх в ці процеси. Досягнення стійкого розвитку міст і містечок потребують суттєвих змін у підходах до управління місцевим простором, особлива увага приділяється вирішенню екологічних проблем.

На початку нового тисячоліття у світовому суспільстві виникла нова філософія Zero Waste або «нуль відходів», в основі якої лежить принцип помірного споживання. За попередніми оцінками ООН кожна людина щорічно залишає після себе близько 200 кг сміття. Розуміючи, що лише від самої людини залежить збереження екосистеми планети, велика кількість людей об'єднуються у громадський рух, головною метою якого є зменшення кількості відходів. Спочатку цей рух стосувався пластику, який завдає шкоди як здоров'ю людини, так і екосистемі всієї планети. Пізніше, цей рух поширився на всі сфери життя: політичну, економічну, соціальну, культурну, освітню, торгівельну, житлово-комунальну, побутову тощо. Нова філософія формує новий підхід до управління відходами на місцевому рівні та організації життя людини. Цей підхід може стримати, в першу чергу, розростання сміттєзвалищ і сміттєвих полігонів. Однак, в той же час, може посприяти скороченню споживання ресурсів, зменшення кількості непотрібних речей у житті людини, формуючи її екологічну свідомість та відповідальність за поступки, що наносять шкоду довкіллю.

В основі сучасної філософії Zero Waste (далі – ZW) закладено сім принципів життя – **7**R, що є розширеною версією правил життя для людей:

1) Reduce (скорочення споживання) – повністю відмовитися від деяких покупок неможливо, проте можна істотно скоротити обсяги споживання, наприклад, природних ресурсів – води, тепла, електроенергії; зайвих покупок та ін.;

2) Reuse (повторне використання) – непотрібні речі можна продати або віддати безкоштовно людям, які цього потребують; хороший спосіб подбати про довкілля та заощадити кошти – це купувати вживані речі, наприклад, у секонд-хенді, комісійному магазині тощо;

3) Recycle (переробка) – відходи (пластик, метал, скло, папір), яким не знайшлося повторного застосування, або від яких неможливо відмовитись, варто здавати на переробку (більшість з них стане цінною сировиною для виробництва нових товарів, наприклад, деякі бренди з переробленого пластику роблять покриття для доріг, контейнери та одяг);

4) Rethink (переосмислення) – для усвідомленого споживання важливо вміти аналізувати власні звички й вибори та знати, які наслідки вони мають для довкілля та як можна скоротити свій вплив на нього;

5) Refuse (відмовлення від зайвого) – оскільки люди схильні робити імпульсивні покупки, тому перед шопінгом варто подумати, що вже є, щоб не

витрачати зайві кошти та не примножувати кількість відходів, наприклад, відмовитись від пластикових упаковок, посуду, пакетів, шукаючи альтернативні рішення – носити з собою багаторазову сумку, їсти у закладах харчування з багаторазового посуду або використовувати багаторазовий контейнер для їжі, термос, замість паперових хусток придбати тканинні, які можна прати тощо;

6) Repurpose & repair (перепрофілювання і ремонт) – перш ніж утилізувати річ, варто спробувати її полагодити або використати інакше, у такому разі багато старих речей можуть знайти нове, інколи зовсім неочікуване застосування;

7) Rot (компостування) – частка органічних відходів становить до 30 % побутового сміття, домашній компостер (можна придбати чи виготовити самостійно) перетворить їх на цінне добриво для рослин [1; 4].

Філософія ZW об'єднує міжнародні організації, муніципальні та місцеві ініціативи, окремих активістів. Їх головною метою є перехід до циркулярного виду економіки, де відходи стають цінним ресурсом для повторного використання, переробки, виробництва нових товарів.

В Україні принципи ZW впроваджуються в трьох сферах – у містах, бізнесі та особистому житті людини. Зокрема, програма Zero Waste Cities є європейською програмою ZW, що спрямована на допомогу містам і їх мешканцям у переході на нульові відходи. Це платформа, яка надає знання місцевим громадам і організаціям про впровадження найкращих практик і програм наставництва. На платформі ZW Alliance Ukraine, створеного в 2014 р., зазначаються економічні вигоди та переваги локальних ZW стратегій, а також вказуються першочергові кроки міст на шляху до впровадження ZW. Отже, економічними вигодами від реалізації стратегії ZW є: менші витрати за вивіз відходів (ефективні системи збору та сортування відходів передбачають меншу плату за вивіз, захоронення, спалювання відходів; схеми роздільного збору співфінансуються виробниками товарів, які згодом стають відходами); вищі доходи (ZW підхід передбачає вищий дохід від продажу більш якісної вторсировини – товари та паковання мають бути розроблені так, щоб не ставати відходами, а натомість зберігати якомога більше цінності наприкінці терміну їх використання); зменшення капітальних витрат (сміттєспалювальні заводи потребують значних капітальних інвестицій та постійних операційних витрат; ці заводи вимагають постійного постачання певного об'єму відходів, чим створюють ефект замкненого кола); оптимізовані системи збору (системи роздільного збору досягають 80-90 % міських відходів; викинуті раніше ресурси (сміття) зберігають свою цінність і можуть бути перероблені на вторинну сировину); створення робочих місць (підхід ZW у середньому створює в 10 разів більше робочих місць, ніж захоронення чи спалювання відходів). Переваги локальних ZW стратегій полягають у зменшенні викидів (більшість матеріалів зберігає свою цінність за рахунок повторного використання та переробки, тому потрібно менше видобутку та виробництва нових ресурсів, що спричиняє великі обсяги викидів парникових газів); менше витрат (надають нові бізнес-можливості підприємцям) і менше відходів (переосмислення управління відходами); зменшення токсичності (прозорість у безпечному пакованні; гарантія якості продукту і паковання для постачальників); посилення

спроможності (створення робочих місць; підвищення кваліфікації працівників; інтеграція активних працівників у громаду з метою впровадження в життя їх ініціатив, що сприяють реалізації ZW стратегій). Щодо першочергових кроків на шляху до ZW міст, то ними є: роздільний збір (створення пунктів збору матеріалів з метою їх відсортування); компостування (організація домашнього або громадського компостування для подальшого використання відходів, що може сприятиме розвитку фермерства); економічні стимули (цінові заохочення); залучення місцевого бізнесу (використання наявного досвіду місцевих підприємців на шляху до ZW міст); аналіз та покращення системи [3].

Як приклад, можна навести досвід м. Люботин Харківської області. Це місто є другим поза межами ЄС, яке приєдналось до проекту ZW. Команда Kharkiv ZW співпрацює з Люботинською міською радою, місцевим бізнесом, закладами освіти та громадою над впровадженням концепції ZW у м. Люботин. Головною кампанією в рамках впровадження концепції ZW у місто є інформаційна, що спрямована на популяризацію компостування органічних відходів, знань про роздільний збір різних типів відходів, основних принципів ZW у побуті, закладах харчування та нарівні міста в цілому. Також інформування громади про принципи сертифікації міста, підтримка внутрішньо переміщених осіб та військових шляхом повторного використання речей (посуду, одягу, взуття та ін.), організація просвітництва у сфері жіночої і дитячої гігієни (перехід на багаторазові альтернативи). Разом з тим, у місті реалізується кілька проектів, спрямованих на зменшення кількості відходів у місті та на передовій (збір і передача військовим багаторазового посуду, передача речей з Екохабу міста до центру видачі гуманітарної допомоги тощо [2].

В цілому слід зазначити, що Zero Waste як нова філософія і сучасний тренд сприяє формуванню нових підходів в управлінні на місцевому рівні, активізує громадські ініціативи та змінює світогляд людини на прості речі.

Список використаних джерел:

1. Бєлоусова К. Філософія zero waste: що це таке та як дотримуватись кожному. *Екополтика.* 9 квіт. 2023. URL: https://ecopolitic.com.ua/ua/news/filosofiya-zero-waste-shho-ce-take-ta-yak-dotrimuvatis-kozhnomu/ (дата звернення 15.11.2023).

2. Люботин – місто нуль відходів. Zero Waste Kharkiv. URL: https://zerowastekharkiv.org.ua/ (дата звернення 15.11.2023).

3. Нова інфографіка Zero Waste Cities для активних громад. *Zero Waste Alliance Ukraine.* URL : https://zerowaste.org.ua/nova-infografika-zero-waste-cities-dlya-aktyvnyh-gromad/ (дата звернення 15.11.2023).

4. Zero waste lifestyle: що таке «нуль відходів»? Філософія безвідходного тренду. NEWFOOD. Про їжу майбутнього. URL: https://newfood.media/2022/01/27/zero-waste-lifestyle-shcho-take-nul-vidkhodiv-filosofiia-bezvidkhodnoho-trendu/ (дата звернення 15.11.2023).

1. Goal 11. Sustainable cities and communities. UNDP. URL: https://www.undp.org/uk/ukraine/tsili-staloho-rozvytku/sustainable-cities-and-communities (дата звернення 15.11.2023).

Станіслав Юрійович Рибак,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Білоцерківського національного аграрного університету
м. Біла Церква, Україна
Тетяна Василівна Арбузова,
кандидат економічних наук, доцентка,
доцентка кафедри публічного управління,
адміністрування та міжнародної економіки
Білоцерківського національного аграрного університету
м. Біла Церква, Україна

НАПРЯМИ УПРАВЛІННЯ МИТНИМИ ТА ЛОГІСТИЧНИМИ РИЗИКАМИ ДЕРЖАВНИМ, МУНІЦИПАЛЬНИМ І КОМЕРЦІЙНИМ МЕНЕДЖМЕНТОМ ЗЕД

Вітчизняна економіка постійно перебуває під дією зовнішніх та внутрішніх факторів, які впливають на її стабільність та можливості розвитку. Пандемія COVID-19, постійні бойові дії на території України з 2014 року та повномасштабне вторгнення в лютому 2022 року, втрата ринків збуту і руйнування логістичних маршрутів докорінно змінюють умови функціонування вітчизняних підприємств, вимагаючи гнучких управлінських рішень в системі управління потенціалом підприємств задля його розвитку, в тому числі і економічного. Разом з названими факторами поряд стоїть і орієнтація на європейський ринок як для збуту продукції власного виробництва, так і для імпорту необхідних товарів відповідно до нинішніх потреб політичної, економічної та продовольчої ситуації. Наразі окремі європейські країни займають місце так званих «логістичних хабів» української економіки та є що не єдиними логістичними шляхами, які забезпечують військові потреби та потреби цивільного населення України.

За оприлюдненими даними Міністерства фінансів України з фінансування загального фонду бюджету України від міжнародних партнерів з 24 лютого 2022 року станом на листопад 2023 року допомога загалом становила 68525 млн дол. США. В 2023 році найбільша частка фінансування припала на ЄС – 17883 млн дол. США (47,8 %), Сполучені Штати Америки – 10900 млн дол. США (29,1 %), МВФ – 3592 млн дол. США (9,6 %) [1]. Впевнено можемо стверджувати, що в сучасній економічній ситуації економіка України є дотаційною і неспроможною забезпечити державні потреби. Проаналізувавши структуру доходів Державного бюджету України станом на 01.10.2023, бачимо, що значну роль у забезпечені надходжень відіграють гравці зовнішньоекономічної діяльності, формуючи лише податками на додану вартість з імпортних товарів та акцизного податку ввезених в Україну підакцизних товарів більше 15% доходів державного бюджету [2]. Наявність зовнішніх джерел підтримки державного бюджету є позитивною ознакою, проте її розміри вказують на недопустиму залежність функціонування економіки від іноземної допомоги і необхідність забезпечення власних джерел фінансування, одним із яких і є зовнішньоекономічна діяльність.

Нинішній стан політичної ситуації в країні, її економічний розвиток, в тому числі й ЗЕД, спонукають ефективно використовувати зовнішні контакти задля вирішення внутрішніх політико-економічних та соціальних проблем, є предметом дослідження науковців і практиків питань реалізації сучасних механізмів державного регулювання ЗЕД під впливом глобалізаційних та інтеграційних процесів в умовах мирного часу, але що найбільш актуально – за воєнного стану. ЗЕД – це важливий вид діяльності, який формує розвиток міжнародних торгових відносин, інвестиційних клімат країни та завжди є пріоритетним напрямом економічної політики держави. Регулювання зовнішньоекономічної діяльності – це здійснення урядом комплексу заходів – правових, економічних, адміністративно-управлінських, пропагандистських – задля формування регламентованих умов господарювання суб'єктів ЗЕД та запобігання порушень і зловживань у цій сфері в інтересах розвитку економіки країни та господарської безпеки в національному масштабі.

Регулювання зовнішньоекономічної діяльності динамічно розвивається під впливом національної та міжнародної економічної кон'юнктури. Зокрема, вітчизняним законодавством зафіксовано 175 країн світу, з якими укладено угоди про вільну торгівлю чи торговельно-економічні угоди про надання режиму найбільшого сприяння, набули врегулювання питання митного, податкового, пільгового характеру. Від початку повномасштабного вторгнення державне регулювання ЗЕД мусить постійно адаптуватися до сучасних викликів, зокрема, введене ембарго на всю продукцію країни агресора, звільнені від оподаткування ввізним митом товари, що ввозяться (пересилаються) підприємствами на митну територію України для вільного обігу та певні категорії транспортних засобів [3], набули чинності законодавчі акти по реформуванню та лібералізації митного оформлення т. і. Тобто регулювання ЗЕД спрямоване на удосконалення діючих процесів з формування сприятливих умов ведення діяльності відповідно до актуального впливу внутрішніх та зовнішніх факторів. Однак інколи реакція уряду є досить неповороткою та повільною в питаннях оперативного вирішення окремих проблем, приміром, з міжнародною логістикою. Йдеться про блокаду пунктів пропуску на кордоні з Польщею, незважаючи на Угоду про лібералізацію вантажних перевезень автомобільним транспортом між Україною та ЄС, дія якої передбачена щонайменше до 30 червня 2024 року [4].

Від 06.11.2023 на кордоні з Польщею польськими протестувальниками були заблоковані пункти пропуску. Станом на 22.11.2023 повністю були заблоковані такі пропускні пункти: Дорогуськ – Ягодин, Гребенне – Рава-Руська, Корчова – Краківець [5]. За даними Державної служби України з безпеки на транспорті в черзі на перетин кордону в напрямку України було близько 3000 вантажних автомобілів з різноманітними вантажами [6]. Не можуть і досі перетнути кордон вантажівки з паливом, «гуманітаркою» та продовольством. Такі дії польських активістів ставлять під загрозу соціальну та економічну безпеку нашої держави. Згідно розрахунків збитки українських перевізників становлять 350 євро за добу [7]. На жаль, до польських

протестувальників долучились страйкарі зі Словаччини, заблокувавши пункт пропуску Вишнє-Нємецке – Ужгород [8].

На західних рубіжах Україна має пункти пропуску, які можливо використовувати лише на кордоні з Польщею, де нині відбувається блокада, Словаччиною – теж заблоковані, Угорщиною – проросійськи налаштованою, Румунією та Молдовою. Весь північний, східний, південний кордони та морське сполучення теж заблоковані в результаті російської агресії.

Враховуючи те, настільки болючі дії з боку союзників та можливої подальшої експансії на кордонах з іншими країнами, державний та топменеджмент ЗЕД підприємств стоїть перед серйозною проблемою й необхідністю генерації далекоглядних стратегічних рішень задля забезпечення безпеки та безперебійної роботи логістичних шляхів для ЗЕД. У разі подібної поведінки зі сторони Румунії, Угорщини та Молдови Україна буде повністю блокована, що спричинить безпрецедентну економічну, промислову, енергетичну та соціальну кризу, тотальний економічний колапс. На сьогодні представники Міністерства інфраструктури України, Державної прикордонної служби та Державної митної служби докладають максимум зусиль для вирішення ситуації, яка склалася на кордоні з Польщею, Словаччиною та поки що видимі результати відсутні. Зі складнощами стикнулися і органи місцевої влади, адже в проблемних пунктах пропуску виникла гостра потреба в забезпеченні санітарно-гігієнічних, медичних, протиепідемічних умов, організації громадського харчування тощо.

Тож очевидною є гостра необхідність дослідження способів організації зовнішньоекономічної діяльності в аспекті забезпечення її логістичної безпеки та пошуку інноваційних управлінських рішень. З урахуванням тенденції розвитку політичної ситуації в країні та факторів глобальної політики, не знімаючи з порядку денного проведення активного переговорного процесу з країнами, з якими виникли конфліктні ситуації, необхідно розробляти альтернативні маршрути, мати домовленості з іншими державами, що межують з Україною – Румунія, Молдова – щодо розгортання мобільних пропускних пунктів, що дасть можливість оперативного реагування на виклики та забезпечить сталу зовнішньоекономічну діяльність. Варто дослідити можливості відкриття у середньо- та довгостроковій перспективі аеродромів для транспортування цивільних і військових вантажів у західних областях України, передусім Закарпатській. Це звісно потребує інвестицій в системи протиповітряної та протиракетної оборони, тим не менш розрахунки ще не проведені і не має обґрунтованого аналізу та прогнозу щодо економічної доцільності й рентабельності таких робіт. Також в тандемі з напрямом розвитку військової безпеки країни доцільно розглядати будівництво підземних аеродромів, які за необхідності можуть слугувати альтернативними варіантами забезпечення безпеки імпорту та експорту. Реалізація таких заходів сприятиме соціально-економічному розвитку й місцевих громад, створюючи додаткові робочі місця і забезпечуючи бюджетоутворення.

Економіко-правовий блок регулювання сфери ЗЕД, прийнятий урядом України під час воєнного стану, передусім стосується податкової, митної

політики і відтермінування звітності, що переважно полегшує умови ведення бізнесу вітчизняними суб'єктами ЗЕД та зниження їх транзакційних видатків. Та нині через виникнення суттєвих змін у напрямах, обсягах зовнішньоекономічної діяльності, тарифному і нетарифному регламентуванні міжнародних торговельних операцій іноземними країнами, державне регулювання ЗЕД потребує нових акцентів на питаннях, які раніше здавались безпроблемними, як-то, приміром, переформатування пропускної системи на митних пунктах, удосконалення логістичного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності, масштабні інвестиційні проєкти в розбудову нового типу транспортної інфраструктури, що відповідатиме умовам воєнної та повоєнної життєдіяльності. Державні стратегії міжнародної взаємодії мають доповнюватись внутрішньо-державними проєктами та ініціативами, здатними забезпечити безпечну, безперебійну зовнішньоекономічну діяльність і захист економічних та політичних інтересів суб'єктів ЗЕД місцевого, регіонального, національного рівнів.

Список використаних джерел:

1. Фінансування державного бюджету України з початку повномасштабної війни. *Міністерство фінансів України* : веб-сайт. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/ukraines_state_budget_financing_since_the_beginning_of_the_full-scale_war-3435 (дата звернення 19.11.2023).
2. Доходи держбюджету України : *Мінфін*. Дата оновлення: 31.10.2023. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/ (дата звернення 21.11.2023).
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період воєнного стан : Закон України від 24.03.2022 р. № 2142-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text. (дата звернення 20.11.2023).
4. Про затвердження Угоди між Україною та Європейським Союзом про вантажні перевезення автомобільним транспортом : Указ Президента України від 16.09.2022 р. №654/2022. URL: https://www.president.gov.ua/documents/6542022-44005 (дата звернення 22.11.2023).
5. Петровський Д. Черги на кордоні з Польщею ростуть: поляки погрожують заблокувати п'ятий пункт пропуску : *УНІАН*. 23.11.23. URL: https://www.unian.ua/economics/transport/chergi-na-kordoni-z-polshcheyu-rostut-polyaki-porgozhuyut-zablokuvati-p-yatiy-punkt-propusku-12464568.html (дата звернення 25.11.2023).
6. На кордоні з Польщею скупчилося близько 3000 вантажівок : Чернівецький промінь. 18.11.2023. URL: https://promin.cv.ua/2023/11/18/na-kordoni-z-polshcheiu-skupchylysia-blyzko-3000-vantazhivok.html (дата звернення 24.11.2023).

Ігор Володимирович Сашко,
здобувач вищої освіти СВО Магістр,
спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна

ПАРТИСИПАТИВНЕ СТРАТЕГУВАННЯ НА РІВНІ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ЯК МЕТОД ТА ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ УЧАСТІ

Сьогодні органи місцевого самоврядування здійснюють свою діяльність, по забезпеченню місцевого розвитку та надання послуг громадянам в умовах обмежених матеріально-фінансових і технічних можливостей. Це зумовлює необхідність використання ефективних механізмів взаємодії органів місцевого самоврядування з громадянами, створення механізмів зворотного зв'язку для максимального врахування потреб та інтересів окремих соціальних груп, а також залучення їх до процесу прийняття рішень.

Громадська участь може бути реалізована в широкому діапазоні взаємодії: від партнерської участі в переговорному процесі з метою досягнення компромісу з владою – до ухвалення важливих управлінських рішень через референдум. Методом громадської участі є також стратегування. Партисипативна модель стратегічного планування передбачає: залучення до роботи над стратегією широкого кола громадськості; врахування принципів сталого розвитку – аналітичні дослідження та рішення, які приймаються під час розробки стратегії, охоплюють економічну, соціальну та екологічну сфери; прийняття рішень на основі глибокого соціального аналізу та вивчення громадської думки щодо умов життя та якості публічних послуг у суспільстві, справжні та ефективні громадські консультації; врахування відгуків та думок мешканців при виборі пріоритетів розвитку (соціологічні дослідження та консультації); партнерство та співпраця у розробці стратегії між зацікавленими сторонами (громадянами та інституціями), працівниками органів місцевого самоврядування та консультантами [1].

Досвід переконує, що участь громадян у розробці стратегій, врахування думок і позицій усіх зацікавлених сторін згуртовує мешканців громади та формує усвідомлення участі у вирішенні місцевих проблем кожного учасника громади, забезпечує наступність розробленої Стратегії розвитку громади (навіть при зміні місцевої влади громадяни не дозволять залишити поза увагою стратегічні цілі).

Європейська практика стратегічного планування свідчить про активне залучення громадськості до участі в розробці та реалізації стратегічних документів розвитку територіальних громад [2]. Важливим є те, що співпраця з населенням відбувається на всіх етапах стратегічного управління від розробки стратегії до її реалізації та контролю за виконанням намічених цілей.

В Україні більшість процесів партисипації в стратегічному плануванні розвитку територіальних громад лобіюються та підтримуються європейськими організаціями, проте є й вітчизняні організації що надають методологічну

підтримку [2]. Також є територіальні громади, які мають власний досвід партисипативної моделі стратегічного планування.

Зроблено спробу охарактеризувати практику використання інструментів забезпечення участі громадськості під час партисипативного стратегування на рівні Полтавської міської територіальної громади. До складу її території увійшли місто Полтава та десять сільських територіальних громад. Громада об'єднує 56 населених пунктів. Площа громади – 550,3 км^2. Чисельність населення – 309647 осіб. Площа м. Полтава – 103,5 км^2 (19 %). Відстань до Києва – 333 км.

З метою забезпечення сталого розвитку Полтавської міської територіальної громади на період 2023-2027 рр. розпорядженням міського голови від 22 лютого 2023 р. утворено Координаційну раду з розробки Стратегії розвитку Полтавської міської територіальної громади до 2027 р. (далі Стратегії). Мешканці Полтавської міської територіальної громади – головний бенефіціар Стратегії, а отже мають стати її співавторами. Саме тому діяльність по розробці Стратегії, яка розпочалася з створення Координаційної ради, охопила формування Робочої групи, консультації з мешканцями та інформування про хід роботи.

Методологія розробки Стратегії об'єднала таких стейкхолдерів як влада, громадянське суспільство, бізнес та освіта під час діяльності їх представників в межах робочої групи. З березня 2023 р. здійснено PESTEL-аналіз Полтавської міської територіальної громади, проведено опитування мешканців та розроблено SWOT-аналіз громади; виявлено потреби та проблеми різних груп населення; розроблено ідеї щодо формування візії Полтавської міської територіальної громади; проаналізовано проблеми громади, їх причини та наслідки; відбувся обмін думками щодо бачення та сценаріїв розвитку Полтавської міської територіальної громади; обговорено структуру цілей та завдань розвитку громади; відбулося обговорення проєктів/ідей; сформовано систему моніторингу реалізації Стратегії; сформовано план заходів та індикаторів для системи моніторингу Стратегії [3].

В результаті здійснення SWOT-аналізу Полтавської міської територіальної громади визначено такі слабкі сторони, які безпосередньо перешкоджають участі громадськості у прийнятті рішень на рівні територіальної громади: непрозора та неефективна місцева влада (міська рада); відсутність довіри та складна комунікація між місцевою владою, громадою та бізнесом. Водночас сильними сторонами є: соціально відповідальний бізнес; наявність активних громадських організацій, які займаються питаннями надання соціальних послуг та підтримки незахищених верств населення; активні, опозиційні діючій владі засоби медіа та громадські організації.

Прямою загрозою розширення участі громадськості у прийнятті рішень на рівні Полтавської міської територіальної громади є втручання державних та обласних органів влади в політичне життя громади. Але при цьому окреслено такі можливості як: розвиток сучасних інформаційних технологій, які полегшують спілкування та сприяють участі громадян в управлінні громадою, дозволяють повідомляти про надзвичайні ситуації; подальший розвиток горизонтального єднання, волонтерського руху, що сприятиме згуртованості.

Визначено три основні напрями розвитку Полтавської міської територіальної громади, що сприятимуть партисипації при прийнятті рішень з питань місцевого розвитку: 1) згуртована громада; 2) комфортна та безпечна для проживання громада; 3) громада конкурентної економіки. Таким чином, пріоритетність віддається згуртованості, складовою і наслідком якої є партисипативність, що є запорукою конкурентної економіки.

Стратегічна ціль «1. Згуртована громада» очікується забезпечити, в тому числі, за рахунок підцілі «1.6. Громада відкритої та конструктивної взаємодії влади з мешканцями». Проєкт Стратегії визначає можливість побудови громади відкритої та конструктивної взаємодії влади з мешканцями через розвиток бюджету участі, сприяння участі громадян у розподілі частки бюджету громади («Громадський бюджет»), сприяння участі молоді (в тому числі школярів) у розподілі частки бюджету громади («Молодіжний Громадський бюджет»). Розширення сфери залучення інструментів електронної демократії, підтримка організаційного потенціалу та ініціатив інститутів громадянського суспільства, залучення мешканців шляхом публічних консультацій сприятиме залученню членів громади до прийняття ефективних управлінських рішень.

Підціль «1.6. Громада відкритої та конструктивної взаємодії влади з мешканцями» відповідає Глобальним Цілям сталого розвитку до 2030 р. Абсолютною є її відповідність і таким оперативним цілям Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки: побудова системи ефективного публічного інвестування на всіх рівнях; розбудова потенціалу суб'єктів державної регіональної політики, забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидія домашньому насильству та дискримінації; розбудова системи інформаційно-аналітичного забезпечення та розвиток управлінських навичок для прийняття рішень, що базуються на об'єктивних даних та просторовому плануванні. Максимально наближена вона і до оперативних цілей Стратегії розвитку Полтавської області на 2021-2027 роки.

Таким чином, формування стратегії розвитку територіальної громади водночас є як сьогочасною формою забезпечення участі громадськості в прийнятті рішень з питань місцевого розвитку, так і засобом формування належних умов для громадянської партисипації у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Партисипація у стратегуванні розвитку громади : досвід територіальних громад Донеччини та Луганщини / Ю. Гончар та ін. 2021. 92 с. URL: http://sg.vn.ua/wp-content/uploads/2022/02/UA-UNDP-participation-in-strategic-planning-web.pdf (дата звернення 12.10.2023).

2. Довженко В. А, Войтенко А. Б., Плотнікова М. Ф. Використання Європейського досвіду партисипативного управління в стратегічному плануванні розвитку територіальних громад. *Електронне «Державне управління: удосконалення та розвиток».* 2020. № 12. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/12_2020/35.pdf (дата звернення 12.10.2023).

3. Стратегія Полтавської міської територіальної громади 2023-2027 (проєкт). URL: https://www.rada-poltava.gov.ua/display/22907 (дата звернення 12.10.2023).

Тетяна Вікторівна Сокольська,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри публічного управління,
адміністрування та міжнародної економіки
Білоцерківського аграрного університету
м. Біла Церква, Україна

РОЗВИТОК ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ МОЛОДІ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ СПРОМОЖНИХ ГРОМАД

Повномасштабна російська війна мобілізувала громадянське суспільство України для реагування на нові виклики, що дозволило у співпраці з владою створити ряд гуманітарних ініціатив і покрити чимало потреб, які держава не могла забезпечити сама. У цьому процесі найбільш організованими проявили себе громади, які й до цього стикалися з чисельними проблемами в т.ч. соціально-політичними, чи то пов'язаними зі стихійними лихами, політичною нестабільністю або економічними, демографічними та іншими кризами. Причому, в цих умовах ефективна робота була можливою за наявності в громаді успішного керівника з розвинутими лідерськими, діловими якостями, який адекватно реагував на зміни, що відбуваються, і ще успішнішою – де до справи залучалася молодь.

Попри всі жахи війни та непоправні втрати, сьогодні, саме молодь має брати найактивнішу участь у відбудові країни і приймати рішення про те, якою буде Україна після війни і яким буде наше завтра.

Ми вважаємо, що нині, окрім виваженої державної соціальної політики, громади мають спрацювати, інвестуючи в розвиток молодіжного лідерства та формуючи програми, які дають можливість молоді діяти самостійно або в співпраці з приватними організаціями, органами місцевого самоврядування для вирішення соціальних проблем. Інвестуючи в молодь, у їх особистий розвиток, можна створити ширші економічні можливості, особливо для слабких сільських громад. Ця проблема актуальна ще й тому, що за експертними прогнозами вже найближчим часом, до 2030 року кількість працівників віком від 55 до 64 років зросте до 12-25 відсотків від загальної кількості робочої сили [1]. А сьогодні, через війну, економічні, соціальні та інші чинники, багато молоді виїжджає за кордон, залишає свої громади в пошуках можливостей. Молоді люди не відчувають зв'язку з тією територією, де народилися чи проживають. Вони не знають свого потенціалу та можливостей, які можуть використовувати для участі в житті громади, впровадженні змін. Саме формування відчуття важливості, причетності, розкриття можливостей молоді та надання дієвих інструментів роботи – необхідні кроки для її розвитку в громадах.

Молодіжне лідерство є частиною процесу розвитку молоді та підтримує її в удосконаленні:

– здатності аналізувати власні сильні та слабкі сторони, встановлювати особисті та професійні цілі, а також мати самооцінку, впевненість, мотивацію та здатність виконувати їх (включаючи здатність створювати мережі підтримки, щоб повною мірою брати участь у житті громади та здійснювати позитивні соціальні зміни);

– здатності направляти або спрямовувати інших на курс дій, впливати на думки та поведінку інших та служити взірцем для наслідування [2].

Тобто, лідери повинні бути готові йти на ризик, бути креативним у вирішенні проблем і шукати нові та кращі способи діяти. Оскільки вони мають здатність формулювати та визначати спільні цілі, які дозволяють іншим побачити майбутні можливості. Найголовніше, вони залучають та надихають інших своїми діями, ентузіазмом до співпраці й розширення можливостей. Крім того, ефективні лідери встановлюють стандарти та цінності, які поважають інші, створюють плани для досягнення важливих цілей, жити й діяти відповідно до цих переконань.

Проте, варто пам’ятати, що формування лідера в органах публічної влади потребує постійного удосконалення системи підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації. Університети, що діють як центри освіти, науки та культури, мають значні можливості безперервного розвитку особистості, в тому числі і її лідерських здібностей.

Акумулюючи та транслюючи інноваційний педагогічний досвід виші створюють сучасний освітній простір, який може готувати якісних фахівців, котрі усвідомлено приймають на себе функції управління та ефективного лідерства у різних напрямках професійної діяльності.

Формування та розвиток лідерських здібностей здобувачів освіти включає багатоаспектну діагностику лідерства у студентському колективі на основі аналізу взаємовідносини між однолітками, де всі інтереси групи представляє одна людина, яка має неформальний або формальний авторитет. У цьому випадку виші переспрямовують класичні програми та концепції освітньо-виховної діяльності на формування і розвиток лідерських якостей та компетенцій молодого фахівця, його особистісних і професійних можливостей, а саме: активна робота в команді, ухвалення відповідальних рішень, ефективна комунікація та ін.

Більшість здобувачів освіти мають прихований потенціал лідерства, які не завжди розкривають з різних причин. Наслідком цього є зниження зацікавленості в інших людях, відсутність навичок взаємодії, співпраці й партнерства, мотивації. З цієї причини необхідно розробляти і впроваджувати систему навчання, яка готує лідерів.

Усвідомлюючи цю проблему, в Білоцерківському національному аграрному університеті сформована потужна система студентського самоврядування, яка через роботу студентської рада працює над створенням умов для самореалізації особистості здобувачів, формування у них організаторських навичок, лідерських якостей, відповідальності за результат

своєї праці тощо. Участь студентів в студентському самоврядуванні можна розглядами як стартову позицію для можливості продовжувати займатися громадською та соціальною діяльністю, побудови кар'єри і досягнення успіху. Важливим видається введення в якості обов'язково освітнього компонента за ОП «Публічне управління та адміністрування» лідерства та командотворення для освоєння якого, здобувачам не просто проводять лекції та практичні заняття, а й запрошують успішних молодих лідерів громад, які діляться своїм досвідом, надихають власним прикладом до розвитку. Важливим також при цьому є активне застосування інтерактивних методів навчання, зокрема коучинг-метод, рольові, ділові ігри при яких передбачається моделювання ситуацій професійних умов діяльності органів публічної влади, підприємств, установ, наприклад, комунікація органів місцевого самоврядування з громадськістю тощо.

Формуючи освітні програми необхідно пам'ятати, що сьогоднішні здобувачі, не просто студенти які прагнуть професійних знань, а майбутні лідери, агенти змін і при цьому якості, цінності та навички вкладенні в них під час навчання визначатимуть їхнє життя, професійний розвиток та майбутній успіх суспільства. Лідер формується не за один день, кожен досвід формує особистість. Суть ефективного розвитку лідерства полягає у створенні здібних особистостей, які можуть вирішувати проблеми та сприяти покращенню світу навколо них. Необхідно готувати здобувачів до реальних майбутніх викликів в професійній сфері, що чекатимуть на них за межами вишів. Рівень освіти має піднятися до існуючих викликів, а навчальні програми наповнені не лише фаховими освітніми компонентами, а й підтримувати створення навчального середовища, яке сприяє розвитку навичок, необхідних для надання ефективного лідерства в неспокійному середовищі, де зміна є єдиною константою [5].

Очевидно, що нині переважна більшість молоді ототожнюють лідерство з політичним лідерством, маючи на увазі позиції багатства, влади, слави, управління ресурсами, що не може не насторожувати. Молоді потрібні взірці для наслідування, наставництво та знання чого робить людину лідером у своїй сфері впливу.

Важливим кроком до розвитку молодіжного лідерства в громадах стало запуск в України Програми USAID «Мріємо та діємо», яка покликана розвивати, підтримувати молодь України, створювати сприятливе середовище, для неї з метою реалізувати їх мрій, ідей та бачення розвитку країни [6]. Звичайно, це сприятиме поширенню молодіжних інновацій, підприємництву, посиленню участі у прийнятті рішень у громадах та розв'язанні проблем на національному рівні, а також посилює потенціал нашої молоді рухатись до ефективних та стійких змін.

Враховуючи те, що лідерські навички розвиваються через досвід та участь, надзвичайно важливим є те, що у вітчизняних громадах активно формуються молодіжні ради як дорадчий орган при міських (сільських) радах через яких молодь може надавати пропозиції щодо розвитку громад та долучатись до вирішення місцевих проблем у співпраці з органами місцевого самоврядування. Нині очевидною є проблема, того, що переважна більшість молоді не знають про таку можливість або не бажають знати. Тому потрібно проводити активну просвітницькі компанії, пропагувати здобуття не лише формальної але й неформальної освіти, залучати активно на програми розвитку

лідерських якостей, формувати молодіжні місцеві клуби для розвитку інтелектуальних, комунікативних здібностей, вивченню мов, а не просиджувати за гаджетами із незрозумілим контентом. Тому, активна молодь громади має показувати приклад, органи публічної влади через програми заохочувати та мотивувати до розвитку, а освітні заклади через навчальні програми формувати наряду із професійними так звані «soft *skills*», щоб молодь після завершення навчання повернулась в громади та могла будувати вектори розвитку.

Список використаних джерел:

1. Harasty C., Ostermeier M. Population ageing: Alternative measures of dependency and implications for the future of work: ILO Working Paper 5 (Geneva, ILO). 2020. Available at: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/documents/publication/wcms_747257.pdf (дата звернення 07.10.2023).
2. Wehmeyer M.L., Agran M. & Hughes C. Teaching self-determination to youth with disabilities: Basic skills for successful transition. Baltimore: Paul H. Brookes. 1998. 354 p. (дата звернення 07.10.2023).
3. Грищенко І. М. Групи підходів до визначення лідерства в органах місцевого самоврядування. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2016. № 2. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=945 (дата звернення 07.10.2023).
4. De Simone L. Youth Leadership Development from the Grade 8 Perspective: A Case Study of a School-based Program. Masters' Thesis, Unpublished. Toronto: University of Toronto.2012. 99 p.
5. Naituli KB, Naituli GJ, Wegulo FN. Nurturing student leadership skills. International Journal of Business and Public Management, 2012. 2(2). P. 39-46.
6. Програма «Мріємо та діємо». URL: https://mon.gov.ua/ua/ministerstvo/diyalnist/mizhnarodna-dilnist/spivpracya-z-mizhnarodnimi-organizaciyami/rada-mizhnarodnih-naukovih-doslidzhen-ta-obminiv-irex/programa-mriyemo-ta-diyemo (дата звернення 07.10.2023).

Анатолій Федорович Ткачук,
директор з питань науки та розвитку
Інституту громадянського суспільства
м. Київ, Україна

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ: ПОКАЗНИКИ ТА ЕМОЦІЇ

Із внесенням змін до Закону України «Про засади державної регіональної політики» розроблення стратегій розвитку територіальних громад (ТГ) набуло обов'язкового характеру (Ст. 7) [1]. Принципи розроблення стратегії, її структура та підходи до встановлення цілей та завдань описані в методичних рекомендаціях, розроблених консультантами та науковцями [2; 3; 4; 5], але до

сьогодні на рівні ТГ відсутня єдність у розумінні того, навіщо громадам потрібна стратегія. Спілкування з представниками громад дозволяє окреслити цю розмаїтість поглядів на мету розроблення стратегії:

– стратегії розробляються тому, що є можливість скористатися проектами міжнародної технічної допомоги, спрямованими на допомогу в плануванні розвитку ТГ;

– стратегії починають розробляти як наслідок змагальності з іншими ТГ;

– стратегічне планування стало обов'язковим на вимогу законодавства;

– наявність стратегічного плану дозволяє більш ефективно використовувати бюджетні кошти;

– в процесі стратегічного планування місцева влада починає краще розуміти внутрішні можливості для розвитку ТГ;

– наявність стратегічного плану обумовлює можливості для залучення інвестицій тощо.

Тобто часто підставою розробки стратегії є не внутрішня потреба у планування розвитку громада на средньостроковий період, а зовнішні чинники.

Така ситуація значною мірою склалася через слабку підготовленість місцевих рад до планувальної роботи, особливо в сільській місцевості, неготовність керівників у громадах брати на себе відповідальність, а також через відсутність розуміння взаємопов'язаності документів стратегічного характеру.

Логіка стратегічного планування розвитку ТГ має укладатись у певну рамку:

– стратегія розвитку ТГ є основним планувальним документом для територіальної громади;

– стратегія розвитку ТГ має узгоджується із стратегією розвитку області і одночасно вони мають не суперечити пріоритетам державної стратегії регіонального розвитку.

– усі стратегії мають враховувати природно-кліматичні, географічні, ландшафтні особливості розміщення громад, щоб із врахуванням цих особливостей планувати господарське життя, ґрунтуючись на концепції сталого розвитку;

– стратегії розвитку ТГ містять вихідні дані для комплексних планів просторового розвитку;

– стратегії розвитку ТГ є основою для підготовки місцевих програм та проектів розвитку та бюджетного планування.

Методичні рекомендації щодо порядку розроблення, затвердження, реалізації, проведення моніторингу та оцінювання реалізації стратегій розвитку територіальних громад передбачають необхідність збору та обробітку значної кількості первинних даних щодо:

1. Загальної характеристики громади;
2. Земельних та природних ресурсів;
3. Населення та трудових ресурсів;
4. Економіки громади;
5. Фінансового стану та бюджету громади;
6. Житлово-комунального господарства;
7. Соціальної інфраструктури;

8. Транспортної інфраструктури та зв'язку;

9. Інфраструктури торгівлі та послуг;

10. Стану довкілля.

На практиці виконання цієї, вкрай необхідної вимоги, наражається на ряд труднощів, які стосуються як збору інформації, так і її обробки і тлумачення для цілей стратегування.

Досить часто зібрані масиви даних не систематизуються, по відношенню до них не використовуються методи статистичного чи порівняльного аналізу, а отже, зібрані дані не перетворюються в інформацію, на основі якої ухвалюються виважені рішення. Методичні рекомендації не вказують яким чином і для яких цілей має бути оброблена зібрана інформація.

Об'єктивність рішень ми часто пов'язуємо з розрахунками, а найбільш поширеним в стратегічному плануванні аналітичним методом, виступає SWOT-аналіз, який будується на відчуттях, бажаннях, переконаннях, очікуваннях і оманах, тобто емоціях. Якщо при розробці стратегій використовуються лише статистичні дані, з'являється ризик виникнення пастки планування – цифри не відображають бажання, очікування і налаштування людей, а значить вони залишаться байдужими чи творитимуть прихований опір. Бюджетні кошти будуть витрачені на цілі, які не важливі населенню. Практика роботи у різних територіальних громадах і різних регіонах, показує, що опитування жителів, фокус групи з різними середовищами є дуже важливими для розуміння векторів розвитку громади і виявлення підводних каменів, які не фіксує жодна статистика.

Наприклад, орієнтуючись лише на розмір фактичної зарплати в громаді, яка офіційно складає 8300 грн на місяць, інвестор буде дуже здивованим, що на 10 тис. грн зарплати він нікого не зможе найняти. Можна з великою долі впевненості стверджувати, що ключові потреби жителів громади часто залишаються загадкою для місцевої влади. Дійсно важливими для планування розвитку громади відповідно до емоційного налаштування її жителів є такі чинники:

– місце розміщення – безпековий макрорегіон, близькість до основних ринків та шляхів;

– демографія – статево-вікова піраміда громади і всіх її населених пунктів;

– доступність населених пунктів до центру громади;

– розмір місцевого ринку;

– кількість секторів економіки і структура зайнятості жителів;

– частка та структура податкових надходжень місцевого бюджету.

Вивчення статистичних показників та емоційних очікувань мешканців дає можливість сформулювати більш реалістичні стратегічні цілі, наприклад, такі:

1. Згуртована, безпечна та успішна громада де цікаво жити і де можна досягати успіху (нова спільнота людей, які знають все про громаду, гордяться нею, творять спільне майбутнє. Тут місто і села партнери, а довіра головне у взаємовідносинах);

2. Ефективна місцева економіка, орієнтована у майбутнє (місцева економіка, яка формує зайнятість, є інноваційною багатосекторною, енергоощадливою і дружньою до природи);

3. Безпечне і комфортне життя для різних поколінь та соціальних груп (тут чудова освіта для молоді та дорослих, популярний здоровий спосіб життя, висока стійкість до зовнішніх загроз та кліматичних викликів).

Підсумовуючи:

1. Робота над стратегією у територіальній громаді сьогодні є досить не простою за об'єктивних та суб'єктивних причин.

2. Місцева статистика практично відсутня.

3. Для підготовки стратегії потрібно використовувати передусім фактори та показники, які є найбільш інерційними і такими, що прив'язані до території.

4. Ключовим елементом стратегічного планування є глибоке вивчення емоційного чинника – очікувань та оцінок жителів громади.

Список використаних джерел:

1. Про засади державної регіональної політики : Закон України від 05.02.2015. № 156-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/156-19 (дата звернення 25.11.2023).

2. Методичні рекомендації у сфері місцевого економічного розвитку «Порядок розроблення стратегії розвитку територіальної громади»: підготовлені за підтримки Європейського Союзу і його держав-членів Німеччини, Швеції, Польщі, Данії, Естонії та Словенії. URL: https://auc.org.ua/sites/default/files/library/metodyka_mer_new.pdf (дата звернення 25.11.2023).

3. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо порядку розроблення, затвердження, реалізації, проведення моніторингу та оцінювання реалізації стратегій розвитку територіальних громад : Наказ Міністерства розвитку громад та територій України від 21.12.2022 № 265. URL: https://ips.ligazakon.net/document/FN075720 (дата звернення 25.11.2023).

4. Стратегічний план розвитку громади: Практичний посібник з питань організації роботи органів місцевого самоврядування об'єднаних територіальних громад. USAID Україна, Асоціація міст України. URL: https://auc.org.ua/sites/default/files/library/mod5web.pdf (дата звернення 25.11.2023).

5. Берданова О.В., Вакуленко В.М., Валентюк І.В., Ткачук А.Ф. Стратегічне планування розвитку об'єднаної територіальної громади : навчальний посібник. Київ : 2017. 121 с.

Оксана Анатоліївна Черниш,
здобувачка вищої освіти
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ БЛАГОУСТРОЮ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Одним із найважливіших питань сучасного містобудування та формування іміджу територіальної громади є благоустрій територій. Послуга благоустрою

входить до технологічної підсистеми, яка виконує певні завдання, оскільки вона є спеціалізованою послугою житлово-комунального господарства в загальній структурі управління міським господарством. Комплекс послуг, пов'язаних із благоустроїм, має особливі характеристики, які унікальні для цього виду послуг.

Законодавство визначає, що суб'єктами у сфері благоустрою територіальних громад є державні та місцеві органи, підприємства, установи, організації, громадські організації та громадяни.

Відповідно до закону місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування відповідають за організацію благоустрою населених пунктів. Підприємства, установи та організації відповідають за благоустрій земельних ділянок, наданих їм відповідно до закону на права власності чи користування. Відповідний орган місцевого самоврядування відповідає за благоустрій присадибної ділянки, на якій розміщено житлові будинки, господарські будівлі, споруди, взяті на облік або передані в комунальну власність як такі, що не мають господаря. Власник багатоквартирного житлового будинку або підприємства, установи або організації, з яким укладений відповідний договір, відповідає за утримання та благоустрій прибудинкової території та належних до нього будівель, споруд. Користувач присадибної ділянки повинен укласти договір з органом виконавчої влади чи місцевого самоврядування, щоб забезпечити належне утримання прилеглої території загального користування [1].

Організація благоустрою населених пунктів має бути спрямована на ефективну державну політику. На законодавчому рівні досі не розроблено єдиного підходу до створення загальнонаціональної політики благоустрою. Закони України «Про благоустрій населених пунктів» і «Про місцеве самоврядування в Україні» охоплюють лише сферу благоустрою населених пунктів, яка вже є підгалуззю житлово-комунального господарства, і оминають питання благоустрою прилеглих територій. Утримання прилеглих до населених пунктів територій регулюється іншими спеціалізованими законодавчими актами, які вирішують конкретні проблеми [2].

На сьогоднішній день повноваження, які надані органам місцевого самоврядування поселень і районів, є основою для розробки індикаторів оцінки ефективності діяльності цих органів. Як наслідок, для оцінки ефективності діяльності органів місцевого самоврядування показники, які оцінюють стан і динаміку соціально-економічних процесів, враховуються лише настільки, наскільки місцева влада може конкретно впливати на ці показники відповідно до своїх повноважень, компетенцій і ресурсів.

Правила благоустрою територіальних громад встановлюють єдині та обов'язкові правила для фізичних осіб і юридичних осіб щодо утримання та зовнішнього благоустрою територій у межах територіальних громад. Багато країн мають стандарти благоустрою, які є довідковими посібниками, розробленими спеціально для того, щоб полегшити та систематизувати всі етапи проектування благоустрою території.

Основною метою організації благоустрою має бути створення безпечних, зручних і комфортних умов для жителів регіону. Однак проекти благоустрою мають проводитися відповідно до принципів раціонального використання,

належного утримання та охорони земельних ресурсів і довкілля. Суттєво розширило можливості для покращення сфери благоустрою запровадженням реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади, що призвело до децентралізації управління, що сприяло залученню додаткових фінансових і матеріальних ресурсів шляхом добровільного об'єднання територіальних громад і співпраці.

Список використаних джерел:

1. Про благоустрій населених пунктів : Закон України від 06 вересня 2005 року № 2807-IV (зі змінами та доповненнями). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-15#Text (дата звернення 10.11.2023).

2. Ігнатенко О.П. Формування державної політики у сфері благоустрою населених пунктів. *Державне управління: теорія та практика.* 2014. №1. С. 89-95.

3. Білуха Л.А. Поняття територіальної громади та спроможної територіальної громади. *Теорія та практика державного управління*. 2017. №1(56). С. 1-6.

Ірина Миколаївна Шупта,
кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна
Роман Вікторови Зеніч,
здобувач вищої освіти СВО Магістр,
спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна

УПРАВЛІННЯ КРОС-КУЛЬТУРНОЮ КОМАНДОЮ ЯК НОВИЙ ВИКЛИК ДЛЯ МЕНЕДЖЕРА

Девіз Європейського Союзу – наймасштабнішого крос-культурного проєкту сьогодення звучить наступним чином: «United in diversity» («Єдність в різноманітті»). Епоха цифровізованої глобалізації привнесла незворотні зміни у функціонування сучасного ринкового механізму: коли пришвидшені темпи інтернаціоналізації бізнесу «майже не бачать» міжнародних кордонів; коли замовник та виконавець багато років реалізовують багатомільйонні контракти, не виходячи із власних офісів на різних континентах; коли «корона-криза» з одного боку «закрила працівника вдома», а з іншого вона стала каталізатором того, що на даний час нікого вже не дивує продаж професійних навичок фахівців популярних професій, причому із «швидкістю інтернет-зв'язку» у будь-який куточок світу. Саме через збільшення як фізичної мобільності робочої сили, так і швидкого доступу до інформації про вакансії існує унікальна можливість «вполювати» дуже кваліфікованих працівників з різних країнах світу. В Україні

крос-культурний менеджмент активно почав використовуватися в різних сферах діяльності, переважно в бізнесі. Так, у Львові створено Центр культурного менеджменту [4], що реалізовує та підтримує ініціативи, здатні спричинити позитивні культурні зміни на особистісному, організаційному та суспільному рівнях шляхом проведення художніх та культурних заходів; відкритих дискусій на тему особистої та регіональної ідентичності мешканців східних та західних областей України; обміну досвідом та налагодження контактів з потенційними партнерами; презентацій, семінарів, тренінгів, лекцій, інклюзивних громадських заходів тощо. Вищевказані причини тільки підсилюють процеси формування багатонаціональних та/або крос-культурних команд і в органах місцевого самоврядування.

На нашу думку, крос-культурна команда – це команда, яка складається із працівників, які представляють різні культурні особливості (національні, релігійні, мовні та регіонально-традиційні відмінності тощо), володіють подібними компетентностями та працюють над реалізацією спільних цілей і завдань. Професор Годвін Вонг чітко вказує, що «крос-культурні» знання є затребуваними для сучасних керівників для виконання безлічі завдань: управління багатонаціональним та полікультурним персоналом, розвиток бізнесу в нових країнах, ведення переговорів з іноземними партнерами тощо.

Щодо об’єкту крос-культурного менеджменту, то ним являється крос-культурна взаємодія, «яка сприяє появі нових елементів і форм культурної активності, коригує ціннісні орієнтири, моделі поведінки і способи життя (як універсальні, так і культурно-специфічні) [2]» та крос-культурні комунікації, що запобігають «крос-культурному шоку» [1; 2; 3]. Виникнення такого поняття, як «крос-культурний шок», то воно зумовлене процесом ознайомлення та адаптації до нової культури.

Таким чином, крос-культурний менеджмент в органах місцевого самоврядування може стати ефективним інструментом управлінської діяльності та міжнародного співробітництва. Його можна застосовувати для формування формування корпоративної культури, толерантної взаємодії та комунікацій мультикультурних груп, з метою профілактики, запобігання та врегулювання міжкультурних конфліктів, підвищення ефективності органів місцевого самоврядування, ефективності управлінської діяльності. Досягти цього можна через налагодження безперервного навчання посадових осіб органів місцевого самоврядування, через розвиток їх крос-культурних компетентностей, а отже зазначені питання потребують подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел:

1. Прудиус Л.В. Щодо реалізації концепції крос-культурного менеджменту на державній службі. *Державне управління. Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 18. С. 108-111.

2. Солодка А.К. Теоретико-методичні засади крос-культурної взаємодії учасників педагогічного процесу вищих навчальних закладів: автореф. дис. … док. пед. наук : 13.00.07. Київ, 2016. 42 с.

3. Тодорова Н.Ю. Кроскультурний менеджмент: навчальний посібник. Київ, 2009. 330 с.
4. Центр культурного менеджменту. URL: https://www.kultura.org.ua/?page_id=14. (дата звернення 20.11.2023 р.).

Ірина Миколаївна Шупта,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна
Антон Олександрович Сагаль,
здобувачі вищої освіти СВО Магістр,
спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ЕТИЧНОГО ЛІДЕРСТВА В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Дискусії про етичне лідерство не є чимось новим у сучасній науці; у західній традиції про них пишуть ще з часів Платона і Софокла, а в східній вони пронизані ідеями Конфуція. Мислителі двох гілок цих шкіл розглядали етичний аспект як ключ до досягнення ефективності лідерства. Етичне лідерство – це лідерство, яке зосереджується на повазі до етичних переконань і цінностей, а також цінує гідність і права інших людей як окремих людей і людства в цілому. Важливо розрізняти поняття «політичне лідерство» та «етичне лідерство», сутністю яких є різні форми формування політичного простору – через отримання публічно-політичного визнання в державі та суспільстві (політичне лідерство) та соціально орієнтоване партнерство в державі та досягнення високого рівня довіри в суспільстві (етичне лідерство).

Етичне лідерство в першу чергу асоціюється з такими поняттями, як довіра, чесність, увага, харизма та справедливість. Етика голови місцевого самоврядування складається з його власних етичних поглядів, ступеня прийняття цілей організації та спрямованості його власних цілей. Прийняття управлінського рішення залежить від важливості та ступеня впливу кожного з цих питань на кожну особу в конкретному випадку. У більшості випадків керівник повідомляє підлеглому етику та цілі організації, які виходять за рамки його чи її власних етичних переконань та цілей. Якщо сприйняття керівника ОМС є високим, то зростає й переконаність підлеглих у правильності прийнятих рішень. Якщо прийняти той факт, що керівник – це все-таки людина, яка іноді може прийняти неправильне рішення, ми все одно покладаємо на нього важкий тягар відповідальності за моральний розвиток влади загалом і підлеглих зокрема. Але якщо керівник, якому надано владу, використовує її у власних інтересах або

на шкоду місцевому самоврядуванню, то це знижує мотивацію та моральний дух підлеглих і призводить до негативного почуття справедливості.

Цілком логічно, що підлеглі, які довіряють своєму начальнику, будуть покладатися на його моральну чесність і вірити в те, що він їм говорить. Керівник, так чи інакше, завжди є предметом великої уваги з боку підлеглих. Його поведінку обговорюють, схвалюють, критикують, але врешті-решт його приймають як приклад для наслідування. Таким чином керівник сприяє розвитку організаційної культури.

До ключових компетенцій менеджерів у країнах Європейського Союзу належать: інноваційність, доброчесність, відкритість до нових ідей, орієнтація на результат, побудова мережі та переговори, організаційні навички, навички міжособистісного спілкування, комунікативні навички, знання (включаючи знання на рівні ЄС та її країни-члени). Уряди різних країн наразі стикаються з різними проблемами, але, незважаючи на унікальний контекст кожної країни, нещодавнє дослідження ОЕСР 2020 року показує дев'ять прикладів проблем лідерства в дев'яти країнах ОЕСР, зокрема: Австралія (Новий Південний Уельс), Канада, Естонія, Фінляндія, Франція, Ірландія, Ізраїль, Нідерланди та Південна Корея під головуванням Великої Британії визначили чотири лідерські компетенції, необхідні для відповіді на складні політичні виклики державного сектора: лідерство цінностей, відкрите залучення, організаційне управління та мережева співпраця [1].

Тому сучасний стан лідерства в Україні не можна вважати таким, що спрямований на створення етичної організації. Виходом із цієї ситуації може стати аналіз моделей лідерської поведінки, прийнятих в інших країнах. Проте, перш за все, керівники органів місцевого самоврядування повинні усвідомлювати, що відсутність етичної складової у їхній поведінці може мати довгостроковий негативний вплив на орган влади.

Список використаних джерел:

1. Leadership for a high performing public service. GOV/PGC/PEM(2020)5. URL: https://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=GOV/PGC/PEM(2020)5&docLanguage=En (дата звернення 17.11.2023).

СЕКЦІЯ 3. СОЦІАЛЬНА СКЛАДОВА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Тетяна Василівна Арбузова,
кандидатка економічних наук, доцентка,
доцентка кафедри публічного управління,
адміністрування та міжнародної економіки
Білоцерківського національного аграрного університету
м. Біла Церква, Україна
Світлана Петрівна Поліщук,
кандидатка економічних наук, доцентка,
доцентка кафедри публічного управління,
адміністрування та міжнародної економіки
Білоцерківського національного аграрного університету
м. Біла Церква, Україна

ПАРТНЕРСТВО БІЗНЕСУ І МІСЦЕВИХ ГРОМАД ЯК ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ТА ЕКОЛОГІЧНИХ ІНІЦІАТИВ

Суспільні зміни під впливом соціально-економічних негараздів, в тому числі й на тлі воєнних дій, супроводжуються, на жаль, проблемами державного та місцевого управління і водночас зростанням ваги інститутів громадянського суспільства. Публічно-приватне партнерство є дієвим механізмом, який дозволяє втілити потенціал приватної підприємницької ініціативи у виконанні частки економічних, соціальних, управлінських, організаційних функцій держави та місцевого самоврядування, при цьому зберігаючи їх регулюючі та контролюючі впливи в соціально цінних секторах економіки. Реальне партнерство ґрунтується на моделі трипартизму [1] – тристоронньої співпраці державних /муніципальних установ, приватних фірм, громадських організацій чи біпартизму – консенсусу двох суб'єктів – державної /муніципальної установи та бізнес-структури.

Механізм публічно-комерційного партнерства включає розробку і впровадження ряду соціальних, екологічних, енергетичних та інших приватних ініціатив, що можуть виявитися відповідними інноваційними рішеннями, адже задоволення комплексу сучасних соціальних потреб вже не може належати до компетенції лише публічних органів влади. Економічні кризи, глобалізація економіки, соціальна нерівність, енергозалежність, ресурсомісткість виробництва, забруднення довкілля, виснаження екологічного потенціалу світу т. і. як об'єктивні наслідки розвитку ринкового господарства вимагають активного включення всіх сторін суспільного розвитку у вирішення таких загальних проблем на засадах переформатування цінностей щодо суспільно значущих потреб та правил поведінки.

Соціальна ініціатива – діяльність різноманітних організацій, консолідованих ідеєю соціальної активності, піклування про навколишнє середовище та його перетворення інструментами соціальних проєктів [2, с. 64].

Регулярна соціальна ініціативність призводить до формування відповідної комплаєнс-політики [3, с. 168], стає новою якістю управлінської діяльності, характеризує здатність учасників до активних самостійних дій, створення інновацій, вміння побачити, усвідомити, висунути на обговорення актуальні проблеми й ухвалити конкретне управлінське рішення щодо їх вирішення та реалізації. Комплаєнс-політика організацій є системою інструментів, процедур, норм (правил), умов, заходів контролю, що спрямовані на забезпечення дотримання організацією національного та міжнародного законодавства, регуляторних вимог, етичних стандартів, внутрішніх правил, норм соціальної відповідальності з метою запобігання порушень, мінімізації ризиків і збереження репутації організації в очах суспільства, клієнтів, партнерів. Традиційними сферами застосування політики комплаєнсу є антимонопольне регулювання, протидія корупції та корпоративному шахрайству, трудові відносини, захист прав споживачів, корпоративні відносини, захист персональних даних, екологічні стандарти, дотримання вимог щодо санкцій, технічні стандарти тощо. Як бачимо, йдеться про формування і реалізацію політики добропорядності організацій публічного і комерційного секторів суспільної діяльності, адже це сприятиме формуванню довіри і лояльності споживачів та позитивно впливатиме на їх розвиток на місцевому, регіональному, національному, міжнародному рівнях.

Місцеві громади – первинні інституції, що демонструють суспільно значущі потреби соціальних суб'єктів. Владі громад належить формувати активну позицію щодо виявлення та розробки механізмів розв'язання місцевих проблем, їх трансляції приватним господарським структурам, що здійснюють підприємницьку діяльність в регіоні. Громади вкупі з бізнесом і часом з державою як рівноправні актори ринку суспільних благ консолідують зусилля в забезпеченні необхідного та достатнього рівня суспільного добробуту, не диференціюючи рамки своїх повноважень, включаються у вирішення соціальних питань і проблем. В цьому контексті отримали поширення такі явища, як соціальна відповідальність бізнес-структур, інноваційне публічне управління, соціальні організації тощо.

Формування комплаєнс-політики з реалізації різноманітних соціальних ініціатив, проведення комплаєнс-менеджменту в українській діловій та публічній практиці набуває розвитку. Показовим прикладом може служити розроблена у 2020 р. в агропромисловому холдингу ПрАТ «Миронівський хлібопродукт» Програма ділової етики та комплаєнсу «Зобов'язання довгострокового успіху» (CTS CP), дорожня карта впровадження функції комплаєнсу, прийнята Комплаєнс Декларація та введено посаду комплаєнс-офіцера [4]. Компанія декларує, що ділова етика й комплаєнс для неї важливі через те, що продаючи продукцію під міжнародними брендами на 85 ринках по всьому світу, холдинг створює 30000 робочих місць, є лідером у галузі сталого розвитку та чистої енергії. МХП зобов'язується зміцнювати найвищі стандарти контролю якості продукції птахівництва та біобезпечності на всіх стадіях виробництва і реалізації – від поля до столу. Свій вплив компанія поширює на місцеві громади, на території яких здійснює свою діяльність, гарантуючи мешканцям зробити їх найкращим місцем для життя нині і в майбутньому [4].

Група здійснює свою підприємницьку діяльність в 13 областях країни та більш ніж у 700 населених пунктах, де мешкають понад 28000 осіб. МХП є стратегічним партнером місцевих громад, бере участь у плануванні та втіленні суспільно значимих локальних проєктів, аби в регіонах присутності холдингу територіальні громади постійно розвивалися, підвищувався їх добробут, створювалися та удосконалювалися місцеві бізнеси, набувала розвитку соціальна інфраструктура (розвиток освіти, охорони здоров'я, культури, спорту тощо), що отримало відображення в «Процедурах та політиці МХП щодо співпраці з громадами», яка має на меті переорієнтацію з благодійності на проєктний підхід [5]. Структурні підрозділи Групи укладають соціальні угоди з сільськими радами. Умови співпраці партнерських проєктів передбачають, що чим більше потужностей розташовано на території місцевої громади, тим більше коштів буде виділено для реалізації соціальних ініціатив, визначених за результатами діалогу з містянами і закріплених рішеннями сільських рад.

У 2015 р. агроіндустріальним холдингом МХП створено Благодійний фонд «МХП – Громаді», головною місією якого визначено комплексний розвиток місцевих громад на підставі укладення меморандумів про співпрацю та партнерство з громадами. В структурі управління Фонду передбачена посада регіонального менеджера із соціальних проєктів. «МХП – Громаді» спільно з міжнародними та українськими донорськими організаціями (Групою МХП, USAID, ПРООН в Україні, Швейцарським агентством SIDA, Посольством Японії в Україні, ICAP «Єднання», Zagoriy Foundation) співпрацює та реалізує спільні інфраструктурні, медичні, освітні, культурні, розвиткові проєкти щодо місцевих громад. З початком повномасштабного вторгнення Група МХП підтримувала місцеві благодійні ініціативи Фонду щодо облаштування укриттів в освітніх закладах громад (школах, дитсадках), медичних установах на суму 6,6 млн грн; на 8 млн грн взяла участь у фінансуванні конкурсу «Час діяти, Україно!»; підтримала малий і середній бізнеси громад на 6,3 млн грн через грантові програми «Роби своє!» й SEED від Глобального договору ООН [6].

Соціальні ініціативи МХП охоплюють, зокрема, такі активності:

– працівники отримують офіційне працевлаштування, належні умови праці, соціальний пакет з додатковими пільгами від підприємства, безкоштовний трансфер на роботу і з роботи, харчування за символічну суму в службовій їдальні, знижки на продукцію холдингу, забезпечення службовим житлом тощо;

– у 2023 р. компанія увійшла до рейтингу Топ 25 роботодавців, надаючи молоді до 25 років можливостей для навчання, працевлаштування, розвитку, кар'єрного росту, результати якого було оголошеного на щорічному форумі для HR-фахівців HR-POINT 2023. Одним із напрямів діяльності холдингу є інвестування ресурсів у програму дуального навчання, за якою станом на початок 2023 МХП співпрацює з 19 навчальними закладами України [7];

– надання робочих місць вимушено переміщеним жителям України та місцевим мешканцям, які втратили роботу з початком війни; підтримка мобілізованих співробітників МХП, зберігаючи їх робочі місця й заробітну плату (у 2022 р. спрямовано на зарплату 459 млн грн [6]), забезпечуючи військовим спорядженням і обмундируванням;

– надання благодійної допомоги під час війни – Група МХП безоплатно надала близько 13 тис. тон продукції птахівництва своїм працівникам та їх родинам, ТрО, ЗСУ, вимушено переміщеним особам, волонтерам, оціненої в 750 млн. грн. Загалом на такі соціальні проєкти було витрачено 132,7 млн грн [6], [8].

Питання реалізації еколого-енергетичних ініціатив в МХП з 2012 р. покладені на спеціалізований підрозділ «МХП Еко Енерджі», відповідальний за дотримання екологічної безпеки. З 2014 року в холдингу застосовується єдина внутрішня форма річної звітності з екологічних питань, на кожному підприємстві Групи є штатний еколог, або особа, яка згідно з наказом керівництва відповідає за охорону довкілля. Втілення амбітної мети – вуглецева нейтральність МХП до 2030 р. – спонукало формування вертикально інтегрованої бізнес-моделі холдингу з комплексами з виробництва біогазу, отриманого з біомаси рослинного походження, побічних продуктів тваринного походження та стічних вод тощо. Біогазовий комплекс МХП визнано одним з найкращих в світі в категорії «AD Circular Solution» влітку 2022 р. на всесвітньому конкурсі «AD&Biogas Industry Award 2022» [4], [8].

Влада місцевих громад територій присутності бізнес-структури розраховує на його партнерську підтримку у вирішенні нагальних проблем, з якими самотужки впоратися не може коштом власного бюджету. При цьому в рамках публічного управління відбуваються суттєві інституціональні перетворення, пов'язані з розширенням участі приватного бізнесу у виконанні частки соціальних, економічних, управлінських, організаційних та інших функцій державного та місцевого управління.

Список використаних джерел:

1. *Словник.Ua* : Портал української мови та культури. URL: http://surl.li/nqoli (дата звернення 21.11.2023).

2. Безпалько О.В. Соціальне проектування : навчальний посібник. Київ : 2010. 127 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/2615/1/O_Bezpalko_SP_IL_KUBG.pdf (дата звернення 21.11.2023).

3. Арбузова Т.В. Антикорупційний комплаєнс в публічному секторі та бізнесі як механізм превенції корупції. *Економічні читання :* матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 85-річному ювілею професора В. Й. Шияна, м. Харків, 19 лютого 2021 р. / Харків. нац. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва. Харків : ХНАУ, 2021. 510 с. С. 168-170. URL: http://feb.tsatu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/03/Gritsayenko-Mikola-tezi-konf-2021-1.pdf (дата звернення 21.11.2023).

МХП. Ділова етика та комплаєнс. URL: https://mhp.com.ua/uk/Corporate-Ethics-and-Compliance-ua (дата звернення 25.11.2023).

5. Процедура МХП щодо співпраці з громадами : МХП. URL: https://api.next.mhp.com.ua/images/512bd/51d31/cda8de0ce1c7a4.pdf (дата звернення 21.11.2023).

6. Компанія МХП сплатила 4,6 млрд гривень податків за 2022 рік : *Новини МХП*. URL: https://mhp.com.ua/uk/news-mhp/kompaniya-mhp-splatila-46-mlrd-griven-podatkiv-za-2022-rik (дата звернення 15.11.2023).

7. Яременко К. Компанія МХП увійшла до рейтингу Топ 25 роботодавців, відкритих для молодих талантів до 25 років : *Трудова слава*. 01.03.2023. http://www.trudslava.org.ua/?p=14527 (дата звернення 22.11.2023).
8. МХП (компанія) : Вікіпедія. URL: http://surl.li/nqolu (дата звернення 21.11.2023).

Каріна Святославівна Бєльскова,
магістрантка Інституту публічної служби та управління Національного університету «Одеська політехніка», м. Одеса, Україна
Орина Олегівна Голубєва,
магістрантка Інституту публічної служби та управління Національного університету «Одеська політехніка», м. Одеса, Україна

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Роль держави у забезпеченні населення доступними та якісними медичними послугами полягає в створенні ефективних механізмів ресурсного забезпечення галузі охорони здоров'я.

Ресурсне забезпечення галузі охорони здоров'я – це комплекс заходів, що включає механізми пошуку, отримання, зберігання, накопичення, планування, обліку, використання і витрат ресурсів.

О. Кремінь [3] визначає ресурсне забезпечення як сукупність певних видів ресурсів (матеріальних, технологічних, трудових, фінансових, інформаційних, інтелектуальних) і джерел їх формування, що беруть безпосередню участь у процесах розвитку підприємства або можуть бути мобілізовані з метою забезпечення широкомасштабного використання його потенційних можливостей та переходу до якісно нового стану.

Т. Безверхнюк [2] ресурсне забезпечення тлумачить як систему державних заходів, спрямованих на створення матеріальних, правових, інституційних умов перетворення елементів ресурсного простору в засоби досягнення цілей.

Структура ресурсного забезпечення кожного окремого закладу, що надає медичну допомогу, є індивідуальною, виходячи зі специфіки медичної галузі, рівня економічного розвитку країни, стану потенціалу розвитку закладу.

Складність використання ресурсів в охороні здоров'я обумовлюється тим, що їхня ефективність залежить не просто від сумарного застосування, а від розумного поєднання їх властивостей і особливостей. Ресурси повинні бути приблизно на одному рівні розвитку і мати можливість технологічно поєднуватися з іншими ресурсами. Наприклад, кваліфікація трудових ресурсів повинна відповідати технічному рівню медичного обладнання, методи реабілітації – рівню освоєння природно-кліматичних ресурсів, організаційні

ресурси – рівню розвитку медичної інфраструктури. Збалансоване використання різних видів ресурсів може давати синергетичний ефект.

В загальному розумінні ресурси представляють собою сукупність елементів, які можуть бути використаними людиною для життєдіяльності та залученими в процес праці для виробництва різноманітних споживчих вартостей. Ресурси в економіці – це реальні потоки й запаси всіх видів чинників, використовуваних суспільством [1, с.30].

Ресурси галузі охорони здоров'я – засоби, що перебувають у розпорядженні держави, та які використовуються для забезпечення доступної та якісної медичної допомоги населенню. Ресурси галузі охорони здоров'я можна групувати наступним чином (табл. 1).

Таблиця 1

Види ресурсів охорони здоров'я

Види ресурсів	Характеристика ресурсів
Лікувальні природно-кліматичні	природно-кліматичні терапевтичні фактори, які використовуються або можуть бути використані у профілактиці, лікуванні захворювань та реабілітаційному процесі з метою задоволення охороно оздоровчих потреб людини та суспільства загалом
Матеріально-технічні	є ресурсами матеріального порядку (предмети праці), що задіяні і споживаються у процесі лікування; характеризує оснащеність основними засобами та забезпеченість матеріальними ресурсами (кількість, склад та стан)
Кадрові	кадрові ресурси галузі, здатні до виробництва медичних послуг; характеризує відповідність числа фахівців обсягу послуг, наявність у спеціалістів відповідної освіти, кваліфікації та компетенцій
Фінансові	являє собою грошові або інші фінансові активи, необхідні для економічної діяльності; характеризує фінансову забезпеченість, стійкість, стан безперебійного функціонування
Організаційні	динамічні ресурси організації, організаційна структура, організаційні уміння і навички, організаційні знання, інформація, відносини з ключовими стейкхолдерами, підприємництво

Потенціал будь-якої соціально-економічної системи закладено в його ресурсах, як виробничих, так і фінансових. Жоден із цих ресурсів сам по собі не почне діяти, поки він не буде приведений у дію за допомогою відповідного механізму.

Механізми державного регулювання ресурсного забезпечення охорони здоров'я можна класифікувати наступним чином:

– правовий – законодавче регулювання, організаційно-господарські договори, примірні та типові договори;

– організаційний – структура управління, плани розвитку, баланси ресурсів;

– адміністративний – ліцензування, видача документів дозвільного характеру, сертифікація, стандартизація, застосування нормативів і лімітів, контроль та нагляд, господарські санкції, інформаційне забезпечення;

– фінансово-економічний – державне замовлення, регулювання цін і тарифів, надання інвестиційних, податкових та інших пільг, дотацій,

компенсацій, цільових інвестицій, кредитів, субсидій, реалізація державних цільових програм, штрафні санкції.

Сучасний стан правового механізму можна умовно поділити на декілька рівнів:

1) нормативно-правові акти загального характеру (присвячені питанням державного регулювання охороно оздоровчої діяльності в Україні);

2) нормативно-правові акти галузевого та регіонального характеру (регламентують питання управління ресурсами за різними сферами охорони здоров'я: за видами медичної допомоги, за рівнями медичної допомоги тощо);

3) нормативно-правові акти відомчого характеру (регулюють процеси управління ресурсами конкретних відомств: МВС, ЗСУ тощо);

4) нормативно-правові акти локального характеру (на рівні закладів охорони здоров'я).

Прикладом реалізації правового механізму ресурсного забезпечення галузі охорони здоров'я є проведена автономізація закладів охорони здоров'я – зміна організаційно-правової форми з державної на комунальну.

Організаційний та адміністративний механізм регулювання ресурсної бази галузі охорони здоров'я покликаний забезпечити доступність і якість різного виду ресурсів для здійснення охороно оздоровчої діяльності.

Організаційний механізм – сукупність норм, правил і процедур за якими здійснюється використання ресурсів в соціально-економічній системі (модель і структура управління галуззю охорони здоров'я, виділення стратегічних пріоритетів розвитку галузі, складання балансу використовуваних ресурсів, встановлення взаємодії всередині системи між всіма учасниками використання ресурсів тощо). Наприклад, організаційний механізм державного регулювання ресурсів галузі охорони здоров'я включає такі інструменти: кластеризація та створення госпітальних округів, деінституалізація психологічної допомоги, впровадження стаціонарозамінних технологій (скорочення стаціонарних ліжок).

Адміністративний механізм реалізується за допомогою таких інструментів, як стандартизація, ліцензування, сертифікація. Адміністративний механізм заснований на силі державної влади і включає заходи зобов'язань, дозволу і заборони.

Фінансово-економічний механізм призваний забезпечити раціональність та оптимальність використання ресурсів в охороні здоров'я, безперебійне їх споживання закладами галузі. Фінансово-економічний механізм регулювання спирається на матеріальні інтереси, наявні у одержувачів та надавачів медичних послуг, а також у держави і обумовленість дій суб'єктів цими інтересами. Інструментами даного механізму, що дозволяють органам влади впливати на розподіл фінансових ресурсів всередині галузі є: державні закупівлі, бюджетне фінансування, податкове регулювання, цінове регулювання, державні інвестиції, позики, дотації, субсидії, компенсації.

Процес удосконалення державного регулювання галузі охорони здоров'я повинен включати такі напрями: приведення законодавства з охорони здоров'я у відповідність до європейського, постійна актуалізація обсягу гарантованої державою безоплатної медичної допомоги відповідно до суспільних вимог і медико-соціальних змін, стратегічне планування галузі, створення механізмів

державного регулювання приватного сектора, остаточний перехід на багатоканальну систему фінансування.

Сучасні тенденції розвитку системи охорони здоров'я потребують державного регулювання та дієвої економічної політики, які в ринкових умовах залежать від потреб держави і населення як користувачів медичних послуг та платників податків.

Результатом застосування механізмів державного регулювання ресурсного забезпечення охорони здоров'я має стати підвищення доступності та якості надання медичних послуг населенню, вирішення проблем з нестачею кваліфікованих кадрів, зростання інноваційної та інвестиційної активності в галузі, подолання ресурсних диспропорцій, особливо в доступі до медичних послуг сільських та міських мешканців.

Список використаних джерел:

1. Безверхнюк Т. Принципи ресурсного забезпечення регіонального управління. URL: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Apdu_o/2009_1/R_1/Bezverhruk.pdf (дата звернення 26.11.2023).

2. Верхоглядова Н.І., Письменна О.Б. Класифікація ресурсів та її значення для управління ресурсозбереженням. *Інвестиції: практика та досвід,* 2015. №16. С. 27-31. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2015_16_7 (дата звернення 26.11.2023).

3. Кремінь О.М. Ресурсне та організаційне забезпечення ефективного розвитку підприємств (за матеріалами цукрових заводів України) : автореф. дис. … канд. екон. наук : 08.00.04. Київ, 2009. 21 с.

Ірина Володимирівна Діденко,
здобувач вищої освіти СВО Магістр,
спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Україна, обравши євроінтеграційний курс, одночасно обрала для себе напрямок розвитку і трансформації багатьох сфер діяльності у найближчий час. Зараз проведення реформ в системі освіти відбулося здебільшого щодо повної загальної середньої освіти, про що вказує становлення компетентнісного підходу в освіті при формування державних стандартів; відбувається створення опорних закладів освіти в рамках програми Нова українська школа; змінюються основні підходи з оцінювання якості надання освітніх послуг, зокрема, створено орган, що відповідатиме за дотримання якості освіти та освітніх стандартів – Державну службу якості освіти. Всі ці етапи є безумовно ґрунтовними для створення

нового освітнього простору в Україні та мають розповсюджуватися на всі освітні рівні, а також і на рівень професійної (професійно-технічної) освіти.

Копенгагенський процес розпочався на початку 2000-х років, метою цього процесу була гармонізація систем професійної освіти країн-членів Європейського Союзу.

Основними завданнями Копенгагенської декларації є:

– створення єдиного інформаційно-освітнього простору в системі професійної (професійно-технічної) освіти Європи;

– розроблення єдиної рамки кваліфікацій серед країн ЄС, що забезпечить прозорість, зіставлення та визнання окремих кваліфікацій, стандартизує та приводить до єдиної форми документи що підтверджують їх отримання;

– розроблення системи оцінювання якості системи професійної (професійно-технічної) освіти Європи та забезпечення формування та оновлення кадрового потенціалу [1].

Під керівництвом Європейського фонду освіти в 2009 році почався Туринський процес із метою поширення сфери впливу політики в галузі професійно-технічної освіти на країни, що не охоплені Копенгагенським процесом. Даний процес передусім передбачає постійне спостереження за станом розвитку професійної (професійно-технічної) освіти за певними критеріями в тій чи іншій країні. Що дозволяє розкрити загальні проблеми та тенденції розвитку, які існують в освітній сфері. Проведений аналіз має рекомендаційний характер, але кожна держава приймає своє рішення стосовно проведення реформи.

Дослідження загального стану професійної (професійно-технічної) освіти в Україні виявляють проблеми і для їх вирішення пропонується оптимізувати систему управління освітою відповідно до стандартів європейської спільноти. На національному рівні єдиної методики оптимізації системи управління освітою не запропоновано. Однак в різних звітах, які були проаналізовані, пропонуються різні шляхи вирішення проблем: приєднання закладів I-II рівнів акредитації з вищої освіти до сфери професійної, скорочення кількості закладів освіти, шляхом їх злиття у філії, реорганізацію із зменшенням кількості видів.

Дослідивши міжнародний досвід та на основі проведеного аналізу щодо позицій вітчизняних науковців, пропонуємо використання інтегрального оцінювання щодо оптимізації регіональної мережі закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

Інтегральне оцінювання закладів професійної (професійно-технічної) освіти передбачає наступні етапи:

1. Створення масиву показників для проведення аналізу у вигляді груп даних за критеріями, що відображають особливості розвитку системи професійної освіти.

2. Нормалізація показників із зазначенням стимуляторів та дестимуляторів залежно від поліпшення або погіршення стан розвитку.

3. Визначення вагових коефіцієнтів.

4. Розрахунок інтегральних показників за обраними групами відповідно до критеріїв.

5. Визначення інтегрального показника.

6. Визначення рейтингу закладів професійної (професійно-технічної) освіти та визначення порядку згідно рангу.

7. Реалізація пропозицій щодо удосконалення системи управління професійної (професійно-технічної) освіти.

На першому кроці необхідно зібрати множину показників, які будуть використовуватися в ході аналізу та відображають тенденції розвитку та результати діяльності закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

Позначимо через x_{it} значення показника x_i в рік t, де t – порядковий номер року в періоді, що досліджується. Для одержання інтегральних оцінок потрібно визначити нормалізовані показники y_i, значення яких належать до проміжка [0; 1]. Нормалізація виконується за допомогою рівності:

$$y_{ijkt} = \frac{x_{ijkt}}{\max\limits_{t}(x_{ijkt})}. \qquad (1)$$

Інтегральна оцінка стану розвитку та діяльності системи професійної освіти на період часу *t* визначається рівністю:

$$W_t = \sum_{i=1}^{N} \alpha_i (\lambda_{i1} \sum_{k=1}^{m_i} \gamma_{i1k} y_{i1kt} + \lambda_{i2} \sum_{k=1}^{n_i} \gamma_{i2k} y_{i2kt}). \qquad (2)$$

де α_i – ваговий коефіцієнт *i*-того індексу в інтегральній оцінці [2].

Таким чином для визначення інтегральної оцінки потрібно обчислити вагові коефіцієнти α_i, λ_{i1}, λ_{i2}, γ_{i1k} та γ_{i2k}. Для їх обчислення застосуємо метод модифікованої першої головної компоненти, який не включає експертного оцінювання, заснований на об'єктивних статистичних показниках та відображає взаємозв'язки між цими показниками. Для обчислення вагових коефіцієнтів γ_{i1k} визначаємо коваріаційну матрицю нормалізованих показників, елементами якої є коефіцієнти коваріації $\mathrm{cov}(y_{i1k'}, y_{i1k''})$, де $k', k'' = \overline{1, m_i}$. Нехай $V_{i1} = \{v_{i11}, v_{i12}, \ldots, v_{i1m_i}\}$ – власний вектор даної матриці, що відповідає її максимальному власному значенню. Тоді вагові коефіцієнти γ_{i1k} вибираємо пропорційними квадратам компонент вектора V_{i1}. Ці коефіцієнти дають можливість визначити інтегральну оцінку $W_{i1t} = \sum_{k=1}^{m_i} \gamma_{i1k} y_{i1kt}$ показників результатів діяльності *i*-того закладу професійної (професійно-технічної) освіти. Аналогічно визначаємо вагові коефіцієнти γ_{i2k} та інтегральну оцінку $W_{i2t} = \sum_{k=1}^{n_i} \gamma_{i2k} y_{i2kt}$ показників забезпечення *i*-того закладу професійної (професійно-технічної) освіти.

Вагові коефіцієнти λ_{i1} та λ_{i2} є пропорційними квадратам власного вектора $V_i = \{v_{i1}, v_{i2}\}$, що відповідає максимальному власному значенню коваріаційної матриці інтегральних показників W_{i1} та W_{i2}. Таким чином визначаємо інтегральні оцінки $W_{it} = \lambda_{i1} \sum_{k=1}^{m_i} \gamma_{i1k} y_{i1kt} + \lambda_{i2} \sum_{k=1}^{n_i} \gamma_{i2k} y_{i2kt}$ для кожного певного

закладу професійної (професійно-технічної) освіти. Аналогічно визначаються вагові коефіцієнти α_i та інтегральна оцінка W_t стану розвитку і результату діяльності системи професійної освіти.

Для оптимізації регіональної мережі закладів професійної (професійно-технічної) освіти потрібно виділити опорні заклади, які можуть перетворитися в регіональні центрів професійної досконалості. Даний вибір можна проводити на основі багатокритеріальної моделі, об'єднаних в матриці, що визначають рівень забезпеченості фінансовими, матеріально-технічними, трудовими, інформаційно-методичними ресурсами, їх соціального та інфраструктурного забезпечення, контингенту здобувачів та змісту їх освітньої підготовки, якості управлінських технологій. Для прийняття оптимізаційних управлінських рішень запропоновано взяти за основу рейтингові оцінки цих закладів освіти, розрахованому із застосуванням факторного аналізу (методу головних компонент) та елементів емпіричного дослідження міжрегіональної міграції, а також враховує і географічне розташування закладів освіти, складність логістичного сполучення та інші специфічні регіональні фактори.

Список використаних джерел:

1. Сергеєва Л.М. Інституції професійно-технічної освіти країн Європейського Союзу : навчальний посібник. Київ : Арт Економі, 2012. 120 с.

2. Panasenko, N., Myrna, O., Svitlychna, A. Integrated assessment of the corruption level in the world. *Economic Annals-XXI*, 2021. 191(7-8(1)), 4-15. DOI: https://doi.org/10.21003/ea.V191-01 (дата звернення 21.11.2023).

Богдан Андрійович Зінчук,
магістрант Інституту публічного управління та адміністрування Національного університету «Одеська політехніка», м. Одеса, Україна
Борис Олександрович Галюк,
магістрант Інституту публічного управління та адміністрування Національного університету «Одеська політехніка», м. Одеса, Україна

РОЛЬ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ МУНІЦИПАЛЬНОЇ МЕДИЦИНИ

Публічне управління у контексті розвитку муніципальних утворень можна розглядати як комплексну систему взаємодії між урядовими структурами, громадськістю та бізнесом з метою забезпечення управління ресурсами, реалізації соціальної політики, ініціювання економічного розвитку та впровадження інноваційних підходів у муніципальне життя.

Сутність публічного управління полягає у використанні інструментів державної влади та механізмів громадянського суспільства для вирішення

завдань, що стоять перед місцевими спільнотами. Основою публічного управління є принципи демократії, що включає громадський контроль, рівноправність учасників процесу управління, законність та справедливість управлінських рішень.

Публічне управління різними дослідниками тлумачиться по-різному. Так, більшість українських вчених вбачає в публічному управлінні поєднання двох підсистем – управління державного та управління громадського. При цьому публічне управління як тип управлінської діяльності може реалізуватися як органами державної влади, так і органами місцевого самоврядування. Втім, професор О.Оболенський стверджує, що «публічне управління як процес, здійснюється на основі волевиявлення громади (колективу людей) та реалізується суб'єктами, визначеними громадою, для задоволення потреб і досягнення цілей громади, як об'єкту управління» [1].

У розвитку муніципальних утворень публічне управління має на меті досягнення балансу між потребами громади та ресурсами, які є у її розпорядженні. Це передбачає розробку та впровадження стратегічних планів розвитку, що спираються на аналіз поточного стану муніципалітету, потреб його жителів та можливостей залучення інвестицій.

Роль публічного управління у розвитку муніципальних утворень також полягає у вдосконаленні місцевих послуг, зокрема у сферах освіти, охорони здоров'я, транспорту, комунальних послуг та благоустрою. Через це акцент робиться на підвищенні якості та доступності послуг для всіх верств населення.

Якщо розглядати публічне управління як процес, близьким за змістом йому є поняття муніципального управління. Муніципальне управління - це передбачена законодавством система управлінських дій, які перебувають у в межах повноважень місцевих органів самоврядування [2].

Проблеми муніципального управління в Україні вперше розглянуто Ю.Шаровим. Науковцем розроблено модель муніципального утворення, базовим ядром якої є визначення територіальної громади через комплекс її потреб, а взаємодії всіх муніципальних інституцій – у потребо-орієнтованому контексті з позицій організаційної цілісності; доведено доцільність вживання поняття «муніципальний менеджмент», підставами для чого є виявлені специфічні особливості суб'єкт-об'єктних відносин управління в муніципальному утворенні та наявність необхідної з позицій теорії організації інституціональної основи менеджменту, що підтверджено за допомогою зазначеної моделі; виділені системоутворюючі ознаки й синтезована модель муніципального менеджменту, що встановлює орієнтири реформування традиційного муніципального управління; розкрито парадигму керованого розвитку муніципальних утворень, яка, ґрунтуючись на сучасних поглядах синергетики, інституціоналізму, сталого розвитку стосовно управління стратегічними змінами в соціальних системах, що самоорганізуються, визначає цільову функцію й системні завдання розвитку, базові концептуально-методологічні підходи до реалізації результат-орієнтованого управління [3].

В сучасній практиці муніципального менеджменту важливого значення набуває регулювання розвитку галузевих організаційно-функціональних

комплексів муніципальних утворень. Галузеві організаційно-функціональні комплекси, що функціонують на території муніципальних утворень, розглядаються як стійке, сформоване територіальне поєднання галузей і виробництв, завдяки якому досягається максимальний ефект розвитку економіки муніципального утворення на основі раціонального використання соціально-економічного потенціалу та адекватного врахування його конкурентних переваг.

На основі врахування системи факторів впливу, серед яких: економіко-географічне положення, наявний ресурсний, соціально-економічний потенціал, динаміка народонаселення, стратегічні цілі функціонування муніципальних утворень, зміна та активізація суспільно-політичних процесів (зокрема, здійснення адміністративно-територіальної реформи) на території муніципальних утворень формуються та функціонують різноманітні типи галузевих організаційно-функціональних комплексів, таких як: інфраструктурні комплекси (комплекси соціальної, виробничої та ринкової інфраструктури); виробничо-господарські комплекси (переробні, машинобудівні, інвестиційно-будівельні, санаторно-курортні, туристсько-екскурсійні тощо).

Галузевий організаційно-функціональний комплекс охорони здоров'я, що функціонує на території муніципального утворення, має складну структуру, що вимагає від органів місцевого самоврядування використання спеціальних важелів управлінського впливу. Комплекс охоплює широкий спектр елементів, які разом формують повноцінну систему охорони здоров'я. До цього комплексу зазвичай входять: органи управління галуззю охорони здоров'я на різних рівнях (національному, регіональному, муніципальному), які координують роботу медичних установ, розподіляють ресурси та регулюють медичну діяльність; медичні установи – лікарні, клініки, центри первинної медико-санітарної допомоги, діагностичні центри, спеціалізовані лікувальні установи та інші медичні заклади; медичний персонал – лікарі, медсестри, фармацевти, лаборанти, технічні спеціалісти та інші фахівці, які надають медичну допомогу і підтримку; навчальні та дослідницькі установи – медичні університети, інститути та науково-дослідні центри, що займаються підготовкою медичних кадрів та науковими дослідженнями у галузі медицини; системи фінансування охорони здоров'я, включно з державним та приватним медичним страхуванням, бюджетуванням та іншими механізмами фінансової підтримки; IT-інфраструктура для управління медичною інформацією, електронні медичні записи, телемедицина та інші технологічні рішення.

Галузевий організаційно-функціональний комплекс охорони здоров'я є більш широкою категорією, ніж категорія «муніципальна медицина», який включає крім органів муніципального управління охороною здоров'я та закладів охорони здоров'я комунальної форми власності ще й підприємства немуніципальної власності, які забезпечують його функціонування.

Муніципальна медицина – це система охорони здоров'я, яка зазвичай фінансується та управляється на місцевому рівні міськими чи іншими муніципальними органами влади. Її основна мета – надання медичних послуг жителям міста або муніципалітету. Муніципальна медицина може включати лікарні, центри первинної медико-санітарної допомоги та інші медичні установи,

що забезпечують широкий спектр медичних послуг, від профілактики до лікування різних захворювань.

Розглядаючи публічне управління в контексті муніципальної медицини, необхідно відзначити кілька ключових аспектів. По-перше, публічне управління задіяне у формуванні політик охорони здоров'я, розподілі ресурсів та встановленні стандартів надання медичних послуг. По-друге, воно забезпечує координацію між різними зацікавленими сторонами, включаючи державні медичні установи, приватний сектор, неприбуткові організації та громадянське суспільство.

Публічне управління муніципальною медициною несе відповідальність за забезпечення доступності та рівності у наданні медичних послуг, що є особливо актуальним у контексті соціальної справедливості. Це включає розробку інклюзивних програм, які адресують потреби вразливих груп населення, таких як літні люди, особи з інвалідністю, малозабезпечені сім'ї та етнічні меншини. Ефективне публічне управління також передбачає впровадження інновацій у медичній сфері, використання новітніх технологій для покращення якості медичних послуг та оптимізацію роботи медичного персоналу. Публічне управління у муніципальній медицині включає в себе розробку стратегічних планів, які охоплюють превентивні заходи, такі як вакцинація та просвітницькі кампанії з питань здоров'я, а також реагування на медичні кризи та надзвичайні ситуації. Це вимагає від управлінців не лише фахових знань у сфері охорони здоров'я, але й глибокого розуміння соціально-економічних процесів, здатності аналізувати великі обсяги даних та приймати обґрунтовані рішення в умовах невизначеності. Роль публічного управління у розвитку муніципальної медицини не обмежується внутрішньою політикою. Вона також включає участь у міжнародному обміні досвідом, адаптацію глобальних найкращих практик до місцевих умов та розвиток міжмуніципального співробітництва. Важливим аспектом є також моніторинг та оцінка медичних послуг, що дозволяє підвищити ефективність та результативність медичної допомоги.

Одним із принципів публічного управління є прозорість та підзвітність у діяльності медичних установ. Це передбачає відкритий доступ до інформації про якість і доступність послуг, фінансові потоки та результати діяльності органів муніципального управління в галузі охорони здоров'я. Інший принцип – участь громадян у процесах прийняття рішень, що забезпечує врахування інтересів населення та підвищує довіру до медичної системи.

Завдяки публічному управлінню муніципальна медицина може ефективно вирішувати завдання сучасності, адаптуючись до демографічних змін, технологічного прогресу, економічних та соціальних викликів.

Список використаних джерел:

1. Оболенський О.Ю. Публічне управління: цивілізаційний тренд, наукова теорія і напрям освіти. *Публічне управління: шляхи розвитку* : матер.наук.-практ.конф. за міжнар. уч., 26 листопада 2014 р. Київ : НАДУ, 2014, С. 3-10.

2. Сергієнко С.М. Організаційно-економічний механізм управління розвитком муніципальних утворень: дис.... канд. екон. наук : 08.00.05. Львів, 2011. 207 с.

3. Шаров Ю.П. Методологічні засади стратегічного планування в муніципальному менеджменті : автореф. дис... докт. наук з держ. упр. : 25.00.04. Київ, 2002. 40 с.

Олександра Дмитрівна Колісник,
здобувач вищої освіти спеціальності 281
Публічне управління та адміністрування, СВО Магістр
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна

КОМУНІКАТИВНА ПОЛІТИКА В МОЛОДІЖНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Демократична держава на етапі розвитку глобального інформаційного суспільства з усіма його протиріччями та конфліктами потребує розробки скоординованої стратегії в сфері публічної політики, застосування модернізованих інструментів державного управління, які спираються на нову парадигму суспільного розвитку та нові ціннісні орієнтири. Стратегічне значення функціонування комунікативного механізму в державному управлінні, і загалом, в публічному управлінні, набуває особливої ваги в той момент, коли існує безліч думок, що різняться між собою, але беззаперечно мають право на існування. Яким би терміном не визначати – зв'язки з громадськістю, комунікативний механізм, державні комунікації, урядовий паблік рілейшнз, комунікативна політика – стратегічну роль соціальних комунікацій в публічному управлінні складно переоцінити. Комунікація за своєю суттю є головним енергетичним двигуном, кров'ю, що тече ланками управління, забезпечуючи безперебійну роботу, передаючи імпульси всій системі, насичуючи киснем інформації та забезпечуючи реалізацію головної стратегічної мети – формування взаємодії між державою та громадянським суспільством.

Нормативно-правова база щодо суспільної комунікації в Україні включає ряд законів і нормативних актів, які регулюють засади взаємодії між громадянами, урядом, мас-медіа та іншими сторонами. Безпосередня робота в цьому напрямку з боку держави почалася в кінці 20 ст., оскільки виникла необхідність суспільних зрушень у напрямі формування економічних і політичних інститутів демократії, яка обумовила створення прес-служби глави держави (1992 р.), внесення змін до Закону України «Про інформацію» (2 жовтня 1992 р. була зафіксована норма, відповідно до якої право на інформацію забезпечується «створенням у державних органах спеціальних інформаційних служб або систем, що забезпечували б у встановленому порядку доступ до інформації») [1]. Український досвід показує, що розпорошеність регулятивних актів без їх взаємопов'язаності не сприяє розвитку комунікативної політики держави і переходу від моделі публічного інформування до повноцінної комунікації з населенням з використанням зворотного зв'язку та залучення громадськості й використання консультацій в процесі прийняття рішень [2].

Трансформаційні процеси, політична та соціальна нестабільність, а також прагнення України приєднатися до Європейського Союзу потребують формування відповідальних інститутів громадянського суспільства. До таких соціальних інститутів, що сприяють розбудові громадянського суспільства, відносяться й громадські організації, які є важливою ланкою інституціоналізації суспільних інтересів та головним посередником між громадою і державою. Вони створюють умови для розвитку громадських ініціатив та покращення якості життя населення. Мета таких організацій – досягнення соціальних, благодійних, культурних, освітніх, наукових цілей, захист прав і законних інтересів громадян, розвиток фізичної культури й спорту, задоволення духовних та інших нематеріальних потреб [3; 4].

Молодіжні громадські організації – це організації, до складу яких можуть входити люди віком від 14 до 35 років з метою спільної діяльності для досягнення певних соціальних, культурних або політичних цілей. Такі об'єднання надають молодим людям можливість спілкуватися, обмінюватися думками, виражати свої ідеї, обмінюватися досвідом, активно впливати на соціальні зміни і впроваджувати проекти, які мають суспільно-політичне значення. Самоорганізованість як іманентна ознака громадянського суспільства сприяє розвитку у молодих людей особистісних і професійних навичок, лідерських якостей та забезпечує взаємодію з іншими людьми. Через членство у молодіжних громадських організаціях молодь залучається до розв'язання актуальних проблем місцевого розвитку, зокрема пов'язаних із захистом довкілля, оздоровлення ландшафтів, а також до популяризації ідеї громадянського діалогу та підтримки солідарності. Підтримка розвитку молодіжних громадських організацій (МГО) є важливим аспектом комунікативної політики багатьох держав, зважаючи на те, що молодь є найбільш активною частиною населення, роль і суспільні впливи якої будуть зростати в міру дорослішання молодих людей [5].

В Україні, яка з 2014 р. перебуває у стані війни з Росією, роль молодіжних волонтерських організацій важко переоцінити. Молоді волонтери активно допомагають Збройним Силам України, організовуючи збір коштів на необхідне обладнання, транспортні засоби, забезпечують їх довіз у прифронтові місцевості, надають психологічну допомогу, беруть участь у донорстві тощо. Величезна кількість молодих людей захищають батьківщину, беруть участь у інформаційному спротиві, територіальній обороні, працюють на об'єктах критичної інфраструктури [6].

У перспективі молодіжні організації мають сприяти толерантному взаєморозумінню та поширенню гуманістичних принципів, молодь може бути активним учасником миротворчих ініціатив, створювати платформи для діалогу та мирних переговорів, сприяти вирішенню конфліктів. Тож в умовах воєнного стану особливо важливо підтримувати можливості для навчання та саморозвитку молодих людей, що може включати в себе організацію онлайн-курсів, тренінгів та інших навчальних технологій.

Молодіжні громадські організації можуть бути як об'єктом, так і суб'єктом комунікації. Як суб'єкт вони вибудовують комунікативні відносини і зв'язки,

активно впливаючи на соціум, одночасно як об’єкт, вони відчувають цей вплив на собі [7].

Війна показала, що питання включення в громадське життя молодіжних організацій в контексті підвищення ефективності публічного управління потребує більшої уваги, адже використання потенціалу молоді в розв’язанні проблем повоєнної розбудови України, у реалізації соціально значущих проектів є, без перебільшення, визначальним. Особливо критичним для повоєнної України є скорочення чисельності молодих людей, викликане воєнними втратами та міграцією. Якщо у довоєнний період питома вага молоді у загальній структурі населення становила приблизно четвертину, то в останні роки кількість молоді зменшилася майже на 25% [7].

Аналізуючи результати останніх опитувань щодо проблем і потреб молоді, проведених Й. Мелджукасом, заступником директора департаменту з питань молоді при Міністерстві соціального захисту та праці Литовської Республіки, можна зробити висновок, що більша частина молоді намагається інтегруватися в громаді і бути соціально активною; ті люди, що не прагнуть соціалізуватися, аргументують це бездіяльністю власне громад по відношенню до молоді; ще більша кількість респондентів вважає, що комунікативна політика ніяким чином не здійснюється, а решта надає перевагу пошуку роботи [8]. Найважливіше, що турбує молодь – це недостатня увага до молоді з боку влади. Проблеми з працевлаштуванням молодь поставила аж на 3 місце, що теж є пріоритетним, але не головним у порівнянні з тим, що, на думку молодих людей, їх просто не чують. Також молодь турбує питання відсутності культурно-розважальних заходів, спрямованих на молодь, або їх незначна кількість. Слід також відмітити, що не зважаючи на періодичне проведення навчань для молоді, із залученням міжнародних організацій, громадських об’єднань та місцевих підприємців, їх не систематичність обумовлює вигорання, втрату запалу та навичок уже через кілька місяців після пройдених курсів та тренінгів. Тому на місцевому рівні має бути забезпечена сталість такої роботи в контексті прийнятих молодіжних програм, що можуть складати основу стратегічного розвитку конкретної громади, області чи країни в цілому та відповідають пріоритетам Стратегії регіонального розвитку.

Список використаних джерел:

1. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2657-12 (дата звернення 16.11.2023).

2. Кохан А.І. Державна комунікативна політика – механізм ефективної діяльності інституту публічної влади в Україні. *Вісник НАДУ «Держвне управління: теорія та практика».* 2011. № 1. С. 2-8.

3. Про громадські об’єднання : Закон України від 22 березня 2012 р. № 4572-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text (дата звернення 08.11.2023).

4. Вітковська І.М. Громадська організація: теоретичні основи визначення. *Габітус*. 2018. Вип. 6. С. 36-39.

5. Пономаренко Е.В. «Третій сектор» в реалізації соціальних проектів і програм. *Збірник наукових праць ДДУУ*. 2006. Т. 7. Вип. 75. С. 102-114.

6. Молодіжне лідерство і волонтерство в Україні. URL: http://www.experts.in.ua/baza/analitic/index.php?ELEMENT_ID=73474 (дата звернення 08.11.2023).

7. Молодь в Україні. Дослідження молодіжного сектора: проблеми та перспективи. Київ: Програма розвитку ООН в Україні, 2006. 169 с.

8. Мелджукас Й. Система відкритої роботи з молоддю: виклики часу. URL: https://youthcenters.net.ua/userfiles/books/Dosvid_Liitvii.pdf (дата звернення 07.11.2023).

Ілона Олександрівна Лопушинська,
Юлія Миколаївна Масюк,
Ольга Василівна Саєнко,
здобувачки СВО Магістр,
спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна

ПОРТАЛ УПРАВЛІННЯ ЗНАННЯМИ: ПРОГРАМИ ПІДВИЩЕННІ КВАЛІФІКАЦІЇ ПОСАДОВИХ ОСІБ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ (ВІД ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ДО ЯКОСТІ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ)

Розвиток публічного управління в Україні ставить перед його посадовими особами актуальні завдання, вимагає набуття сучасних компетенцій, подолання нових викликів. Реалізувати на практиці комплексно та своєчасно всі ці вимоги часу покликана система підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування.

Актуалізована на засадах сучасної організації навчального процесу система навчання та підвищення кваліфікації посадових осіб публічного управління, пропонує різноманіття навчальних програм і курсів, враховуючи калейдоскопічні зміни життя нашої держави останніх років. Значною мірою цьому сприяло утворення Національним агентством України з питань державної служби (надалі – НАДС) Порталу управління знаннями [1].

Портал управління знаннями було створено у лютому 2020 року з метою забезпечення професійного розвитку державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування. Враховуючи принципово новий формат організації роботи та необхідність надання своєчасної та вичерпної інформації про можливості підвищення кваліфікації за найбільш актуальними програмами, призначення Порталу управління знаннями можна визначити наступним чином: 1) забезпечення розвитку ринку освітніх послуг у сфері професійного навчання посадових осіб сфери публічного управління; 2) інформування зацікавлених осіб про наявні освітньо-професійні програми підготовки за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування, а також про загальні та спеціальні

програми підвищення кваліфікації; 3) організація електронної взаємодії суб'єктів Порталу з метою забезпечення професійного розвитку посадових осіб сфери публічного управління, і що особливо важливо – для обміну практиками та досвідом.

Поява Порталу створила можливість для кожного посадовця публічного управління ознайомитися із пропозиціями для підвищення кваліфікації, обрати найбільш актуальну тематику саме для його професійного напрямку. Зауважимо, що така можливість є надзвичайно важливою для посадовців місцевого самоврядування. Якщо державні службовці знаходяться постійно в інформаційному просторі, забезпеченому службою управління персоналом, то організація відповідної роботи для посадовців місцевого самоврядування, особливо у невеличких територіальних громадах покладена значною мірою на їх самосвідомість та активність місцевого центру підвищення кваліфікації.

З початком роботи Порталу в сфері публічного управління широкого вживання набув термін «освітні послуги» та пов'язаний з ним – «провайдер освітніх послуг». Власне до провайдера звернуться всі ті посадовці, які матимуть на меті підвищити рівень своєї професійної компетенції.

Провайдер (від англ. *provider* – «постачальник», «надавач») – компанія, постачальник, надавач будь-яких послуг. Відповідно, провайдерами у сфері освіти дорослих у широкому розумінні є компанії, організації, установи чи фізичні особи, які ці послуги постачають цільовій аудиторії, тобто споживачеві, яким є доросле населення [2, с.178].

Лише за рік роботи Порталу станом на 2 лютого 2021 року вже було зареєстровано 126 провайдерів освітніх послуг та 207 викладачів, а майже 50 тисяч зареєстрованих користувачів одержали змогу обирати теми та напрями підвищення кваліфікації за майже 1000 загальних та спеціалізованих програм різноманітного тематичного спрямування [3].

Ґрунтовною є інформація про короткострокову програму, яка подана провайдером згідно вимог Порталу. Це форма навчання за програмою, стан погодження цієї програми з НАДС (інформація про наказ НАДС, якщо програма затверджена), повний опис програми: її мета, структура (зміст у темах), очікувані результати навчання. Також обов'язково зазначається цільова аудиторія програми – категорії посад державної служби та в місцевому самоврядуванні, яким така програма може бути рекомендованою.

Як вже зазначалось, така поінформованість дає можливість обрати потрібний курс для підвищення кваліфікації з найрізноманітніших напрямів роботи посадовцям публічного управління.

У межах даної наукової розвідки нами у якості прикладу окреслено коло питань, які можуть викликати інтерес з боку посадових осіб місцевого самоврядування. Це, наприклад, питання щодо іміджу посадових осіб публічного управління або питання організації та забезпечення роботи працівників центрів надання адміністративних послуг. У Реєстрі програм підвищення кваліфікації на 2022-2023 рр., погоджених НАДС [4], запропоновано провайдерами освітніх послуг таку тематику: «Формування позитивного іміджу органу державної влади», «Формування іміджу та бренду державного службовця» від Української

школи урядування; «Комунікаційне забезпечення діяльності ЦНАП у період війни», «Організаційно-правові засади надання адміністративних послуг у період «воєнного стану» від Київський національний університет імені Тараса Шевченка; «Співробітництво територіальних громад як інструмент вдосконалення надання послуг» від Волинського Регіонального центру підвищення кваліфікації; «Співробітництво територіальних громад як інструмент вдосконалення надання послуг» від Івано-Франківського обласного центру перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій; «Навчальна платформа для керівників ЦНАП», розроблена фахівцями проєкту міжнародної технічної допомоги «PROSTO: Підтримка доступності послуг в Україні».

Означені програми є лише одними з напрямків підвищення кваліфікації, які необхідні як державним службовцям, так і посадовим особам органів місцевого самоврядування. Програми з питань іміджу посадових осіб органів публічного управління, іміджу органів влади в цілому можуть бути корисні для підвищення рівня професійної компетентності посадовців і матимуть позитивний вплив на статус цих органів в очах громадськості, незалежно чи йдеться про міністерства і відомства, чи про покращення іміджу місцевої ради віддаленої територіальної громади. Що ж до питання про підвищення кваліфікації з питань надання адміністративних послуг відповідними центрами, то такі програми мають вузьку направленість для посадових осіб, які безпосередньо працюють у ЦНАП, для керівників органів публічної влади, які надають адміністративні послуги, або для очільників громад, які планують відкриття ЦНАП або його реорганізацію. Як бачимо із вказаного у Реєстрі переліку програм (зауважимо, що цей перелік не є вичерпним, нами наведено лише окремі приклади) провайдерами освітніх послуг до уваги потенційних замовників запропоновано актуальні питання організації роботи ЦНАП в умовах воєнного стану. Враховуючи ускладнення соціально-економічної ситуації у зв’язку з повномасштабною агресією Росії проти України, випереджаючий характер має програма, яка орієнтує посадовців на налагодження тісного співробітництва територіальних громад у вирішенні завдань надання послуг громадянам, у тому числі і адміністративних. Вважаємо, що неабиякий інтерес у керівників ЦНАП може викликати навчальна платформа від розробників проєкту «PROSTO: Підтримка доступності послуг в Україні», які вже багато років співпрацюють з українськими посадовцями у розбудові публічного управління.

Отже, запропоновані провайдерами на Порталі управління знаннями програми охоплюють значний спектр питань, актуальних для публічної влади України, надають ґрунтовну інформацію про зміст програм, що в кінцевому результаті позитивно вплине на рівень публічного управління в державі.

Список використаних джерел:

1. Портал управління знаннями Національного агентства України з питань державної служби: *офіційний сайт*. URL: https://pdp.nacs.gov.ua (дата звернення: 20.11.2023).

2. Рассказова О. Провайдери неформального навчання дорослих як суб'єкти освітньої діяльності. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*. 2017. № 2 (19). С.178-185.

3. Про портал управління знаннями. Харківська обласна військова адміністрація: *офіційний сайт*. 2021. 15 лютого. URL: https://kharkivoda.gov.ua/oblasna-derzhavna-administratsiya/propozitsiyi/120/3306 /107141 (дата звернення: 20.11.2023).

4. Реєстр програм, погоджених НАДС у 2022-2023 рр. *Портал управління знаннями НАДС*. URL: https://docs.google.com/spreadsheets/d/1NOVB7303F9JKAFD6yUhHTXHxTIfLfw_6/edit?pli=1#gid=42703251 (дата звернення: 20.11.2023).

Олександр Володимирович Мамай,
здобувач вищої освіти СВО Магістр
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ ЯК МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇЇ ЯКОСТІ

В сучасному світі, з розвитком медицини та розширенням спектру хвороб створюються все нові виклики для суспільства, в результаті чого вища медична освіта постійно потребує вдосконалення. Медична освіта повинна забезпечити підготовку висококваліфікованих фахівців, здатних створювати нові методи лікування та вирішувати нові проблеми здоров'я, щоб задовольнити потреби сучасної медицини.

Участь експертів та зацікавлених сторін у системі вищої освіти робить її більш складною та ефективною. Цей процес також спрямований на досягнення високих стандартів якості та відповідність освіти потребам ринку праці та суспільства в цілому.

Постійне покращення освіти та наукових процесів відповідно до світових тенденцій за допомогою позитивного зворотного зв'язку з експертами, споживачами та стейкхолдерами є основою політики в галузі якості вищих медичних навчальних закладів [1].

Головними концепціями даної політики є:

– підготовки конкурентоспроможних фахівців за допомогою компетентнісного підходу;

– створення системи менеджменту якості, щоб гарантувати високі технологічні процеси університету та високу підготовку фахівців;

– забезпечення створення системи управління якістю, гарантування та підтримки високого рівня технологічних процесів університету та якості підготовки фахівців;

– інтеграція в міжнародний освітній світ, реалізація спільних освітніх, наукових, медичних і інноваційних проектів і програм;

– забезпечення впровадження освітніх програм міжнародного рівня відповідно до вимог Болонської декларації шляхом удосконалення наявних технологій навчання та впровадження нових освітніх програм;

– постійне підвищення кваліфікації співробітників за допомогою впровадження передових освітніх і інформаційних технологій;

– розширення мережі клінічних і освітніх баз; і вдосконалення лікувально-педагогічних комплексів;

– розвиток інноваційної діяльності та досягнення стійкого економічного розвитку університету;

– покращення умов навчання та праці співробітників завдяки достатньому забезпеченню інтелектуально-інформаційних ресурсів на основі економічного розвитку;

– посилення ролі керівництва університету та встановлення відповідальності кожного співробітника за якість освіти [2].

Необхідно створювати нові стандарти та стандарти для підвищення якості освіти та задоволення вимог сучасного світу. Цей процес включає всебічний огляд та перегляд стандартів, які оцінюють як ефективність, так і прогрес вищої освіти в країні.

Головним критерієм ефективності політики в напрямку підвищення якості практичної підготовки медичних кадрів є висока конкурентоспроможність випускників в галузі медицини та наукових розробок. Немає сумніву, що розробка цілей щодо забезпечення якості практичної підготовки медичних працівників у вищих навчальних закладах повинна відбуватися разом із подальшим впровадженням сучасної системи менеджменту якості [1, 3].

Одним із основних аргументів на користь впровадження нових критеріїв є адаптація до змін на ринку праці. Нові стандарти повинні враховувати швидкі зміни в економіці та технологічному просторі, щоб визначити необхідні компетенції для випускників. Зокрема, це може стосуватися розуміння цифрових технологій, спілкування та спілкування з людьми, які належать до інших культур.

Удосконалення національної системи акредитації вищої освіти передбачає впровадження нових стандартів і критеріїв. Це робиться з метою гарантування високої якості і відповідності невід'ємним потребам сучасного суспільства.

Поєднання цих елементів створює комплексний підхід до становлення вищої медичної освіти та відповідного ліцензування. Вони працюють разом, щоб створити ефективну систему, яка відповідає вимогам сучасності та гарантує високоякісну підготовку майбутніх кваліфікованих медичних кадрів.

Список використаних джерел:

1. Гордійчук С.В. Удосконалення практичної підготовки медичних кадрів як елемент системи забезпечення якості освітньої діяльності. *Теорія і методика професійної освіти*. 2019. Т 2. №15. С. 41-45.

2. Василюк А., Дей М. Якість вищої освіти: теорія і практика: навчально-методичний посібник. НАПН України, Університет менеджменту освіти. 2019. С. 176.

3. Торонченко О.М. Проблемні питання підготовки медичних кадрів в умовах реформування системи охорони здоров'я. *Реалії, проблеми та перспективи вищої медичної освіти*: матеріали навч.-наук. конф. з міжнар. участю. 2021. С. 265-267.

Тетяна Федорівна Маслова,
магістрантка Інституту публічної служби та управління Національного університету «Одеська політехніка», м. Одеса, Україна
Марина Олександрівна Садковська,
магістрантка Інституту публічної служби та управління Національного університету «Одеська політехніка», м. Одеса, Україна

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПЕРВИННОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ: ГРОМАДОЦЕНТРИЧНИЙ АСПЕКТ

Стаття 5 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» визначає територіальні громади первинним та основним елементом системи місцевого самоврядування, яким надано право вирішення соціально-економічних питань місцевого значення в межах законів України [1].

«Територіальна громада – жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, які є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, селищ, міст, що мають єдиний адміністративний центр». Законодавством України віднесено до адміністративно-територіальна одиниць – область, район, місто, район у місті, селище, село» [1].

Результатом реформи децентралізації було набуття територіальними громадами широких повноважень щодо організації медичного обслуговування населення, особливо первинної його ланки.

Колектив авторів, аналізуючи організацію медичного обслуговування територіальної громади зазначають, що відповідно до законодавства України, до повноважень місцевого самоврядування належать «управління закладами охорони здоров'я, які знаходяться у власності громади; організація їхнього технічного, кадрового, матеріального, фінансового забезпечення; організація медичного обслуговування та харчування у комунальних закладах, що перебувають у власності громади, забезпечення у доступності та безоплатності медичного обслуговування на території громади, розвиток усіх видів медичного обслуговування, зокрема розвиток системи закладів охорони здоров'я, сприяння підготовці та підвищенню кваліфікації спеціалістів тощо» [2].

В.Шевцов підкреслює, що відповідно до чинного законодавства органи місцевого самоврядування можуть не лише організовувати медичну допомогу на

первинному рівні охорони здоров'я, але й постійно розвивати медичні заклади, які знаходяться у власності громади, утворювати і підтримувати нові заклади та фізичних осіб-підприємців, сприяти впровадженню додаткових послуг, запроваджувати програми громадського здоров'я (додаткова діяльність лікарів, що стосується заходів профілактики, проведення роз'яснювальної роботи з населенням щодо здорового способу життя) [3].

Відповідно до положень Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», територіальна мережа державних і комунальних закладів охорони здоров'я формується із урахуванням потреб населення у медичному обслуговуванні, необхідності забезпечення належної якості медичного обслуговування, своєчасності, доступності для громадян, ефективного використання кадрових, матеріально-технічних та фінансових ресурсів [4].

Первинна медична допомога, найбільш наближена до мешканців територіальних громад, особливо розташованих в сільській місцевості, забезпечується лікарською дільницею, яка об'єднує всі розміщені на її території заклади: дільничні лікарні, амбулаторії, самостійні лікарські амбулаторії, фельдшерсько-акушерські пункти (ФАП) тощо.

На першому рівні мешканці громади можуть отримати комплекс лікувально-профілактичних, протиепідемічних, оздоровчих заходів; забезпечується виявлення інфекційних захворювань; здійснюються заходи з охорони здоров'я матері та дитини, патронаж вагітних, динамічне спостереження за дітьми та підлітками, прийняття пологів при нормальному перебігу вагітності; здійснюється санітарний нагляд за територією, об'єктами господарської діяльності, закладами сфери освіти; вивчається стан здоров'я населення громади.

Функціонування діяльності закладів охорони здоров'я, реалізація охороно оздоровчих, освітніх та профілактичних програм в громадах, забезпечується відповідними фінансовими ресурсами. Бюджетним кодексом України передбачено здійснення видатків на систему охорони здоров'я певного адміністративно-територіального утворення з бюджетів міст обласного значення та бюджетів територіальних громад. Ці видатки включають видатки на охорону здоров'я за такими напрямами:

– первинна та спеціалізована, екстрена, паліативна, реабілітаційна медична допомога (багатопрофільні лікарні, спеціалізовані медико-санітарні пункти, пологові будинки, поліклініки, амбулаторії, стоматологічні поліклініки та пункти, лікарні, амбулаторії, фельдшерсько-акушерські пункти, центри первинної медико-санітарної допомоги (ЦПМСД));

– медико-санітарна освіта (центри здоров'я і заходи із санітарної освіти);

– інші напрями і заходи (територіальні охороноздоровчі об'єднання, центри медичної статистики, медичні автопідприємства тощо).

Основою системи організаційного забезпечення медичної допомоги на рівні територіальної громади є контрактна модель із використанням механізму стратегічного державного замовлення базових медичних послуг первинної

допомоги та визначеними параметрами фінансування і результату, що ґрунтується на принципах:

– забезпечення доступу до медичної допомоги кожного мешканця громади;

– координація та інтеграція медичної допомоги;

– повага до потреб та очікувань пацієнтів;

– надання пацієнтам інформації щодо діагнозу та процесу лікування;

– емоційна підтримка;

– залучення сім'ї та громади до процесу медичного обслуговування.

Механізм державного замовлення послуг первинної медичної допомоги (ПМД) в територіальних громадах обумовлений тим, що міська (сільська, селищна) рада територіальної громади не може безпосередньо здійснювати медичну практику, тому необхідно створення медичного закладу, як окремої юридичної особи (амбулаторії чи ЦПМСД).

Конституцією України передбачено, що управління закладами ПМД здійснюється територіальними громадами сіл, селищ, міст безпосередньо або через створені ними ОМС. Медичні заклади є комунальною власністю територіальних громад. Сільські, селищні та міські голови, які очолюють відповідні місцеві ради, можуть призначати звільняти керівників медичних закладів, що знаходяться у комунальній власності відповідних громад.

Сучасна модель ПМД, яка в результаті медичної реформи утворена в Україні, в тому числі і на рівні територіальних громад, здійснює профілактику, нагляд та підтримку при хронічних захворюваннях, профілактичний, пацієнт-орієнтований, мультипрофесійний та командний підхід до надання ПМД.

Визнано, що на первинному рівні лікарі ЗПСМ можуть забезпечити:

– базові, доступні і прийнятні за якістю медичні послуги для пацієнтів;

– справедливий розподіл ресурсів охорони здоров'я між міською та сільською поселенською мережею;

– інтегроване і комплексне надання лікувальних, реабілітаційних, паліативних та профілактичних послуг;

– раціональне використання технологій і ресурсів наступних ланок (спеціалізованої та високоспеціалізованої) медичної допомоги;

– результативність та рентабельність медичної допомоги.

В Україні розвиток первинної ланки медичної допомоги на засадах ЗПСМ триває вже понад десятиріччя. Відбувається оптимізація медичних закладів, їх оснащення обладнанням та автотранспортом, а також навчання і професійний розвиток сімейних лікарів.

Особливостями організації ПМД громадах є:

а) мультирівневість (профілактичний та лікарський рівні);

б) монодіяльність (в значній кількості амбулаторій працює один лікар).

Регламентація організації державного регулювання сферою охорони здоров'я враховує наступні особливості функцій і завдань охорони здоров'я в територіальних громадах: тип розселення жителів, радіус обслуговування, сезонність робіт, вплив погодних умов при польових роботах, специфічні умови

трудового процесу, невпорядкованість господарсько-побутової діяльності і побутових умов, регіонально-національні особливості та звичаї, освітній і культурний рівень тощо.

Список використаних джерел:

1. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show (дата звернення 26.11.2023).
2. Глушко Л.. Центр первинної медико-санітарної допомоги як форма організації сімейної медицини об'єднаної територіальної громади. *Сімейна медицина,* 2018. № 5. С. 23-26.
3. Шевцов В.Г. Мобільність як ключовий принцип надання стоматологічної допомоги в об'єднаних територіальних громадах. *Державне управління та місцеве самоврядування,* 2019. Вип. 3 (42). С. 160-167.
4. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 р. №2801-XII. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12 (дата звернення 26.11.2023).

Євгеній Олександрович Панасенко,
доктор філософії, старший викладач
кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна

МОВНА ДИВЕРСИФІКАЦІЯ В УКРАЇНІ ЯК ВИКЛИК ДЛЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Мовна диверсифікація у країні вказує на наявність різноманітних мовних груп чи спільнот на території конкретного населеного пункту чи адміністративної одиниці. Вона виникає внаслідок міграційних процесів, історичних чинників та етнічних особливостей регіону. У світі, де різні мови існують на території одного місцевого утворення, виникають різні суспільно-політичні виклики, які потребують ретельного аналізу та вирішення. Така проблема наявна і в Україні. Питання уможливлення комунікації між різними мовними спільнотами України й інтеграції етнічних меншин у спільне тіло українського суспільства завжди є актуальними у контексті як загального державо- і націєтворення, так і в контексті місцевого самоврядування.

Таку проблему варто досліджувати, виходячи із конкретних чинників – географічних, соціальних, лінгвістичних, культурних, політичних. Одну з найгостріших проблем мовної диверсифікації в Україні виявлено в угорській етнічні меншині. Візьмемо, як приклад, місто Берегове в Закарпатській області – центр Берегівської міської громади та Берегівського району. Лінгвістичне тло у цьому місті є ілюстрацією несистемної мовної політики в цьому регіоні, а

точніше – її відсутності, коли з'ясувалося, що угорськомовна спільнота в Україні є, по суті, іноземцями з українськими паспортами, що не здатні інтегруватися до українського суспільства, оскільки вони не володіють достатньою мірою державною мовою і ведуть герметичний, ізольований від іншої частини України спосіб життя своєї громади.

У цьому річищі доцільно нагадати національний склад Берегового за результатами Всеукраїнського перепису населення 2001 року, який мав такий етнічний ландшафт: угорців – 48,1%, українців – 38,9%. Угорську мову назвали рідною 55,9% населення Берегового, українську – 37,3% [4]. Від самої угорської етнічної меншини є спротив українській мові.

Угорщина, маючи на Закарпатті таку етнічну спільноту, демонструє їм всебічну підтримку у контексті мовної та культурної ідентичності. Проте, заяви Угорщини і методи підтримки угорськомовного населення Закарпатської області викликають занепокоєння і вселяють тривогу у контексті націєтворення України. Зокрема, в Угорщині викликало збурення ухвалення Закону України «Про освіту» у вересні 2017 року, сьома стаття якого передбачає, що навчання рідною мовою у школах та класах етнічних меншин відбуватиметься лише у початковій школі. Раніше таке навчання було можливе і в середній, і у вищій школі [6]. Угорщина це розцінила як наступ на права угорської меншини та порушення Конституції України. Жодна інша країна не мала таких претензій, що свідчить про політизованість цього питання для Угорщини, яка підриває національну безпеку України подібною риторикою.

Реальність виявляє протилежну ситуацію до заяв Угорщини. У 2017 році у Берегівському районі, де угорці складають 75% населення, ЗНО з української мови не склали 63% випускників [7]. Підсумки ЗНО з української мови та літератури 2018 року продемонстрували гірші результати. У 2019 році на ЗНО 26,92% учасників в Закарпатській області не набрали мінімальний прохідний бал, що є найвищим показником по областях України [2]. Ситуація з толерантністю України до етнічних меншин у контексті державної мовної політики переходить межі, коли меншини не володіють мовою держави, в якій вони живуть і не потребують цього. Склалась ситуація, що українська мова не має на певній території не просто цінності як чинника націєтворення, а й втратила цінність з практичного боку.

Вивчаючи глибше це питання, потрібно проілюструвати такі відомості: станом на 01.01.2020 року кількість закладів дошкільної освіти з українською мовою виховання становила 14211, серед мов етнічних меншин найчисельніша кількість закладів була російською мовою – 128, на наступному місці – угорська – 76, потім – румунська – 61 [3]. Варто зазначити, що така кількість дошкільних закладів із російською мовою виховання не свідчить про таку велику чисельність російської етнічної меншини, це свідчить про кількість українців, які послуговуються російською мовою. Також у цьому звіті наявна інформація про мови навчання та вивчення мови як предмета у закладах загальної середньої освіти у 2019/2020 навчальному році. Загальна кількість закладів з навчанням українською мовою становила 13584, російською – 125, далі йде угорська – 72, і румунська – 68. Наразі ці дані не можна вважати об'єктивними, позаяк

повномасштабне вторгнення РФ змінило ситуацію, і дані стрімко змінюються. Але факт залишається – Україна як держава – толерантна до представників етнічних меншин, які комфортно себе почувають без знання державної мови. Україна не провадила системну мовну політику на всіх своїх територіях, тому досі не подолані наслідки русифікації, і маємо анклави етнічних меншин, які не знають мови держави, де вони живуть. До прикладу з Берегівським районом, маємо констатувати неспроможність місцевого самоврядування змінити таку мовну диверсифікацію, оскільки угорці Закарпаття мешкають на території нашої держави, будучи громадянами України, як окрема, герметична спільнота, яка через мовний бар'єр відрізана від українського суспільства.

А враховуючи, що Україна – це національна держава, українці є титульним етносом в Україні, то держава має поширювати свою державну мову на всі свої території і забезпечувати вивчення української мови для всіх своїх громадян незалежно від етнічного походження. Підтвердженням слів про титульну націю є дані Всеукраїнського перепису населення України, де вказано, що переважну більшість населення України складають українці, за підрахунками їхня кількість становить 37541,7 тис. осіб, або 77,8% від загальної кількості населення. Наступну позначку посідають росіяни, яких налічувалось 17,3% [4].

Конституційний Суд України у своєму рішенні щодо конституційності Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 25 квітня 2019 року зазначив: *«володіти українською мовою як мовою свого громадянства – обов'язок кожного громадянина України»* [1]. Також у рішенні сказано: *«…закарбований приписами частин першої, другої статті 10 Конституції України юридичний статус української мови як державної є водночас засадничою конституційною цінністю, питомою ознакою й ключовим чинником єдності (соборності) Української держави та невіддільною частиною її конституційної ідентичності. Як інститут української державності, що поєднує юридичний і ціннісний складники, українська мова покликана виконувати інтегрувальну (соборницьку) функцію та забезпечувати єднання й монолітність українського суспільства…»* [5], зокрема там уточнено: *«Європейський досвід однозначно вказує на те, що державній мові відведено надзвичайно важливу роль – бути лінгвальним інтегратором суспільства, засобом міжнаціонального (міжетнічного) порозуміння в соціумі»* [5].

Приклад із Береговим може мати ефект бомби сповільненої дії, коли виявиться, що анклав етнічних угорців, які не мають і не бажають мати нічого спільного з Україною, захоче відмежуватись від нашої держави. Такі передумови вже сформувались. Це продемонстровано заявами Угорщини та закритістю угорськомовної меншини на Закарпатті. Тому необхідно провадити розумну мовно-культурну політику не лише на загальнодержавному рівні, а й на рівні місцевого самоврядування, оскільки представники на місцевому рівні краще обізнані у специфіці їхнього регіону. На органи місцевого самоврядування покладається серйозна відповідальність за формування та реалізацію державної мовної політики на місцевому рівні. Насамперед, представники місцевої влади мають блискавично реагувати на найменші зміни у настроях етнічних меншин,

моніторити суспільно-політичне тло населення, шукати виходи із гіпотетичних конфліктних ситуацій на етнічному підґрунті, випрацьовувати шляхи політичної і соціальної інкорпорації представництв етнічних меншин у загальне тіло Української держави, а самі меншини – у суспільно-політичне і мовно-культурне життя української політичної нації, принцип існування якої обумовлений, зокрема, спільною мовою порозуміння і єдиною оптикою на історію.

Варто брати на озброєння не політику мультикультуралізму, не політику мовної толерантності, не політику усунення від проблеми, а політику мовної, культурної, соціальної і політичної адаптації меншин і мігрантів до тієї держави, в якій вони мешкають. Відповідну мовну політику провадять і держави Європейського Союзу.

Список використаних джерел:

1. «Загроза українській мові рівносильно є загрозою національній безпеці України», – Конституційний Суд України. *Конституційний Суд України* : офіційний веб-сайт. URL: https://ccu.gov.ua/novyna/zagroza-ukrayinskiy-movi-rivnosylno-ye-zagrozoyu-nacionalniy-bezpeci-ukrayiny-konstytuciynyy (дата звернення 20.11.2023).
2. Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці І. ЗНО 2019 – результати Закарпаття з української мови та літератури. URL: https://kmf.uz.ua/uk/novini/zno-2019-rezultati-zakarpattja-z-ukrain/ (дата звернення 20.11.2023).
3. Державна служба України з етнополітики та свободи совісті. Ключові статистичні дані: етнічні спільноти України. URL: http://dess.gov.ua/statistics-2020-ethno (дата звернення 20.11.2023).
4. Державний комітет статистики України. Всеукраїнський перепис населення 2001 року. URL: https://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality/ (дата звернення 20.11.2023).
5. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-21#Text (дата звернення 20.11.2023).
6. Тріумф Орбана в Угорщині: що він казав про Україну. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/features-43672411 (дата звернення 20.11.2023).
7. Чи винна Україна, що закарпатські угорці погано знають українську мову? URL: https://www.radiosvoboda.org/a/28736152.html (дата звернення 20.11.2023).

Руслан Сергійович П’ятибрат,
Олександр Іванович Сакало,
здобувачі вищої освіти СВО Магістр,
спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Масове вторгнення рф суттєво загострило економічні, політичні та соціальні кризові явища в Україні. Одним із викликів війни було зростання безробіття в Україні. «Безробіття в Україні досягає рекордних 30% робочої сили. Війна знищила мільйони українських робочих місць. Це негативно впливає на продуктивність економіки та її здатність генерувати валовий внутрішній продукт разом із податками для державного бюджету» [1].

За останніми даними Міжнародної організації праці, через військову агресію в Україні було втрачено майже 4,8 мільйона робочих місць. Порівняно з минулим роком показник зріс утричі. «Як повідомила заступник міністра економіки Тетяна Бережна, наразі в державній службі зайнятості є 31 тис. вакансій (минулого року було близько 70 тис.) – на роботу претендують вісім офіційно зареєстрованих безробітних (торік близько чотирьох)» [2].

Водночас необхідно підкреслити, що проблема безробіття є досить актуальною в контексті підтримки та подальшої відбудови України. Рівень безробіття тісно пов’язаний з показниками економіки. «Проблема безробіття – це проблема, яка потребує негайного вирішення та поглибленого наукового аналізу, а також розробки на цій основі практичних рекомендацій, які можуть бути використані для розробки та реалізації ефективної соціально-економічної політики щодо забезпечення продуктивної зайнятості економічно активного населення країни, тим самим знизивши безробіття до соціально прийнятного мінімального рівня» [3, с. 126].

Вітчизняний ринок праці зараз переживає кризу і потребує змін та адаптації до європейських стандартів. Нині вивчення європейського досвіду набуває все більшого значення. Ситуація на ринку праці в Україні вимагає проведення ефективної політики зайнятості. Водночас питання державного регулювання зайнятості населення перебуває в центрі уваги органів влади на центральному рівні, незважаючи на негативні зовнішні фактори, які суттєво ускладнюють ситуацію.

Державна політика зайнятості – система соціально-економічних та організаційно-правових заходів щодо створення умов для повного використання трудового та ділового потенціалу працездатного населення, розроблена та реалізована відповідними державними органами. «Вона має відігравати роль стабілізуючого фактора, який не дозволить безробіттю суттєво перевищити допустимий рівень, тобто перетворитися на тривале, застійне безробіття в період

економічного зростання через якісну невідповідність попиту та пропозиції в ринку праці» [4].

Правові, економічні та організаційні засади державної політики у сфері зайнятості населення визначаються Законом України «Про зайнятість населення» [5]. Відповідно до статті 5 Закону України «Про зайнятість населення» держава гарантує у сфері зайнятості: 1) вільний вибір місця роботи і виду діяльності, вільний вибір професії або зміну професії; 2) одержання заробітної плати (винагороди) відповідно до законодавства; 3) профорієнтація з метою самовизначення та реалізації працездатності; 4) професійне навчання відповідно до кваліфікації та з урахуванням потреб ринку праці; 5) підтвердження результатів неформального професійного навчання осіб за робітничими професіями; 6) безоплатна допомога у працевлаштуванні, виборі підходящої роботи та отриманні інформації про ситуацію на ринку праці та перспективи його розвитку; 7) соціальний захист у разі безробіття; 8) захист від дискримінації у сфері праці, необґрунтованої відмови у прийнятті на роботу та незаконного звільнення; 9) додаткова підтримка у працевлаштуванні окремих категорій громадян [5].

Державна політика зайнятості населення ґрунтується на пріоритетних засадах забезпечення повноцінної, продуктивної та вільно обраної зайнятості в процесі реалізації активної соціально-економічної політики держави; Відповідальність держави за формування та реалізацію політики у сфері зайнятості населення; забезпечення рівних можливостей населення у реалізації конституційного права на працю; сприяння ефективному використанню трудового потенціалу та забезпечення соціального захисту населення від безробіття [5].

Сьогодні, звичайно, йдеться про прийняття нових засад державної політики зайнятості відповідно до викликів воєнного часу. «Однак складність прийняття нових принципів політики зайнятості зумовлена, з одного боку, інертністю суспільної свідомості, консерватизмом підприємців і менеджерів, а з іншого – уявленням про те, що перехід до ринкового механізму може автоматично вирішити проблеми, які виникли в минулому, накопичилися і виникають сьогодні у сфері зайнятості» [4].

Відповідно до ч. 2 ст. статті 24 Закону України «Про зайнятість населення» заходи щодо сприяння зайнятості населення включають: 1) професійну орієнтацію та професійне навчання; 2) сприяння створенню нових робочих місць та працевлаштуванню безробітних; 3) сприяння самостійності населення, організації підприємницької діяльності; 4) підтримка в пошуку першої роботи, стажування у роботодавця; 5) сприяння працевлаштуванню осіб, які не можуть на рівних конкурувати на ринку праці; 6) забезпечення участі безробітних у громадських роботах та інших роботах тимчасового характеру; 7) інші програми сприяння зайнятості населення, що реалізуються окремими рішеннями Кабінету Міністрів України [5].

У сучасних умовах перед Україною постало завдання розробки якісно нової державної політики зайнятості. Без цього неможливо змінити ситуацію на ринку праці, забезпечити соціальну стабільність, зберегти і розвинути кадровий

потенціал, сприяти відновленню держави. У зв'язку з цим слід звернути особливу увагу на вибір засобів і механізмів регулювання зайнятості, заходів централізації та децентралізації у сфері зайнятості, а також на необхідність зміни загальної концепції державної політики зайнятості.

Останнім часом питання формування ефективної державної політики зайнятості стало предметом дискусій серед науковців, експертів і практиків. Окремо наголошується, що в умовах зовнішніх викликів державна політика зайнятості є найефективнішим інструментом стабілізації економіки та ринку праці. Тому що «для економіки, зруйнованої війною, створення нових робочих місць має набагато більшу інституційну цінність, ніж юстиція, правоохоронна діяльність, боротьба з корупцією, банківська справа тощо» залишаються масово безробітними та чиї доходи в рази нижчі, ніж у сусідніх країнах, з посттравматичним синдромом війни, не мають успіху».

В умовах запровадженого воєнного стану та інтеграції до Європейського Союзу одним із найважливіших завдань Європейського Союзу залишається формування стабільного та ефективного ринку праці та, відповідно, формування та реалізація якісно нової державної політики в Європейському Союзі. У рамках післявоєнної відбудови України зайнятість стане одним із факторів економічного зростання. Зайнятість населення є важливим показником, який впливає на рівень життя громадян і забезпечує добробут кожної людини. Проблема зайнятості є однією з найважливіших соціально-економічних проблем.

Виклики сьогодення вимагають розробки якісно нової державної політики зайнятості, яка забезпечує соціальну стабільність, зберігає та розвиває кадровий потенціал, сприяє відновленню держави. При цьому особливої уваги заслуговують питання вибору засобів і механізмів регулювання зайнятості, заходів централізації та децентралізації у сфері зайнятості, а також інструментів стабілізації ринку праці.

Список використаних джерел:

1. Данилишин Б. Сприяння зайнятості – важлива складова державної політики під час війни. URL: https://espreso.tv/spriyannya-zaynyatosti-vazhliva-skladova-derzhavnoi-politiki-pid-chas-viyni (дата звернення 12.11.2023).

2. Оприщенко А. Безробіття в Україні: шляхи подолання та післявоєнний досвід інших країн. URL: https://zaborona.com/bezrobittya-v-ukrayini-shlyahy-podolannya-ta-pislyavoyennyj-dosvid-inshyh-krayin/ (дата звернення 13.11.2023).

3. Павлюк Т.І., Вакулюк О.А. Безробіття та шляхи його вирішення. *Економічні студії*. №4 (26). 2019. С. 124-128.

4. Ковач В.О. Основні напрями регулювання державно політики у сфері зайнятості населення. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/4_2020/52.pdf (дата звернення 13.11.2023).

5. Про зайнятість населення : Закон України від 05.07.2012 р. № 5067-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text (дата звернення 12.11.2023).

СЕКЦІЯ 4. МІСЦЕВА ЕКОНОМІКА ТА МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ

Кирил Сергійович Гулий,
аспірант ІІ року навчання за спеціальністю
281 Публічне управління та адміністрування
Національного авіаційного університету,
м. Київ, Україна

МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Реформа децентралізації владних і фінансових повноважень української держави на користь місцевого самоврядування є однією із реформ що почалися із 2014 року. Основною метою є створення ефективного місцевого самоврядування для забезпечення економічного розвитку громад і фінансовий аспект лишається ключовим, адже оптимізація бюджетних видатків та ефективне управління коштами прямо впливають на реалізацію стратегії сталого розвитку громад [1].

Проте у зв'язку з воєнною агресією Російської Федерації проти України з початку 2014 року та повномасштабним вторгненням Російської Федерації в Україну починаючи з 24 лютого 2022 року частина території України залишається окупованою, а окремі області – анексовані державою-агресором.

З метою оптимізації витрат місцевих бюджетів та збільшення витрат із місцевих бюджетів на оборонну сферу держави 17 листопада 2023 року Президентом України підписано Закон про внесення змін до розділу VI Бюджетного кодексу України щодо забезпечення підтримки обороноздатності держави та розвитку оборонно-промислового комплексу України (далі – Закон) [2]. Закон передбачає низку змін до Бюджетного кодексу України, ключовою з яких є спрямування вільних залишків коштів місцевих бюджетів та залишків коштів спеціального фонду місцевих бюджетів (які утворилися на кінець бюджетного періоду) на придбання медикаментів та перев'язувальних матеріалів, забезпечення продуктами харчування, соціальне забезпечення, заходи та роботи територіальної оборони та мобілізаційної підготовки, підтримку сил безпеки і оборони, проектування, будівництво, ремонт захисних споруд цивільного захисту, споруд подвійного призначення та облаштування приміщень, які плануються до використання для укриття населення, будівництво фортифікаційних споруд тощо у період дії воєнного стану.

Також Законом передбачено, що з 1 жовтня 2023 року по 31 грудня 2023 року частина податку на доходи фізичних осіб від оподаткування доходів у вигляді грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, одержаних військовослужбовцями зараховується в повному обсязі до спеціального фонду Державного бюджету України та спрямовується: 50 відсотків – на здійснення заходів із закупівлі спеціальної техніки та обладнання; інші 50 відсотків – для закупівлі артилерійських систем.

Також передбачено, що з 1 січня 2024 року по 31 грудня року, в якому припинено чи скасовано воєнний стан: 45 відсотків – на здійснення заходів із закупівлі спеціальної техніки та обладнання; 45 відсотків – на виконання державних цільових програм реформування та розвитку оборонно-промислового комплексу та нарощування виробничих потужностей для виготовлення продукції оборонного призначення; 10 відсотків – для спрямування військовим частинам Збройних Сил України на матеріально-технічне забезпечення.

Зауважимо, що за умови належного виконання припису Податкового кодексу України є неможливим виникнення надлишків надходжень бюджету від оподаткування відповідних доходів платників податку. Слід також зазначити, що у редакції Закону цей напрям видатків залишено поза увагою. Таким чином, Закон не враховує вимог статті 8 Конституції України щодо дії в Україні принципу верховенства права, оскільки суттєво порушує принцип юридичної визначеності закону, на необхідність дотримання якого неодноразово звертав увагу Конституційний Суд України.

Відповідно п. 44 доповіді «Верховенство права», схваленої Венеційською Комісією на 86-му пленарному засіданні (Венеція, 25-26 березня 2011 року) принцип юридичної визначеності є істотно важливим для довіри до судової системи та верховенства права. Держава, аби досягти довіри, повинна зробити текст закону легко доступним та дотримуватись законів, які вона запровадила, і застосовувати їх у передбачуваний спосіб та з логічною послідовністю. Передбачуваність означає, що закон має бути, за можливості, проголошений наперед – до його застосування, та має бути передбачуваним щодо його наслідків: він має бути сформульований з достатньою мірою чіткості, аби особа мала можливість скерувати свою поведінку [3, с. 178].

Висновок. Враховуючи зазначене, підтримуємо положення Закону щодо збільшення зарахувань до спеціального фонду Державного бюджету України з метою підтримки Сил безпеки й оборони України під час дії воєнного стану коштом державного та місцевого бюджетів. Вважаємо за потрібне застосувати новелу з нового бюджетного періоду, а саме з 1 січня 2024 року з огляду на прогнозовані видатки та доходи місцевих бюджетів. Звертаємо увагу на необхідність подальшого аналізу видатків місцевих бюджетів на предмет доречності та необхідність враховуючи обставини воєнного стану та ведення бойових дій. Результати такого аналізу мають бути підставою для внесення зміни до місцевих бюджетів з огляду на показники отриманого податку на доходи фізичних осіб з урахуванням актуальних потреб Сил безпеки й оборони в боротьбі за суверенітет та територіальну цілісність.

Список використаних джерел:

1. Місцеві фінанси та бюджетна децентралізація. *Децентралізація* : веб-сайт. https://decentralization.gov.ua/finance (дата звернення: 23.11.2023).

2. Проєкт закону про внесення змін до розділу VI Бюджетного кодексу України щодо забезпечення підтримки обороноздатності держави та розвитку оборонно-промислового комплексу України. *Верховна рада України* : офіційний

вебпортал парламенту України. URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42765 (дата звернення: 23.11.2023).

3. Верховенство права: доповідь, схвалена Венеційською Комісією на 86му пленарному засіданні (Венеція, 25-26 березня 2011 року). URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/CDL_AD_2011_003_rev_2011_04_04.pdf (дата звернення: 23.11.2023).

Яна Віталіївна Жиган,
аспірантка кафедри публічного управління,
менеджменту інноваційної діяльності та дорадництва
Національного університету біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна

РОЗВИТОК БІЗНЕСУ В ІРПІНСЬКІЙ МІСЬКІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабне вторгнення росії у лютому 2022 р. створило нові реалії, до яких змушені пристосовуватися всі, у т.ч. бізнес середовище. Частина працівників долучилася до лав ЗСУ, дехто перемістився у більш безпечні регіони України або виїхали за кордон. Чимало виробництв було зруйновано або релоковано до інших територіальних громад, переважно у Львівській (24%), Закарпатській (14,5%), Чернівецькій (9,8%), Івано-Франківській (8,3%), Хмельницькій (7,3%) і Тернопільській (6,3%) областях [1].

До початку дії воєнного стану в Ірпінській міській територіальній громаді економічний потенціал формували підприємства оборонної та хімічної промисловості, виробництва гумових і пластмасових виробів, меблів, будівельних матеріалів та інші. В загальному обсязі промислового виробництва частка недержавного сектору складала біля 95%. У структурі зареєстрованих суб'єктів малого та середнього підприємництва (МСП) значну частину складають: мікропідприємства – 10215 од. (у 2021 р.), 10666 од. (за 9 міс. 2022 р.), 11228 од. (за І півріччя 2023 р.); малі підприємства – 37 / 70 / 91 од.; середні – 37 / 27 / 34 од. і великі підприємства – 27 / 21 / 21 од. відповідно [2-4].

До введення режиму воєнного стану органи місцевого самоврядування проводили роботу зі створення сприятливих умов для функціонування місцевого бізнесу: вдосконалення регуляторних процесів, забезпечення дотримання принципу рівних можливостей для всіх суб'єктів підприємницької діяльності, розширення сучасної інфраструктури підтримки підприємництва тощо. За даними Київської ОВА після перебування російських військ у Київській області було зруйновано 70% Ірпінської міської територіальної громади.

Суттєвого пошкодження зазнали промислові підприємства, торгівельні приміщення, ринки, було зруйновано ланцюги постачання продукції, значно обмежено логістику, втрачено ринки збуту, зменшилась купівельна

спроможність населення, виник дефіцит пристосованих складських приміщень для зберігання продукції. Повного руйнування зазнали потужні місцеві підприємства. Зокрема, до них належать [3; 4]:

– ТОВ «НВО “ЕКОСОФТ”» (асортимент продукції – від малогабаритних побутових виробів до систем, які використовуються в промисловості; у партнерстві з КП «Ірпіньводоканал» у 2021 р. було збудовано найбільшу в регіоні станцію очищення та знезалізнення води, яка забезпечувала 75% населення міста чистою питною водою із спроможністю очищувати до 20 тис куб.м води на добу);

– ТОВ «ПЛАНЕТА ПЛАСТИК» (виробництво плит, листів, труб і профілів з пластмас; до руйнування підприємство займало провідну позицію на вітчизняних і закордонних ринках, мало високотехнологічне обладнання таких лідерів машинобудування як Krauss-Maffei, Luigi Bandera, Liansu, Maxitec Equipment; сировина поставлялась з Німеччини, Швеції, Катару; завод мав власні сертифіковані лабораторії, контролював якість на всіх етапах виробництва);

– ТОВ «ТРАНСАВТОСЕРВІС» (виробництво металевих будівельних конструкцій і частин конструкцій, електродвигунів, генераторів і трансформаторів, електророзподільчої та контрольної апаратури).

Сьогодні вищезгадані підприємства працюють над відновленням виробництв, приміщень та обладнання, займаються поверненням працівників.

Також в Ірпінській громаді були зруйновані промислові зони та складські приміщення, де на умовах оренди значна кількість суб’єктів господарювання займались метало- та деревообробкою, виробництвом металопластикових вікон, меблів тощо. Після відведення військ російської федерації з Київської області почалося відновлення роботи торгових роздрібних мереж, які є ключовою ланкою організації конкурентного середовища. Масове повернення мешканців збільшило попит на продовольчі товари, а відремонтовані пошкоджені дороги відновили ланцюги постачання і роботу підприємств харчової промисловості.

Активізація діяльності суб’єктів господарювання, зокрема у сфері роздрібної торгівлі, дозволяє створювати нові робочі місця, нарощувати обсяги товарообороту, поповнювати дохідну частину місцевого бюджету. Так, показник надходжень від діяльності МСП за 2021 р. склав 804,9 млн грн (ФОП – 199,4 млн грн, або 24,8%, юридичні особи – 605,5 млн грн або 75,2%), а частка надходжень до бюджетів всіх рівнів склала від: юридичних осіб – 1,68% і фізичних – 0,55%. За 9 міс. 2022 р. показник надходжень склав 501,2 млн грн (ФОП – 125,2 млн грн, або 24,9% та юридичні особи – 376,0 млн грн, або 75,1%, а частка надходжень до бюджетів всіх рівнів склала від: юридичних осіб – 1,44% і фізичних – 0,48%. За І півріччя 2023 р. показник надходжень склав 420,8 млн грн (ФОП – 96,9 млн грн, або 23% та юридичні особи – 323,9 млн грн, або 77%, а частка надходжень до бюджетів всіх рівнів склала від: юридичних осіб – 1,44% і фізичних осіб – 0,43% [2-4].

За І півріччя 2023 р. до місцевого бюджету надійшло 17,97 млн грн (131,1 % до уточненого плану і на 8,91 млн грн більше за І півріччя 2022 р.) акцизного податку з реалізації суб’єктами господарювання роздрібної торгівлі

підакцизних товарів. Надходження були збільшені за рахунок повернення дозволу на продаж алкоголю та зміни механізму справляння роздрібного акцизу з тютюнових виробів, тютюну, промислових його замінників і рідин, що використовуються в електронних сигаретах, а саме – сплату 5% акцизного податку перенесено з продавців роздрібної торгівлі на виробників та імпортерів. Єдиний податок є другим бюджетонаповнюючим джерелом після ПДФО. За І півріччя 2023 р. питома вага його надходжень до загального фонду місцевого бюджету (без урахування міжбюджетних трансфертів) становила 29,55%, що на 5,6% менше за аналогічний період минулого року [5].

Суб'єктам малого підприємництва, які працевлаштовують безробітних (строком не менше ніж на 2 роки за направленням центру зайнятості на нові робочі місця в пріоритетних видах економічної діяльності), щомісяця компенсуються фактичні витрати у розмірі єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за відповідну особу за місяць, за який він сплачений. Компенсацію ЄСВ за 2021 р. отримали 3 роботодавці (працевлаштовано 8 осіб), за 9 міс. 2022 р. і І півріч. 2023 р. – по 1-му роботодавцю (1-й особі), а на оплату праці за працевлаштування ВПО роботодавцям надано за 2021 р. 6 компенсацій, за 9 міс. 2022 р. – 11 і за І півріч. 2023 р. – 40 [2-4]. З метою стимулювання мешканців створювати або розвивати власний бізнес шляхом отримання мікрогрантів до 250 тис грн (за державною програмою «єРобота») за І півріччя 2023 р. фахівцями Ірпінської міської ради надано понад 245 консультацій, 58 заявників отримали позитивні рішення щодо отримання мікрогрантів для організації чи розвитку власної справи.

Для забезпечення ефективного співробітництва заінтересованих сторін у реалізації державної політики з питань розвитку підприємництва при виконавчому комітеті Ірпінської міської ради діють Міжгалузева рада підприємців і Координаційна рада з питань розвитку підприємництва.

Таким чином, в Ірпінській міській територіальній громаді поступово відновлюється економічний потенціал, постійно ведеться співпраця органів місцевого самоврядування із представниками бізнесу, фінансово-кредитними установами й іншими структурами. Це є запорукою взаємовигідного розвитку, створення нових робочих місць, зростання добробуту мешканців та інвестиційної привабливості території.

Список використаних джерел:

1. Мигаль М. Відновлення бізнес-клімату в Україні. Сайт Інституту аналітики та адвокації. URL: https://iaa.org.ua/articles/vidnovlennya-biznes-klimatu-v-ukrayini-finansovi-ta-resursni-mozhlyvosti/ (дата звернення: 27.11.2023).

2. Інформація про виконання Програми соціально-економічного та культурного розвитку Ірпінської міської територіальної громади за 2021 р. Офіційний сайт Ірпінської міської територіальної громади. URL: https://imr.gov.ua/ (дата звернення: 27.11.2023).

3. Інформація про виконання Програми соціально-економічного та культурного розвитку Ірпінської міської територіальної громади за 9 міс. 2022 р.

Офіційний сайт Ірпінської міської територіальної громади. URL: https://imr.gov.ua/ (дата звернення: 27.11.2023).

4. Інформація про виконання Програми соціально-економічного та культурного розвитку Ірпінської міської територіальної громади за І півріч. 2023 р. Офіційний сайт Ірпінської міської територіальної громади. URL: https://imr.gov.ua/ (дата звернення: 27.11.2023).

5. Інформація про виконання бюджету Ірпінської міської територіальної громади за І півріч. 2023 р. Офіційний сайт Ірпінської міської територіальної громади. URL : https://imr.gov.ua/ (дата звернення: 27.11.2023).

Юлія Петрівна Липовська,
студентка кафедри публічного управління та адміністрування
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу,
м. Івано-Франківськ, Україна

ФОРМУВАННЯ ТА ЗАТВЕРДЖЕННЯ БЮДЖЕТУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ НА ПРИКЛАДІ ГРОМАД ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Формування ефективного місцевого самоврядування є вирішальною умовою високорозвинутої економіки. Місцевий бюджет – це певні грошові ресурси, які формуються та використовуються органами місцевого самоврядування для забезпечення розвитку і покращення життя населення конкретної територіальної громади. Тому місцеві бюджети є важливим джерелом фінансування місцевого самоврядування. Саме з цих коштів здійснюється фінансування закладів освіти, культури, охорони здоров'я населення, засобів масової інформації, також фінансуються різні молодіжні програми та організації. Тема формування та затвердження місцевого бюджету є дуже актуальною, а особливо зараз під час повномасштабного вторгнення. Сьогодні місцеві бюджети також спрямовуються на проблеми мешканців та внутрішньо переміщених осіб, на потреби для ЗСУ. Актуальність місцевих бюджетів зростає у зв'язку з децентралізацією влади, зростанням населення та розвитком економіки. До найбільш гострих проблем у сфері формування місцевих бюджетів, а також їхніх відношень із держбюджетом України, у першу чергу, варто віднести: використання вільних бюджетних коштів; нестабільність дохідної бази; неефективну систему вилучення надлишків загальнодержавних податків; невідповідність повноважень, покладених на місцеві органи влади, і виділених коштів на цілі; відсутність зацікавленості органів місцевого самоврядування у виконанні бюджетних планів; недостатнє фінансування з держбюджету; не раціональне використання коштів. [1, с.1].

Можна сказати, що правильно підготовлений проєкт місцевого бюджету та затвердження його завчасно є початком ефективного управління бюджетними

коштами впродовж наступного року. Але інколи бувають такі ситуації, коли створюються нові територіальні громади і вони постають перед викликом як правильно сформувати бюджет за дуже короткі терміни. Тому бюджетний процес в Україні чітко регламентований бюджетним законодавством. Зокрема, організаційні засади складання проектів місцевих бюджетів визначено у статті 76 БКУ, порядок підготовки проєкту рішення про місцевий бюджет – у статті БКУ, порядок затвердження місцевих бюджетів визначено у статті 77 БКУ [2, с. 3]. Також варто зазначити, що важливу роль у підготовці місцевого бюджету відіграють місцеві фінансові органи, оскільки вони координують процес формування бюджету від початку до кінця та співпрацюють з усіма учасниками бюджетного процесу.

Нижче пропоную інформацію щодо основних кроків з формування та затвердження місцевого бюджету, яка допоможе зрозуміти сам процес затвердження бюджету (на прикладі Коломийської громади, бюджет на 2024 рік). Спочатку має відбуватися уточнення параметрів, за допомогою яких здійснюється горизонтальне вирівнювання податкоспроможності місцевого бюджету (обсягів надходжень податку на доходи фізичних осіб та податки на прибуток, чисельність населення) [4].

Крок 1. Місцевий фінансовий орган, у нашому випадку Управління фінансів і внутрішнього аудиту Коломийської міської ради готує проєкт плану заходів з підготовки проєкту місцевого бюджету. Також фінансовий орган повинен підготувати проєкт рішення виконавчого комітету щодо затвердження місцевого бюджету. Виконавчий комітет приймає рішення та доводить його до відповідальних виконавців для виконання [2, с. 4]. Цей етап є надзвичайно важливим, оскільки від того як буде підготовлений проєкт залежить подальше формування місцевого бюджету.

Крок 2. Розрахунок обсягів доходів місцевого бюджету та граничних обсягів видатків та кредитування для головних розпорядників бюджетних коштів. Місцевий фінансовий орган, визначає обсяги доходів у розрізі видів надходжень; визначає граничні об’єкти видатків та надання кредитів з місцевого бюджету у розрізі головних розпорядників коштів; забезпечує збалансованість показників бюджету. Планування показників проєкту місцевого бюджету здійснюється з урахуванням норм податкового, бюджетного, галузевого законодавства; кількості споживачів публічних послуг, угод про міжмуніципальне співробітництво та ін. [2, с. 5].

Наприклад, під час формування дохідної частини бюджету Івано-Франківської області у 2023 році враховується:

– збереження чинних ставок ПДФО (18%), податку на прибуток (18%);

– зарахування до бюджетів ТГ: 64% податку на доходи фізичних осіб – продовжено на 2023 рік зарахування 4% частки ІДФО до загального фонду бюджетів місцевого самоврядування;

– відновлення зарахування частини (13,44%) акцизного податку на пальне (факт 2021 р. – 61,4 млн грн; очікуване 2022 р. – 19,6 млн грн; проєкт на 2023 р. – 36,0 млн грн); не розділена між бюджетами територіальних громад освітня

субвенція та субвенція на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами [3].

Крок 3. Наступним важливим кроком є доведення до головних розпорядників інструкцію з підготовки вище згаданих бюджетних запитів. Управління фінансів і внутрішнього аудиту Коломийської міської ради повинно затвердити Інструкцію з підготовки бюджетних запитів.

Крок 4. Розроблення бюджетних запитів головними розпорядниками бюджетних коштів та їх подання до фінансового органу.

Головні розпорядники бюджетних коштів забезпечують: розподіл граничного обсягу видатків, що доведені фінансовим органом, за бюджетними програмами, здійснюють розрахунок обсягів видатків та надання кредитів з урахуванням особливостей, визначених у інструкції з підготовки бюджетних запитів [2, с.7].

Крок 5. Далі проводиться аналіз бюджетних коштів та приймається рішення щодо їх включення до проєкту місцевого бюджету (до 1 листопада 2023 року, відповідальне за виконання – Управління фінансів і внутрішнього аудиту Коломийської міської ради) [4].

Крок 6. Наступним важливим кроком є залучення громадян певної територіальної громади до формування бюджетного процесу. Потрібно забезпечити максимальну взаємодію між владою та громадськістю , спрямовану на спільне визначення пріоритетів та на раціональний розподіл коштів. Постійний діалог між місцевими органами влади та громадянами відіграє дуже важливу роль у формуванні бюджету, тому потрібно використати всі можливі ресурси щодо залучення людей. Наприклад, громадські слухання, брифінги, дискусії, консультації з питань, які хвилюють громадян. Це дозволить врахувати потреби і інтереси громадян при формуванні місцевих бюджетів.

Крок 7. Підготовка проєкту рішення міської ради про бюджет Коломийської міської територіальної громади з додатками згідно з типовою формою, затвердженою відповідним наказом Мінфіну, і матеріалів, передбачених ст. 76 Бюджетного кодексу України, та його подання виконавчому комітету міської ради (до 20 листопада 2023 року) [4]. Цей етап є одним із найважливіших, адже потрібно, щоб проєкт був ретельно підготовлений і враховував фінансові можливості та пріоритети місцевого населення. Якісний проєкт місцевого бюджету створює підґрунтя для його успішного затвердження та ефективного використання ресурсів місцевої громади.

Крок 8. Одним із найважливіших етапів у процесі затвердження бюджету є схвалення проєкту рішення місцевої ради та його оприлюднення (до 25 листопада 2023 року). Пізніше розміщуються бюджетні запити на офіційному сайті міської ради (відповідальні - головні розпорядники бюджетних коштів) [4].

Крок 9. Далі відбувається розгляд проєкту рішення про місцевий бюджет в місцевій раді. Місцевий фінансовий орган повинен проаналізувати пропозиції до проєкту, якщо вони є. Після доопрацьованого проєкту рішення про місцевий бюджет, місцева рада отримує отримує порівняльну таблицю, в якій враховані і невраховані пропозиції для подальшого затвердження та оприлюднення рішення

про місцевий бюджет. Оприлюднити рішення про місцевий бюджет потрібно не пізніше ніж через десять днів з дня його прийняття [4].

Крок 10. Оприлюднення рішення міської ради про бюджет на плановий рік у засобах масової інформації та на офіційному веб-порталі Коломийської міської ради в мережі Інтернет (відповідальні – Управління «Секретаріат ради» міської ради, Управління комунікації та інформаційних технологій міської ради). Місцевий фінансовий орган, наступного дня після підписання головою ради, надсилає рішення про місцевий бюджет Департаменту фінансів обласної державної адміністрації [4].

Сам процес формування та затвердження бюджету є складний та довготривалий. Тому ці 10 кроків є важливими та ефективними для прийняття місцевого бюджету, який має забезпечити належне фінансування місцевих потреб.

Отже, у сучасному українському суспільстві важливе місце відводиться питанню формуванню та затвердження бюджету органів місцевого самоврядування. Одним із прикладів є громади Івано-Франківської області, де систематично ведеться робота над ефективним використанням ресурсів для задоволення потреб та очікувань громадян. Початковий етап формування бюджету включає аналіз соціально-економічної ситуації у громаді. Далі відбувається складання проєкту бюджету, де враховуються усі аспекти життя громадян. Фінансові ресурси зазвичай спрямовуються на освіту, охорону здоров'я, розвиток інфраструктури та соціальні програми. На етапі затвердження бюджету проводяться публічні слухання, де громадяни можуть висловити свою думку щодо запропонованих видатків та розподілу коштів. Затвердження бюджету відбувається на засіданні місцевої ради, де приймаються рішення щодо фінансових питань. Війна призвела до значних економічних втрат, що негативно вплинули на доходи місцевих бюджетів. Зараз кошти часто спрямовуються на допомогу для внутрішньо переміщених осіб та на військових. Тому виконання кроків, які були представлені вище, сприятимуть підвищенню ефективності місцевих бюджетів, а також забезпечать належний рівень фінансування місцевого самоврядування.

Список використаних джерел:

1. Бібліотека УДПУ ім. Павла Тичини. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/stud_konferenzia/2011_1/visnuk_11.pdf (дата звернення 16.11.2023).

2. Децентралізація в Україні. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/516/12.2019.pdf (дата звернення: 16.11.2023).

3. Бюджет Івано-Франківська 2023 | Galka.if.ua. URL: https://galka.if.ua/deputaty-zatverdyly-biudzhet-ivano-frankivskoi-hromady-na-2023-rik-proyekt/ (дата звернення: 16.11.2023).

4. Про складання проекту бюджету Коломийської міської територіальної громади на 2024 рік. № 295-від 08.08.2023р. Нормативні акти Коломийської міської ради. URL: http://nbkolrada.gov.ua/dt/540772/ (дата звернення: 16.11.2023).

Наталія Андріївна Малиш,
доктор наук з державного управління, професор,
професор Києво-Могилянської школи врядування імені Андрія Мелешевича,
м. Київ, Україна

МІСЦЕВИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Місцевий економічний розвиток сповільнюється в умовах кризи або відсутній в умовах бойових дій. Причини криз, що виникають, пов'язані з циклічними потребами економічного розвитку, негативними впливами зовнішнього середовища, неефективним управлінням, надзвичайними ситуаціями природного чи техногенного характеру. В умовах війни на рівень кризи в окремому регіоні країни впливає також відстань від лінії фронту до місця розташування громади. Для подолання наслідків та стримування падіння уряд та місцева влада повинні застосовувати інструменти антикризового управління.

З початком повномасштабного вторгнення рф 24.02.2022 року держава вживала термінові антикризові заходи на стримування затяжної кризи. Відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» були утворені військові адміністрації населених пунктів «в межах територій територіальних громад, у яких сільські, селищні, міські ради та/або їхні виконавчі органи, та/або сільські, селищні, міські голови не здійснюють покладені на них Конституцією та законами України повноваження, а також в інших випадках, передбачених Законом».

Серед заходів, які врятували економіку країни були:

– включення о 9:00 ранку 24 лютого наперед розроблених «військових протоколів» Національним банком України, перемикання системи електронних платежів на резервні сервери в Західній Україні;

– зняття ПДВ, мит, спрощення правил ввезення, розмитнення та розрахунків;

– спрощений спосіб перетину кордону водіями – система «Шлях»;

– створення офіційного криптофонду;

– «транспортний безвіз» для продукції українського експорту через втрату морського логістичного шляху;

– морський «Зерновий коридор» для української аграрної продукції;

– програма пільгового кредитування за зниженими ставками та без застав торговельних мереж;

– програма державної підтримки релокації виробництв з окупованих територій та сірих зон східних й південних областей на захід України [1].

Основні завдання, які мають вирішувати органи місцевого самоврядування в умовах війни: сприяння підприємницькій діяльності місцевого та релокованого бізнесу, підтримка, налагодження комунікацій та залучення до підприємницької, освітньої, громадської діяльності внутрішньо переміщених осіб, відновлення

темпів економічного зростання територіальних громад. Для досягнення стратегічних цілей економічного розвитку громади потрібно застосовувати антикризові інструменти місцевого економічного розвитку.

Повоєнне відновлення варто починати вже нині, в умовах війни. Важливими учасниками процесів відновлення є місцеві територіальні громади, органи місцевого самоврядування та державної влади. Вже зараз представники громад повинні навчатися, обмінюватися досвідом, вивчати кращі практики врядування, розробляти та реалізовувати інвестиційні проєкти, залучати громадські організації до прийняття управлінських рішень, розробляти стратегії відновлення та розвитку.

Відповідно до Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, де визначено генеральний вектор сталого розвитку регіонів та яка розроблена відповідно до Цілей сталого розвитку України до 2030 року, запроваджено нові підходи до державної регіональної політики, а саме: «перехід до територіально спрямованої політики розвитку на основі стимулювання використання власного потенціалу територій, надання підтримки окремим територіям, що характеризуються особливими проблемами соціально-економічного розвитку, високим історико-культурним потенціалом, екологічними умовами та потребами охорони навколишнього природного середовища». У Стратегії визначено типи територій, що потребують особливої уваги з боку держави та застосування спеціальних механізмів та інструментів стимулювання їх розвитку [2].

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій» від 09.07.2022 передбачає комплексне удосконалення державної регіональної політики та враховує виклики, які постали перед громадами та регіонами у зв’язку з військовою агресією російської федерації. Запроваджується План відновлення та розвитку регіонів – комплексний документ для відбудови та розвитку регіонів та громад. Встановлено трирівневу систему стратегічного планування: державна стратегія – регіональні стратегії – стратегії громад. Агенції регіонального розвитку отримали статус повноправних учасників формування та реалізації державної регіональної політики, також їм надано право здійснювати платні послуги. Нововведення закону полягає в переведенні стратегій розвитку територіальних громад в обов’язкові. Для планування відновлення та стимулювання розвитку регіонів та територій, а також з метою запровадження органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування спеціальних механізмів та інструментів визначено функціональні типи територій: території відновлення, регіональні полюси зростання, території з особливими умовами для розвитку, території сталого розвитку [3].

Експертами проєкту USAID «ГОВЕРЛА» запропоновано різноманітні інструменти місцевого економічного розвитку: фінансовий лізинг, аутсорсинг, індустріальний парк, агенції місцевого економічного розвитку, центри залучення інвестицій, бізнес-інкубатори, кооперативи, кластери, краудфандинг, револьверний фонд, соціальне підприємництво, тимчасове/соціальне житло, соціальна підтримка внутрішньо переміщених осіб [4].

Для розвитку місцевого бізнесу варто зазначити запропоновані у 2022 році Державні програми підтримки економіки [5]: єРобота, «Доступні кредити 5-7-9%», «Фінансовий лізинг 5-7-9%», «Доступна іпотека 7%»; інноваційних ваучерів, з підтримки фінансування інвестиційних проєктів малих і середніх підприємств за пріоритетними напрямами; гранти на створення або розвиток власного бізнесу, садівництва, ягідництва та виноградарства, тепличного господарства, переробних підприємств, на стартапи; грантової підтримки проєктів подвійного призначення; компенсація за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб. Проєкт міжнародної технічної допомоги за сприяння Європейського банку реконструкції та розвитку з кредитування мікро-, малих та середніх підприємств (ММСП) орієнтований на сприяння розвитку нових кредитних продуктів, у тому числі для фінансування за пріоритетними галузевими напрямами підприємств у сільській місцевості, насамперед, аграрного бізнесу.

Понад 800 українських підприємств переїхали до інших, переважно західних, регіонів України через війну. Міністерство економіки України з перших тижнів повномасштабної війни реалізує програму з релокації українських підприємств, що перебувають на території бойових дій. Подати заявку на переїзд можна через майданчики системи «Прозорро.Продажі». До програми можуть долучитися будь-які підприємства з регіонів, що постраждали внаслідок бойових дій [6].

Місцевий економічний розвиток в умовах війни та повоєнного відновлення повинен враховувати інтереси територіальних громад, підприємців, інститутів громадянського суспільства з метою сталого розвитку громади і підвищення добробуту населення. Очевидно, що чинниками стримування місцевого розвитку в повоєнному відновленні будуть: демографічна криза, старіння населення України, міграція населення та бізнесу до Європи через кращі податкові умови та безпеку, «тіньова» економіка, корупція. Завдання уряду, державних органів та органів місцевого самоврядування полягатиме в ефективному управлінні людським, інвестиційним, виробничим ресурсним потенціалом територій, формуванні механізму для бажання та можливостей повернення з Європи мешканців та бізнесу до своїх громад, створення умов для припливу інвестицій, збільшення надходжень до місцевих та Державного бюджетів, економічного зростання.

Список використаних джерел:

1. Кухар М. Топ-10 успішних рішень уряду, що врятували економіку під час війни. *ZN.UA* : веб-сайт. 08.11.2022. URL: https://zn.ua/ukr/ECONOMICS/top-10-uspishnikh-rishen-urjadu-shcho-vrjatuvali-ekonomiku-pid-chas-vijni.html (дата звернення 15.11.2023).

2. Постанова КМУ «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки» від 5.08.2020, № 695. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-п#Text (дата звернення 14.11.2023).

3. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення

регіонів і територій» від 09.07.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#Text (Дата звернення 14.11.2023).

4. Місцевий економічний розвиток у територіальних громадах: антикризові інструменти у воєнний і післявоєнний період: посібник для громад. Проєкт USAID «ГОВЕРЛА». С. 14-45. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/838/LED.pdf (дата звернення 15.11.2023).

5. Державні програми підтримки економіки у 2022 році. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/attachment/document/1116/Support_programs.pdf (дата звернення 17.11.2023).

6. Понад 800 українських бізнесів переїхали через війну. 23.10.2023. *Економічна правда.* URL: https://www.epravda.com.ua/news/2023/10/23/705743/ (дата звернення 19.11.2023).

Максим Валерійович Медведєв,
здобувач вищої освіти СВО Магістр,
спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету,
м. Полтава, Україна

ВИЗНАЧЕННЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКИ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УМОВАХ СУЧАСНИХ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН

Державно-приватне партнерство, за рахунок якого реалізуються проєкти дозволило залучити приватний сектор до надання послуг, здійснює об’єднання управлінських та технологічних можливостей механізмів державного регулювання та приватного підприємства, що надало можливість посилити механізми забезпечення суспільних потреб. Зі свого боку, громадянське суспільство є одним із ключових елементів партнерської взаємодії. Позитивне ставлення урядів багатьох країн світу підкреслює успіх партнерських взаємовідносин держави та приватного суб’єкта, і це підтверджують позитивні результати державно-приватного партнерства. Але сучасність диктує необхідність розв’язати інституціональні та організаційні завдання, які стоять перед публічним сектором. Державно-приватне партнерство вимагає не тільки побудову нових спеціалізованих структур, але відповідних трансформаційних процесів в органах державної влади. Без прозорих і ефективних етапів виконання проєктних дій, дійсної, не уявної відповідальності за результат зі сторони держави даремно очікувати якісного виконання державно-приватного партнерства.

В сучасних наукових роботах прослідковується, що не сформовано чіткого поняття, яке б описувало партнерські відносини між бізнесом та владою. Організацією економічного співробітництва та розвитку, Світовим банком та розвинутими країнами світу використовується скорочення PPP (Public-Private Partnership). У Великій Британії зазначений термін застосовують як «приватна фінансова ініціатива» (Private Finance Initiative – PFI), у Франції застосовують

термін «концесія» і «співтовариство змішаної економіки» (SEM). В Австралії, США та Канаді вживаються означення Р3, або Р-Р Partnerships [1].

Відповідно до Закону України «Про державно-приватне партнерство», інші нормативно-правові акти використовується поняття «державно-приватне партнерство», що характеризується взаємодією держави та приватного власника в межах державно-приватного партнерства та значимість державних регуляторних функцій для процесу розвитку державно-приватного партнерства.

Тлумачення поняття «партнерство» з точки зору економічної категорії властиві свої особливості. Партнерство це форма організації підприємства, створена на об'єднанні майна різних власників або співвласників створеного підприємства, для майбутнього спільного управління власністю та виробництвом, збалансованості інтересів в розподілі прибутку та загальної відповідальності за власними зобов'язаннями [2, с. 698].

Партнерство держави та приватного партнера створюється на основі договору, за яким розподіляються права та обов'язки між партнерами (пайовиками), розподіл прибутку, участь у загальних витратах, поділ майна дає можливість впроваджувати державно-приватне партнерство як ефективно діючий механізм, здатний ліквідувати «розриви», які є в національних інноваційних системах [3, с. 27].

Державно-приватне партнерство – це процес узгодження цілей та створення балансу інтересів державного сектора та приватного бізнесу в рамках реалізації суспільно важливих проєктів для досягнення взаємовигоди [4]. За матеріалами міжнародної організації Economic and social Commission of the United Nations for Asia and the Pacific державно-приватне партнерство розглядається як співробітництво держави із приватним бізнесом для зростання кількості та покращення якості надання інфраструктурних послуг. За допомогою угоди або іншого механізму, який має юридичну силу партнери домовляються щодо розподілу відповідальності за впровадження та реалізацію і управління інфраструктурним проєктом. Дане співробітництво організовано на професійності кожного партнера, що відповідає державним інтересам через розподіл відповідальності, ризиків, ресурсів та грошових винагород [5].

В широкому розумінні Д. Делмон [6] пояснює значення поняття державно-приватного партнерства, як будь-які відносини (юридичні або контрактні) між державними організаціями та приватними структурами, метою яких є покращення та збільшення інфраструктурних послуг, окрім контрактів за державним замовленням. Сутністю державно-приватного партнерства являється система соціально-економічних відносин, що з'являються між державними та приватними секторами економіки. Державно-приватне партнерство – це юридично закріплена форма співробітництва між державою та приватним сектором стосовно об'єктів державної власності, а також публічних послуг, які надають державні органи та підприємства з метою впровадження суспільно важливих проєктів за видами економічної діяльності. В державно-приватному партнерстві поєднуються потенціал і ресурси різних суб'єктів господарювання, з боку держави у формі її власності, а з боку приватного власника у вигляді менеджменту, принципів господарювання, інвестицій та інновацій.

На даний час в сфері публічного управління активно впроваджується концепція Project Management, яка підтвердила свою високу ефективність в сфері економіки. Як відзначає професор П. Ворона, основою даної концепції є означення проекту як зміни початкового стану довільної системи, що вимагає певних витрат часу та засобів. Процес таких змін за визначеними раніше правилами при наявності обмеженого бюджету та обмежень часу і являється управлінням проектами. Таким чином управління проектами визнано в економічно розвинутих країнах прогресивною методологією в інноваційній діяльності [7, с. 49].

Досвід економічно розвинутих країн підтверджує, що проектне управління являє собою ефективний засіб подолання економічної кризи, дає можливість вирішити велику кількість виробничих, соціальних і наукових проблем. В роботі П. Юшкова відзначено, що досягнення встановлених цілей в чітко визначені терміни при наявності бюджетних обмежень відкриває можливість істотного підвищення ефективності управління в ситуації нестабільності та невизначеності зовнішнього середовища. Отже, на основі світового досвіду можна зробити висновок, що проектний підхід являється найефективнішим засобом вирішення проблем в процесі розвитку економіки. Програми розвитку відрізняються багатогранністю та комплексністю, вони розраховані на тривалий час та обмеженість бюджету. Реалізація таких програм включає виконання послідовності робіт на багатьох рівнях, при цьому результати різних етапів їх реалізації є взаємозалежними. Істотною характеристикою таких програм є складні системи бюджетування, та можливість ефективного перерозподілу ресурсів [8, с. 187].

Особливості пріоритетних національних проектів сприяють розвитку людського капіталу та впровадженню інновацій, стимулюють пріоритетний розвиток високотехнологічних галузей економіки, забезпечують позитивні структурні зміни, формують національну та міжрегіональну інфраструктуру. В ситуації обмежених бюджетних коштів особливе значення має дослідження інвестиційної складової таких проектів на основі творчого використання досвіду інших країн.

Список використаних джерел:

1. Круглов В. В. Державно-приватне партнерство: стан та наукові підходи. *Державне регулювання інноваційного розвитку України: стратегічні пріоритети* : монографія / М.А. Латинін, С.В. Майстро, В.Ю. Бабаєв та ін. ; за заг. ред. М. А. Латиніна. Харків : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2014. С. 22-32.

2. Економічна енциклопедія : у 3 т. Т. 2 / редкол. : С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. Київ, 2001. 848 с.

3. Державно-приватне партнерство в інфраструктурі. Галузевий контроль. URL: https://cfts.org.ua/media/documents/2018/industry-control-2018-ru.pdf (дата звернення 27.11.2023).

4. Вдовенко Ю.С. Інструментарій приватно-державного партнерства в місцевому соціально-економічному розвитку. *Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр*. Харків : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2009. Вип. 3. С. 167-172.

5. A guidebook on public-private partnership in infrastructure. Economic and social Commission for Asia and the Pacific. Bangkok : UNESCAP, 2011. 76 p. URL: https://www.unescap.org/resources/guidebook-public-private-partnership-infrastructure (дата звернення: 27.11.2023).

6. Делмон Д. Державно-приватне партнерство у інфраструктурі: практичне керівництво для органів державної влади. Львів : ТОВ М. Бандур, 2018. 261 с.

7. Ворона П. Методологічні особливості управління інноваційними проектами у змісті підготовки менеджера з управління інноваційною діяльністю. *Витоки педагогічної майстерності. Серія : Педагогічні науки*. 2017. Вип. 20. С. 48-53.

8. Юшков П. Проблеми і недоліки реалізації проектів державних цільових програм у системі проектного управління економіки України. *Причорноморські економічні студії.* 2019. Вип. 47(1). С. 187-191.

Інга Миколаївна Перестюк,
кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Національного авіаційного університету
м. Київ, Україна

РОЛЬ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УПРАВЛІННІ ФІНАНСОВОЮ КРИЗОЮ

Місцеве самоврядування грає важливу роль в управлінні фінансовою кризою на рівні місцевих територій. Воно забезпечує наближеність прийняття рішень до громадян і врахування їхніх потреб і пріоритетів.

Однією з основних функцій місцевого самоврядування в контексті управління фінансовою кризою є забезпечення фінансової стабільності місцевих бюджетів. Місцеві органи влади повинні розробляти ефективні стратегії для забезпечення збалансованості бюджету, вживати заходів з контролю витрат, вивчати можливості для залучення додаткових джерел доходів та оптимізації витрат. Крім того, вони можуть сприяти співпраці з громадськими організаціями та підприємницьким сектором у плануванні фінансів та впровадженні програм економії коштів. [1, с. 27-49].

До кращих практик управління фінансовою кризою можна віднести: активну співпрацю між місцевими органами влади, громадськими організаціями, бізнес-сектором та іншими зацікавленими сторонами. [2, с. 234] Важливим елементом уникнення фінансової кризи та подолання існуючої є розробка: 1) довгострокових стратегій економічного розвитку та 2) фінансове планування, що забезпечать інституціональну стійкість.

Варто, виокремити ключові аспекти забезпечення управління фінансовою кризою органами місцевого самоврядування:

1. Бюджетне планування:

– планування та керування місцевим бюджетом, зокрема в умовах фінансових труднощів;

– здійснення аналізу поточної фінансової ситуації, визначення пріоритетів та раціональний розподіл ресурсів;

– реалізація стратегії збалансованого бюджету, зменшення витрат, що не є пріоритетними.

2. Доходи та фінансові ресурси:

– пошук нових джерел доходів та розширювання бази оподаткування;

– розвиток місцевого бізнесу та інвестицій, залучення туристичного потоку;

– розвиток ефективних та дієвих механізмів збору податків.

3. Фінансовий контроль та аудит:

– здійснення фінансового контролю та аудиту для виявлення неправомірних витрат, фінансових недоліків та шахрайства;

– встановлення механізмів контролю та аудиту, регулярні перевірки та забезпечення прозорості у використанні фінансових ресурсів.

4. Співпраця з громадськістю та зацікавленими сторонами:

– активне залучення громадськості до управління фінансовою кризою через консультації, публічні слухання та співпрацю з громадськими організаціями та бізнес-сектором;

– врахування думки та пропозицій громадян при прийнятті рішень та забезпечення прозорості у процесі управління фінансовою кризою.

5. Розвиток економіки та залучення інвестицій:

– розвиток місцевої економіки та створенню нових робочих місць;

– підтримка малих та середніх підприємств, стимулювання інновацій, розвиток туризму та інших галузей, які мають потенціал для економічного зростання;

– залучення інвестицій та стимулювання розвитку місцевої інфраструктури та економіки. [3, с. 5-24].

Незмінно важливим для органів місцевого самоврядування залишається:

1) моніторинг фінансового стану,

2) оновлення практик управління, орієнтованих на принципи прозорості, ефективності та врахування потреб громадян.

В умовах фінансової кризи на рівні місцевого самоврядування доречно було б здійснити:

1. Реорганізацію та оптимізацію адміністративних структур:

– раціональне зменшення кількості посад та оптимізація апарату місцевої влади для зниження витрат та підвищення ефективності управління.

2. Публічно-приватні партнерства:

– укладання угод з приватним сектором для спільної реалізації інфраструктурних проектів та надання послуг, сприяючи ефективному використанню ресурсів.

3. Інноваційні підходи до фінансування:

– випуск місцевих облігацій та використання краудфандингу для додаткового фінансування конкретних проектів.

4. Фінансовий тренінг та консультування:

– організація тренінгів та консультацій для персоналу щодо ефективного фінансового управління та фінансової грамотності.

5. Залучення міжнародної допомоги:

– звертання до міжнародних організацій та донорів для отримання фінансової допомоги та технічної підтримки під час кризових ситуацій.

6. Розробка імплементації кризових планів:

– розробка та впровадження планів дій, які включають превентивні заходи, реагування на кризові ситуації та стратегії відновлення після кризи.

7. Підтримка місцевих підприємств та розвиток економіки:

– оптимізація податків та обтяжень для місцевих підприємств, створення сприятливих умов та стимулювання нових проєктів для розвитку економіки та збереження робочих місць. [4, с. 8-13].

8. Застосування інноваційних підходів в управлінні спільним майно (контингентні стратегії):

– застосування контингентних стратегії у складних і невизначених умовах щодо управління спільною власністю. Що означає: «контингентне дотримання правил вимагає, щоб особи отримували інформацію про рівень дотримування правил, прийнятий іншими особами. В іншому разі дотримуватися такої контингентної стратегії розумно людина не може» [5, с. 246].

Особливу увагу слід приділити забезпеченню фінансової транспарентності та відкритості на рівні місцевого самоврядування. Місцеві органи влади повинні гарантувати широкий доступ до інформації, що стосується бюджету, витрат, доходів та процесу ухвалення фінансових рішень. Це може включати оприлюднення фінансових звітів, бюджетних планів та звітності на офіційних веб-сайтах, а також проведення публічних слухань для обговорення фінансової політики та розподілу ресурсів. Такий підхід сприяє поінформованості громадян та надає можливість контролювати використання коштів з бюджету, що веде до збільшення довіри між владою та громадою [6, с. 45-57].

Отже, місцеве самоврядування грає важливу роль у управлінні фінансовою кризою. Використання кращих практик, таких як залучення громади, транспарентність та відкритість, партнерство та співпраця, навчання та розвиток, ефективне бюджетування, економія та оптимізація витрат, залучення зовнішніх джерел фінансування та сприяння економічному відновленню, допомагають місцевим органам влади вирішувати фінансові проблеми та сприяти стійкому розвитку громади.

Список використаних джерел:

1. Богдан І., Яра Т., Коноваленко Д. Діагностика стану сектору загального державного управління України. *Фінанси України*. 2016 р. № 4. С. 27-49.

2. Утвенко В.В. Теорія та історія місцевого самоврядування : навчальний посібник. ДП «Персонал», 2017 р. С. 234.

3. Гасанов С.С. Фіскальні ризики та фіскальне таргетування в системі управління державними фінансами за умов інституціональної невизначеності. *Наукові праці НДФІ*. 2017 р. № 2. С. 5-24.

4. Вілкул Ю. Реформа стукає в двері. *Місцеве самоврядування та регіональний розвиток в Україні.* Київ 2017 р. № 2. С. 8-13

5. Остром Елінор. Керування спільним. Еволюція інституцій колективної дії / Остром Елінор ; пер. з англ. Т. Монтян. Київ : Наш час, 2012. 398 с.

6. Іваницька О.М., Кощук Т.В. Методологічні засади ідентифікації фіскальних ризиків. *Фінанси України*. 2018 р. № 6. С. 45-57.

Віктор Сергійович Рекунов,
здобувач вищої освіти СВО Магістр
спеціальності 281 Публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна

ПАСПОРТИ ГРОМАД ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЇХ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ

Методика формування спроможних територіальних громад, затверджена Постановою Кабінету Міністрів України у 2015 р., передбачає формування паспортів громад і вміщує примірний зразок такого документу [1]. Передбачалося, що паспорти громад мають використовуватися з метою накопичення і оновлення інформації про наявність природних і трудових ресурсів, склад майнового комплексу, що перебуває в комунальній власності, стан цього майна, землевласність і землекористування, яка дозволяє зробити висновки про потенціал розвитку громади. Але наявна Методика не передбачала акцентування на специфічній інформації, такій як наявність високопрофесійних кадрів, склад сімей, розподіл власності за домогосподарствами, наявність вільних майданчиків для розміщення промислових об’єктів тощо. Ці дані стали актуальними в процесі переміщення повноважень на рівень громад, у результаті чого питання соціального забезпечення підвищення інвестиційної привабливості набули більшого значення. Тому і паспорти у деяких громадах почали диференціювати: розроблялися економічні, інвестиційні, соціальні паспорта.

Загалом загальною метою паспортизації громад є поширення інформації про громаду, популяризація її успіхів, створення відповідного іміджу, заява про стратегічну мету розвитку та наявний економічний потенціал [2]. Але вимог щодо структури інформації немає, громади по різному підходять до складання цього документу: в одних громадах паспорт відображає формальний підхід; в інших інформація є різноплановою, але не дає уявлення про інвестиційний клімат,; у деяких громадах це виключно паспорт, який описує інвестиційну привабливість громади на момент складання паспорту і далі вона не оновлюється, тобто, як зазначають експерти, кожна громада створює паспорт «…в залежності від власних можливостей та бажання» [там само].

Паспорт громади – це публічний документ, який має бути розміщеним на сайті громади і бути зручним і доступним для ознайомлення, оскільки це

документ, насамперед, інвестиційного спрямування. Інформація, наведена у паспорті, крім того, що вона має бути актуальною, повинна давати уявлення про динаміку розвитку громади, тобто давати можливість проводити часові порівняння. Для прикладу, на офіційному сайті Новооржицької селищної територіальної громади знаходимо її паспорт з актуальною інформацією на 01.01.2023 р., але дані за попередні роки відсутні, що унеможливлює проведення порівняльного аналізу [3]. Теж саме можна відмітити й щодо інших громад Полтавської області, наприклад Нехворощанської сільської територіальної громади [4], а паспорт Шишацької селищної громади взагалі не дозволяє зрозуміти на яку дату актуальна інформація, вміщена в ньому [5]. У багатьох випадках на сайтах громад розміщено паспорти бюджетних програм громад, які не мають відношення власне до паспортів громад і, очевидно, ці документи повинні бути певним чином систематизовані для полегшення роботи з ними.

Набагато краще виглядає ситуація з інвестиційними паспортами тих громад, які їх розробили, оскільки і голови, і посадові особи виконавчих комітетів усвідомлювали їх роль і призначення. Як правило, інвестиційні паспорти розробляються за підтримки донорських неурядових організацій, наприклад U-LEAD, і є якісним продуктом. Доцільно ознайомитися з інвестиційними паспортами Опішнянської селищної, який якраз і готувався за підтримки U-LEAD [6], а от інвестиційний паспорт Ромоданівської селищної територіальної громади розроблявся нею самостійно [7]. Керівникам багатьох *громад уже не треба пояснювати значення інвестиційного паспорту, вони небезпідставно розглядають його елементом стратегічного планування розвитку громади, адже висвітлення інформації щодо економічного потенціалу сприяє залученню фінансових ресурсів, необхідних для досягнення стратегічних цілей розвитку громади. Особливо актуальними інвестиційні паспорти стають зараз, оскільки пошук коштів під час війни стає надзвичайно складним процесом.*

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що паспорти територіальних громад, особливо інвестиційні паспорти, забезпечують досягнення двох основних цілей:

– сприяють активізації економічної діяльності у громаді та збільшенню дохлдної частини бюджету;

– забезпечують підвищення інвестиційної привабливості та збільшення кількості робочих місць на території громади.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад: Постанова Кабінету Міністрів України від 08.04.2015 р. № 214. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF#Text (дата звернення 15.11.2023).

2. Нащо ОТГ паспорти громад? URL: https://otg.cn.ua/2018/12/25/news-vlada/navishho-otg-pasporty-gromad/ (дата звернення 16.11.2023).

3. Офіційний сайт Новооржицької селищної територіальної громади. URL: https://novoorzhycka.gromada.org.ua/pasport-gromadi-14-43-28-22-01-2020/ (дата звернення 16.11.2023).

4. Офіційний сайт Нехворощанської сільської територіальної громади. URL: https://nchvorosha-gromada.gov.ua/pasport-gromadi-14-10-09-16-01-2021/ (дата звернення 16.11.2023).

5. Офіційний сайт Шишацької селищної територіальної громади. URL: https://shyshacka-gromada.gov.ua/golova-gromadi-12-02-10-20-04-2016/ (дата звернення 16.11.2023).

6. Офіційний сайт Опішнянської селищної територіальної громади. URL: https://opishnya-gromada.gov.ua/investicijnij-pasport-gromadi-13-54-41-22-06-2023/ (дата звернення 16.11.2023).

7. Офіційний сайт Ромоданівської селищної територіальної громади. URL: https://romodan-gromada.gov.ua/investicijnij-plan-14-08-17-22-07-2022/ (дата звернення 16.11.2023).

Вікторія Володимирівна Сліченко,
аспірант кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна

ПІДТРИМКА МІСЦЕВОГО БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

24 лютого 2022 р. в Україні запровадили воєнний стан, що було викликано збройною агресією Росії проти нашої держави. Оскільки у міжнародному праві (Резолюції Генеральної Асамблеї ООН 3314 (XXIX) від 14 грудня 1974 р.) [1] дія агресора чи держави, яка має намір вчинити акт агресії, розглядається як оголошення війни, то можна стверджувати, що тривалий період, починаючи з 2014 р., усі складові державної системи: влада, бізнес, громадянське суспільство, окремі громадяни – функціонують в умовах війни. Тобто, війна як зовнішньополітичний процес, задовго до введення режиму воєнного стану (внутрішньополітичний процес) стала головним детермінантом економічного життя в країні.

За цей тривалий період частина українських підприємств опинилася в окупованій зоні, частини перемістила свою діяльність на інші території України, частина продовжує діяльність у прифронтових місцевостях. Такі територіальні зміни ведення бізнесу позначилися на формуванні місцевої економічної політики: у той час як органи місцевого самоврядування центральних і західних регіонів України вирішують питання розміщення релокованих підприємств і надання їм допомоги на відновлення діяльності, місцева влада прифронтових регіонів (Харківська, Сумська, Херсонська, Миколаївська, Запорізька, Донецька обл.) переймається проблемами відновлення економічної активності та відбудови зруйнованої інфраструктури. Обставини, в яких функціонує місцевий бізнес (а це, переважно, малі та середні підприємства), обумовлюють і зміст місцевих програм їх підтримки. У складних економічних умовах, викликаних війною, підтримка місцевого бізнесу є , без перебільшення, питанням виживання країни, оскільки він забезпечує задоволення потреб локального ринку, зайнятість

місцевого населення, сплату податків до місцевого бюджету, підтримку Збройних Сил України тощо.

Безумовно, можна зробити великий перелік проблем функціонування місцевого бізнесу, а також проблем його взаємодії з місцевою владою, але в загрозливих умовах війни більш доцільно звернутися до знаходження можливостей не тільки для виживання підприємств, а і для їх розвитку. Як зазначила одна із експертів U-LEAD: «… треба думати широко і бачити можливості там, де інші бачать тільки перешкоди» [2]. З 2022 р. урядом України було прийнято пакет рішень, спрямованих на допомогу бізнесу в умовах дії воєнного стану: податкові пільги, скасування податкових перевірок, звільнення від сплати ЄСВ у разі неотримання підприємцями доходу тощо, але наданий обсяг фінансової допомоги оцінюється фахівцями як недостатній [3]. Разом із цим важливо розуміти, що безумовна фінансова допомога підприємцям, якою б вона необхідною не була у воєнний час, може мати і негативні наслідки у вигляді формування бюджетної залежності бізнесу. Тому фінансова підтримка повинна мати стимулюючий ефект, а це означає, що бюджетні вкладення мають спрямовуватися у розвиток бізнес-середовища: спрощення доступу до ресурсів, допомогу в рекламі та просуванні місцевої продукції, технічне оснащення вітчизняного виробництва тощо. Підтримка розвитку економічного потенціалу місцевого підприємництва має створювати синергетичні ефекти і сприяти сталому розвитку громад.

У багатьох громадах, які з лютого 2022 р. знаходилися під обстрілами або загрозою окупації саме малі та середні підприємства забезпечили виживання населення, продовжуючи виробляти найнеобхідніші товари (хліб, молочні продукти, крупи, олію) та надавати послуги з транспортних перевезень, приготування гарячої їжі, постачання палива тощо. Під час війни в громадах місцевий бізнес почали сприймати як надійну опору, що допомагає громадам вистояти перед лицем соціальних викликів. Зростання довіри населення до місцевого бізнесу та налагодження більш тісної взаємодії підприємців з органами місцевого самоврядування є позитивними трендами воєнного економічного життя. Взаємодія бізнесу і місцевої влади має ставати тіснішою та продуктивнішою і для цього доцільно розвивати її в таких напрямах:

– налагодження комунікації з підприємцями: отримання інформації про їхні потреби, підтримка ініціатив, надання консультацій, організація навчання, висвітлення діяльності в місцевій пресі тощо;

– сприяння у доступі до грантів: допомога у написанні проєктів, організація тренінгів і консультацій з боку представників фондів, таких зокрема, як U-LEAD, актуалізація інформації про грантові конкурси;

– підтримка і організація місцевих подій з метою залучення додаткових інвестицій: тематичних ярмарків (меду, крафтових виробів, городини, сирів чи вин), святкування збору першої полуниці чи черешні, закінчення жнив, фестивалів ковалів чи гончарів та ін.;

– організація виїздів підприємців в кращі громади регіону, країни чи зарубіжжя для ознайомлення з досвідом роботи місцевих бізнесів, з перспективою налагодження партнерських зв’язків і розширення можливостей бізнесу;

– актуалізувати уже розроблений інвестиційний паспорт, а за його відсутності, розробити і підтримувати в актуальному стані для популяризації громади серед потенційних інвесторів і збільшення пізнаваємості місцевого бізнесу. Як зазначають фахівці «Інвестиційний паспорт є динамічним документом, який варто оновлювати на щомісячній основі» [4].

Держава також забезпечує грантову підтримку малих та середніх підприємств через створений електронний портал «єРобота». Надання державних грантів для започаткування бізнесу, розвитку підприємництва та навчання здійснюється за такими напрямами [5]:

– мікрогранти для започаткування бізнесу («Власна справа»);
– гранти для переробних підприємств;
– гранти на закладку садів;
– фінансування розвитку тепличного господарства;
– гранти на реалізацію стартапів;
– фінансування навчання за ІТ-спеціальностями.

Створені в складі виконавчих комітетів місцевих рад інвестиційні відділи можуть надавати постійні консультації про міжнародні грантові програми. Зокрема, від Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР), Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ), Данської ради у справах біженців (DRC), «Erasmus для молодих підприємців – Україна», USAID тощо. Корисною місцевому бізнесу буде інформація, розміщена на інтернет-ресурсах, а також інформація, яка може надаватися, місцевими центрами підтримки підприємництва, бізнес-об'єднаннями і асоціаціями.

На порталі «Децентралізація» розміщено практичні рекомендації для громад щодо підтримки місцевого бізнесу під час війни [6], тож, взаємодія держави, місцевої влади, громад і бізнесу забезпечить створення сприятливих організаційно-економічних умов для розвитку підприємництва.

Список використаних джерел:

1. Конвенції та угоди. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/aggression.shtml (дата звернення 17.11.2023).

2. Місцева економіка в умовах війни та повоєнного відновлення: 60 громад пройшли навчання від U-LEAD. URL: https://decentralization.gov.ua/news/15944 (дата звернення 17.11.2023).

3. Підтримка економіки під час війни: чому великому бізнесу вигідно допомагати малому? URL: https://forbes.ua/company/pidtrimka-ekonomiki-pid-chas-viyni-chomu-velikomu-biznesu-vigidno-dopomagati-malomu-01092023-15673 (дата звернення 17.11.2023).

4. Підтримати місцевий бізнес під час війни: 10 способів для громад. URL: https://rubryka.com/article/biznes-u-gromadah/ (дата звернення 19.11.2023).

5. Що треба знати про гранти для бізнесу в Україні. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3685782-so-treba-znati-pro-granti-dla-biznesu-v-ukraini.html (дата звернення 19.11.2023).

6. Підтримка бізнесу в умовах війни: практичні рекомендації для громад. URL: https://decentralization.gov.ua/news/16032 (дата звернення 19.11.2023).

Дмитро Сергійович Шевченко,
аспірант кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПЛАНУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Місцеві бюджети є найважливішою ланкою фінансів місцевого самоврядування і формуються за адміністративно-територіальним принципом. Формування місцевих бюджетів виникає з необхідності реалізації покладених на органи місцевого самоврядування повноважень, оскільки задоволення потреб органів місцевого самоврядування та вирішення завдань місцевого самоврядування потребує достатніх фінансових ресурсів для їх виконання.

Місцевий бюджет є основним фінансовим документом, який регулює всю фінансово-господарську діяльність територіальної громадив і забезпечує економічний, соціальний і культурний розвиток громади.

У Бюджетному кодексі України визначено основні засади функціонування бюджетної системи України, її принципи, основи бюджетного процесу і міжбюджетних відносин та відповідальність за порушення бюджетного законодавства. Цей документ також визначає поняття «бюджет громади» - це план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення функцій та повноважень місцевого самоврядування (ст. 2) [1].

Окрім Бюджетного кодексу України питання формування місцевого бюджету регулюється наступними нормативно-правовими документами: Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» [4]; Податковий кодекс України [2]; Закон України «Про державний бюджет» [3]; Інші постанови, законодавчі та нормативно-правові документи Кабінету міністрів України та профільних міністерств.

Забезпечення збалансованості доходів і видатків місцевих бюджетів сприяє здійсненню економічних перетворень на місцевому рівні, зокрема фінансуванню капітальних видатків, інвестиційних програм та реалізації ефективної фіскальної політики розвитку територій.

Фіскальний механізм формування місцевих бюджетів узагальнює сукупність інституційних засад, покликаних здійснювати процес контролю за доходами та видатками бюджету. Запровадження ефективних механізмів формування місцевих бюджетів стане можливим завдяки вдосконаленню основних елементів системи міждержавного регулювання, підвищенню економічної ефективності використання фінансових ресурсів на всій території, зменшенню рівня централізації, чому я буду сприяти. Розширення бюджетних ресурсів, підвищення рівня відтворення валового регіонального продукту, посилення бюджетної безпеки населення, формування збалансованості місцевих бюджетів, сприяння соціально-економічному розвитку території.

Під час воєнного стану вимоги щодо прозорості для багатьох органів місцевого самоврядування були послаблені. Місцевим органам влади дозволено

не оприлюднювати документи, пов’язані з бюджетним процесом, а також введено мораторій на перевірки Держаудит службою виконання місцевих бюджетів. Такі спрощення особливо підходять як тимчасові заходи для швидкої адаптації систем місцевого самоврядування до нових реалій.

Департамент казначейства публікує загальну статистику зведеного виконання державного, регіональних і місцевих бюджетів, яка надає зацікавленим сторонам обмежену офіційну інформацію для аналізу. Взаємозв’язок між станом виконання місцевих бюджетів і питанням про те, чи велися в області бойові дії, вже зрозумілий. З кожним місяцем розрив у виконанні бюджету між відсталими та відсталими регіонами, швидше за все, збільшуватиметься.

Через збройне вторгнення російської федерації розробка проектів місцевих бюджетів дещо спрощена, особливо без складання прогнозів місцевих бюджетів. Пропозиція місцевого бюджету на 2024 рік має ґрунтуватися на розрахунках місцевого фінансового органу, бюджетних запитах органів виконавчої влади та показниках місцевих бюджетів, які закладені в проекті державного бюджету на 2024 рік. До них входять деталі розрахунків місцевого бюджету, які надаються Міністерством фінансів учасникам бюджетного процесу відповідно до статті 75 Бюджетного кодексу.

Отже при підготовці проектів місцевих бюджетів на 2024 рік та бюджетних запитів на 2024-2026 роки розробляти завдання відповідно до завдань і пріоритетів, визначених у прогнозно-програмних документах економічного і соціального розвитку Інші стратегії Рішення про розгляд, його прийняття зумовлено війна.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України : Президент України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text (дата звернення 11.10.2023).

2. Податковий кодекс України : Президент України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text (дата звернення 12.10.2023).

3. Про державний бюджет : Закон України від 03.11.2022 р. № 2710- IX URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20#Text (дата звернення 11.10.2023).

4. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text (дата звернення 11.10.2023).

СЕКЦІЯ 5. ПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ САМОВРЯДНОЇ ВЛАДИ

Катерина Віталіївна Мануілова,
доктор наук з держ. упр., доцент,
кафедри публічного управління та адміністрування
Одеського національного технологічного університету
м. Одеса, Україна
Ольга Вахтангівна Пурцхванідзе,
кандидат філософ. наук, доцент кафедри
публічного управління та адміністрування
Одеського національного технологічного університету
м. Одеса, Україна
Ольга Костянтинівна Луньова,
кандидат філософ. наук, доцент кафедри
загальної економічної теорії та економічної політики
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ САМОВРЯДНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ

Під самоврядною владою зазвичай розуміють систему органів місцевого самоврядування (ОМС) які управляють територією окремих населених пунктів (міст, сіл, сільських рад, громад тощо). ОМС України здійснюють свої повноваження на основі чинної Конституції (розділ IX, ст. 140 – 149) [1], закону України «про місцеве самоврядування» [2] та інших нормативно-правових актів.

Самоврядна влада в Україні є важливим інститутом громадянського суспільства, оскільки дозволяє громадянам безпосередньо впливати на прийняття рішень і розв'язання проблем на місцевому рівні. До того ж наявність ОМС вельми важливо для зміцнення демократії в нашій державі, оскільки полегшує розподіл повноважень між центральним урядом і місцевими органами влади.

Функціонування самоврядної влади є передумовою формування вітчизняного конституціоналізму, адже передбачає наявність конституції та правової системи, яка гарантує права і свободи народу. Отже, захист інтересів громадян тісно пов'язаний із місцевим самоврядуванням, оскільки саме на місцевому рівні можуть вирішуватися найактуальніші проблеми, що постають перед громадою.

Одним з важливих аспектів функціонування самоврядної влади є її значна роль як системи стримувань і противаг відносно реалізації виконавчої влади на місцевому рівні. Оскільки місцеві органи влади представляють інтереси місцевої громади, вони можуть виступати проти недемократичних або незаконних дій держави. Таким чином, самоврядна влада спроможна забезпечити народовладдя, оскільки громадяни мають можливість безпосередньо впливати на діяльність місцевих органів влади.

Громадянське суспільство на місцевому рівні не може існувати без сприяння демократії, надання соціальних послуг, захист прав і свобод людини через ОМС. Тому функціонування самоврядної влади дозволяє громадянам брати участь у прийнятті управлінських рішень і впливати на місцеві політичні процеси у базовій адміністративно-територіальній одиниці. [3, с. 208].

До повноважень самоврядних органів відноситься розвиток та організація соціального, економічного, культурного, освітнього та іншого розвитку населення на підконтрольній території. ОМС можуть розв'язувати питання забезпечення комунально-побутових потреб громадян, розміщення соціальних об'єктів, благоустрою, утримання комунальної власності та інші повноваження, які визначені законами.

Закон про місцеві вибори України передбачає обрання місцевих представників, які представляють інтереси жителів громади [4]. Останнє являється ключовим політичним аспектом функціонування самоврядної влади. Місцеві депутати, які обираються відповідно до виборчого законодавства України та представляють інтереси громадян своєї території. Вони приймають рішення, спрямовані на розвиток та покращення умов життя населення в рамках своїх повноважень.

Головною метою самоврядної влади є забезпечення добробуту населення та сталого розвитку громади, задоволення її потреб, зміцнювання співпраці між жителями й ОМС, а також забезпечення реалізації конституційних прав і свобод громадян.

Згідно з чинним законодавством органи місцевого самоврядування України мають повноваження у таких сферах: удосконалення та надання послуг місцевого самоврядування.

– Розробка та виконання бюджету місцевого самоврядування.

– Розвиток соціальної інфраструктури громади (охорона здоров'я, освітня і культурні сфери, спорт, соціальний захист тощо).

– Забезпечення громадського порядку та безпеки.

– Охорона навколишнього середовища.

– Регулювання місцевого господарства та підтримка підприємницької діяльності.

– Планування розвитку муніципальних утворень та їх територій.

Органи місцевого самоврядування складаються з обраного населенням громади органу – ради та виконавчого комітету чи голови, які виконують функції управління та контролює за реалізацією рішень ради.

Система самоврядування в Україні постійно розвивається та змінюється з метою поліпшення умов життя громадян, забезпечення демократичних принципів та народовладдя. У своєму функціонуванні вона залежить від активності та громадської участі громади, а також від системи взаємодії з центральними органами влади.

Розвиток місцевих територій також нерозривно пов'язаний з роботою самоврядних структур. Завдяки активним діям та ініціативі самоврядних органів, проводяться різноманітні розвиткові проєкти, залучаються інвестиції та сприяє покращенню інфраструктури та соціально-економічного стану території.

Таким чином, самоврядна влада відіграє важливу роль в управлінні певною базовою адміністративно-територіальною одиницею на місцевому рівні, забезпечуючи громадянам можливість впливати на прийняття рішень та розв'язання питань, що стосуються їхнього життя та спільноти. Вона сприяє розвитку демократичних цінностей, покращенню якості життя та зміцненню довіри між жителями та органами влади.

Крім того, самоврядна влада сприяє підвищенню ефективності управління, оскільки найбільш інформовані про потреби та проблеми своєї території є самі місцеві жителі. Завдяки цьому, самоврядні органи можуть приймати більш обґрунтовані та адаптовані до місцевих реалій рішення.

Самоврядна влада є важливою складовою демократичної системи управління, оскільки надає можливість громадянам безпосередньо брати участь у розв'язанні місцевих питань та формувати політику на своїй території. Процеси прийняття рішень повинні бути відкритими, прозорими та залучати громадськість.

Це означає, що люди мають можливість впливати на прийняття рішень, які стосуються їхнього життя та громади. Самоврядна влада надає громадянам право голосу та можливість брати участь у прийнятті рішень через вибори, референдуми, петиції та інші форми громадської участі.

Отже, самоврядна влада робить значний внесок у зміцнення самодержавства громадян, ефективність управління та розвиток місцевих територій, сприяючи активності та участі громадян у прийнятті важливих рішень та розв'язання проблем, що стосуються їхнього життя та добробуту.

Список використаних джерел:

1. Конституція України - Розділ XI Місцеве самоврядування. б. д. Президент України. URL: https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-xi (дата звернення 25.11.2023)

2. «Про місцеве самоврядування в Україні». б. д. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text. (дата звернення 24.11.2023).

3. Пєнкова А.І., Привалова Н.В. Надання послуг за допомогою мобільних технологій та ґаджетів. Інструменти електронної демократії. *Сучасний менеджмент : моделі, стратегії, технології* : матеріали XXI Всеукр. щоріч. студент. наук.-практ. конф. за міжнарод. участю. 23 квіт. 2020 р. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2020. С. 208-209.

4. «Про місцеві вибори». б. д. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595-19#Text (дата звернення 26.11.2023).

Василь Іванович Остап'як,
доктор політичних наук, доцент,
професор кафедри публічного управління та адміністрування
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу
м. Івано-Франківськ, Україна

СИСТЕМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ КРАЇН ЄС

ЄС відображає еволюцію та особливості місцевого самоврядування, яке пройшло значні зміни з моменту підписання Маастрихтського Договору в 1992 році. З прийняттям Маастрихтського Договору, який засвідчив створення Європейського Союзу, відбулося посилення ролі регіонів та місцевого самоврядування в політичному житті Європи. Цей договір зробив акцент на необхідності децентралізації влади, підкреслюючи важливість близькості управління до громадян. Це стало відправною точкою для більш активної участі місцевих і регіональних властей у процесах прийняття рішень на європейському рівні.

Протягом наступних років, ЄС продовжував розвивати політику, яка сприяла зміцненню місцевого самоврядування. Особливо це стало помітно після Лісабонського договору 2007 року, який вніс зміни до конституційного порядку ЄС, зокрема, щодо розподілу компетенцій між ЄС та його державами-членами [2]. Цей договір також закріпив принцип субсидіарності, який вимагає, щоб рішення приймалися на найбільш низькому рівні, найближчому до громадян, якщо таке рішення є ефективним.

З того часу, різні країни ЄС розвивали свої власні системи місцевого самоврядування, які відображають їх унікальні історичні, культурні та політичні контексти. Наприклад, Франція та Італія мають сильно децентралізовані системи, де регіони та комуни мають значні повноваження. Натомість, в інших країнах, таких як Великобританія (до Brexit), місцеве самоврядування було менш автономним, хоча останнім часом спостерігається тенденція до збільшення його ролі.

В сучасних реаліях системи місцевого самоврядування в ЄС продовжували адаптуватися та розвиватися, реагуючи на нові виклики, такі як глобалізація, міграційні кризи, кліматичні зміни, а також на зростаючу потребу в цифровізації та сталому розвитку. В цьому контексті, місцеве самоврядування в ЄС не тільки відіграє ключову роль у наданні основних послуг громадянам, але й стає платформою для інновацій та експериментів у галузі урбаністики, екології та соціальної політики.

Натомість війна в Україні призвела до значних змін у системах місцевого самоврядування [3]. У багатьох містах і селах України зруйнована інфраструктура, а місцеві органи влади не в змозі виконувати свої повноваження в повному обсязі. У зв'язку з цим, ЄС надає Україні значну допомогу в відновленні місцевого самоврядування [4]. Ця допомога включає в себе:

– фінансову допомогу, котру ЄС виділяє Україні і це кошти на відновлення місцевої інфраструктури, а також на підтримку місцевих органів влади;

– технічну допомогу ЄС, що надається Україні і експертну допомогу в розробці законодавчих і нормативних актів, що регулюють місцеве самоврядування;

– ЄС допомагає Україні в підтримці людських ресурсів, підготовці кадрів для місцевого самоврядування.

Вплив війни в Україні на системи місцевого самоврядування є довгостроковим. Успішне відновлення місцевого самоврядування в Україні буде сприяти зміцненню демократичних інститутів і покращенню якості життя громадян. Системи місцевого самоврядування в країнах ЄС є різноманітними, але мають спільні риси, засновані на принципах самостійності, підзвітності і демократії. Війна в Україні призвела до значних змін у системах місцевого самоврядування в Україні. ЄС надає Україні значну допомогу в відновленні місцевого самоврядування, яка буде сприяти зміцненню демократичних інститутів і покращенню якості життя громадян.

Вплив війни в Україні на системи місцевого самоврядування, без сумніву, є важливим і довгостроковим. Цей вплив, однак, не є однозначно негативним, оскільки створює унікальні можливості для реформ і інновацій в управлінні на місцевому рівні. Війна спонукає до переосмислення традиційних підходів до місцевого самоврядування, змушує пошукати нові шляхи забезпечення надійності, ефективності та прозорості владних структур. Успішне відновлення місцевого самоврядування в Україні залежить не тільки від фінансової підтримки, але й від спроможності адаптуватися до нових умов, зокрема, з урахуванням військового конфлікту. Це передбачає впровадження інноваційних практик, таких як цифрові технології для забезпечення дистанційного управління, залучення громадянського суспільства до процесу прийняття рішень та підвищення прозорості влади. Важливим аспектом є також міжнародна підтримка і співпраця. Допомога від ЄС та інших міжнародних партнерів має велике значення не тільки у фінансовому плані, але й у контексті обміну досвідом і практиками, які вже довели свою ефективність у європейських країнах. Імплементація успішних європейських моделей місцевого самоврядування в Україні може значно сприяти підвищенню рівня життя громадян і зміцненню демократичних інститутів.

На завершення, можна сказати, що війна, хоча і принесла багато випробувань для України, також стала каталізатором змін, які можуть мати позитивний вплив на майбутнє місцевого самоврядування в країні. З огляду на досвід інших країн, а також підтримку з боку міжнародних партнерів, Україна має всі шанси на успішне відновлення та модернізацію своїх місцевих урядів, що в кінцевому підсумку сприятиме зміцненню демократичних інститутів і поліпшенню життя громадян.

Список використаних джерел:

1. Council of European Communities, Commission of the European Communities (1992). Treaty on European Union. *Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.* p. 2. ISBN 92-824-0959-7.

2. Treaty of Lisbon amending the Treaty of European Union and the Treaty establishing the European Community. *Official Journal of the European Union. Series C*. 2007. Vol. 50. №306. 271 p.

3. Закони війни: які важливі для місцевого самоврядування рішення приймав Парламент під час війни. URL: https://decentralization.gov.ua/news/16094 (дата звернення 10.11.2023).

4. Солідарність ЄС з Україною. URL: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/str_euassistanceto_ukraine_factsheet_28-01-2022_copy.pdf (дата звернення 10.11.2023).

Олександр Миколайович Руденко,
аспірант кафедри публічного управління та підприємництва
Національного аерокосмічного університету
ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»
м. Харків, Україна

ДЕМОКРАТІЯ УЧАСТІ ТА РОЗВИТОК РЕГІОНІВ

Сучасний світ стикається з непередбачуваністю та глибокими трансформаціями, які впливають на всі сфери громадського життя. Одним із ключових аспектів цих змін є пошук ефективних моделей управління, які б дозволили враховувати різноманіття інтересів і прагнень населення. У цьому контексті, поняття демократії участі виступає як ключовий механізм, спрямований на забезпечення активної участі громадян у прийнятті рішень на різних рівнях влади. Специфічний акцент ставиться на розгляді впливу демократії участі на розвиток регіональних структур, де місцеві фактори та потреби населення набувають особливого значення. Ця праця є прагненням вивчити та проаналізувати взаємодію між демократією участі та розвитком регіонів, розкриваючи нові підходи до побудови сталого суспільства з прогнозованим майбутнім.

На сьогоднішній день у науковій літературі можна знайти декілька підходів до визначення поняття «демократія участі».

1. Демократія участі розглядається як процес, тобто представляє собою «динамічний інтерактивний процес, в якому громадяни активно залучаються до прийняття рішень на різних рівнях влади. Це взаємодія між громадянами та урядовими інститутами, що сприяє формулюванню та впровадженню політик, які відзначаються високим рівнем відкритості та участі громадськості» [3].

2. Демократія участі як вартісний принцип, що покладає акцент на «важливості активної громадянської участі у формуванні рішень, які впливають на суспільство» [5]. Цей підхід враховує різноманітні погляди та інтереси громадян для досягнення більш широкої та репрезентативної політичної системи.

3. Демократія участі як інструмент розвитку, тобто закладається ідея, що «активна участь громадян є ключовим інструментом для сприяння сталому

розвитку суспільства» [2]. Цей підхід підкреслює важливість взаємодії громадян з урядовими та неурядовими структурами для досягнення економічного, соціального та культурного прогресу.

4. Демократія участі як засіб легітимації влади, а отже «активна участь громадян сприяє збільшенню легітимності влади» [4]. Це підкреслює необхідність відкритості, прозорості та взаємодії між громадянами та владою для забезпечення справедливого та представницького управління.

Спробуємо більш детально розкрити те, яким чином кожний з підходів до визначення поняття «демократія участі» впливає на розвиток регіонів.

Як процес, демократія участі виявляє значний вплив на розвиток регіонів через кілька ключових механізмів та аспектів.

Активна громадянська участь у формулюванні та прийнятті рішень на різних рівнях влади стимулює врахування різноманітних потреб і поглядів місцевого населення. Це може сприяти розробці політик, які відповідають конкретним особливостям регіону і сприяють його зростанню. Демократія участі вимагає відкритості та прозорості в процесах управління. Це, у свою чергу, сприяє підвищенню довіри між громадянами та владою, а також дозволяє ефективніше використовувати регіональні ресурси для досягнення загальних цілей розвитку. Активна участь громадян у розвитку регіонів може сприяти створенню стимулів для інновацій та розвитку підприємництва. Громадський сектор може вносити новаторські ідеї та підтримувати проєкти, спрямовані на створення нових робочих місць та розвиток місцевої економіки. Не можемо не наголосити на тому, що демократія участі сприяє формуванню влади, яка є відповідальною перед громадянами та підзвітною щодо задоволення їхніх потреб. Це сприяє зменшенню корупції та недієвості управління, що в свою чергу сприяє сталому розвитку регіонів. Громадська участь може допомагати зберігати та розвивати культурну спадщину регіону. Ініціативи громадськості можуть спрямовуватися на збереження історичних та культурних цінностей, що сприяє сталому розвитку та залученню туристів.

У свою чергу, як вартісний принцип демократія участі впливає на розвиток регіонів через внесення ключових цінностей та принципів у суспільний та політичний порядок. Запропонуємо шляхи, яким чином цей підхід впливає на розвиток регіонів.

Демократія участі вбирає в себе принцип гарантування прав та свобод громадян. Це стимулює розвиток регіонів, дозволяючи кожному громадянинові брати активну участь у прийнятті рішень, використовувати свій потенціал та сприяти інноваціям та розвитку. Принцип рівних можливостей у демократії участі допомагає зменшити соціальні та економічні нерівності в регіонах. Забезпечення доступу до участі для всіх громадян сприяє більш справедливому та взаємовигідному розвитку. Демократія участі впливає на формування влади, що відчуває відповідальність перед громадянами. Це сприяє підвищенню легітимності управління в регіонах і відкриває двері для більш ефективної роботи влади. Демократія участі підтримує громадське партнерство, в якому громадяни співпрацюють з владою та іншими стейкхолдерами для вирішення проблем та розвитку регіонів. Це сприяє створенню спільних ініціатив та ефективній реалізації проєктів. Вартісний принцип демократії участі визнає

важливість збереження природних ресурсів та екологічної стійкості. Громадська участь у прийнятті рішень щодо використання природних ресурсів сприяє сталому розвитку регіонів.

Демократія участі, що розглядається як інструмент розвитку, впливає на регіональний розвиток через кілька ключових механізмів та ефектів.

По-перше, сприяє інклюзивному розвитку. Забезпечення участі громадян у прийнятті стратегічних рішень дозволяє враховувати різноманіття потреб і поглядів різних соціальних груп. Це сприяє інклюзивному розвитку, уникаючи виникнення відчуття виключення та нерівності в регіоні. По-друге, демократія участі може сприяти створенню сприятливого середовища для підприємництва та економічного зростання в регіонах. Активна участь громадськості у формулюванні економічної політики дозволяє враховувати місцеві ресурси та потреби підприємств. По-третє, демократія участі сприяє ефективному управлінню регіональними ресурсами, оскільки враховує голоси громадськості у плануванні та розподілі ресурсів. Це дозволяє оптимізувати використання природних, економічних та соціальних ресурсів. По-четверте, демократія участі сприяє розробці та реалізації соціальних програм, які відповідають потребам місцевого населення. Громадяни можуть визначати пріоритети та спрямовувати ресурси на розвиток освіти, охорони здоров'я та соціальної сфери.

Демократія участі, яка діє як засіб легітимації влади, впливає на розвиток регіонів через кілька важливих аспектів, а саме:

1. Підвищення легітимності влади, що пояснюється тим, що залучення громадян до прийняття рішень у регіональному розвитку збільшує легітимність влади. Громадяни, беручи участь у процесах управління, сприймають владу як більш справедливу, представницьку та відкриту.

2. Створення взаємодії між владою та громадянами, адже демократія участі допомагає зблизити владу та громадян, створюючи активний механізм взаємодії. Це сприяє розумінню та врахуванню реальних потреб регіону під час прийняття стратегічних рішень.

3. Збільшення відповідальності влади, адже у випадку коли громадяни беруть активну участь у процесах управління, влада стає більш відповідальною за свої рішення. Це сприяє підвищенню якості управління та ефективності реалізації стратегій регіонального розвитку.

4. Залучення громадян до процесів управління регіоном активізує обмін ідеями та сприяє виникненню інноваційних підходів до вирішення проблем та розвитку регіональних проєктів.

5. Демократія участі дозволяє більш широкому колу громадян висловлювати свої погляди та інтереси. Це забезпечує репрезентативність прийнятих рішень, враховуючи різноманітність населення регіону.

6. Залучення громадян до процесів прийняття рішень може зменшити ризик соціальних конфліктів у регіоні, оскільки рішення будуть більш збалансованими та враховуватимуть потреби всіх зацікавлених сторін.

7. Участь громадян у рішеннях про розвиток регіону сприяє створенню стійкої політичної культури, в якій громадяни беруть активну участь у справах громади та перебудовують відносини між владою та громадянами.

У контексті нашого дослідження важливо розуміти, що кожен з підходів визначення демократії участі – як процес, як вартісний принцип, як інструмент розвитку та як засіб легітимації влади - взаємодіє між собою та має свою роль у впливі на розвиток регіонів. Залежно від конкретних обставин, окремі підходи можуть мати більший вагомий вплив в конкретному регіоні.

У той же час можемо запропонувати обґрунтування для визначення, який з підходів буде, за тих чи інших обставин, більше впливати на розвиток регіонів:

– якщо вважати демократію участі головним чином процесом, це може підкреслити важливість самого акту участі в формуванні рішень. Процес участі може забезпечити врахування різноманітних голосів та поглядів громадян при прийнятті важливих регіональних рішень.

– якщо наголошувати на вартісних принципах, то акцент робиться на тому, наскільки важливі цінності і принципи демократії участі для формування суспільства та регіонального розвитку. Це може стимулювати розбудову справедливого та рівноправного суспільства в регіоні.

– як інструмент розвитку, демократія участі визначається своєю здатністю досягати конкретних цілей розвитку через активну участь громадян. Це може включати стимулювання економічного зростання, соціальної справедливості та ефективного використання регіональних ресурсів.

– як засіб легітимації влади, демократія участі може зміцнювати легітимність влади через активну участь громадян у процесах управління та прийнятті рішень. Це може забезпечити вищий рівень довіри громадян до влади та зменшити ризик соціальних конфліктів.

На нашу думку жоден із цих підходів не може бути визначений як абсолютно переважаючий, оскільки їх взаємодія та вагомість можуть змінюватися в залежності від конкретного контексту та обставин регіону. Оптимальний вплив може бути досягнутий шляхом комплексного підходу, об’єднуючи різні аспекти демократії участі для досягнення сталого та гармонійного розвитку регіонів.

Список використаних джерел:

1. Демократія участі. URL: https://ukrayinska.libretexts.org/Соціальні_науки/Соціологія/Вступ_до_соціології/Книга%3A_Соціологія_(Boundless)/15%3A_Уряд/15.04%3A_Демократія/15.4B%3A_Демократія_участі (дата звернення 21.10.2023).

2. Kersting, N. Participatory Democracy and Sustainability. Deliberative Democratic Innovation and Its Acceptance by Citizens and German Local Councilors. *Sustainability* 2021, *13*, 7214. DOI: https://doi.org/10.3390/su13137214 (дата звернення: 21.10.2023).

3. Participatory Democracy: the Importance of Having a Say When Times are Hard. Three questions to Julia Keutgen. URL: https://www.institutmontaigne.org/en/expressions/participatory-democracy-importance-having-say-when-times-are-hard (дата звернення: 25.10.2023).

4. Participatory Democracy and Political Participation. Can participatory engineering bring citizens back in? Edited by Thomas Zittel and Dieter Fuchs. Routledge. Taylor&Francis Group. 251 p.

5. Rod Dacombe & Phil Parvin (2021) Participatory Democracy in an Age of Inequality, Representation, 57:2, 145-157, DOI: 10.1080/00344893.2021.1933151 (дата звернення: 22.10.2023).

Віктор Миколайович Сердинський,
аспірант кафедри публічного управління та адміністрування
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу
м. Івано-Франківськ, Україна

ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ТА МІСЦЕВЕ САМОВРАДУВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

Україна, країна, що переживає величезні виклики внаслідок війни, стоїть на порозі значущих змін, що випливають з її прагнення до євроінтеграції. Це прагнення, яке зосереджується на інтеграції з Європейським Союзом, має глибокий вплив на місцеве самоврядування, особливо в умовах війни. В Україні московія не лише руйнує інфраструктуру та порушує повсякденне життя громад, але й кардинально змінює умови, в яких діє місцеве самоврядування. Воно зіштовхується з викликами, пов’язаними з наданням основних послуг у кризових умовах, релокуванням вимушених переселенців, відновленням інфраструктури та забезпеченням безпеки. Такі умови вимагають нового підходу до управління, адаптації до швидко змінюваних обставин та більшої гнучкості.

Євроінтеграційний процес відіграє ключову роль у реформуванні місцевого самоврядування. Він вимагає приведення законодавства та практик управління у відповідність з європейськими стандартами, особливо в контексті прозорості, демократизації та ефективності. Євроінтеграція стимулює модернізацію адміністративних структур, покращення якості послуг та залучення громадян до ухвалення рішень на місцевому рівні.

Однією з головних проблем для місцевого самоврядування в умовах війни є забезпечення сталого розвитку та відновлення в рамках євроінтеграційних зусиль. Війна створює перешкоди, але й відкриває можливості для глибоких реформ і інновацій. Це включає в себе інвестиції в інфраструктуру, розвиток електронного урядування, залучення громад до вирішення місцевих питань та підвищення якості адміністративних послуг.

Майбутнє місцевого самоврядування в Україні в контексті євроінтеграції та військового конфлікту є багатовимірним. Воно включає в себе не тільки відновлення та модернізацію, але й глибоке переосмислення ролі місцевого самоврядування в суспільному житті. У Всесвітній декларації та Європейській хартії про місцеве самоврядування [1] визначена роль останнього і полягає в гарантованому державному праві територіальних спільнот громадян та їх органів здійснювати управління територією, де проживають спільноти громадян,

управляти територією, керуючись положеннями закону в інтересах місцевого населення. Роль місцевих громад стає все більш важливою в умовах непевності та змін, що вимагає нових підходів до лідерства, управління та громадської взаємодії. Хоча війна приносить руйнування та виклики, вона також може спонукати до позитивних змін у місцевому самоврядуванні, особливо в контексті євроінтеграції. Це створює унікальну можливість для України не тільки відновити, але й переосмислити та перетворити свої місцеві громади, зробивши їх більш ефективними, прозорими та гнучкими до потреб громадян.

Євроінтеграційний процес дає Україні шанс переосмислити не тільки адміністративні, але й соціальні аспекти місцевого самоврядування. Співпраця з Європейським Союзом відкриває двері для впровадження передових практик у галузі соціального захисту, освіти, охорони здоров'я та культури. Це не лише зміцнює соціальну інфраструктуру, але й підвищує якість життя громадян, забезпечуючи більш стійке та інклюзивне суспільство. Тому, місцевий розвиток вважається відносно новою теорією, що базується на ідентифікації та використанні ресурсів і ендогенних можливостей громади, сусідства, міста, муніципалітету [2].

Важливим аспектом євроінтеграції є також економічна інтеграція. Місцеве самоврядування відіграє ключову роль у залученні інвестицій, розвитку місцевого бізнесу та створенні сприятливих умов для економічного зростання. Європейські програми та фонди можуть значно підтримати цей процес, надаючи фінансові ресурси та експертизу.

В умовах війни та євроінтеграції важливою стає роль громадського сектору та громадянського суспільства. Вони можуть виступати як каталізатори змін, надаючи голос звичайним громадянам та забезпечуючи більшу участь у процесах прийняття рішень. Це сприяє не тільки демократизації місцевого самоврядування, але й глибокому залученню громадян до розвитку своїх громад.

Не можна ігнорувати роль технологій та інновацій в процесі євроінтеграції та відновленні місцевого самоврядування. Цифровізація, впровадження електронних послуг, розвиток «розумних міст» та інноваційні підходи до управління ресурсами можуть суттєво покращити ефективність та якість управління на місцевому рівні.

Україна на шляху євроінтеграції та в умовах війни стоїть перед численними викликами, але й має унікальну можливість для переосмислення та модернізації своєї системи місцевого самоврядування. Європейська інтеграція може надати необхідні інструменти, ресурси та підтримку для цього процесу, допомагаючи Україні побудувати більш ефективну, прозору та демократичну систему управління, яка зможе забезпечити стійкий розвиток та високу якість життя для її громадян.

Список використаних джерел:

1. European Charter of Local Self-Government. Strasbourg, 15/10/1985. *Treaty open for signature by the member States of the Council of Europe.* URL: https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/122 (дата звернення 08.11.2023).

2. Metodologia para el desarrollo economico local. Author(s) : A. L. Francisco; Corporate Author(s) : NU. *CEPAL. ILPES*, 1997. 49 p.

Тошек Бартломей Г.,
доктор хабілітований, професор
Інституту політичних і безпекових наук Щецинського університету,
м. Щецин, Польща

КІЛЬКА ПРАКСЕОЛОГІЧНИХ ЗАУВАЖЕНЬ ЩОДО ВАЖЛИВОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В КОНТЕКСТІ ЗАГРОЗ СУЧАСНОГО СВІТУ

Історія Європейського Союзу (ЄС) – це історія поступової інтеграції країн з суміжними територіями після закінчення ІІ Світової війни, яка має тенденцію до розширення аж до сьогоднішнього часу. Початковим етапом цього процесу було прийняття у 1952 р. рішення про створення Францією, ФРН та іншими західноєвропейськими країнами спільного ринку вугілля та сталі, головною метою якого було запобігання у майбутньому війни між Францією та Німеччиною. Початково до цієї організації входило всього 6 країн (Бельгія, Франція, Німеччина, Італія, Люксембург і Нідерланди) [1]. Зараз до ЄС входять 27 країн та декілька країн визнані офіційними кандидатами до вступу в ЄС, серед яких знаходиться Туреччина (з 1987 р.) і Україна (з 2022 р.). Найважливішими перевагами існування ЄС стали:

– мир на більшій частині континенту;
– свобода вибору місця проживання, навчання чи роботи в будь-якому місці ЄС для всіх європейців;
– один із найбільших у світі ринок;
– підтримка та допомога в розвитку для мільйонів людей у всьому світі.

Маастрихтський договір 1992 р. започаткував політику зміцнення ролі ЄС в галузі безпеки, що передбачало формування спільної оборонної політики, яка згодом повинна привести до створення спільної оборони [2]. Саме в Маастріхті було створено той ЄС, який ми знаємо зараз і який функціонує, спираючись на три стовпи:

1. Європейські співтовариства;
2. Правосуддя та внутрішні справи;
3. Спільна зовнішня політика і політика безпеки.

Законодавство і загальна політика ЄС закладають основу гарантій соціальних прав для всіх європейських країн, оскільки, маючи вищу (наднаціональну) юридичну силу, вони вимагають від усіх країн-членів ЄС дотримання відповідних правил. Наприклад, обов’язковими до виконання є норми щодо стандартів гігієни та безпеки праці або правила щодо максимальної кількості робочих годин протягом тижня тощо. Соціальна політика ЄС постійно розширюється, зокрема із врахуванням чинника інклюзії. Основним

документом, що визначає європейську політику соціальної інклюзії є «Європейська стратегія щодо людей з обмеженими можливостями на 2010-2020: Оновлені обов'язкові дії щодо безбар'єрної Європи», яка стосується таких пріоритетних сфер, як: доступність, участь, рівність, працевлаштування, освіта та навчання, соціальний захист, охорона здоров'я та зовнішня діяльність [3].

Основу внутрішнього ринку ЄС становить вільний рух товарів, який обумовлює їх вищу конкурентоспроможність. Директива про вільний рух товарів означає, що товар, уведений в оборот, вільно обертається в межах усього ЄС, і не піддається адміністративному обмеженню без важливих причин. Однак, поступове розширення ЄС за рахунок прийняття нових членів – країн Східної Європи загострило конфлікти як між країнами-членами і позаблоковими країнами, так і всередині ЄС. Війна на території України стала тригером зниження консолідованості європейських країн, тому на порядку денному стоїть питання про реформування ЄС чи навіть його переформатування для збереження досягнутого ступеня інтеграції і, водночас, для забезпечення права країн-членів самостійно приймати рішення з врахуванням національних інтересів.

Зараз величезний вплив на європейські політичні процеси здійснює Німеччина, яка має своїх представників в усіх європейських інституціях, як-то Європейська Комісія, Рада ЄС та Європарламент. Таке домінування, на думку європейських політологів, більше пов'язане із слабкістю інших країн ЄС, ніж з винятковою потужністю Німеччини, система влади якої є досить бюрократизованою. Німецько-французький тандем, що склався в останні роки, є ядром європейської єдності та розвитку. На сьогодні Німеччина у цьому тандемі посідає керівну роль тому, що Франція економічно слабша й заклопотана внутрішніми реформами. Зі сторони європейських політиків чутно нарікання на брак стратегічних зусиль з боку Німеччини щодо об'єднання Європи, передусім, навколо демократичних цінностей. Посування у цьому напрямі лише крок за кроком є недостатнім, коли розгортається криза в Єврозоні чи міграційна криза [4].

Яким буде майбутнє ЄС?

– економічно Спільний Ринок розвиватиметься, але йому доведеться все сильніше конкурувати з економіками США, Китаю та Індії;

– з точки зору безпеки, ЄС, швидше за все, залишиться пов'язаним з НАТО (потенціал європейських країн надто малий у протистоянні з Росією), але ті, хто приймає рішення в ЄС, бажають відігравати дедалі важливішу роль у цій системі;

– найбільш імовірним політичним сценарієм є дедалі жорсткіша федералізація, яка відповідає інтересам франко-німецького тандему та підвищує ризик повторення Brexit, а також реалізація «Європи двох або більше швидкостей», у якій нові країни-члени матимуть дуже слабку позицію.

Висновки:

– ЄС перетворюється на квазіфедеративну структуру, в якій національні держави будуть все менш важливими. Це добре для ЄС (і, можливо, європейських регіонів), але, звичайно, погано для країн (з їхньою культурою та системами цінностей), особливо країн, які лише приєдналися;

– однак, поки не з’явиться кращий варіант інтеграції, ЄС залишається найважливішим і передовим інтеграційним проектом у Європі.

Список використаних джерел:

1. Грубінко А. В., Мартинов А. Ю. Європейський Союз після Brexit: продовження історії: моногр. Тернопіль: Осадца Ю. В., 2021. 258 с.
2. How Maastricht changed Europe. URL: https://www.consilium.europa.eu/en/maastricht-treaty/ (дата звернення 25.11.2023).
3. European Disability Strategy 2010-2020: A Renewed Commitment to a Barrier-Free Europe: Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. URL: https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM%3A2010%3A0636%3AFIN%3Aen%3APDF (дата звернення 25.11.2023).
4. Gavas M., Koch S. Germany’s Role in EU Development Policy: From Broker to Agenda-Setter. URL: https://www.cgdev.org/blog/germanys-role-eu-development-policy-broker-agenda-setter (дата звернення 25.11.2023).

СЕКЦІЯ 6. АГРАРНА ПОЛІТИКА І МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

Олександр Вікторович Дорофєєв,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна
Олексій Ігоревич Редькін,
магістр кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ ТА РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

В сучасних умовах актуалізації проблем управління сталим розвитком потребує розроблення ефективної системи механізмів регулювання в сфері формування та реалізації екологічної політики, де головну роль відіграє держава та державні органи управління. Важливого значення набуває модернізація та оптимізація системи регіонального екологічного управління, удосконалення механізмів формування й реалізації екологічної політики на регіональному рівні, що здійснюється як процес державного регулювання у сфері природокористування у межах певної території.

Зазвичай критичний стан навколишнього природного середовища України, особливо у індустріально розвинутих регіонах, говорить про неефективність і недосконаліть системи державного управління у галузі охорони довкілля. Негативно вплинуло і вторгнення росії в Україну. В сучасних умовах з метою вирішення завдань по охороні природного середовища, узгодження стратегічних і оперативних дій України із країнами ЄС великого значення набуває адаптація національної системи державного екологічного управління щодо європейських вимог. Це актуалізує потребу вивчення відповідного досвіду у країнах Європейського Союзу.

Пріоритети екологічної політики України на стратегічному рівні визначені Законом України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» [5]. Державну екологічну політику спрямовано на досягнення стратегічних цілей:

– забезпечення сталого розвитку природного та ресурсного потенціалу;

– формування в суспільстві екологічних цінностей та засад сталого споживання і виробництва;

– забезпечення інтеграції екологічної політики в процес прийняття рішень про соціально-економічний розвиток;

– зниження екологічних ризиків для екосистем і здоров’я населення щодо соціально прийнятного рівня;

– удосконалення і розвиток державної системи природоохоронного управління [6].

Реалізація засад державної екологічної політики проходить за наступними принципами: дотримання екологічних прав громадян; підзвітності, відкритості, гласності органів державної влади; участі громадськості у формуванні державної політики; запобіганні екологічній шкоді; заохоченні щодо ведення екологічно відповідального бізнесу і екологічно свідомої поведінки громадян; міжнародної співпраці й євроінтеграції [6, с. 10].

Із метою реалізації Стратегії державної екологічної політики України на період до 2030 р., розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21.04.2021 р. № 443-р затверджений Національний план дій із охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 р.

На місцях одним із основних інструментів формування державної екологічної політики є забезпечення обов'язкової інтеграції екологічної складової щодо програм регіонального і місцевого розвитку.

Головними планувальними документами ефективного використання та збереження наявних в Полтавській області природних ресурсів, із урахуванням напрямків реалізації урядової екологічної політики до розвитку країни, є Стратегія розвитку Полтавської області до 2027 р. та Регіональна програма охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки з урахуванням регіональних пріоритетів Полтавської області на 2022-2027 роки («Довкілля – 2027») [6, с. 10].

Головними мотивами суб'єктів під час реалізації державної екологічної політики є: екологічні потреби (потреби в сприятливому оточенні) й інтереси, які виявляються в різних напрямах соціальними групами, суперечності між власними потребами і природними ресурсами. Соціальні умови задоволення екологічних потреб інколи протилежні тим, що необхідні для задоволення інших матеріальних потреб [1, с. 123].

Необхідність забезпечення охорони довкілля і більш ефективного використання природних ресурсів проголошено пріоритетом в ряді офіційних документів. Але акцент на соціально-економічних реформах у країні призвів до ослаблення екологічної політики й інституцій, ефективності контролю щодо дотриманням екологічних вимог, уповільненням необхідних змін в законодавстві. Ці чинник призвели до значного зниження ефективності системи управління у реалізації екологічної політики на державному і регіональному рівнях. Інституційна неузгодженість в розподілі повноважень і відповідальності, дублювання функцій ускладнили координацію й узгодженість дій в сфері охорони навколишнього природного середовища та, відповідно, не забезпечило необхідного рівня інтеграції управління економікою із природокористуванням в конкретній сфері [4, с. 18].

Екологічна політика на національному рівні визначається Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів. Вирішення проблеми національних і регіональних соціально-екологічних криз повинно враховувати позитивний досвід екологічної і політичної діяльності, накопичений іншими державами; базуватися на міжнародних вимогах в сфері охорони навколишнього середовища.

Регіональний підхід до реалізації екологічної політики враховує галузеву спеціалізація регіону, кількість і якість регіонального природного капіталу, рівень розвитку екологічних проблем, ступінь прояву екологічних проблем, соціально-економічний розвиток регіону, наявність чи відсутність політичної волі та активність чи пасивність місцевої влади, історичні традиції місцевих об'єднаних громад, актуалізацію екологічних проблем в суспільній свідомості, участь регіону у міжнародних проєктах [3, с. 55].

Екологічна політика – це діяльність суспільства та держави, що спрямовано на: забезпечення екологічної безпеки людей; охорону і покращення навколишнього природного середовища; ефективне поєднання природокористування і природоохоронних функцій; розвиток екологічної освіти і просвітництва; впровадження безвідходних і маловідходних, екологічно чистих технологій. Екологічна політика складається з таких рівнів: міжнародна глобальна екологічна політика (в Світовому океані створюються економічні зони, вводяться заборони щодо скидання речовин; вводяться квоти на видобуток природних ресурсів); регіональна екологічна політика (співпраця між країнами щодо контролю за перенесенням біозабруднювачів; створення прикордонних заповідників); національна або державна екологічна політика (прийняття і реалізація міжнародних договорів, екологічних законів); місцева екологічна політика (політика економічного району або міста) [2, с. 25].

Отже, головна мета реалізації державної екологічної політики – це забезпечення екологічної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Галушкіна Т.П. Екологічний аудит та екологічна сертифікація в Україні. *Причорноморський екологічний бюлетень*. Одеса. 2005. С. 120-125.

2. Кучкова Н.В. Екологічний менеджмент у стратегії сталого розвитку України: теоретичний аспект. *Екологічний менеджмент* : зб. наук. пр. за матеріалами Другої науково-практичної конференції «Роль молоді у формуванні екологічного менеджменту». Київ : МАУП, 2006. С. 62.

3. Лук'янихін В.О. Екологічний менеджмент у системі управління збалансованим розвитком. Суми: *Університетська книга*, 2002. 251 с.

4. Петруня В.Ю. Екологічний менеджмент в системі ринкової конкурентоспроможності підприємства. Донецьк, 2008. 213 с.

5. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України № 2697-9 від 28.02.2019 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2697-19 (дата звернення 22.10.2023).

6. Регіональна програма охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки з урахуванням регіональних пріоритетів Полтавської області на 2022-2027 роки («Довкілля – 2027»). URL: https://poda.gov.ua/attachments/138563 (дата звернення 10.11.2023).

Вікторія Іллівна Панасюк,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління, адміністрування
та міжнародної економіки
Білоцерківського національного аграрного університету
м. Біла Церква, Україна

КЛАСТЕРИЗАЦІЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ ЗА УЧАСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Аграрний сектор є пріоритетною сферою економіки України, ефективність якої пов'язують з стратегічними пріоритети зовнішньоекономічної торгівлі України, глобальною продовольчою безпекою, сировинним забезпеченням технологічно пов'язаних галузей економіки, наповненням бюджету країни. В Україні аграрний сектор був і залишається основою економічного розвитку, що формує стратегічні передумови залучення інвестицій, підвищення конкурентоспроможності національної економіки, зростання добробуту населення. Серед проблем аграріїв залишається питання раціонального використання природних ресурсів, збереження екології та аквакультури, скорочення виробництва продукції сільського господарства. Актуальність цих проблем лише посилилася в умовах воєнного часу, що потребує їх розв'язання шляхом формування нової доктрини розвитку аграрного сектору економіки та забезпечення головного місця в ній виробників сільськогосподарської продукції та активної участі місцевих органів влади [1].

Вирішення поставлених завдань неможливе без концептуальних підходів до забезпечення ефективного механізму розвитку агробізнесу, розв'язання соціально-економічних проблем села та досягнення високого рівня якості життя сільського населення, стійкого продовольчого забезпечення теперішніх і майбутніх поколінь у взаємозв'язку з дотриманням екологічних норм та збереження довкілля. Вважаємо, що висвітлене коло питань лежить в площині розробки та впровадження інноваційних підходів до підвищення ефективності господарювання суб'єктів аграрної сфери, з урахуванням парадигм європейських пріоритетів розвитку, змін в системі національних нормативів, цінностей і прагнень, які формують критерії та індикатори ефективності сільськогосподарського виробництва [2].

Потреби перетворення аграрної сфери вимагають пошуку нових рішень, які засновані на знаннях та досягненнях як національної економіки, так і світового досвіду. Український аграрний сектор має потенціал виробництва, що значно перевищує потреби внутрішнього ринку. Поділяємо думку ряду авторів про те, що аграрний сектор може стати локомотивом розвитку національної економіки та її ефективної інтеграції у світовий економічний простір, а потенційне зростання доходів сільського населення, задіяного в аграрній економіці, що становить третину всього населення країни, може дати мультиплікативний ефект у розвитку інших галузей національної економіки [3].

Розвиток аграрної сфери залежить від ефективної організації функціонування аграрного бізнесу на регіональному рівні, а диференціація рівнів розвитку аграрного бізнесу обумовлює потребу пошуку шляхів інтеграції підприємств певних територій в єдину систему. Практика останніх років свідчить, що в умовах європейської інтеграції зростає потреба в розширенні інвестиційно-інноваційної діяльності держави (місцевих органів влади) та формуванні за їх участі системного механізму розвитку аграрного бізнесу. Підприємництво в аграрному бізнесі потребує кардинальних змін і термінового впровадження заходів щодо підвищення виробництва конкурентоспроможної продукції та послуг. Одним із перспективних інструментів інноваційного аграрного підприємництва є створення кластерів, формування яких сприятиме розширенню доступу суб'єктів господарювання до інформації, підвищенню ступеня їх інтеграції у внутрішню та світову економіку [4].

Кластером вважається міжгосподарське територіальне об'єднання підприємств, що доповнюють один одного (як великого бізнесу, так і малого підприємництва), співпрацюють між собою, формуючи замкнутий технологічний цикл великотоварного виробництва і реалізації конкурентоспроможної кінцевої продукції (товарів, послуг) за збереження юридичної самостійності його учасників, а також інфраструктурних складників, серед яких – органи державного управління та наукові установи, що створюють сприятливі умови для виробництва і просування продукції учасників кластера на продуктовому ринку. Кластеризацією називають процес побудови нової економіки знань, формування інноваційної системи держави, для якої властиві не лише належним чином урегульовані та прогнозовані ринкові відносини, а й переплетіння ринкових елементів, державного регулювання та соціальної стабільності [5].

Вирізняючи організаційну структуру кластерів в аграрній сфері, можемо поділити групи учасників: виробників сільськогосподарської продукції на місцях, що беруть безпосередню участь у господарському процесі в межах кластера; органи місцевого самоврядування на регіональному і локальному рівнях, які виконують функцію управління стратегією розвитку кластерної моделі аграрного ринку, інвестиційну підтримку, контролюючу та регуляторну функції; підприємці, як головні учасники агрокластера щодо забезпечення процесу виробництва; надання транспортних послуг, пошук ефективних каналів збуту сільськогосподарської продукції; громадські організації, які забезпечують надання інформаційної та консультаційної підтримки учасникам кластера; науково-дослідні установи, як джерело інноваційних розробок.

Як висновок відмітимо однозначно чільне місце кластерів серед регіональних стратегій, як сучасного виду відносин господарюючих суб'єктів на сільських територіях, сформованих за принципом замкненого циклу виробництва, що забезпечують створення нових робочих місць, розвиток соціальної та виробничої інфраструктури. Вважаємо, що на етапі створенні та подальшого розвитку кластерів, органи місцевого самоврядування мають зайняти ключове місце у розв'язанні завдань щодо організаційної підтримки підприємств-учасників, сприянні налагодженню зв'язків між виробниками,

партнерських відносин між учасниками кластера, розробці перспективної моделі кластеризації сільського господарства регіону з урахуванням стратегічних планів територіального розвитку.

Список використаних джерел:

1. Державно-підприємницьке партнерство у створенні інфраструктури сільськогосподарських територій: теорія і практика : монографія / П.І. Юхименко та ін.; за заг. ред. д-ра екон. наук, професора, академіка НААН України Даниленка А.С. Біла Церква: БНАУ, 2020. 225 с. С. 161-162.

2. Крюкова І.О., Степаненко С.В. Ефективність вітчизняного агробізнесу у призмі пріоритетів сталого розвитку. *Агросвіт.* 2022 р. № 9-10 травень. С. 3-13. URL: http://www.agrosvit.info/?op=1&z=3598&i=0 (дата звернення 24.11.2023)

3. Чорна Н., Чорний Р. Вплив глобалізаційних процесів на розвиток аграрного бізнесу України. *Економіка.* 2014. № 6(132). С. 54-59. С. 55.

4. Ужва А.М. Кластеризація як ефективний інструмент управління розвитком регіонального аграрного бізнесу. *Науковий вісник Херсонського державного університету.* 2016. Вип. 19. Ч. 2. С. 110-113. С. 110. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_19/2/28.pdf (дата звернення 24.11.2023)

5. Оскольський В.В. Кластеризація – вагомий фактор підвищення конкурентоспроможності економіки України. *Економіка України*. 2014. № 11. С. 34-40.

СЕКЦІЯ 7. МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Річард Олександрович Борейко,
магістрант Інституту публічного управління та адміністрування Національного університету «Одеська політехніка», м. Одеса, Україна
Олексій Вадимович Курбатов,
магістрант Інституту публічного управління та адміністрування Національного університету «Одеська політехніка», м. Одеса, Україна

МУНІЦИПАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ ВОЄННОГО СТАНУ

Муніципальне управління – це процес організації та координації діяльності на рівні місцевого самоврядування, який включає ухвалення рішень, планування, реалізацію та моніторинг різних аспектів життя міської чи сільської громади. Муніципальне управління має на меті покращення якості життя населення в громаді, забезпечуючи ефективну та відповідальну владу на місцевому рівні. Основні завдання муніципального управління включають: розвиток місцевої інфраструктури, надання муніципальних послуг, економічний розвиток муніципального утворення, реалізація соціальної політики, управління місцевими фінансами, участь громади в прийнятті рішень.

В умовах війни місцева влада в Україні перетворилася на ключову лінію оборони на муніципальному рівні, виконуючи необхідні функції для підтримки повсякденного життя громад, забезпечуючи надання важливих послуг населенню.

І.Пирога зазначає, що «місцеве самоврядування в Україні довело свою життєздатність. В умовах воєнного стану місцева влада працює, надає послуги населенню та допомагає армії. Базовою ланкою, що забезпечує стійкість тилу, в умовах війни стали територіальні громади. На початковому етапі широкомасштабної російської агресії територіальні громади узяли на себе підтримку ЗСУ та частину їхніх функцій, забезпечення життєдіяльності громади (часто в умовах бойових дій); сприяли евакуації та розміщенню населення у відносно безпечних громадах; сприяли релокації підприємств, а головне – підтриманню стабільності в суспільстві» [1, с. 119].

Управління в умовах викликів воєнного стану суттєво відрізняється від управління в мирний час через ряд факторів:

1. Під час воєнного стану основний акцент в управлінні зміщується на безпеку населення, оборону, та надзвичайні заходи реагування. У звичайних умовах пріоритетами є економічний розвиток, соціальне забезпечення, освіта та охорона здоров’я.

2. У воєнний час функціонування уряду може бути централізоване, з підвищенням ролі військового та оборонного сектору. У мирний час діє більш децентралізована система управління з акцентом на цивільні інституції.

3. У воєнний час ресурси та фінансування часто перерозподіляються на користь оборони та невідкладних потреб. У мирний час ресурси більше інвестуються в довгострокові проекти та розвиток.

4. Воєнний стан може призвести до тимчасового обмеження деяких прав та свобод громадян, наприклад, встановлення комендантської години. У мирний час діють стандартні правові норми і гарантії.

5. В умовах воєнного стану уряд та інші органи влади зосереджуються на швидкому та ефективному реагуванні на екстрені ситуації, такі як атаки, бомбардування або масові переміщення людей. У мирний час основна увага приділяється плануванню, профілактиці та довгостроковому розв'язанню проблем.

6. Воєнний стан вимагає більш контрольованої та цілеспрямованої комунікації, іноді з обмеженням доступу до інформації. У мирний час інформаційна політика є більш відкритою та прозорою.

7. У воєнний час значну увагу приділяють наданню невідкладних соціальних послуг, як-от евакуація, забезпечення укриттів та медичної допомоги. У мирний час соціальні послуги більше спрямовані на підтримку різних груп населення, освіту, охорону здоров'я та соціальний захист.

8. У воєнний час муніципалітети можуть залежати від міжнародної допомоги та підтримки, включаючи гуманітарну допомогу та співпрацю з міжнародними організаціями. У мирний час міжнародне співробітництво більше зосереджене на економічному розвитку, культурному обміні та туризмі.

9. Воєнний стан вимагає адаптивного та гнучкого підходу до планування, з акцентом на короткострокові цілі та оперативне реагування на змінні обставини. У мирний час планування зазвичай більш довгострокове і орієнтоване на стабільний розвиток.

10. У воєнний час активізується роль громадянського суспільства та волонтерських ініціатив у наданні допомоги та підтримці населення. У мирний час акцент робиться на розвитку громадянського суспільства як важливого елемента демократичного управління.

Завдяки процесу децентралізації, роль місцевого самоврядування у забезпеченні стійкості країни та організації оборони значно посилилася. Під час воєнного стану повноваження місцевого самоврядування не були скорочені, навпаки, у деяких аспектах вони були посилені, зокрема, через збільшення функцій голів громад та надання їм додаткових ресурсів. Так, з прийняттям закону №2259-IX від 12 травня 2022 року, який вносить зміни у законодавство України щодо функціонування місцевого самоврядування в період дії воєнного стану, було значно розширено повноваження керівників місцевих громад. Тепер вони мають право приймати рішення у таких сферах, як: перерозподіл коштів місцевих бюджетів на потреби Збройних Сил України; організація створення установ для надання безкоштовної первинної правової допомоги; перевірка будівель та споруд, які постраждали внаслідок бойових дій; а також демонтаж

будівель та споруд, що визнані аварійно небезпечними і загрожують безпеці людей тощо [2].

У липні 2022 року Президент України підписав Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій», який закладає фундамент для повоєнного відновлення та розвитку регіонів і місцевих громад. Для відновлення територіальних громад він вводить нову ефективну систему стратегічного планування, що складається з трьох взаємопов'язаних рівнів: державна стратегія, регіональні стратегії та стратегії громад. Закон також визначає чотири типи статусу територій для відновлення: а) території, що потребують відновлення; б) полюси економічного зростання; в) території з особливими умовами розвитку; г) території, орієнтовані на сталий розвиток [2].

Такий інтегрований підхід до розвитку громад, може принести ряд значних переваг: 1) стратегічне планування дозволяє краще визначити пріоритети для розвитку та модернізації інфраструктури, що сприяє підвищенню якості життя в громадах; 2) чітко визначені стратегії сприяють залученню інвестицій, створенню нових робочих місць та стимулюванню місцевої економіки, особливо на територіях, визначених як полюси економічного зростання; 3) для територій, що мають значні руйнування, стратегія відновлення важлива для швидкого відбудови та відновлення нормального життя; 4) стратегія сприятиме активізації участі місцевих громад у процесі прийняття рішень та управлінні, зміцнюючи місцеве самоврядування та демократичні процеси.

Отже, в результаті воєнної агресії зазнали впливу всі аспекти діяльності місцевого самоврядування. У цих нових обставинах місцеві органи влади пристосовуються до виникаючих викликів і продовжують виконувати ключову роль у наданні якісних послуг громадянам, а також у координації оборонних заходів на місцевому рівні.

Список використаних джерел:

1. Пирога І.С., Пирога М.І. Роль місцевого самоврядування у відбудові в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету.* 2023. Випуск 77: частина 1. С.117-123. DOI https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.77.1.18 (дата звернення 26.11.2023).

2. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану : Закон України №2259-IX URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2259-20#Text (дата звернення 26.11.2023).

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій: Закон України № 2389-IX. URL: https://www.rada.gov.ua/news/razom/225907.html (дата звернення 26.11.2023).

Ліана Марзпетунівна Гавриленко,
аспірантка кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна

ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ПРОТИДІЇ ТА ЗАПОБІГАННІ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

У даний час наша країна переживає один з найскладніших періодів за період незалежності. За час повномасштабного російського вторгнення зазнали негативних змін усі сфери суспільного життя українців, а особливо відчутними такі негативні впливи були у соціальній сфері.

Так, наразі досить гостро постала проблема власної безпеки людини, охорона її життя та здоров'я, як фізичного так і морально-психологічного.

Війна показала, що крім зовнішнього ворога, який здійснює безпосередню агресію, існує і внутрішній, а саме: глибока психологічна травма внутрішньо переміщених осіб, які втратили домівки, своє стабільне життя та суспільні зв'язки; військовослужбовці, які повертаються з пекла військових дій та у багатьох випадках переносять жахи війни у свої сім'ї, у вигляді посттравматичного синдрому та супутніх психологічних травм.

За таких умов, органи державної влади та органи місцевого самоврядування у співпраці з правоохоронними органами та громадськими організаціями значно активізували свою діяльність з надання психологічної підтримки та соціальної реабілітації жертв домашнього насильства, а також сприяють отриманню такими особами професійної правової, психологічної та адаптаційної допомоги, всебічну інформаційну підтримку.

Що ж таке домашнє насильство, які його прояви та яка участь органів місцевого самоврядування у боротьбі з цим негативним соціально-правовим явищем, яке лише ускладнилось під час дії воєнного стану?

Згідно Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» домашнє насильство – це протиправні дія або бездіяльність (а також погрози їх вчинення) у формі фізичного, сексуального, психологічного, економічного насильства, що вчиняються у визначеному колі осіб, незалежно від місця їх проживання [1]. Унормовуючи протидію домашньому насильству чинне законодавство України виходило із базової норми Конституції України, яка проголосила людину найвищою соціальною цінністю в нашій державі [2].

На протидію домашньому насильству та притягненню до відповідальності порушників спрямовано норми ст. 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення [3] та норми ст. 126-1 Кримінального кодексу України [4].

Нагадаємо, що у відповідності до політики європейських устремлінь України у червні 2022 року парламентом було ратифіковано, а з 01 листопада 2022 року набула чинності Конвенція Ради Європи «Про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами», відома як Стамбульська конвенція 2011 року [5].

Цей документ визначає насильство проти жінок як порушення фундаментальних прав людини та прояв гендерної дискримінації та визначає перелік дій, які повинні бути криміналізовані, серед яких, зокрема, фізичне, психологічне, економічне та сексуальне насильство.

Стамбульська конвенція передбачає захист жінок від усіх форм насильства та дискримінації, рівність між жінками й чоловіками, політику та заходи для захисту всіх жертв насильства й надання їм допомоги як в мирний час, так і під час війни. Конвенція ґрунтується на принципах, що домашнє насильство не є приватною справою і вимагає спільних зусиль для його подолання як від органів державної та місцевої влади, так і від громадськості [5].

У практичній площині ратифікація Україною Стамбульської конвенції передбачає створення спеціалізованих сервісів для жінок і дівчат, які страждають від домашнього насильства.

Значну частину роботи у протидії та недопущенню насильства належить провести органам місцевого самоврядування та правоохоронним органам на місцях. Так, органами місцевого самоврядування активно впроваджується політика стосовно запобігання домашньому насильству, проводяться різноманітні заходи такі як: круглі столи із залученням фахівців правоохоронних органів, психологів, реабілітологів та представників органів опіки та піклування, масові заходи із проведення інформаційної роботи серед населення, тематичні лекції серед молоді у навчальних та вищих навчальних закладах та інше.

У структурі Національної поліції нещодавно створено спеціальний підрозділ – сектор протидії домашньому насильству (СПДН). Вказаний підрозділ активно співпрацює з виконавчими органами місцевого самоврядування, зокрема з органами опіки та піклування, оскільки малолітні та неповнолітні особи найчастіше виступають як у якості свідків домашнього насильства (наприклад, проти матері, бабусі, старшої сестри), та, на превеликий жаль, і у якості потерпілих, безпосередніх жертв домашнього насильства.

Органи опіки та піклування виконавчих комітетів місцевих рад за підтримки та у співпраці з інспекторами СПДН та представниками ювенальної юстиції, здійснюють постійний супровід сімей, у яких раніше були зафіксовані випадки домашнього насильства, проводять профілактичні бесіди та надають кваліфікаційну допомогу жертвам домашнього насильства, а кривдників ставлять на шлях виправлення.

Актуальність проблеми протидії домашньому насильству знаходить підтвердження і в огляді судових рішень. Відповідно до відомостей Єдиного державного реєстру судових рішень у порівняні з останніми довоєнними роками (2019-2021 рр.) значно зросла кількість постанов про притягнення до адміністративної відповідальності осіб з підстав вчинення домашнього насильства, серед яких значна кількість справ відносно внутрішньо перемішених осіб та діючих військовослужбовців.

За офіційними даними Національної поліції України, наданими у відповідь на запит, у 2022 році надійшло 244 381 звернення з приводу фактів домашнього насильства, що є на 40% більше, ніж у попередньому році (144 394) та на 15% більше, ніж у 2020 році (208 748) і на 41% більше, ніж у 2019 році (141 814) [6].

Органи місцевого самоврядування як найбільш наближені до громадян територіальних громад повинні максимально сприяти запобіганню проявам вчинення домашнього насильства, особливо в цей складний для всієї країни час, шляхом постійного моніторингу осіб, які піддані високому психологічному тиску з причин переживання наслідків бойових дій, зміни звичного середовища через евакуацію до інших регіонів України, втрату близьких тощо.

Проведення відповідного моніторингу та профілактичних бесід покладено на органи місцевого самоврядування. Така робота повинна проводитись з внутрішньо переміщеними особами під час їх реєстрації для отримання відповідного статусу, а також відразу після евакуації з місць ведення бойових дій. За психологічною підтримкою повинні мати можливість звернутися в територіальних громадах демобілізовані військовослужбовців або ті, що перебувають в ротації. На органи місцевого самоврядування покладено величезну частину організаційної роботи, яка повинна проводитись у країні для осіб, які отримали посттравматичний сидром, для всіх категорій населення, що потребують підтримки та допомоги із облаштування місць проживання, працевлаштування.

Список використаних джерел:

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII; діє в редакції від 03.08.2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#top (дата звернення: 19.11.2023)

2. Конституція України: Основний Закон від 28.06.1996 р. № 254-к/96-ВР; діє в редакції від 01.01.2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 19.11.2023)

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-X; діє в редакції від 14.10.2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10Text (дата звернення: 19.11.2023)

4. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III; діє в редакції від 05.10.2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#top (дата звернення: 19.11.2023)

5. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція); ратифікація Верховною Радою України від 20.06.2022 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text (дата звернення: 19.11.2023)

6. Змисла Марта. Чи втратило домашнє насильство свою актуальність в умовах воєнного стану. *Юридична Газета online*. 2023. 14 березня. URL: https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/chi-vtratilo-domashne-nasilstvo-svoyu-aktualnist-v-umovah-voennogo-stanu-.html (дата звернення: 19.11.2023)

Юлія Юріївна Ігольник,
здобувач вищої освіти СВО Магістр
спеціальності 281 Публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ВЗАЄМОДІЇ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ З ГРОМАДОЮ У УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

З початком повномасштабного вторгнення армії Російської Федерації в Україну Указом Президента України №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» [3] на території України з 05:30 год. 24 лютого 2022 року було введено воєнний стан. Попри воєнний стан, місцеве самоврядування в громаді продовжило свою роботу.

Із запровадженням воєнного стану на території України було введено деякі обмеження конституційних прав і свобод громадян, а також процедурні зміни, які обмежили взаємодію органів місцевого самоврядування (ОМС) з громадськістю в рамках Закону України «Про Правовий режим воєнного стану» [6], але не виключно: на період воєнного стану скасовано вимоги щодо оприлюднення проектів актів самоврядних одиниць, військово-цивільних адміністрацій та військових адміністрацій, а також їх посадових осіб (ч. 10 статті 9 Закону України «Про правовий режим воєнного стану»); шляхом внесення змін до Регламентів місцевих рад робота постійних депутатських комісій та сесій місцевих рад відбувалась без урахування відкритості та прозорості; місцеві ради та їх виконавчі органи припинили реагувати на звернення підприємств, відомств, організацій та громадян, посилаючись на обставини непереборної сили, незалежно від того, чи велися на території громади безпосередні бойові дії (Закон України «Про правовий режим воєнного стану» [6], ч. 6 статті 22 Закону України «Про доступ до публічної інформації» [4]).

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 12.03.2022 року № 263 «Деякі питання забезпечення функціонування інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних систем, публічних електронних реєстрів в умовах воєнного стану» [1], ОМС рекомендовано припинити та обмежити діяльність інформаційних, інформаційно-комунікаційних та електронних комунікаційних систем, а також публічних електронних реєстрів, що призвело до обмеження можливостей громадян в отриманні інформації. Також на підставі цього рішення, а також дотримуючись рекомендацій Асоціації міст України, деякі ОМС повністю зробили недоступним для перегляду офіційний сайт місцевої ради в період з 24 лютого по травень 2022 року. З метою безпеки сесії місцевих рад та засідання виконкомів проходили без відеотрансляції та без можливості особистої участі. На період дії воєнного стану з міркувань безпеки особистий прийом громадян обмежено.

Відповідно до вимог Постанови КМУ від 09.06.2021 р. № 590 «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською

службою в особливому режимі в умовах воєнного стану» [5] тимчасово призупинено проведення конкурсів з Бюджету участі та перенесено реалізацію проектів бюджету участі, а також з урахуванням особливостей бюджетного процесу в умовах воєнного стану.

Для інститутів громадянського суспільства та жителів територіальних громад в умовах воєнного стану з'явилися такі законодавчі обмеження:

– забороняються страйки, масові збори та акції (Закон України «Про правовий режим», ст. 19) [5];

– обмежено вільний збір та поширення відомостей (забороняється розповсюдження інформації про переміщення та розташування військової техніки та особового складу, виклад інформації з державного реєстру);

– обмежена свобода думки та слова (забороняється пропаганда та поширення відомостей про діяльність проросійських політичних сил, громадських організацій та підпорядкованих їм структур).

Потреби, стан та проблемні аспекти взаємодії інститутів громадянського суспільства, мешканців громад та ОМС під час воєнного стану добре ілюструє дослідження «Вплив воєнного стану на громадську участь в Україні» [2]. Воно було реалізовано в рамках проекту Ради Європи «Посилення участі громадськості в демократичному процесі прийняття рішень в Україні» (червень 2020 р.). За його результатами представники громадськості найчастіше використовували такі форми взаємодії: особисті контакти та неформальні звернення до посадових осіб ОМС, місцеві ініціативи, інформаційні запити, звернення громадян, електронні звернення та живі публічні консультації. Помірно використовуються: громадський бюджет, доручення депутату/особистий прийом депутатом, міським головою, іншими посадовими особами, збори мешканців за місцем проживання, самоорганізація з сусідами. Громадська експертиза використовується найменше.

Після введення в країні воєнного стану оцінка діяльності ОМС представниками громадянського суспільства балансує між «нормально» і «погано». Тобто представники громадянського суспільства досить критично ставилися до діяльності ОМС.

Частка респондентів, яка оцінила представників влади на дуже добре та нормально за визначеними критеріями коливається від 37,9 до 51,0 %, а саме:

– осмислюють значення інформування громадян та підтримки участі громадян у процесі прийняття рішень – 51,0 %;

– застосовуються різні методи по підвищенню поінформованості громадян, необхідна інформація надається своєчасно – 50,0 %;

– інформація, яка надається компетентними органами під час прийняття рішень, має бути об'єктивною, повною, відкритою для громадськості та поданою в стандартизованій формі; усі громадяни мають рівні можливості долучитися до процесу участі, оскільки влада пропонує різні форми участі, які є стандартизованими та прийнятними – 46,2 %;

– влада забезпечує відкритий і прозорий процес прийняття рішень завдяки зовнішньому контролю з боку громадськості та неурядових організацій; інформація є публічною та доступною для широкого загалу – 40,0 %;

– ініціативи громадян підтримуються представниками влади – 54,5 %;

– влада сприяє розвитку громадянського суспільства, інвестує в їх освіту та пропонує громадянам шлях діалогової співпраці – 37,9 % [2].

В рамках вищезазначеного дослідження проводилося опитування і ОМС.. В оцінці того, наскільки представники ОМС активно розглядають участь мешканців та інститутів громадянського суспільства у вирішенні місцевих питань своїх громад, переважає оцінка вище середнього. Вплив воєнного стану на участь громадськості представники місцевої громади охарактеризували як дуже помітне зростання громадської активності, головним чином волонтерства та залучення громадських рад. Відзначено зміни, що вплинули на спосіб життя в громаді, спричинені процедурами безпеки. Водночас, як видно з відповідей представників ОМС, стратегії щодо досвіду взаємодії з інститутами громадянського суспільства та жителями під час воєнного стану не розглядалися. Попередній досвід і методи взаємодії залишилися сталими. Активними інструментами громадської участі, що діють у громадах під час воєнного стану, представники ОМС називають «громадські консультації», «петиції», «звернення», «слухання», «онлайн-обговорення».

Опитані представники місцевого самоврядування зазначили, що під час воєнного стану практика комунікації між ОМС, організаціями громадянського суспільства та мешканцями, особливо практика інформування громадськості про прийняття рішень чи будь-які зміни в громаді, лише посилювалася за рахунок активізації та посилення ефективності інформації в соціальних мережах, що існують у громаді (Telegram-канали, групи FB, сторінки в Instagram), та сайтів.

Не було нових ідей чи пропозицій щодо оновлення чи доповнення інструментів громадської участі в ОМС через воєнний стан чи інші форс-мажорні ситуації. Позитивною є думка представників місцевого самоврядування щодо того, чи потрібно залучати мешканців та інститути громадянського суспільства до процесу прийняття рішень та вирішення питань місцевого значення під час воєнного стану.

Взаємодія з волонтерами чи громадськими організаціями була схвалена більшістю представників місцевої влади. Досвід співпраці в основному полягав у наданні будівель, матеріально-ресурсному забезпеченні та інформаційній підтримці. Згадується ініціатива взаємодії як волонтерів, так і ОМС або спільний двосторонній процес. Представники ОМС згадують низку організацій та спільнот, які відіграють роль своєрідних посередників у взаємодії.

Що стосується досвіду залучення ВПО до співпраці з ОМС, то, згідно з відповідями представників місцевої влади, це були рекреаційні чи соціокультурні досвіди, підтримка ВПО в організації процесу пошуку роботи та надання допомоги в місцевих центрах зайнятості, надання приміщень для зустрічей ВПО чи необхідних їм заходів. ОМС планують залучати молодь до місцевої громади, проводити опитування щодо потреб ВПО, працювати над питанням можливостей та механізмів забезпечення використання ВПО права голосу, а також різні підходи до надання психологічної підтримки.

Загальна оцінка того, як після введення воєнного стану змінилося життя громади, дещо різниться залежно від регіону проживання респондентів, але загалом свідчить про зростання згуртованості громади. Представники ОМС

західних міст України (Львів, Тернопіль, Стрий, Чернівці, Жовква) більше наголошують на проблемах ВПО, а за деякими позитивними моментами відзначають солідарність та чуйність громади після неспокою і невпевненості; ОМС міст центральної України (Полтава, Вінниця, Дніпро, Хмельницький) насамперед звертають увагу на збільшення кількості мешканців за рахунок внутрішньо переміщених осіб, місцеву солідарність, особливо практику сприяння переселенню. У містах «умовної» півночі України (Київ, Черкаси, Новоград-Волинський) представники ОМС засвідчують зростання дружби та солідарності. Міста на півдні України (Миколаїв, Одеса) в оцінках ОМС відзначили зростання почуття пильності та «застій» життя через військові загрози, а також зміни в організації роботи інфраструктури.

Тож, в умовах воєнного стану перед місцевими радами та виконавчими комітетами в Україні постає завдання знайти баланс між створенням безпечних умов для депутатів і посадових осіб виконавчих органів, нерозголошенням їхніх рішень, що становлять державну таємницю щодо обороноздатності населених пунктів, та дотриманням принципів демократичної відкритості, прозорості та підзвітності, які передбачені Законами України «Про місцеве самоврядування», «Про доступ до публічної інформації», нормативно-правовими актами щодо діяльності органів місцевого самоврядування (такими, як Регламент місцевої ради, виконавчого комітету або Статут територіальної громади).

Список використаних джерел:

1. Деякі питання забезпечення функціонування інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних систем, публічних електронних реєстрів в умовах воєнного стану : Постанова КМУ від 12.03.2022 № 263. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-zabezpechennya-funkcionuvannya-informacijno-komunikacijnih-sistem-elektronnih-komunikacijnih-sistem-publichnih-elektronnih-reyestriv-v-umovah-voyennogo-stanu-263 (дата звернення 17.11.2023).

2. Дослідження «Вплив воєнного стану на громадську участь в Україні» / О. Гвоздік та ін. URL: https://rm.coe.int/research-influence-of-martial-law-on-the-civil-participation-in-ukrain/1680a79d85 (дата звернення 17.11.2023).

3. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України №64/2022. URL: https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397 (дата звернення 17.11.2023).

4. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text (дата звернення 17.11.2023).

5. Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану : Постанова КМУ від 09.06.2021 № 590. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/978-2022-п#Text (дата звернення 17.11.2023).

6. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 24.02.2018. № 389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text (дата звернення 17.11.2023).

Світлана Павлівна Карапиш,
доктор філософії зі спеціальності
281 Публічне управління та адміністрування,
заступник директора з навчально-виховної роботи
Наукового ліцею №3 Полтавської міської ради
м. Полтава, Україна

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ І ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ КОНЦЕПЦІЇ НУШ: МАТЕМАТИЧНА МОДЕЛЬ

У контексті місії нової української школи важливим фактором управління галуззю і закладами освіти є дієва співпраця школи, влади і громади, що забезпечить процес формування та розвитку демократичного громадянства в Україні. В умовах децентралізації влади і створення територіальних громад актуальним є розроблення і впровадження моделі управління системою освіти місцевої громади, яка б забезпечила її якісне функціонування та розвиток. На сьогодні, в ході освітньої реформи, створення Нової української школи та процесів децентралізації влади, пріоритетним питанням є забезпечення якості освіти.

Закон України «Про освіту» дає юридичне підґрунтя для системної трансформації системи освіти. Цей закон регулює широкий спектр питань, пов'язаних із реалізацією права на освіту, та визначає сферу відповідальності і повноваження закладів освіти та органів управління на всіх адміністративних рівнях [1]. Закон України «Про повну загальну середню освіту» деталізує та доповнює відповідні положення Закону України «Про освіту» [2]. Уряд схвалив Концепцію реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року з урахуванням досвіду провідних країн світу [3].

Виходячи з передбачених законодавством повноважень місцевих органів управління освітою, можна визначити основні напрями їх діяльності.

Органи місцевого самоврядування (ОМС) мають створити ефективну систему управління у сфері освіти: забезпечити доступність освіти та сформувати мережу, яка відповідає запитам і потребам громади; створити умови для професійного розвитку педагогічних працівників; створити безпечне і здорове освітнє середовище у підпорядкованих закладах та установах освіти; бути прозорими й відкритими у діяльності та співпрацювати з громадськістю.

Проаналізуємо дієвість цих повноважень під кутом зору «взаємодія ОМС із ЗЗСО».

1) Доступність освіти:

– заснування, реорганізація, ліквідація закладів системи освіти (оскільки функціонування ЗО прямо впливає на життя громади, доцільно провести послідовні комунікативні кампанії, спрямовані на учасників освітнього процесу, надати можливість громаді висловити свою думку та почути її потреби в конкретному випадку);

– формування та утримання мережі ЗО (оптимізація ЗЗСО, пониження ступеня завжди були проблемними питаннями для громади. Тому проведення роз'яснювальних інформаційних кампаній допоможуть уникнути конфліктних ситуацій або знизити рівень громадського супротиву);

– закріплення території обслуговування за ЗО (постійне оновлення реєстру даних про дітей, прогнозування попередньої потреби в організації надання освіти на відповідній території);

– транспортна інфраструктура (підвезення учнів);

– сприяння запровадженню різних форм здобуття повної загальної середньої освіти (в тому числі забезпечення індивідуальної освітньої траєкторії для учня в умовах воєнного стану).

2) Кадрове забезпечення та умови для професійного розвитку (обрання керівника ЗО; підвищення кваліфікації; забезпечення умов для професійного розвитку працівників). Інвестиції, які вкладаються в професійний розвиток педагогічних працівників і керівних кадрів закладів та установ освіти – це важливий крок у забезпечення якості освіти на відповідній території.

3) Безпечне освітнє середовище (організація харчування, забезпечення медичного обслуговування, кібербезпека, попередження конфліктів, коректний простір для організації інклюзивної освіти).

4) Прозорість і відкритість діяльності (ЗО, що отримують публічні кошти, та їх засновники зобов'язані оприлюднювати на своїх вебсайтах: кошторис і фінансовий звіт про надходження та використання всіх отриманих коштів; інформацію про перелік товарів, робіт і послуг, отриманих як благодійна допомога, із зазначенням їх вартості; інформацію про кошти, отримані з інших джерел, що не заборонені законодавством). Засновник має скоординувати оприлюднення інформації, що вимагається для ЗО, визначивши строки оприлюднення або оновлення інформації (не пізніше, ніж через десять робочих днів з дня їх затвердження чи внесення змін до них (ч. 4 ст. 30 Закону України «Про освіту» [1]).

А тепер про математичну модель у контексті даного питання. Математична модель – це спосіб опису реальної життєвої ситуації (завдання) за допомогою математичної мови [4].

Модель №1 «Коло». На думку науковиці М. Відмиш «Педагогічне партнерство вбачають у такій геометричній фігурі як коло, що вважають «символом гармонії, емпатії, синергії відносин (поняття «синергія відносин» – від спілкування виграють усі)» [5]. Ми в такій моделі бачимо партнерство ОМС та ЗЗСО. Цю модель можна розширити та розглянути як «Два кола» за теорією «діаграм Ейлера-Венна»: задати об'єкти (ОМС та ЗЗСО) у вигляді різних кіл та визначити області перетину, об'єднання та різниці.

Модель №2 «Система координат». Дослідники Національної агенції вдосконалення шкіл (Agency for School Improvement) узагальнили досвід шведських шкіл і запропонували систему координат, у якій розкриваються різні аспекти партнерства в навчанні. Її утворено осями "індивідуальне – колективне" та "формальні і неформальні (методики та інструменти)". В арсеналі формальних практик – індивідуальний план для кожного учня та бесіди, спрямовані на

розвиток, зустрічі з батьками, їх участь у наглядових радах та інформування за допомогою цифрових інструментів. Неформальні підходи передбачають діалог, “клімат, що запрошує”, довірливі стосунки (на індивідуальному рівні) та навчальні цикли з батьками, виконання батьками ролі сапортера в навчанні й навіть батьківські вечірки та зустрічі в кав’ярні [5]. Ця модель теж підходить до взаємодії означуваних нами об’єктів. ЇЇ ще можна розглядати як модель «Функція».

Модель №4 «Трикутник». Традиційна модель трикутної взаємодії відома кожному, це «Учень-учитель-батьки». Враховуючи вектори реформи, розвитку суспільства, публічності органів влади та відкритості закладів освіти, ми розглядаємо цей трикутник з іншими вершинами «Учасники освітнього процесу-ОМС-Громада».

Отже, органи місцевого самоврядування у процесі реформи децентралізації отримали широкі повноваження для вирішення усіх місцевих питань. Водночас їм потрібно вирішити складні завдання та взяти на себе відповідальність за створення освітньої системи, здатної забезпечувати якість освіти та освітньої діяльності у підпорядкованих закладах освіти. Конструктивна взаємодія ОМС та ЗЗСО – найдієвіший інструмент у реалізації вищезазначених питань. На нашу думку, моделями такого інструменту може бути коло, трикутник, система координат.

Список використаних джерел:

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145 VIII, із змінами (витяг). *Верховна рада України. Офіційний вебпортал парламенту України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145 19 (дата звернення 24.11.2023).

2. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16 січня 2020 року № 463-IX, із змінами (витяг) https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20 (дата звернення 24.11.2023).

3. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. URL: http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/54258/ (дата звернення 24.11.2023).

4. Що таке математична модель? URL: https://www.miyklas.com.ua/p/algebra/7-klas/shcho-take-matematichna-model-13533/re-58ba9cee-e2a8-4620-a711-9c66f1c7d127 (дата звернення 24.11.2023).

5. Жадан Р.І. Теоретичні основи «педагогіки партнерства» в освітньому процесі *Партнерство в освіті. Практика взаємодії у контексті освітньої діяльності на шляху розбудови Нової української школи* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2022. С.119-126.

Марія Омелянівна Красій,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу
м. Івано-Франківськ, Україна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Майже два роки Україна живе в умовах постійної військової загрози та в правовому режимі воєнного стану [1]. Відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 6 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [2] в Указі Президента України про запровадження воєнного стану «визначається вичерпний перелік конституційних прав і свобод людини і громадянина, які тимчасово обмежуються у зв'язку з введенням воєнного стану із зазначенням строку дії цих обмежень, а також тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень». У ч. 2 ст. 20 цього ж Закону визначено, що в умовах воєнного стану не можуть обмежуватися права, що передбачені ч. 2 ст. 64 Конституції України.

До таких прав і свобод людини і громадянина віднесено: рівність конституційних прав і свободи та рівність перед законом (стаття 24); право на громадянство і на його зміну (стаття 25); право на життя (стаття 27); право на повагу до своєї гідності (стаття 28); право на свободу та особисту недоторканність (стаття 29); право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів (стаття 40); право на житло (стаття 47); право на шлюб та рівність прав і обов'язків у шлюбі та сім'ї (стаття 51); рівність прав дітей, незалежно від походження (стаття 52); право на судовий захист (стаття 55); право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень (стаття 56); право знати свої права і обов'язки (стаття 57); гарантування, що закони та інші нормативно-правові акти не матимуть зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи (стаття 58); право на професійну правничу допомогу (стаття 59); право не виконувати явно злочинні розпорядження чи накази (стаття 60); гарантія не можливості бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення (стаття 61); презумпція невинуватості (стаття 62); гарантування не настання відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів (стаття 63) [3]. У випадках воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися обмеження прав і свобод людини та громадянина які не зазначені вище. Це може бути обумовлено потребою забезпечити національну безпеку чи боротьбу зі

загрозою. Однак обмеження таких прав і свобод повинні бути тимчасовими і пропорційними до обставин.

Конституція України визначає права та свободи людини та громадянина як основоположний принцип діяльності держави, а також органів місцевого самоврядування, враховуючи недоторканість деяких прав навіть у воєнний чи надзвичайний період.

Повноваження органів місцевого самоврядування щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина деталізуються Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» [4] та виходять із основних принципів місцевого самоврядування: народовладдя; законності; гласності; колегіальності; поєднання місцевих і державних інтересів; виборності; правової, організаційної та матеріально-фінансової самостійності в межах повноважень; підзвітності та відповідальності перед територіальними громадами їх органів та посадових осіб; державної підтримки та гарантії місцевого самоврядування; судового захисту прав місцевого самоврядування. В умовах воєнного стану органи місцевого самоврядування можуть виконувати функції забезпечення прав і свобод громадян, зокрема контролювати дотримання законів та охороняти права населення від можливих порушень владою. Також вони можуть координувати допомогу та захист населення в умовах воєнного конфлікту.

Аналіз норм чинного законодавства дозволяє зробити висновок, що в умовах воєнного стану особливого значення набувають такі права людини, як рівність конституційних прав і свобод, право на життя, право на недоторканість, забезпечення безпеки через реалізацію права на інформацію, право на соціальний захист та право на житло. Це важливі аспекти для забезпечення гідного життя громадян в умовах війни. Органи місцевого самоврядування можуть забезпечувати права людини, враховуючи необхідні обмеження для забезпечення безпеки. Однак важливо, щоб це відбувалося в межах міжнародних норм та зобов’язань, дотримуючись засад правової держави.

Список використаних джерел:

1. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022/ed20220224#Text%20226 (дата звернення 14.11.2023).

2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text (дата звернення 14.11.2023).

3. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення 14.11.2023).

4. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/280/97-вр#Text (дата звернення 14.11.2023).

Валентин Семенович Крисаченко,
доктор філософських наук, професор,
завідувач відділу військово-патріотичного виховання
Науково-дослідного інституту українознавства МОН України,
м. Київ, Україна

ВІЙНА І ДЕМОКРАТІЯ: ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ

Російська агресія проти України з 24 лютого 2022 р. внесла фундаментальні зміни не лише в систему міжнародної безпеки, але й стала глобальним викликом цінностям самої демократії. На просторах України розгорнулась відкрита боротьба тоталітаризму в його найжахливішому політико-ідеологічному образі у вигляді рашизму, з одного боку, та сил демократії і прогресу із захистом людських прав, свободи, гідності, незалежності та людяності, – з іншого. У цій війні Україна стала переднім краєм, форпостом у боротьбі добра зі злом, навколо якої об'єдналися та стали пліч-опліч практично всі демократичні держави та міжнародні організації всього світу.

В цій війні критичного випробування зазнав сам соціально-політичний та громадянський устрій України, зокрема і на сам предмет успішності/неуспішності здійсненого нею транзитивного переходу до консолідованої демократії.. В контексті забезпечення нормального управління виконавчими структурами та збереження демократичних цінностей доцільно виокремити два взаємопов'язаних виміри: 1) консервативний та 2) евристичний. Головним концентром першого, консервативного, є певне замороження та обмеження демократичних прав і свобод населення держави, а другого, евристичного, – розкриття реальних та потенційних можливостей громадян, спільнот, об'єднань та організацій, зрештою – всієї держави по створенню нових модусів національної безпеки, механізмів захисту європейської демократії загалом.

Консервативний вимір. Указом Президента України N 64/2022 від 24 лютого 2022 р. у зв'язку з військовою агресією РФ проти України було введено воєнний стан із 05 години 30 хвилин цього ж дня. Саме цим указом було передбачена низка обмежень та заборон в системі демократичних наративів. Насамперед, мова йшла про місцеве самоврядування: на територіях, на яких введено воєнний стан, можуть утворюватися тимчасові державні органи – військові адміністрації. Виходячи з повноважень цих органів – оборони, цивільного захисту, громадської безпеки та порядку, захисту критичної інфраструктури, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян – концентром їхніх функцій та зусиль якраз і визначалась людина та світ її автентичного буття. Рідна домівка, поселення, край та вся Україна проголошувалась найвищою метою діяльності новостворених органів управління, і сама діяльність яких визначилась загальнонаціональною потребою дати відсіч ворогу, і забезпечити суверенітет та територіальну цілісність України. Таким чином, введення інституту військових адміністрацій слід розглядати як конституційний крок по захисту української демократії загалом.

Згідно воєнних нововведень, було визначено легітимним ««порушувати у порядку, визначеному Конституцією та законами України, питання про заборону діяльності політичних партій, громадських об'єднань, якщо вона спрямована на ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підрив її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства, на розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, посягання на стійкість критичної інфраструктури, права і свободи людини, здоров'я населення». На виконання цієї вимоги воєнного стану було здійснено низку кроків по обмеженню та забороні діяльності відверто проросійських партій, об'єднань, фондів та воєнізованих підрозділів. Загалом, це засвідчило принципову позицію української держави щодо захисту демократичних цінностей, прав і свобод громадян держави. Саме цінності демократії держава взяла під свій конституційний захист і, натомість, наклала відповідні обмеження на існування та поширення принципів матриці тоталітаризму.

Евристичний вимір. Безумовним свідченням демократичного устрою України є консолідація зусиль громадянського суспільства та гілок влади в налагодження спротиву російській агресії. В умовах зовнішнього тиску на зневажання національних цінностей та самого існування України, споконвічна внутрішня архетипова здатність нації до самоорганізації та відстоювання демократичних прав і свобод стали модусом ефективного спротиву агресору. Саме ця модальність буття нації утверджує її здатність до пасіонарного розвитку.

Демократичний устрій українського суспільства став вирішальним чинником налагодженню ефективного спротиву агресору. В даному випадку мова йде про наступні синергетичні параметри: 1) особистісний, 2) спільнотний. 3) національний, 4) державний.

Через агресивне зовнішнє втручання на особистісному рівні постало усвідомлення незахищеності перед агресором власного буття як самодостатньої особистості та творця власного «Я». Детермінантом буття при цьому поставали насильницькі чинники, котрі ніяким чином не могли бути імплементовані в прогностичний світ індивідуального вектору розвитку індивіда. Індивідуальний спротив небажаним змінам поставав при цьому природною захисною реакцією на зовнішню агресію суб'єкта впливу. Реальне і нічим не обмежене зло і насильство, привнесене в українське суспільство російськими потворами, викликало до життя стан гормезису, тобто стресової реакції на вітальні біфуркації довкілля. Гормезис очищає організм, причому діє як на фізіологію, так і психологію людини, концентрує життєві потенції на подолання чинників збудження, неспокою та загроз. Інакше кажучи, громадяни України виявились внутрішньо мобілізованими і ладними ціною навіть власного життя давати відсіч ворогу задля захисту національних цінностей.

В свою чергу, архетиповий код українців до самоорганізації спонукав до активізації дій існуючих громадських організацій та об'єднань, а також викликав до життя нові форми громадської солідарності та дії. Спільнотний спротив ворогу явився в найрізноманітніших формах, найпоказовішими з яких стали сили територіальної оборони та волонтерський рух. Єдність нації виявилася практично в одностайній оцінці російської агресії як загального лиха, як спільної загрози для

всіх в Україні сущих, подолати яку можна лише силами всієї громади. об'єднаними зусиллями. В цьому ж контексті і виявилося чітке розуміння європейськості України, її приналежності до кола цивілізованих країн.

Для всього українського суспільства повномасштабна війна виявилася катастрофічною і в контексті його організованості та стійкості. Починаючи з 24.02.2022 р. з України змушені були виїхати понад 17 млн. громадян, а на кінець року змогло повернутися лише близько 9,2 млн. осіб. Отже біженці склали майже 7,9 млн. осіб, а внутрішньо переміщених – приблизно 5,9 млн. осіб. Попри всю трагічність подібних процесів, з'явилась вимушена можливість своєрідної перевірки (верифікації) на міцність та порівняння на стійкість демократичних цінностей української та європейської спільнот. І з'ясувалась не просто їхня сумісність, а родова тотожність, співмірність в аксіологічному вимірі. Водночас, ситуативна компаративістика інтеграції біженців в європейське повсякдення створило можливість отримати неоціненний особистий досвід реалізації основних прав і свобод людини на практиці.

Воля і боротьба всієї нації за демократичні цінності знайшла гідну підтримку у світі і була високо оцінена міжнародними організаціями. Зокрема, Європарламент цьогоріч своєю головною нагородою у сфері прав людини – премією Сахарова «За свободу думки», віншував саме Український Народ. А Президентка Європарламенту Роберта Мацола з нагоди присудження високої відзнаки відзначила: «Немає нікого більш гідного цієї премії. Ця нагорода – для українців , які воюють на фронті, для тих, хто був змушений виїхати, тих, хто втратив рідних та друзів, усіх тих, хто встає та бореться за те, у що вірить. Я знаю, що хоробрий народ України не здасться і ми разом з ним».

Відповідаючи на зовнішні виклики та загрози, зокрема постійний шантаж, економічну блокаду та військову агресію Росії, Україна продемонструвала здатність чинити ефективний опір і зберегти державну незалежність, Безумовно, однак, що міра успіху залежить від здатності України протистояти зовнішнім впливам єдиним згуртованим цілим, чого, на жаль, ми не спостерігаємо. А тому, пошук підвалин, шляхів та механізмів консолідації українського суспільства є запорукою і самого її існування, і подальшого успішного розвитку. Орієнтація на гуманітарні пріоритети передбачає вивершення в центр суспільного буття громадянина, з його правом на свободу, гідність і честь. Громадянин же постає і найбільшою соціальною цінність, як творець держави, яка покликана захищати і оберігати його інтереси. Існують також засадничі морально-етичні та духовно-практичні регулятиви міжлюдських взаємин, котрі уможливлюють пошук суспільного консенсусу та злагоди. Особливу роль відіграють інформаційно-комунікативні можливості формування єдиного простору взаєморозуміння, спілкування та прийняття рішень. Відповідальність і справедливість при цьому повинні мати не лише правовий, але й екзистенцій ний вимір, а пошук компромісів повинен стати шляхом до узгоджених вчинків на всіх рівнях та гілках влади. Сформоване громадянське суспільство має, з одного боку, уникати спокуси перебрання на себе невластивих йому політичних функцій, а з іншого, повною мірою здійснювати свою людиноцентричну діяльність по захисту прав і свобод кожного члена суспільства.

Лариса Володимирівна Курносенко,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри соціально-гуманітарних наук
Інституту публічного управління та адміністрування
Національного університету «Одеська політехніка»,
м. Одеса, Україна

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ГОТОВНОСТІ ДО УПРАВЛІННЯ В КРИЗОВИХ УМОВАХ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ: СТРУКТУРНИЙ ВИМІР

Сучасні українські вчені тлумачать категорію «готовність до управління» з різних поглядів, але в загальному сенсі розуміють її як комплексну характеристику особистісних, професійних і соціальних якостей, необхідних для ефективного виконання управлінських обов'язків. Аналізуючи поняття «готовність до управління в кризових умовах», слід звернути увагу на багатоаспектність цього поняття, де готовність визначається як стосовно певної активності (управління), так і стосовно певних умов (кризи).

О.Лебідь вважає, що готовність до управління передбачає сформованість у керівника певної мотивації, яка включає мотиви і ставлення, на які він орієнтується при здійсненні стратегічного управління [1, с. 259].

Л.Балагур та О.Діденко вистроюють готовність до управління як комплексну сукупність знань, навичок, практичних умінь і особистісних властивостей, якими володіє особа з метою успішного виконання управлінських функцій. Готовність до управління вони розглядають в контексті готовності до професійної діяльності, що на їх думку включає: поінформованість про цілі, сутність, структуру, засоби, способи, особливості професійної діяльності (знання); володіння технологією цієї діяльності (уміння й навички); уміння вибирати засоби і способи дій [2, с. 15].

Ю.Погребняк вважає, що готовність до управління є інтегративним показником професійної компетентності, особистісних якостей та уподобань управлінця. Вона розглядає її як здатність до випередження, прогнозування та ефективного вирішення управлінських завдань. Науковець зазначає, що «готовність не є вродженою, а виникає внаслідок певного досвіду людини, який ґрунтується на її позитивному ставленні до певної діяльності, усвідомленні мотивів і потреб у ній. Готовність виступає вирішальним фактором результативної діяльності» [3, с. 204].

Тлумачення готовності до управління, запропоновані українськими вченими, акцентують увагу на комплексній інтеграції професійних знань, навичок, особистісних якостей та мотивації з метою досягнення успіху в управлінні.

На нашу думку, готовність до управління – це рівень підготовки і здатності суб'єкта управління впливати на об'єкт управління з метою досягнення визначеної цілі. Готовність є фундаментальною основою особистісного та професійного розвитку.

Готовність до управління в кризових умовах визначається як комплексна здатність суб'єкта ефективно реагувати, адаптуватися та управляти непередбачуваними та складними обставинами. Це включає в себе не лише наявність відповідних навичок та знань для прийняття швидких та виважених рішень, але й здатність зберігати стресостійкість, комунікаційні вміння та гнучкість в умовах кризи. Така готовність є вирішальним фактором успішного подолання кризових ситуацій та мінімізації їх негативного впливу на організацію чи спільноту.

Готовність до управління в публічній сфері в кризових умовах виражає загальну направленість суб'єкта управління на певну активність, відображаючи його діяльне і творче відношення до оточуючої дійсності і до самого себе. Готовності до управління в публічній сфері притаманна цілеспрямована активність, схильність до певних статегій дій, діяльність, яка має ціннісне значення для суб'єкта управління.

В структурі готовності до управління більшість дослідників виокремлюють наступні компоненти:

1. Мотиваційно-ціннісний компонент – зосереджений на внутрішніх стимулах, які спонукають людину до дії. Він включає мотиви, які відповідають цілям управлінської діяльності, такі як стремління до розвитку, потреба у визнанні, бажання впроваджувати стратегічні зміни та самовдосконалення. Цей компонент відображає, наскільки особистісні цілі й цінності індивіда узгоджуються з його професійною роллю.

2. Особистісний компонент – стосується внутрішньої структури особистості, яка включає ставлення до професійної діяльності, професійні мотиви, цінності та орієнтації. Він також охоплює когнітивний аспект, який включає знання законів, розуміння суті професійної діяльності та професійних завдань, що важливо для осмислення та ефективного виконання управлінських функцій.

3. Діяльнісний компонент – пов'язаний з активною соціальною роллю, яка включає якість та ефективність виконання професійних завдань. Він також включає рефлексивний аспект, що передбачає здатність до самооцінки та самоаналізу своєї діяльності, що дозволяє особі адаптуватися та вдосконалюватися в професійному контексті.

4. Креативний компонент – включає здатність до нестандартного мислення та використання інноваційних підходів у вирішенні професійних завдань. Креативність є ключовою для розвитку нових стратегій, вирішення складних проблем та адаптації до швидко змінних умов.

Готовність до управління – це динамічний концепт, що передбачає різні рівні організованості, на кожному з яких готовність специфічно репрезентується і має різну вираженість основних аспектів:

1. Ситуаційний аспект – зосереджується на особливостях самої кризової ситуації, включаючи різні умови та контекст, в яких реалізується готовність до управління; акцентується на розумінні специфіки кризи, її обсягу, складності та потенційного впливу на подальші управлінські дії.

2. Суб'єктний (реактивний) аспект – характеризує особливості суб'єкта управління в кризовій ситуації, які включають його готовність реагувати на кризу. Це включає врахування психологічної стійкості, рівня компетентності, здатності швидко приймати рішення та адаптуватися до змінюваних обставин.

3. Організаційно-професійний аспект – характеризує особливості сфери публічного управління, включаючи структуру, процеси та культуру організації, які впливають на готовність та здатність управління в кризових умовах; вимагає врахування ролі професійного розвитку та навчання в підготовці до криз.

4. Результативний аспект – фокусується на впливі та ефективності діяльності суб'єкта управління в сфері публічного управління під час кризи; включає оцінку досягнутих результатів, способів подолання кризи та впливу прийнятих рішень на довгострокові цілі та стійкість системи або організації.

Готовність до управління в контексті сучасного динамічного середовища постулюється як мультифакторна концепція, що інтегрує різноманітні аспекти управлінської діяльності. Превалюючим в цій концепції є здатність до глибинного стратегічного аналітичного оцінювання ситуаційного контексту, ідентифікації потенційних ризиків і можливостей та розробки відповідних стратегічних рішень. Ключовим в арсеналі управлінської готовності є безперервний процес розвитку професійних компетенцій та навичок, який передбачає асиміляцію новітніх знань і методик, а також гнучке інноваційне мислення. Водночас, мотивація та позитивна емоційна налаштованість на професійну діяльність відіграють вирішальну роль у формуванні здатності до цілепокладання, самовдосконалення та взяття на себе відповідальності за управління в кризових умовах. Ефективна управлінська комунікація, що передбачає якісний обмін інформацією між учасниками управлінського процесу та адекватне реагування на запити зацікавлених осіб, є імперативом в умовах сучасного управління. Цей аспект сполучається зі спроможністю до оперативного прийняття рішень та адаптації до кризових умов. Рефлексивність і критичний самоаналіз управлінської практики дозволяють ідентифікувати потенційні слабкі місця та здійснювати необхідні корективи, сприяючи неперервному професійному розвитку. Таким чином, креативний підхід та інноваційність, як ключові детермінанти готовності до управління в кризових умовах, відкривають нові перспективи для вирішення комплексних задач та подолання непередбачених викликів. Усі ці компоненти, синергетично інтегровані та збалансовані, формують системну основу для ефективної готовності до управління.

Список використаних джерел:

1. Лебідь О.В. Структура готовності майбутнього керівника загальноосвітнього навчального закладу до стратегічного управління. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля,* 2018. №1 (15). С.259-266. DOI 10.32342/2522-41-5-2018-0-15-259-266 (дата звернення 26.11.2023).

2. Балагур Л.О., Діденко О.В. Сутність, зміст і структура готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до управління основними підрозділами

охорони державного кордону. *Науковий вісник Ужгородського національного університету,* 2014. Вип.32. С.15-17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ Nvuuped_2014_32_5 (дата звернення 26.11.2023).

3. Погребняк Ю. Готовність державних службовців до управління соціальними проектами: структурно-функціональний аналіз. *Державне управління та місцеве самоврядування,* 2013. Вип. 2 (17). С.202-209.

4. Харагірло В. Є. Сутність і структура готовності до інноваційної діяльності педагогічних працівників закладів професійно-технічної освіти. *Професійна освіта,* 2018. №1. 34-38.

5. Сазонова Т.О. Осташова В.О. Формування професійної готовності персоналу до реалізації проектів та їх правове самовиховання. *Науковий вісник Херсонського державного університету,* 2016. Вип.17. Ч.3. С. 78-81.

Назар Ігорович Лапичак,
кандидат технічних наук,
докторант кафедри публічного адміністрування,
Міжрегіональна Академія управління персоналом,
м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТАНДАРТИЗАЦІЇ Й СЕРТИФІКАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Державне регулювання стандартизації та сертифікації продукції завжди являло собою унікальний процес із своїми складнощами [1-4]. Але в умовах воєнного часу проблеми посилилися. Ці проблеми переважно характеризуються гострою необхідністю адаптуватися до мінливих обставин і необхідністю забезпечити безперебійні постачання та безпеку критично важливої продукції.

Під час воєнного стану основна увага державного регулювання зміщується на забезпечення доступності та надійності продукції, необхідної для національної оборони та добробуту громадян. Це передбачає оптимізацію процесів стандартизації та сертифікації для прискорення виробництва та розподілу життєво важливих товарів, таких як медикаменти, продукти харчування та військове обладнання. Однак це прискорення не повинно загрожувати стандартам якості та безпеки, які мають вирішальне значення для ефективного використання.

Ще однією важливою проблемою є порушення ланцюжків постачання, що може вплинути на доступність сировини та компонентів, необхідних для виробництва. Це порушення вимагає використання альтернативних стратегій пошуку і може вимагати тимчасових змін у стандартних специфікаціях для розміщення доступних матеріалів без істотного впливу на функціональність та безпеку продукції. Окрім того, не можна ігнорувати підвищений ризик кібербезпеки під час воєнного стану. Захист конфіденційних даних, пов’язаних з

конструкціями продуктів, виробничими процесами та ланцюжками поставок, стає критично важливим. Тому процеси сертифікації повинні включати суворі заходи кібербезпеки для захисту від потенційних порушень та шпигунства.

Держава також має враховувати економічні наслідки війни зі стандартизацією та сертифікацією. Умови війни часто призводять до фінансових труднощів та обмеженості ресурсів. Збалансувати витрати, пов'язані з підтриманням високих стандартів та процесів сертифікації, при одночасному забезпеченні цінової доступності та доступності основних продуктів, є серйозною проблемою. Крім того, важливу роль відіграє людський фактор. Безпека персоналу, який бере участь у процесах стандартизації та сертифікації, особливо у зонах конфліктів, має першорядне значення. Забезпечення їхньої безпеки та надання їм необхідних ресурсів для продовження роботи є найважливішим аспектом державного регулювання у цих обставинах. Координація з міжнародними організаціями та дотримання міжнародних стандартів також стають складними під час війни. З огляду на надзвичайну ситуацію може виникнути потреба у тимчасових виключеннях або змінах вимог відповідності.

Таким чином, державне регулювання стандартизації та сертифікації продукції під час війни потребує надзвичайно адаптивного, оперативного та сталого підходу. Це вимагає балансування гостроти ситуації з необхідністю підтримання якості, безпеки та ефективності виробництва та сертифікації товарів та послуг першої необхідності. Проблеми багатогранні: від збоїв у ланцюжках поставок та економічних обмежень до кібербезпеки та безпеки персоналу, і все це потребує комплексних стратегій та рішень.

Список використаних джерел:

1. Кордзая Н.Р. Стан розвитку стандартизації в світі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2020. Випуск 31. С. 54-60. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/31_2020ua/11.pdf (дата звернення 11.11.2023).

2. Філіпчук Г., Цициліано О., Дерев'янко В. Історичне коріння стандартизації. *Стандартизація, сертифікація, якість*. 2006. № 2. С. 29-32.

3. Білоцерківський О.Б. Основи стандартизації, метрології та управління якістю : текст лекцій для студентів спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність». Харків : «Точка», 2017. 190 с. URL: https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/ef844fb1-1d2e-43a2-946c-b6691c9b1be7/content (дата звернення 11.11.2023).

4. Тарасенко Є.В. Стандартизація, сертифікація і метрологія : опорний конспект лекцій. Київ : КНТЕУ, 2012. 80 с. URL: https://b.eruditor.link/file/1027085/ (дата звернення 11.11.2023).

Дмитро Володимирович Романов,
голова Полтавської районної військової адміністрації,
аспірант кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна

ВІДНОВЛЕННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ НА ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ

Тривалість воєнних дій, які ведуться Росією проти держави Україна на території України з 2014 р., обумовила втрату тисяч людських життів, руйнування інфраструктури, окупацію населених пунктів, а також руйнування системи публічної влади на окупованих територіях. По суті, повернення окупованих територій під контроль України вимагає швидкого відновлення системи місцевого самоврядування, основною задачею якого є вирішення «…питань місцевого значення в межах Конституції і законів України» [1].

З огляду на те, що різні території країни звільнялися з-під окупації у різний час, а деякі території залишаються окупованими і донині, спостерігається різний ступінь інтегрованості територіальних громад в окупаційну владу, а отже універсального підходу до відновлення місцевого самоврядування в звільнених адміністративно-територіальних одиницях не може бути. Наприклад, у звільнених територіальних громадах Київської, Житомирської, Сумської, Харківської областей, які перебували під окупацією нетривалий час, місцеве самоврядування майже скрізь вдалося відновити у короткі терміни, за винятком окремих випадків, де відновити його не було можливості через фактичне знищення населеного пункту. Прикладом такого швидкого відновлення місцевого самоврядування є Тростянецька міська громада Сумської обл., яка перебувала під окупацією місяць. Місцеве самоврядування частково виконувало свої функції і під час війни, функціонуючи в закритому режимі, а вже після звільнення швидко спромоглося відновити надання послуг населенню за підтримки територіальних громад Полтавської обл. Увага міської ради і виконавчого комітету була зосереджена на вирішенні таких ключових завдань, як [2]:

– відновлення системи забезпечення продовольством мешканців громади і створення продовольчих резервів;

– встановлення контролю над зруйнованими і покинутими будівлями для запобігання мародерства;

– розмінування території і забезпечення безпеки пересування;

– відновлення і введення в дію об’єктів критичної інфраструктури, які забезпечували електро-, водо-, газо- і теплопостачання в оселі мешканців, установи і адміністративні будівлі;

– розселення людей, які втратили житло і внутрішньо переміщених громадян.

Територіальні громади Донецької, Луганської обл., АР Крим, які вже тривалий час інтегровані в систему державної влади РФ, потребуватимуть

іншого підходу до нормативного регулювання цих питань [3]. З досвіду повоєнної Німеччини відомо, що швидке відновлення місцевого самоврядування не загрожувало політичній стабільності держави чи звільнених територій, а, навпаки, підтримувало згуртованість населення і забезпечувало швидку відбудову зруйнованої інфраструктури. Однак, автоматичне перенесення досвіду поновлення повноважень органів місцевого самоврядування в Сумській чи Київській обл. на територіальні громади Харківської обл. є недоцільним, оскільки близькість до лінії фронту, а отже наявність високого ризику обстрілів, зумовлює формування інших очікувань у населення – сподівання на переговори. До того ж значний термін перебування громад в окупації став складним випробуванням для місцевого самоврядування цих громад, зокрема, це стосується колабораціонізму представників місцевого самоврядування з окупантами. Зокрема міським головам Куп'янської, Балаклійської, Вовчанської та Ізюмської громад оголошено підозру в державній зраді [4].

Найбільш ймовірним шляхом легітимізації влади в територіальних громадах деокупованих місцевостей є створення військових адміністрацій населених пунктів. Саме до такого сценарію схилялися представники обласних адміністрацій і Кабінету Міністрів України під час обговорення питань щодо деокупованих територій на засіданні Координаційного штабу, організованого Міністерством регіонального розвитку, територій та інфраструктури [5]. Згідно Закону України «Про правовий режим воєнного стану» керівник військової адміністрації отримує великі одноосібні повноваження – він є розпорядником бюджетних коштів, укладає договори від імені громади, особисто призначає і звільняє співробітників адміністрації, його накази та розпорядження прирівнюються до рішень місцевої ради [6]. Такий великий обсяг одноосібних повноважень керівника військової адміністрації в умовах воєнного стану, звичайно, є виправданим, але по його завершенню питання відновлення місцевого самоврядування доведеться вирішувати з урахуванням можливого спротиву з боку військової влади.

У цьому контексті найбільш затребуваним ресурсом для відновлення місцевого самоврядування будуть кадри. Прийнятий Кабінетом Міністрів України План дій органів виконавчої влади з відновлення деокупованих територій територіальних громад окреслює першочергові завдання у цьому напрямі, зокрема і ті, що стосуються кадрового забезпечення та дотримання прав людини [7].

Зважаючи на уже прийняті нормативно-правові акти щодо відновлення деокупованих територій, можна стверджувати, що його швидкість та результативність обумовлюватимуться:

– відновленням системи органів місцевого самоврядування та органів державної влади;

– усуненням негативних наслідків збройного конфлікту;

– притягненням до відповідальності осіб, які вчинили тяжкі злочини проти держави;

– демілітаризацію територій і забезпеченням безпеки громад;

– підготовкою кадрів для роботи в органах місцевого самоврядування деокупованих територій.

Список використаних джерел:

1. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text (дата звернення 26.11.2023).

2. Сильне місцеве самоврядування як основа стійкості України – приклад Тростянця. URL: https://u-lead.org.ua/news/138 (дата звернення 26.11.2023).

3. До відновлення місцевого самоврядування на деокупованих територіях мають застосовуватися різні підходи. URL: https://decentralization.gov.ua/news/16238 (дата звернення 26.11.2023).

4. Відновлення місцевого самоврядування в деокупованих громадах: дилеми та ризики. URL: https://lb.ua/blog/observatory_democracy/530620_vidnovlennya_mistsevogo.html (дата звернення 26.11.2023).

5. Що каже закон про військові адміністрації населених пунктів. URL: https://lb.ua/blog/observatory_democracy/530620_vidnovlennya_mistsevogo.html (дата звернення 26.11.2023).

6. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/389-19 (дата звернення 26.11.2023).

7. Про затвердження плану дій органів виконавчої влади з відновлення деокупованих територій територіальних громад : Розпорядження КМУ від 30.12.2022 № 1219-р. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-planu-dii-orhaniv-vykonavchoi-a1219r (дата звернення 26.11.2023).

Геннадій Леонідович Рябцев,
доктор наук з державного управління, професор;
професор Києво-Могилянської школи врядування імені Андрія Мелешевича Національного університету «Києво-Могилянська академія»,
м. Київ, Україна;
професор Академічного департаменту соціальних наук Європейського гуманітарного університету,
м. Вільнюс, Литва

ПЕРШОЧЕРГОВІ ЗАВДАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ ЕНЕРГЕТИКИ РЕГІОНІВ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Нормальне функціонування об’єктів енергозабезпечення є критично важливим для економіки українських регіонів і держави в цілому. Тому енергетична інфраструктура України стала пріоритетною ціллю для російських збройних сил. Її часткове виведення з ладу призвело до суттєвого обмеження постачань палива та енергії під час осінньо-зимового періоду 2022-2023 років.

Щоб не допустити повторення тривалих вимкнень електричної енергії, спричинених порушенням роботи об'єктів критичної енергетичної інфраструктури, уряд ужив низку заходів, спрямованих на посилення активного й пасивного захисту таких об'єктів. У міжсезоння відбудовано понад 80 % пошкодженого обладнання. Надійно й стабільно працює Об'єднана енергетична система (ОЕС) України. Її роботу синхронізовано з європейською мережею ENTSO-E. Реалізовано можливість експорту та імпорту до 1,2 ГВт електричної енергії. Профінансовано відновлення критичної інфраструктури в регіонах і формування резервного запасу обладнання, зокрема енергетичного.

Утім діям Уряду в зазначеній сфері не вистачає комплексності. Управління здійснюється шляхом щоденного надання численних доручень, іноді без попереднього обґрунтування. Плани заходів, що реалізуються, базуються на довоєнних припущеннях. Наявність запасів газу й вугілля вважається запорукою стійкої роботи мереж і систем, хоча війна, що триває, не гарантує надходження накопиченого до кінцевого споживача.

З огляду на невизначену тривалість бойових дій і збереження ризику подальших руйнувань, повна стабілізація ситуації в енергетичному секторі є неможливою, щонайменше до завершення війни. Тому пріоритетними завданнями органів влади на короткострокову перспективу є: збереження цілісності ОЕС України та оперативне відновлення функціонування її об'єктів після кожної атаки; усунення територіального дисбалансу у виробництві та споживанні електричної й теплової енергії; відновлення постачання палива та енергії в райони зі зруйнованою інфраструктурою; розбудова резервних, зокрема міждержавних, та автономних мереж і систем, які можна буде задіяти в разі системних аварій; гарантування неперервного постачання енергоресурсів через західний кордон України в достатніх для споживачів обсягах; забезпечення надійного й безпечного функціонування працездатних енергетичних об'єктів [1, с. 147].

Утім імовірно, що, попри всі зусилля органів влади, на Лівобережній Україні, зокрема у прифронтових регіонах, гарантувати стійкість енергетики, передусім теплової, не вдасться. Тому потребує розроблення й затвердження перелік типових схем і способів резервного енергозабезпечення споживачів, у першу чергу – об'єктів критичної інфраструктури.

До згаданих схем можна віднести, наприклад, такі.

1. За наявності працюючої системи газопостачання й необхідних обсягів природного газу (або пропан-бутану в балонах) – використання газових конвекторів. Для цього варто передбачити процедуру надання відповідних дозволів і скасувати нормативні обмеження на встановлення індивідуальних теплових пунктів у багатоквартирних будинках. За відсутності більшості їхніх мешканців, цей підхід є раціональнішим, аніж установлення блочної котельні (коли опалюватимуться навіть ті квартири, де люди не проживають).

2. За відсутності чи нестачі природного газу й наявності місцевих джерел твердого палива – використання твердопаливних котлів. Обов'язковою передумовою для цього є встановлення регульованих цін на паливну деревину для потреб населення й суб'єктів господарювання, які мають ліцензії на виробництво теплової та електричної енергії. Доцільним є запровадження

заборони на спалювання лісосічних відходів, що мають збиратися лісовими господарствами та/чи населенням й передаватися або реалізовуватися населенню й заінтересованим суб'єктам господарювання.

3. За наявності достатніх обсягів генерованої електричної енергії й можливості її постачання до центрів споживання теплової енергії – заміщення природного газу електричною енергією. Потрібні: електричні котли в котельнях і на теплоелектроцентралях міст; допоміжне обладнання та інфраструктура (розподільні мережі, трансформаторні підстанції, електротехнічне обладнання). При цьому встановлення електричних конвекторів та/чи бойлерів має відбуватися лише після адаптування будинкових будинкових мереж і систем до збільшення навантаження.

4. За наявності працюючих суб'єктів господарювання, що мають ліцензії на видобуток газового конденсату, – переобладнання модульних котельних на споживання цього виду пального. Найменший обсяг робіт із переобладнання потрібний у разі використання газових конденсатів, що видобуває АТ «Укргазвидобування» на Краснокутському промислі (межа Харківської й Полтавської обл.), Кременівському родовищі (Дніпропетровська обл.) і деяких полтавських родовищах.

5. За наявності працюючих суб'єктів господарювання, що мають ліцензії на перероблення нафти й газового конденсату й джерела надходження сировини, – заміщення природного газу дизельним чи котельним паливом. Необхідні: пересувні або блочні котельні, дизель-генератори; резервуари для розосередженого зберігання нафтопродуктів (зокрема, гнучкі). Визначаючи найбільш вигідну пропозицію під час публічних закупівель обладнання, варто брати до уваги передусім вартість його життєвого циклу, як це передбачено директивою [2, ст. 67-68], і керуючись методикою [3].

6. Якщо заміщення пошкоджених систем теплопостачання електроопаленням, блочними, мобільними, пересувними котельнями, які працюють на пальному з місцевих джерел, є неможливим, єдиним виходом є обов'язкова евакуація населення, передусім із багатоквартирних будинків.

Варто наголосити, що масове встановлення в постраждалих від обстрілів районах пересувних котельних і дизель-генераторів є ризикованим через можливу нестачу моторного палива. Щоб запобігти їй, варто якнайшвидше сформувати нормативні передумови для забезпечення:

– перероблення на давальницьких умовах на заводах Словаччини, Угорщини та Чехії видобутої в Україні нафтової сировини, що транспортується південною гілкою нафтопроводу «Дружба»;

– інтенсифікування підйому нафти з газовим конденсатом на всіх родовищах, без огляду на перспективні плани експлуатації свердловин, зі спрямуванням видобутої сировини на перероблення в ЄС;

– сприяння укладанню середньо- й довгострокових прямих угод із постачання фіксованих обсягів пального між операторами ринку, у тому числі регіональними, й виробниками нафтопродуктів у державах-членах ЄС;

– недопущення спекуляцій на ринку пального й завищення роздрібних цін завдяки створенню його штучного дефіциту;

– зменшення ризиків втрати нафтопродуктів під час зберігання завдяки їхньому розосередженню. Для цього варто стимулювати зберігання пального безпосередньо кінцевими споживачами, скасувавши відповідні обмеження;

– укладання договорів резервування зі збереженням палива на нафтобазах поза межами України поблизу її західного кордону. Такі угоди передбачають право викупу в будь-який момент і за ринковими цінами запасів, що належать стороннім компаніям.

Незалежно від вибраних заходів, загальною метою енергетичної політики має стати формування спроможності кожного регіону й держави в цілому «в технічно надійний і безпечний, економічно ефективний та екологічно прийнятний спосіб задовольняти потреби суспільства в енергоресурсах, забезпечувати стале функціонування економіки в нормальних і кризових умовах і захищати національні інтереси незалежно від зовнішніх і внутрішніх впливів» [4, с. 82].

Першочерговими завданнями, що мають вирішити органи місцевого самоврядування на шляху до досягнення цієї мети, є такі:

1. Максимальне збільшення використання й виробництва (видобутку) місцевих видів палива та енергії. В Донецькій, Луганській, Львівській й Волинській областях ним може стати метан вугільних шахт. У Волинській, Рівненській, Чернігівській областях – торф. У Житомирській області – деревина. У сільськогосподарських регіонах – солома зернових і лушпиння олійних культур. Істотну частку в енергетичному балансі Буковини й Закарпаття здатна зайняти гідроенергія малих річок, зокрема Тиси й Тересви. Одеська, Херсонська, Запорізька області є найбільш перспективними регіонами для розвитку геліоенергетики, тоді як узбережжя Чорного моря є найкращим для використання енергії вітру.

2. Збільшення використання розподіленої генерації, у тому числі створення в територіальних громадах систем розподілу micro grid на базі «розумних мереж», зокрема для енергетичних кооперативів.

3. Забезпечення можливості під’єднання до схем резервного енергозабезпечення об’єктів критичної інфраструктури, які забезпечують виконання життєво важливих функцій у територіальних громадах.

4. Розроблення й затвердження планів заходів із забезпечення безпеки та стійкості критичної інфраструктури, яка забезпечує життєдіяльність територіальних громад, з урахуванням дій щодо посилення захисту таких об’єктів від фізичних і кібернетичних загроз.

При цьому, як на національному, так і регіональному рівнях, варто:

– відмовитися від управління шляхом надання доручень на користь передбаченого Стратегією енергетичної безпеки [5] систематичного ідентифікування, аналізування та оцінювання загроз безпеці для обґрунтування й вибору заходів з їхньої нейтралізації;

– звернутися до бізнесу, як це зроблено урядами держав-членів ЄС, із закликом до раціонального використання газу, електричної й теплової енергії та зменшення їхніх втрат, пояснивши, як це можна робити найкраще;

– ініціювати інформаційну кампанію з підвищення обізнаності громадськості щодо збереження енергії, спрямовану на роз'яснення того, що функції й повноваження органів влади є обмеженими і без участі кожного свідомого українця забезпечити стійкість енергетики неможливо.

Список використаних джерел:

1. Рябцев Г.Л. Оцінка можливостей інтеграції енергетичних ринків України та ЄС під час війни і в повоєнний період. *Сімдесят перші економіко-правові дискусії. Серія: Соціальні та гуманітарні науки* : матеріали Міжнар. наук. інтернет-конф. (Львів – Переворськ, 21-22 груд. 2022 р.). Львів : ФОП Шпак В.Б. С. 146-150.
2. Директива Європейського Парламенту і Ради 2014/24/ЄС від 26 лют. 2014 р. про публічні закупівлі та про скасування Директиви 2004/18/ЄС. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_052-14#Text (дата звернення 24.11.2023).
3. Про затвердження Примірної методики визначення вартості життєвого циклу : наказ Мінекономіки від 28 вер. 2020 р. № 1894. URL: https://www.me.gov.ua/LegislativeActs/Detail?lang=uk-UA&id=32140d03-d5eb-4988-8790-6d60d1c84a93 (дата звернення 24.11.2023).
4. Рябцев Г. Л. Регіональні аспекти повоєнного відновлення паливно-енергетичного комплексу України. *Механізми управління розвитком територій* : зб. наук. пр. у 2 ч. Житомир : Поліський нац. ун-т, 2022. Ч. 1. С. 81-84.
5. Про схвалення Стратегії енергетичної безпеки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 04 сер. 2021 р. № 907-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/907-2021-р#Text (дата звернення 24.11.2023).

Віталій Андрійович Щербина,
здобувач вищої освіти СВО Магістр
спеціальності 281 Публічне управління та самоврядування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна
Ангеліна Олександрівна Юр'єва,
здобувач вищої освіти СВО Бакалавр,
спеціальності 281 Публічне управління та самоврядування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна

ПРОБЛЕМИ ВІДКРИТОСТІ ТА ПРОЗОРОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА СПОСОБИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Дослідження засад функціонування та розвитку місцевого самоврядування на принципах прозорості та відкритості обумовлена потребою підвищення ефективності та якості роботи органів місцевого самоврядування. Прозорість та відкритість сприяють підвищенню довіри громадян до місцевої влади, що є важливою передумовою ефективної взаємодії влади та суспільства.

Сучасна тенденція розвитку демократії акцентує увагу на практичному втіленні принципів відкритості та прозорості у функціонуванні органів місцевого самоврядування. Ряд значущих корупційних скандалів, де посадові особи органів місцевого самоврядування виступили у ролі фігурантів, підкреслив необхідність забезпечення відкритості та прозорості у діяльності органів місцевого самоврядування. Головною метою цього напряму є запобігання різноманітним зловживанням, маніпуляціям та порушенням, які можуть траплятися у роботі державних органів, оскільки недостатня відкритість та прозорість завжди створюють умови для виявлення корупційних проявів.

В останні роки в Україні спостерігається певний прогрес у розвитку місцевого самоврядування. Ухвалено ряд законодавчих актів, які зміцнюють правову основу місцевого самоврядування. Зокрема, внесено зміни до Бюджетного кодексу України [1], які передбачають збільшення видатків місцевих бюджетів.

Разом з тим, існує ряд проблем, які перешкоджають ефективному функціонуванню місцевого самоврядування. Наприклад, багато законодавчих актів, які регулюють діяльність органів місцевого самоврядування, потребують вдосконалення. Бюджети місцевих громад часто не забезпечують належного виконання повноважень органів місцевого самоврядування. Необхідність підвищення рівня поінформованості населення про місцеве самоврядування. Багато громадян не розуміють, які повноваження мають органи місцевого самоврядування та як вони можуть брати участь у їхній діяльності [2].

Незважаючи на законодавчі досягнення у сфері прозорості влади на місцевому рівні в Україні, країна все ще знаходиться у другій половині рейтингу корупції серед світових країн. З цього приводу необхідні рішучі заходи для підвищення цих показників.

Забезпечення прозорості та відповідальності державних службовців можливо, якщо ключова інформація про рішення та витрати представницьких органів місцевого самоврядування буде доступною для громадськості через медіа та буде надаватися громадянам у доступному форматі. Ця інформація може офіційно оприлюднюватися на громадських засіданнях у сільській місцевості, особливо якщо населення не має доступу до Інтернету. Віра владі є критично важливою у сучасному суспільстві, і зусилля щодо впровадження прозорості в діяльність органів місцевого самоврядування спрямовані на збудування цієї довіри та боротьбу з корупцією.

Використання сучасних технологій та забезпечення прозорості створюють унікальну можливість для громадян брати активну участь у вирішенні проблем, з якими стикаються органи місцевого самоврядування. Це дозволяє їм внести особистий внесок у вирішення складних завдань, що виникають у різних сферах місцевого управління.

Веб-сайти, комп’ютеризовані записи та архіви, а також використання соціальних мереж, таких як Facebook, є ефективними засобами комунікації між органами місцевого самоврядування та громадянами. Вони дозволяють інформувати громадян про події, заходи та рішення органу місцевого

самоврядування, а також залучати населення до активної участі у розвитку своєї територіальної громади [3, с. 144].

Ці інструменти сприяють збільшенню відкритості та прозорості в роботі органів місцевого самоврядування, а також зближенню влади та громадян. Громадяни можуть бути активними учасниками прийняття рішень, висловлювати свої погляди та пропозиції, а також слідкувати за виконанням обіцянок та діяльністю представників влади. Це сприяє покращенню ефективності та довіри до місцевого самоврядування, а також розвитку громад та їхніх інституцій.

Відкритість та прозорість діяльності органів місцевого самоврядування є важливими принципами, які забезпечують контроль суспільства за діяльністю влади та запобігають корупції. В умовах воєнного стану в Україні ці принципи можуть бути порушені через низку факторів, зокрема:

– ризики для безпеки. Воєнний стан передбачає запровадження особливого режиму безпеки, який може обмежувати доступ до інформації, що може бути використана ворогом. Наприклад, може бути обмежено доступ до інформації про розташування військових об'єктів, переміщення військ, а також про стан критичної інфраструктури;

– нестабільність ситуації. Воєнний стан супроводжується значними змінами в житті суспільства, що може призводити до нестабільності ситуації. Це може ускладнювати роботу органів місцевого самоврядування та їхню здатність забезпечувати відкритість та прозорість діяльності;

– нестача ресурсів. Воєнний стан вимагає додаткових зусиль від органів місцевого самоврядування, що може призвести до їхньої нездатності забезпечити відкритість та прозорість діяльності на належному рівні. Наприклад, може бути обмежена кількість персоналу, який може займатися питаннями відкритості та прозорості, а також може бути недостатньо коштів на проведення громадських слухань та інших заходів, що сприяють відкритості та прозорості діяльності [4].

Також воєнний стан може призвести до зменшення кількості громадських заходів, що сприяють відкритості та прозорості діяльності. Наслідком може стати ускладнення для суспільства та розуміння того, як приймаються рішення та на основі яких критеріїв. Відтак бачимо, що відкритість та прозорість є ключовими аспектами сучасного соціальнозорієнтованого управління та важливими для забезпечення довіри громадян до владних структур (табл. 1).

Таблиця 1

Проблеми відкритості та прозорості та способи їх вирішення

Напрямок	Проблема	Спосіб вирішення
1	2	3
Брак інформаційної доступності	Один із головних аспектів прозорості – це доступ до інформації про рішення та діяльність органів місцевого самоврядування. Владні органи повинні активно публікувати інформацію про свою діяльність в мережі Інтернет та надавати її за запитами громадян.	Розробка та впровадження відкритих інформаційних порталів, де публікуються дані про роботу місцевих органів та бюджету. Забезпечення можливості подавати запити на інформацію від громадян.

Продовж. табл. 1

1	2	3
Недостатня участь громадян	Громадяни повинні мати можливість брати активну участь у прийнятті рішень на місцевому рівні. Проте часто вони не мають достатньої інформації або можливостей для цього.	Проведення громадських консультацій, публічних слухань та зустрічей з мешканцями для обговорення питань місцевого значення. Створення механізмів для збору та аналізу думок та пропозицій громадян.
Недостатня прозорість фінансів	Не завжди зрозуміло, як витрачаються кошти місцевого бюджету. Це може призвести до корупції та неправомірного використання коштів.	Публікація бюджетів та звітів про їх виконання в доступному форматі. Проведення аудитів та обліку витрат. Залучення незалежних фахівців та аудиторських організацій.
Брак відкритості у прийнятті рішень	Рішення місцевих органів можуть прийматися за незрозумілим алгоритмом та без широкого обговорення, що порушує принципи прозорості та участі.	Забезпечення публічного обговорення важливих рішень та їхнього попереднього оприлюднення для відгуків громадян. Використання інтернет-голосування та інших електронних інструментів для збору думок громади.

Джерело: узагальнено авторами

Забезпечення відкритості та прозорості в діяльності органів місцевого самоврядування важливо для підвищення довіри громадян до владних структур та забезпечення ефективного та справедливого управління на місцях.

Для забезпечення відкритості та прозорості діяльності органів місцевого самоврядування необхідно вжити таких заходів: розробка механізмів доступу до інформації, участі громадян, прозорості фінансів та відкритості у прийнятті рішень; забезпечення відповідальності та покарання за незаконні дії чи корупційні злочини.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України. Редакція від 19.11.2023 р. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text (дата звернення: 21.11.2023).

2. Тимофєєв С.П. Перспективи підвищення рівня довіри до органів публічної влади в Україні. URL: https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-6(12)-149-162 (дата звернення: 26.11.2023).

3. Калішенко Є. Правове забезпечення розвитку електронного урядування в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. Вип. 7. С. 140-146.

4. Огороднік О., Балюк Б. Відкриті дані міст в умовах війни: результати дослідження URL: https://transparentcities.in.ua/articles/vidkrytidani-mist-v-umovakh-viiny-rezultaty-doslidzhennia (дата звернення: 01.11.2023).

СЕКЦІЯ 8. ІНФОРМАТИЗАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ ПРОЦЕСІВ

Наталія Леонідівна Гавкалова,
д.е.н., професор, завідувач кафедри державного управління, публічного адміністрування та економічної політики Харківського національного університету ім. С. Кузнеця м. Харків, Україна
Максим Гарійович Табацький,
аспірант кафедри державного управління, публічного адміністрування та економічної політики Харківського національного університету ім. С. Кузнеця м. Харків, Україна

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОСТІ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Формування інформаційного суспільства як нового типу соціальної організації зумовлює трансформацію його громадянських та політичних інститутів, організаційно-функціональних аспектів публічної влади та порядку здійснення публічного управління. Інформація завжди виступала основою прийняття будь-якого публічно-владного рішення, але зараз вона стає стратегічним ресурсом соціально-економічного, громадсько-політичного розвитку.

Інформатизація – комплексне явище, яке включає, за визначенням Закону України «Про Національну програму інформатизації», сукупність взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, що спрямовані на створення умов для задоволення інформаційних потреб громадян та суспільства на основі створення, розвитку і використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, які побудовані на основі застосування сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки [1].

Проблематика інформатизації у сфері публічного управління нині активно досліджується в межах як юридичних, так і економічних наук, філософії, політології, соціології, науки державного управління. Правові аспекти її знаходять висвітлення в працях таких вітчизняних вчених, як І. В. Арістова, К. І. Беляков, Р. А. Калюжний, С. П. Кулицький, П. В. Мельник, Н. В. Плахотнюк, В. М. Селіванов, В. С. Цимбалюк та ін. Проте питання інформатизації у сфері регіонального та муніципального управління одержують лише фрагментарне дослідження. Разом з цим дана проблематика здається вкрай важливою та актуальною.

Процеси інформатизації характерні для публічного управління більшості сучасних держав. Вони передбачають не стільки впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у процес розвику місцевого самоврядувння, скільки якісне оновлення змісту та порядку цього управління на

основі використання таких технологій. Відповідна модернізація управлінської сфери включає підвищення ефективності, економічності та доцільності управлінської діяльності; забезпечення відкритості та інформаційної прозорості діяльності вказаних суб'єктів, їх доступності кожному громадянинові у будь-який час і у будь-якому місці його перебування; трансформацію всієї системи органів публічної влади та залучених до державного механізму підприємств, організацій, установ в єдину сервісну організацію, призначену для надання послуг населенню. Інформатизація визнана одним із стратегічних напрямів оновлення публічного управління і в нашій державі, де здійснюються поступові кроки щодо її впровадження.

Ускладнення змісту та збільшення обсягів управлінської діяльності на регіональному та місцевому рівнях територіальної організації публічної влади, одержання й обробка великих масивів різнорівневої та різногалузевої інформації, прийняття на їх основі адекватних та ефективних рішень визначають об'єктивну необхідність застосування в управлінській діяльності регіональних та муніципальних органів влади сучасних інформаційних технологій. Вони дозволяють істотно покращити якість роботи, інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття рішень, встановити оперативний обмін інформацією, забезпечити її обробку та зберігання, а також спростити процедури державного контролю та оцінки ефективності управління регіональним та муніципальним розвитком. Значний конструктивний потенціал несе встановлення міжмуніципальних інформаційно-комунікаційних мереж, що сприяє налагодженню безпосередньої взаємодії різних регіональних та муніципальних органів влади, консультуванню, обміну досвідом та міжсекторній співпраці.

Однією з головних цілей Національної програми інформатизації визнане створення необхідних умов для забезпечення громадян та суспільства своєчасною, достовірною та повною інформацією. Разом із цим інформаційне суспільство вимагає якісного оновлення інститутів та механізмів демократії. У сучасних умовах з'являється множинність ніким не контрольованих користувачів передових інформаційно-комунікаційних технологій, які здатні здійснювати комунікацію у глобальному масштабі, впливаючи на громадську свідомість і формуючи громадську думку. Виникає так звана «паралельна», «електронна» демократія, що ґрунтується виключно на інформаційно-комунікаційному механізмі і кидає виклик офіційним інститутам взаємодії публічно-владних суб'єктів з громадськістю. Це ще один чинник, що зумовлює необхідність різкого підвищення рівня інформаційно-комунікативної складової в роботі органів влади, інакше вони програють конкуренцію з «паралельними» структурами суспільного управління [2].

Даний аспект інформатизації роботи органів публічної влади дає змогу, з одного боку, забезпечити прозорість, інформаційну відкритість, публічність та гласність роботи цих органів, а з другого – апелювати до населення регіону, територіальних громад з метою підтримки ініціатив регіонального й муніципального розвитку. Розширюються можливості доступу інститутів громадянського суспільства до участі у формуванні та реалізації місцевого самоврядування, проведенні громадської експертизи проектів актів органів місцевого самоврядування та місцевих органів державної влади.

Ще одним об'єктивним чинником посилення інформаційно-комунікаційного напряму роботи органів публічної влади є реформування державного управління за ринковим типом – перехід до моделі державного менеджменту, ключову роль у якому відіграє інформація та управління нею. У сучасних умовах публічне управління йде слідом за організаційно-управлінськими технологіями ринкової економіки, запозичуючи їх та пристосовуючи для власних цілей та завдань. Сьогодні ділова активність все більше переміщується в інформаційно-комунікаційний простір Інтернет, виникають виключно інтернет-базовані компанії. Аналогічна тенденція розширення присутності в інформаційних мережах спостерігається і у сфері діяльності органів публічної влади. При цьому зміст та структура електронного інформаційно-комунікаційного забезпечення останніх виступають аналогом «електронної корпорації» [3].

Підводячи підсумок, слід зазначити, що інформатизація несе значний потенціал підвищення ефективності розвитку місцевого самоврядування. Але її не слід формалізувати та зводити виключно до технологізації та автоматизації управлінських процедур. За умов неефективності самого порядку діяльності органу влади перенесення процедур в інформаційну сферу не лише не підвищить ефективність управління, а й призведе до необґрунтованого збільшення управлінських витрат. Стає очевидним, що без широких адміністративних реформ, пов'язаних з якісним оновленням функціонування органів публічної влади, застосування інформаційно-комунікаційних технологій не приведе до бажаних результатів. Інформатизація як комплексне явище має визначати не тільки і не стільки інформаційне забезпечення діяльності органів публічної влади, скільки новітню концепцію публічного управління в умовах формування та функціонування інформаційного суспільства, що реалізується на загальнодержавному, регіональному і місцевому рівнях територіальної організації публічної влади, заснована на широкому використанні інформаційно-комунікаційних технологій як у взаємодії в межах системи органів публічної влади, так і мережевої взаємодії з інститутами громадянського суспільства. Вона має комплексний, системний, багаторівневий характер і вимагає належного правового, організаційного, технологічного, кадрового механізмів реалізації, які поступово впроваджуються в Україні.

Список використаних джерел:

1. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 4 лют. 1998 р. № 74/98-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-вр#Text (дата звернення 12.11.2023).

2. Сіленко А. Електронна Україна. *Політичний менеджмент*. 2023. № 3. С. 74.

3. Дєгтяр А.О. Державно-управлінські рішення: інформаційно-аналітичне та організаційне забезпечення : монографія. Харків : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2014. 224 с.

Ольга Олександрівна Глоба,
здобувач СВО магістр
кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування
Державного біотехнологічного університету
м. Харків, Україна
Костянтин Сергійович Д'яченко,
здобувач СВО магістр
кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування
Державного біотехнологічного університету
м. Харків, Україна
Дмитро Русланович Чумейко,
здобувач СВО магістр
кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування
Державного біотехнологічного університету
м. Харків, Україна

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОПТИМІЗАЦІЇ УПРАВЛІНСЬКИХ ПРОЦЕСІВ ПІДПРИЄМСТВ

У сучасному світі, що керується даними, підприємства постійно шукають способи збору, обробки та аналізу даних, щоб приймати обґрунтовані рішення. З розвитком технологій системи автоматизованого збору даних стають все більш поширеними. Ці системи розроблені для оптимізації процесу збору, зменшуючи потребу в ручному введенні та мінімізуючи ризик людської помилки. Після того, як дані зібрані, автоматизовані інструменти обробки та аналізу можуть бути використані для швидкого й точного розуміння інформації. Завдяки оптимізації прийняття рішень за допомогою цих автоматизованих систем підприємства можуть отримати конкурентну перевагу та підвищити загальну продуктивність. У зв'язку з постійним прогресом технологій цілком імовірно, що в майбутньому ми побачимо ще більш складні автоматизовані системи збору та аналізу даних.

Автоматизовані системи збору даних можна застосовувати в багатьох галузях. У фінансах системи можна використовувати для відстеження ринкових тенденцій, моніторингу фінансових операцій і виявлення шахрайства. На виробництві – для моніторингу виробничих процесів, відстеження рівня запасів і покращення управління ланцюгом поставок. Потенційні додатки для автоматизованих систем збору та аналізу даних практично безмежні, і підприємства, які використовують технології, ймовірно, отримають значні переваги в найближчі роки.

Незважаючи на численні переваги автоматизованих систем збору та аналізу даних, важливо зазначити, що покладатися виключно на технології також можуть бути потенційні недоліки. Наприклад, автоматизовані системи можуть бути не в змозі захопити певні типи даних або можуть пропустити важливу інформацію, яку міг би ідентифікувати аналітик. Крім того, завжди існує ризик помилок у даних через технічні несправності чи проблеми з самим джерелом даних. Тому для підприємств важливо знайти баланс між автоматизованими

системами та людським аналізом, використовуючи переваги обох підходів, щоб забезпечити найбільш точне та повне розуміння даних. Оскільки технології продовжують розвиватися, буде цікаво спостерігати, як підприємства продовжуватимуть адаптувати свої стратегії збору та аналізу даних, щоб залишатися попереду на ринку, що стає все більш конкурентним.

Однією з ключових переваг автоматизованих систем збору й аналізу даних є те, що вони можуть допомогти підприємствам заощадити час і ресурси. Інструменти автоматизованого аналізу швидко визначають закономірності та тенденції в даних, дозволяючи підприємствам приймати обґрунтовані рішення швидше, ніж це було б під час ручного аналізу. Це може бути особливо важливим у швидкозмінних галузях, де потрібно швидко приймати рішення, щоб випередити конкурентів. Додаткова перевага автоматизованих систем збору та аналізу даних полягає в тому, що вони можуть допомогти підприємствам отримати нові знання про свою діяльність і поведінку клієнтів. Збираючи та аналізуючи дані з багатьох джерел, підприємства можуть отримати більш повне розуміння потреб і переваг своїх клієнтів, а також визначити сфери, де вони можуть покращити свою діяльність. Наприклад, підприємство в моделі електронної комерції використовує інструменти автоматизованого збору та аналізу даних, щоб відстежувати поведінку клієнтів у веб-перегляді та купівлі, визначати найпопулярніші продукти та оптимізувати макет веб-сайту для покращення взаємодії з клієнтами. Автоматизовані системи збору й аналізу даних мають потенціал кардинально змінити спосіб роботи підприємств і прийняття рішень. Використовуючи потужність технологій для оптимізації процесу збору та аналізу даних, підприємства можуть отримати конкурентну перевагу та підвищити загальну продуктивність. Однак важливо пам’ятати, що ці системи не є панацеєю, і підприємства повинні знайти баланс між автоматизованими системами та людським аналізом, щоб забезпечити найбільш точне та повне розуміння даних. Завдяки ретельному плануванню та впровадженню автоматизовані системи збору та аналізу даних можуть стати потужним інструментом для підприємств у багатьох галузях.

Аналітику даних використовують для оптимізації бізнес-операцій. Аналізуючи оперативні дані, підприємства можуть визначити сфери, де можна підвищити ефективність, зменшити відходи та підвищити продуктивність. Це може призвести до економії коштів і підвищення рівня задоволеності споживачів. Загалом, аналітика даних є цінним інструментом для підприємств у фінансовій галузі. Вона надає уявлення про фінансові тенденції, поведінку споживачів і операційну ефективність, що може допомогти підприємствам приймати обґрунтовані рішення та покращувати прибутки. Аналітика даних також може допомогти підприємствам визначити потенційні ризики та можливості на ринку, дозволяючи їм залишатися попереду конкурентів і робити стратегічні інвестиції. Аналізуючи фінансові дані, компанії також можуть визначити сфери, де вони можуть зменшити витрати та оптимізувати свої ресурси, що призведе до підвищення ефективності та прибутковості. Аналітика даних забезпечуватиме підприємствам персоналізацію послуг та товарів, щоб краще задовольняти потреби наявних та потенційних споживачів, що

сприяєтиме в результаті підвищенню рівня задоволеності та лояльності споживачів. Оскільки фінансова індустрія продовжує розвиватися, аналітика даних ставатиме все більш важливим інструментом для бізнесу, щоб залишатися конкурентоспроможними та досягати успіху на ринку. У операційній сфері аналітика даних може допомогти підприємствам оптимізувати ланцюг поставок, підвищити ефективність виробництва та якість продукції. Аналізуючи оперативні дані, підприємства можуть виявляти вузькі місця, неефективність і проблеми з якістю, а також вживати коригувальних заходів для покращення продуктивності.

Використання аналітики даних стає все більш важливим для бізнесу, щоб залишатися конкурентоспроможним і досягати успіху в сучасній економіці, що керується даними. Маючи величезні обсяги даних, які генеруються щодня, компанії звертаються до аналітики даних, щоб отримати уявлення про поведінку клієнтів, ринкові тенденції та операційну ефективність. Використовуючи цю інформацію, компанії можуть приймати кращі рішення, покращувати свої продукти та послуги та оптимізувати свою діяльність.

Аналітика даних відіграє вирішальну роль у визначенні нових джерел доходу та можливостей зростання. Аналізуючи дані клієнтів, компанії можуть визначити нові сегменти ринку та розробити цільові маркетингові кампанії для охоплення цих сегментів. Крім того, аналітика даних може допомогти підприємствам виявити області неефективності в їх діяльності, дозволяючи їм оптимізувати процеси та зменшити витрати. Оскільки важливість аналізу даних продовжує зростати, компанії повинні інвестувати в необхідні інструменти та досвід для ефективного аналізу та інтерпретації даних. Підприємства, які не використовують визначені напрями, ризикують «програти» конкурентам і втратити інформаційну «першість», яка могла б допомогти їм досягти успіху в сучасній економіці, керованій даними.

Список використаних джерел:

1. Бабко, Н., Лишенко, М., Харчевнікова, Л. Цифрова трансформація та новітні комунікації як платформа для стійкого розвитку бізнесу. *Modeling the development of the economic systems, 2022.* № 4. С. 15-19. DOI: https://doi.org/10.31891/mdes/2022-6-2 (дата звернення 18.11.2023).

2. Mandych O., Mykytas A., Ustik T., Zaika S., Zaika O. The development of theoretical, methodological and practical recommendations of the innovative development vectors of business process reengineering and strategic management of enterprises (December 29, 2021). *Technology Audit and Production Reserves*, 2021. Vol. 6(4(62), P. 21-25. doi: https://doi.org/10.15587/2706-5448.2021.249830, SSRN: https://ssrn.com/abstract=4007408 or http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4007408 (дата звернення 18.11.2023).

3. Babko N., et. al. Features of digital globalization in conditions of modern challenges. Mechanisms for ensuring innovative development of entrepreneurship: monograph. Tallinn: Teadmus OÜ. 2022. 380 p.

Богдан Васильович Гречаник,
кандидат економічних наук
доцент кафедри публічного управління та адміністрування
ІФНТУНГ
м. Івано-Франківськ, Україна
Ігор Ярославович Росипайло,
аспірант кафедри публічного управління та адміністрування
ІФНТУНГ
м. Івано-Франківськ, Україна

ІННОВАЦІЇ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Однією з передумов інноваційного розвитку громад та ефективного місцевого самоврядування є впровадження та активне використання інформаційних технологій у діяльності місцевих рад та їх виконавчих органів. Особливо важливим це видається з огляду на зростаючу потребу органів місцевого самоврядування (ОМС) щодо використання так званих «великих масивів даних» (Big Data), які сьогодні є «обов'язковою» вхідною інформацією у системі стратегічного управління розвитком територій. Окрім того, в умовах воєнного стану високий рівень оперативності інформаційного забезпечення населення є одним з пріоритетних і надважливих завдань місцевої влади. Водночас виконання такого завдання – забезпечення високого рівня обізнаності населення щодо рішень та процесів, які відбуваються безпосередньо у межах їх територіальних утворень, а також ефективної взаємодії між трьома основними складовими сучасного громадянського суспільства (громада, місцевий бізнес та ОМС), шляхом використання системи «прямих і зворотніх зв'язків» між ними – в умовах непрогнозованого можливого настання передбачуваних подій викликаних війною, з одного боку, та необхідністю мінімізації фізичних контактів і випадків скупчення людей, з другого боку сьогодні видається доволі непростим.

Тож питання оптимізації процесів отримання і збору необхідної інформації, її аналітичного опрацювання та адресного поширення – з метою досягнення відповідного рівня оперативності управління такими процесами, зважаючи на ті виклики, які сьогодні постали перед Україною, – є особливо актуальним.

Очевидно, що за таких обставин, високий рівень інформаційного забезпечення громади та її ОМС повинен ґрунтуватися на інноваційних підходах щодо організації роботи з інформаційними ресурсами та використанні сучасних технічних і технологічних засобів для їх отримання, оброблення, зберігання (накопичення) та адресного поширення [1].

Водночас, впровадження таких змін і нововведень у системі управління інформаційними потоками, є можливим лише в результаті здійснення не менш інноваційних змін у системах їх організації та забезпечення. При цьому слід зауважити, що така модернізація системи забезпечення, у даному випадку, повинна включати в себе не лише використання сучасних технічних засобів і

новітніх ІТ-технологій роботи з даними, але й відповідні зміни у компетентностях тих спеціалістів і фахівців, які нині виконуючи свої прямі обов'язки працівників відділів та управлінь інформатизації ОМС, тим самим сприяють формуванню інформаційного суспільства та реалізації стратегії «Держава в смартфоні».

Тож можна констатувати, що впровадження таких змін дозволить вирішити питання уніфікації процесів (а отже можливості їх оптимізації), пов'язаних з основними інформаційними потоками – зокрема, пошуком інформації, її збором, одержанням, прийняттям, обробленням (аналітичним опрацюванням), зберіганням (накопиченням), використанням та адресною передачею (поширенням) інформації – що є основою інформаційних відносин між ОМС і населенням територіальної громади [2].

Як відомо, у нині діючих місцевих радах та їх виконавчих органах немає єдиного підходу щодо організації інформаційного забезпечення та інформатизації управлінських процесів. При цьому, основні функції та завдання інформаційного забезпечення здебільшого розподілені між декількома структурними підрозділами (загальний відділ, організаційний відділ, прес-служба, сектор роботи зі зверненнями громадян, сектор контролю тощо). Водночас до самого процесу інформатизації управлінських рішень залучені практично всі структурні підрозділи органів місцевого самоврядування.

Сучасні інформаційні технології, які використовуються ОМС, можна умовно розділити на такі три основні складові:

1. Адресне поширення інформації;
2. Надання та оприлюднення інформації;
3. Обмін інформацією та комунікація.

Адресне поширення інформації через списки розсилки, телеграм канали, групи новин дозволяють миттєво і практично з мінімальними витратами поширювати потрібну інформацію серед великої аудиторії (ознайомлювати з рішеннями рад, діяльністю виконавчих органів, проводити анонси тощо).

Надання та оприлюднення інформації в основному відбувається через веб-сайти, що забезпечує користувачам можливість оперативного доступу до великих об'ємів актуальної інформації, шляхом використання ресурсів структурованих баз даних за допомогою відповідних запитів і зручної навігації. Такі системи використовують для моніторингу законодавчих актів, рішень органів місцевого самоврядування і забезпечення населення можливістю швидкого одержання різної публічної, статистичної, аналітичної або методологічної інформації.

Обмін інформацією та комунікація реалізовуються через соціальні мережі, чати, форуми, веб-конференції, e-mail, та забезпечують постійний, швидкий інформаційний потік, який передбачає двосторонній обмін даним між великою кількістю учасників. Саме на основі такого інструментарію формується платформа для обговорення рішень прийнятих місцевими органами влади, а також формується механізм взаємодії з громадою та база для моніторингу суспільної думки – «загальної» або окремих соціальних груп.

Очевидно, що безпосереднє функціонування усіх трьох означених вище складових здійснюється на основі відповідних технічних засобів та спеціалізованого інформаційного забезпечення, що дозволяє автоматизувати більшість процесів, які відбуваються в межах тієї чи іншої окремої складової. При цьому, система «логістики» інформаційних потоків між самими складовими зазвичай формується «вручну».

Тож враховуючи можливості новітніх інформаційних технологій, а також ґрунтуючись сучасній моделі інноваційного розвитку, «інтелектуалізованому суспільству – інтелектуалізоване управління», яка описується формулою [3]:

Інтелектуалізоване управління = Природній інтелект + Штучний інтелект,

видається цілком закономірним використання систем машинного навчання для моделювання інформаційних потоків з метою оптимізації їх «логістики» між самими складовими інформаційного забезпечення ОМС.

Однією з таких інформаційних систем (ІС), застосування якої у сфері публічного управління дозволить досягнути суттєво вищого рівня оперативності інформаційного забезпечення населення, може бути так звана BPMN-система.

BPMN-система (Business Process Model and Notation – модель та нотація бізнес-процесів) – це стандартизований метод побудови блок-схем, що дає змогу створювати зрозумілі схеми й надавати до них доступ. Такі схеми семантично схожі на діаграми діяльності та візуально моделюють кроки бізнес-процесу від початку до кінця [4].

При цьому важливо зауважити, що BPMN-системи були розроблені не лише для моделювання бізнес-процесів, але й для моделювання (з можливістю, оптимізації) потоків різноформатних структурованих даних, потоків повідомлень, а також асоціації даних та дій [4]. Це означає, що такі системи можна використовувати також і для оптимізації «логістики» інформаційних потоків ОМС між основними складовими їх інформаційного забезпечення.

Ще одним важливим аргументом на користь можливості активного застосування органами місцевого самоврядування BPMN-систем у сфері управління їх інформаційними потоками є той факт, що їх використання не передбачає купівлю спеціальних ліцензій, а доступ до їх основного інструментарію є «відкритим» (наприклад, через сайт lucidchart [5]).

Крім того, використання таких інноваційних інструментів у системі інформаційного забезпечення роботи органів місцевого самоврядування сприятиме процесам цифровізації в громадах, зростанню їх інформаційної грамотності, а отже розбудові громадянського суспільства в Україні.

Отже, враховуючи вище викладене можна зробити основні висновки та узагальнення.

Оптимізація інформаційних процесів у діяльності ОМС України сьогодні є особливо актуальною. При цьому, модернізація існуючої нині системи управління та організації інформаційних потоків на рівні окремих територіальних утворень, повинна ґрунтуватися виключно на інноваційних підходах, одним з яких є впровадження та ефективне використання

спеціалізованих інформаційних систем у сфері публічного управління, з метою суттєвого підвищення оперативності та надійності інформаційного забезпечення населення.

При цьому, серед відомих нині ІС такого типу, спеціалізованою програмою, параметри якої найкраще відповідають існуючим вимогам та обмеженням функціонування інформаційної сфери ОМС, є так звана BPMN-система. Тож її впровадження та ефективне використання у системі інформаційного забезпечення роботи ОМС не лише дозволить оптимізувати «логістику» інформаційних потоків між трьома основними складовими їх інформаційного забезпечення, але й сприятиме розбудові сучасного громадянського суспільства у нашій країні [1].

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.05.2013 р. № 386-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-р#Text (дата звернення 24.11.2023).

2. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 01.12.2022 р. № 2807-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20#Text (дата звернення 24.11.2023).

3. Grechanyk B., Petrenko V. Investment and Innovation Systems (IIS) – the key institutions of the National Innovation System (NIS). Innovative development of national economies. Kharkiv, Ukraine, 2022. P. 2–45. URL: https://doi.org/10.15587/978-617-7319-64-0.ch1 (дата звернення 08.11.2023).

4. BPMN 2.0. *Wayback Machine*. URL: https://web.archive.org/web/20130518125000/http://www.omg.org/spec/BPMN/2.0/ (date of access: 23.11.2023).

5. Intelligent Diagramming | Lucidchart. *Lucidchart*. URL: https://www.lucidchart.com/pages/ (date of access: 23.11.2023).

Сергій Миколайович Дмитренко,
аспірант кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Четверта промислова революція приносить цифрову трансформацію всіх сфер суспільства і є наступним еволюційним етапом переходу до інтелектуальної «розумної економіки». Це створює нові економічні відносини та розширює можливості для компаній спілкуватися з владою на місцевому, регіональному та національному рівнях. Водночас криза COVID-19 стала каталізатором цифрової трансформації в уряді та призвела до радикальних змін в організації державного

управління на основі використання цифрових технологій та алгоритмів.

Варто наголосити, що створення сприятливого середовища для сприяння цифровій трансформації вимагає від керівників органів державної влади:

– визнати необхідність навчання відповідного персоналу цифровим навичкам відповідно до вимог цифрового розвитку;

– розуміти важливість впровадження та використання системи цифрового урядування;

– підтримка та активна участь у цифровій трансформації з метою скорочення ієрархічних рівнів управління, делегування рішень та розширення навичок управлінських команд;

– зосередитися на тренуванні цифрових навичок серед користувачів їхніх послуг;

– створення умов для сприяння навчанню працівників;

– розвиток навичок роботи з різними необхідними інструментами та технологіями [1; 3].

Останні наукові дані свідчать про те, що цифрова трансформація відіграє дедалі важливішу роль у державному секторі України. В умовах четвертої промислової революції формування цифрової грамотності громадян набуває особливого значення, для чого необхідно:

– використання стратегії розвитку цифрових навичок для громадян у цілому, щоб забезпечити їх необхідними навичками відповідно до потреб ери цифрових технологій;

– державні службовці, які розуміють і використовують цифрові навички та підтримують розвиток цифрових урядових технологій;

– різноманітні та мультидисциплінарні групи, що складаються з професіоналів, які володіють цифровими навичками та соціально-емоційними навичками роботи в цифровому уряді, для розробки та надання послуг, які враховують потреби користувачів цих послуг;

– менеджери, які є прикладом цифрових навичок для державних службовців і активно допомагають формувати цифрове середовище.

Водночас професійна робота в органах влади вимагає комплексних знань, оскільки державним службовцям доводиться мати справу одночасно з організаційними, правовими та адміністративними питаннями. У цьому контексті навчання персоналу цифровим навичкам вимагає від органів влади:

– сучасні стратегії підбору персоналу, які формують уявлення про державний сектор як про привабливого, надійного та прозорого роботодавця;

– продумані, справедливі, надійні та привабливі системи мотивації, які дають можливість планувати кар’єрне зростання;

– професійні менеджери, діяльність яких спрямована на збільшення кількості робочих місць та підвищення кваліфікації за допомогою мультидисциплінарних команд;

– інвестиції в цифрові навички, які забезпечують регулярний зворотний зв’язок, і навчальні програми, які дозволяють формальне та неформальне навчання;

– сприяння мобільній роботі та можливості початку кар’єри та вибору професії для державних службовців.

Для аналізу процесу цифрової трансформації державного управління необхідно звернути увагу на основні етапи цифровізації, запропоновані експертами ОЕСР та висвітлені в зарубіжній науковій літературі. Серед них: оцифровка процесів, впровадження традиційних цифрових технологій для підвищення ефективності державного управління, управління даними та електронний уряд. Це передбачає впровадження цифрових технологій на основі використання Інтернету для вдосконалення державного управління. Цифровий уряд прагне використовувати останнє покоління цифрових технологій (таких як Інтернет речей (IoT), штучний інтелект – ШІ, прогнозна аналітика) [2; 3]. Варто зазначити, що це дозволяє враховувати потреби користувачів при розробці пропонованих послуг та механізмів, пов’язаних з їх отриманням.

Список використаних джерел:

1. The OECD Framework for digital talent and skills in the public sector. OECD Working Papers on Public Governance №. 45 (2021), 76. https://dx.doi.org/10.1787/4e7c3f58-en. (2021)-76 (дата звернення 16.11.2023).

2. Misuraca, G., and van Noordt, C.., (2020). Overview of the use and impact of AI in public services in the EU, EUR 30255 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2020, ISBN 978-92-76-19540-5, doi:10.2760/039619, JRC120399 (2020)-96. (дата звернення 16.11.2023).

3. Мазур В. Г. Упровадження інноваційних технологій у діяльність органів влади на регіональному рівні : дис. … канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Харків, 2021. 245 с. URL: https://nuczu.edu.ua/images/topmenu/science/spetsializovani-vcheni-rady/disMazur.pdf (дата звернення 16.11.2023).

Валерій Віталійович Доля,
Олег Володимирович Гиренко,
аспіранти кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна

ЦИФРОВІ РІШЕННЯ СИСТЕМАТИЗАЦІЇ ПРОЦЕСІВ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Відбудова повоєнної України буде однією з найбільших у Європі після Другої світової війни. Обсяг завдань реновації та можливості сучасних технологій становлять унікальні виклики та створюють сприятливу основу для творчих рішень щодо їх вирішення. Тому, як ніколи, Україна повинна приділяти увагу ефективному, відкритому та прозорому використанню всіх наявних ресурсів державного та приватного секторів, які можуть бути задіяні всіма категоріями міжнародних партнерів [1].

Умовно всі процеси відновлення поділяють на три групи:

1. *Систематизація відновлення*. Він включає створення єдиної системи розподілу та обліку реставраційних проектів (ідентифікація проектів, їх пріоритетність, вибір виконавців, облік і контроль тощо);

2. *Розподіл ресурсів:*

– розподіл державного майна (корпоративних прав, нерухомого майна, землі під забудову, землі, лісу тощо);

– концесії, державно-приватне партнерство та проектне фінансування (з умовами нового будівництва, модернізації, реконструкції);

– нефінансова допомога (товари для реабілітації, енергоносії тощо);

– конфісковане російське майно;

– гуманітарна допомога та соціальна підтримка (розподіл);

– відшкодування збитків та упущеної вигоди.

3. *Сприяння експорту*. До цієї групи відноситься експорт продукції до ЄС (наприклад, на умовах самовивезення), створення нових бірж для української продукції (наприклад, сільськогосподарська продукція в Чорному морі) тощо.

У рамках нашого дослідження ми розглянемо лише першу групу процесів: систематизацію відновлення. Представленою метою є використання цифрових інструментів для створення сучасної, зрозумілої та аналітичної цифрової архітектури для національної програми відновлення України, яка функціонує 24/7 у режимі реального часу.

Нова система управління та обліку процесів відновлення має забезпечити максимально повне охоплення всіх аспектів відновлення – від отримання коштів від партнерів та донорів до їхнього кінцевого використання. Її потрібно будувати не «на чистому аркуші», а з використанням існуючих в Україні цифрових рішень (реєстрів, систем, аукціонів тощо) з високими стандартами якості, відкритості, підзвітності та результативності [2, с. 22-23].

Розглянемо цифрові рішення для систематизації процесів відновлення:

1. *Проблема:* програма відновлення – це великий обсяг коштів, складна структура розподілу, велика кількість задіяних інституцій та процесів, що тягне за собою ризики корупції, нецільового використання коштів та складність контролю, що в свою чергу призводить до зниження ефективності використання коштів, недовіри з боку партнерів і великі репутаційні ризики для країни.

Цифрове рішення: цифрова інтегрована платформа державного рівня для відстеження грошових потоків «донорів для будівництва» на кожному етапі для всіх проєктів. Платформа має поєднувати інформацію з різних цифрових платформ та реєстрів (наприклад, РПМЗ, Prozorro, Prozorro.Sale, ЄДЕССБ, ДІЯ, Spending.gov.ua тощо). Також має бути зв’язок між цільовими програмами відновлення та виділеними на них ресурсами в бюджетах усіх рівнів – від федерального до місцевого (наприклад, маркування проєктів унікальним ідентифікаційним кодом). Побудова цифрової системи та її підтримка мають велике значення, що створить додаткові стимули для цифрового розвитку державного сектору, створення нових робочих місць та розвитку українського IT-сектору.

2. *Проблема:* погана координація фінансування реконструкції – розрив між заявками на фінансування та впровадженням рішень. Необхідно кваліфіковане управління великою кількістю зацікавлених сторін для управління процесом надання фінансової підтримки з боку міжнародних партнерів.

Цифрове рішення: створення системи обліку та управління впливами на бюджетні процеси та надання фінансової підтримки країнами-партнерами – графіки бюджетних процесів і процедур, система позначок етапів реалізації, карти зацікавлених сторін та графіки заходів.

3. *Проблема:* процес відбору проєктів (збір заявок/ідей, оцінка, встановлення пріоритетів) створює корупційні ризики на етапі розподілу ресурсів. Фінансувати можна як не найкращі проєкти, так і зовсім непотрібні.

Цифрове рішення: модуль цифрової платформи збору проєктів, який збирає заявки на реалізацію проєктів, стандартизує, переглядає та класифікує заявки, встановлює пріоритети (за визначеними критеріями) та дозволяє відстежувати їх виконання (інтегрується з іншими цифровими платформами).

4. *Проблема:* неможливість координації донорами підтримки відновлення окремих регіонів.

Цифрове рішення: створення переліку об’єктів реконструкції з повною інформацією про наявність спонсорів, стан виконання робіт, умови та обсяги фінансування.

5. *Проблема:* прозора система знижує ризики корупції та зловживань, які можуть бути не в інтересах вищих і середніх чиновників.

Цифрове рішення: система має бути створена максимально незалежною від зовнішніх впливів, а зміни в системі повинні залишати цифровий слід для додаткового контролю. Відкритий доступ до інформації та максимальна прозорість процесів мають створити можливість незалежного контролю та аналізу з боку громадських організацій, журналістів та бізнесу.

6. *Проблема:* створення системи призведе до збільшення роботи чиновників (з обліку та контролю), тому можливий саботаж процесу простими виконавцями, особливо старої заготовки.

Цифрове рішення: організація навчання посадових осіб для роботи в системі, залучення нових спеціалістів для підтримки інтегрованої платформи [2, с. 24-25].

Використання представлених цифрових інструментів має на меті допомогти відновити кращу Україну, швидко та результативно, а також зменшити ризики неефективного використання ресурсів та можливих штучних маніпуляцій з боку ворогів України.

Список використаних джерел:

1. Богдан Т. План відновлення України: сильні та слабкі сторони. *LB.ua* : веб-сайт. URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/526637_plan_vidnovlennya_ukraini_silni.html (дата звернення 16.11.2023).

2. Шаповал Н., Федосеєнко М., Грибановський О., Терещенко О. *Повоєнне відновлення України. Нові ринки та цифрові рішення*. Дослідження підготовлене за сприяння проєкту «Ефективне управління державними фінансами в Україні

III», що реалізується Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH за фінансування Уряду Німеччини. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/09/Digital-instruments-in-Ukrainian-recovery.pdf (дата звернення 16.11.2023).

Сергій Леонідович Калініченко,
Євгеній Віталійович Коротич,
здобувачі вищої освіти ЗВО Магістр,
спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Цифровізація, тобто реорганізація будь-чого за допомогою цифрової комунікації і автоматизації [1] створює умови для якісного перетворення (трансформації) системи публічного управління, особливо з огляду на можливість надання публічних послуг в електронному форматі.

Розглядаючи зарубіжний досвід створення сучасного механізму оцифрування трансформації державного регулювання економічних процесів, можна констатувати, що у Великій Британії та США особлива увага приділяється раціоналізації формування та використання фондів і, водночас, скороченні витрат на інвестиції та соціальну допомогу. У Сполучених Штатах урядова цифрова стратегія має на меті надати громадянам бездротовий доступ до державної інформації та державних послуг через уніфіковані портали з будь-якого місця, будь-коли та з будь-якого пристрою.

Водночас державні органи впроваджують інформаційно-орієнтовану модель, яка підтримує електронну взаємодію з громадянами шляхом надання відповідних послуг у цифровому вигляді. Бразилія розробляє електронну цифрову стратегію надання державних послуг населенню та залучає до системи цього надання державних експертів та представників громадських організацій. Це дає додаткові можливості для оцінки рівня обґрунтованості витрат, понесених на задоволення потреб населення.

Структура бразильського електронного уряду також має на меті підвищення ефективності надання якісних послуг, що значною мірою пов’язано із сприянням взаємодії між державними органами та різними компаніями як представниками приватного сектору економіки. Це доповнюється розширенням електронного доступу населення до інформації про поточну економічну ситуацію як допоміжного засобу для орієнтації діяльності фізичних осіб-

підприємців. При цьому можна зафіксувати декілька суттєвих напрямків подальшого розвитку механізму оцифрування структур виконавчої влади.

Якісна перебудова внутрішнього управління в органах влади з розширенням електронного та цифрового зв'язку між структурними підрозділами зі створенням єдиної системи обліку з електронним узгодженням різноманітних адміністративних процедур.

Інтеграція з партнерами та постачальниками за допомогою цифрових технологій, які дозволяють розробляти умови контракту в електронному вигляді та контролювати дотримання цих зобов'язань. Розробка та впровадження веб-стандартів, за допомогою яких можна регулювати функціонування створення, розвитку та забезпечення виконання функцій державного управління, зокрема через урядовий веб-сайт «Стандарти». Електронні стандарти підтримують взаємодію всіх державних органів з урахуванням рівня задоволення побажань і потреб населення. Також планується подальше покращення цифрового зв'язку з рекомендаціями щодо модернізації роботи сайтів державних органів, зокрема для полегшення доступу громадян до офіційних електронних порталів.

У Сінгапурі та Норвегії високий рівень надання державних послуг на основі цифрових технологій націлений на підвищення рівня ефективності освітніх і медичних організацій із розширенням електронних комунікацій між ними, структурами державної та місцевої влади, а також громадянами. Воно формується за рахунок збільшення інвестицій у розширення інформаційних комунікацій, які можуть бути використані в широкому спектрі цих послуг для найрізноманітніших потреб громадян.

За допомогою хмарних технологій та мобільного зв'язку необхідні варіанти закупівлі послуг у державному та приватному секторах економіки можна шукати у «великих базах даних». Таким чином налагоджується тристороння електронно-цифрова взаємодія між державними структурами, громадськими організаціями та приватними компаніями.

Механізм такої співпраці має ряд особливостей: по-перше, наявність науково обґрунтованої стратегії функціонування цифрового уряду, яка розробляється, зокрема, у США та Великобританії. Ця стратегія виражається в чітких планах здійснення ефективного розрахунку всіх необхідних витрат при використанні інформаційних даних через цифрові канали. З іншого боку, електронна участь та спільне надання послуг на основі взаємодії державних управлінських структур та представників приватного сектору, що доповнює участь місцевого населення в обґрунтуванні та розрахунку якісних та кількісних показників комунальних послуг на базі електронної онлайн-платформи. Треба, також, розуміти, що підтримка безпеки та конфіденційності інформації, що обробляється, щодо різних аспектів діяльності органів державної влади, приватних компаній та персональних даних окремих громадян та посадових осіб, є однією з основ довіри населення електронним засобам комунікації з державними органами.

Таким чином, виходячи з досвіду зарубіжних країн, трансформаційна модель державного управління визначає особливості електронно-цифрового

переходу від усталених форм інформаційної взаємодії органів державної та муніципальної влади з населенням та приватним сектором до єдиної системи електронного управління.

Список використаних джерел:

1. Словник сучасної української мови та сленгу «Мислово». URL: http://myslovo.com/?dictionary (дата звернення 06.11.2023).

2. Скорик О.О., Рябоконь Н.П. Цифрова трансформація моделі публічного управління: зарубіжний досвід та вітчизняні реалії. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 7. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/ ?op=1&z=1704 (дата звернення: 06.11.2023).

Жанна Володимирівна Кірікеєва,
здобувачка вищої освіти ЗВО Магістр
спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ВПОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ У СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Одним із головних завдань Концепції реалізації державної політики у сфері П(ПТ)О «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року, погодженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 червня 2019 р. № 419-р. [1], є управління процесом децентралізації та фінансування, що в тому числі передбачає формування умов для отримання особою професійних кваліфікацій на протязі життя з урахуванням інклюзивного навчання.

В системі сучасної української П(ПТ)О перевагою повинно стати адаптивність, гнучкість та швидка реакція на вимоги ринку праці: зараз здобути освіту в закладах професійно-технічної сфери можуть не тільки випускники шкіл, а також дорослі, які можуть змінити фах або підвищити кваліфікацію. До того ж, опанувати професію можна не тільки за повним, а й за скороченим терміном навчання. Курс навчання може тривати від декількох місяців до 3-4 років, що дає можливість по закінченню навчання працевлаштуватися за обраним фахом [2].

Наразі в світових освітніх процесах змінюються погляди на навчання впродовж життя і постають нові вимоги до даних, які повинні бути загальнодоступними в інформаційній системі управління освітою (EMIS), повинні містити більш складні показники для раціональної організації інформаційно-аналітичної діяльності, оцінки якості освіти, її актуальності та ефективності.

Інформаційна система управління освітою Education Management Information System (EMIS) – консолідована інформаційна система управління освітою у сфері П(ПТ)О, яка забезпечує своєчасний доступ до якісної інформації, яка зберігається, оброблюється, аналізується та управління інформацією для прийняття ефективних управлінських рішень у сфері освіти [3].

Функції EMIS фактично виконують наступні процеси як збору, зберігання, інтеграції, обробки освітніх даних та статистики, використовуючи сучасне програмно-апаратне забезпечення. Дана освітня управлінська інформаційна система являє собою не тільки набір формалізованих та інтегрованих операційних процесів, це свого роду інституційна культура, яка надає суспільству актуальну та достовірну інформацію про стан розвитку освіти. EMIS дає можливість посадовцям бути поінформованими при розробці засад державної освітньої політики та реалізовувати ухвалені рішення на основі достовірної інформації. Ядро EMIS входить до складу міністерства освіти, саме там створюються інформаційні послуги, які надалі надаються всім зовнішнім користувачам.

Кожна країна має власну інформаційну систему управління освітою, оскільки переважно є ті чи інші відмінності системи освіти і навчання на державному та місцевому рівнях. Але існують спільні етапи розвитку EMIS в різних країнах: по-перше, це підзвітність і відповідальність; по-друге, методологія й управління; по-третє, інтелектуальність та інтегрованість. Значні відмінності відображаються в політичній структурі країни та у використанні певних типів даних. У значній кількості випадків EMIS являється інформаційним центром у національному міністерстві освіти, який несе відповідальність за використання певної інформації для планування політики, прийняття виважених управлінських рішень, моніторинг й оцінку системи освіти [4].

Розроблення інформаційної системи управління у сфері професійної (професійно-технічної) освіти, збір статистичних показників, а також розвиток міжнаціональних статистичних структур, впровадження платформ даних для можливості моніторингу національних компетентностей така актуальність спричинена ростом попиту на кваліфіковану робочу силу у світі.

Впровадження інформаційної системи управління у сферу П(ПТ)О це необхідний процес розроблення та оцінювання пропозицій для процесу планування та впровадження програм у системі освіти. Якщо відсутнє систематичний збір даних та їх аналіз це створює серйозні перепони для моніторингу умов розвитку, ефективності діяльності національних систем П(ПТ)О.

Інформаційна система управління освітою у сфері професійної (професійно-технічної) освіти – це отримана із різних джерел інформація та інтегрована в інформаційний ресурс системи управління освітою у сферу П(ПТ)О для надання швидкого доступу до актуальної інформації.

В більшості країн світу власником інформаційної системи EMIS у сфері П(ПТ)О є міністерство освіти. В країнах світу, за винятком Бразилії і Пакистану, інформація надходить із закладів професійної (професійно-технічної) освіти

державної форми власності та охоплює сектор формальної освіти [5, 6]. Головними перевагами EMIS в зарубіжних країнах у сфері П(ПТ)О є такі:

I. OpenEMIS Core – TVET-MIS:

1) за показниками, які у ній містяться, дозволяють міжнародні порівняння;

2) проста генерація статистичних звітів;

3) користувач може самостійно генерувати потрібну інформацію.

II. TVET-MIS – Career Tech, штат Огайо, MLDS і штат Меріленд США:

1) методологічна обґрунтованість;

2) реєстрова база даних більш розширена має можливість здійснювати пошук необхідної інформації;

3) система відстеження працевлаштування і кар'єрну траєкторію випускників закладів П(ПТ)О;

4) комплексна система показників ефективності функціонування системи П(ПТ)О.

III. Система NEMIS, Пакістан:

1) охоплення державної та приватної форм власності закладів П(ПТ)О;

2) вдала взаємодія зі стейхолдерами системи П(ПТ)О.

IV. Система TAALIM, Афганістан:

1) тотальна інформаційна система щодо збирання, зберігання та аналізу даних для управління П(ПТ)О, попри економічну нестабільність у країні;

2) створений єдиний централізований портал Міністерства освіти, який надає інформацію зацікавленим сторонам;

3) місцеві органи владимають можливість керувати даними.

V. Система SISTEC, Бразилія:

1) застосування індикаторів для оцінювання ефективності діяльності системи П(ПТ)О країни;

2) охоплення неформального сектору П(ПТ)О;

3) незалежна автоматизована система накопичення даних, яка може централізовано вилучати первинні дані на встановлену дату для всіх установ;

4) оперативність прийняття управлінських рішень на всіх рівнях управління органами, які контролюють національну систему П(ПТ)О.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.06.2019 р. № 419-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-р (дата звернення 23.11.2023).

2. Професійна освіта. *Міністерство освіти і науки України* : веб-сайт. URL: https://mon.gov.ua/ua/tag/profesiyno-tekhnichna-osvita (дата звернення 23.11.2023).

3. Abdul-Hamid H., Saraogi N., Mintz S. Lessons Learned from World Bank Education Management Information System Operations. Portfolio Review, 1998–2014. URL: http://documents.worldbank.org/curated/en/607441491551866327/pdf/114096-PUB-PUBLIC-PUBDATE-4-6-17.pdf (дата звернення 23.11.2023).

4. Mejer F. Status Report on the Education Management Information Systems (EMIS) of Technical and Vocational Education and Training (TVET) in 12 countries in Latin America and the Caribbean. Santiago: UNESCO, 2013. 84 p.

5. Visser M. M. A Methodology for the Evaluation of Management Information Systems at Public Technical and Vocational Education and Training Colleges in South Africa. 2017. URL: https://uir.unisa.ac.za/handle/10500/23836 (дата звернення 23.11.2023).

6. Educational management information system (EMIS): training manual. Bangkok: UNESCO Principal Regional Office for Asia and the Pacific, 1993. 221 p. URL: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000226435 (дата звернення 23.11.2023).

Лариса Василівна Кочур,
керуюча справа виконавчого комітету
Березанської міської ради Київської області
м. Березань, Україна

Е-ДОКУМЕНТООБІГ ЯК ОДИН ІЗ ОСНОВНИХ ІНСТРУМЕНТІВ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Для налагодження ефективної взаємодії керівництва громади щодо оперативного вирішення нагальних питань життєдіяльності громади з структурними підрозділами, комунальними підприємствами та іншими установами за відповідними напрямками у багатьох громадах усе активніше використовуються системи електронного документообігу. «Традиційний паперовий документообіг…», на думку науковців, «…в органах державної влади та місцевого самоврядування є надзвичайно повільним способом роботи з документами, який вимагає значних витрат ресурсів на роботу канцелярії, змушеної реєструвати вхідні та відправляти вихідні документи, функціонування кур'єрських та поштових служб» [1]. Впровадження електронного документообігу в діяльність Березанської міської ради Київської області було непростим завданням як через необхідність створення відповідного технічного забезпечення, так і через опір працівників виконавчого комітету ради. Тому формування системи електронного документообігу потребувало часу і зусиль на подолання опору.

Із усього арсеналу засобів, спрямованих на подолання опору працівників (маніпулювання і маневрування, сприяння та підтримка, примус, переговори, навчання, інформування, комунікація, стимулювання, залучення працівників до прийняття рішень) в практичній діяльності було використано три основних:

– навчання, інформування, комунікація;
– сприяння та підтримка;
– залучення працівників до прийняття рішень.

Не існує універсальних способів подолання опору, який може виникати через відсутність знань та інформації, тому навчання або інформування – це перше, з чого треба починати в колективі для запровадження змін. Але, крім навчання, конче необхідного для набуття навичок електронного документування, необхідними є ще ряд важливих умов:

– наявність політичної волі у керівників;
– створення ініціативної групи;
– введення посади ІТ-спеціаліста;
– придбання обладнання;
– налагодження системи діловодства;
– придбання е-програми;
– підготовка шаблонів, наповнення довідників.

Для налагодження електронного документообігу у Березанській міській раді та її виконавчих органах було прийнято рішення про використання системи АСКОД, яка забезпечує створення єдиного інформаційного простору і сховища документів, автоматизацію процесів опрацювання документів, скорочення термінів проходження документів та підвищення ефективності роботи персоналу [2]. Створювана система електронного документообігу об'єднала такі організаційні структури, як: апарат міської ради та її виконавчого комітету; ЦНАП; старости та адміністратори віддаленого робочого місця (ВРМ); виконавчі органи та комунальні підприємства. Для того, щоб пришвидшити запуск системи електронного документообігу для працівників усіх названих структур були організовані внутрішні тематичні навчання.

У ході налагодження нової системи також здійснювалося і розширення можливостей вже функціонуючого е-документообігу за рахунок додавання нових розділів системи: «Вихідна кореспонденція», «Проекти», «Нормативна-правова база». Згодом виконавчий комітет міської ради було підключено до системи електронної взаємодії органів виконавчої влади (СЕВ ОВВ), призначеної для автоматизації процесів обігу електронних документів з використанням електронного цифрового підпису [3]. Практичний кейс «Сучасні інструменти е-врядування в Березанській міській раді – ефективна діяльність працівників та якісне управління громадою» було подано до участі у Всеукраїнському конкурсі кращих практик управління персоналом в номінації «Краща практика створення належних умов для ефективної роботи», де він зайняв 1 місце.

На сьогодні система електронного документообігу АСКОД ефективно використовується в роботі ЦНАП Березанської територіальної громади. Адміністратори ЦНАП, які забезпечують надання адміністративних послуг пройшли навчання щодо використання відповідного програмного продукту, отримали необхідні дозволи та допуски для роботи з ним. Контроль за дотриманням суб'єктами надання адміністративних послуг строків розгляду справ та прийняття рішень здійснюється адміністраторами центру з використанням програмного забезпечення «АСКОД. Адміністративні послуги». Використання е-інструментів у наданні адміністративних послуг та управлінні персоналом створює цілий ряд переваг для працівників, службовців та посадових осіб міської ради:

– дає можливість використовувати гнучкий графік роботи, що дуже зручно для працівників, діти яких вимушені в умовах воєнного часу навчатися в режимі онлайн і постійно перебувати вдома;

– створює умови для дистанційної роботи, а отже, можна зберегти кадровий потенціал за рахунок використання BPM;

– пришвидшує прийняття рішень;

– забезпечує високу мобільність працівників, які, маючи відповідне технічне забезпечення, можуть у будь-якому місці брати участь в нарадах, обговореннях або інших організаційних заходах;

– завдяки можливості швидкого спілкування через електронні інструменти взаємодії створюється стійка та ефективна комунікація.

Список використаних джерел:

1. Копняк К.В., Покиньчереда В.В. Електронний документообіг в публічному управлінні: проблеми впровадження, переваги та перспективи. *Державне управління: удосконалення та розвиток*: електронне видання. 2020. № 10. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/10_2020/37.pdf (дата звернення 21.11.2023).

2. АСКОД система електронного документообігу (АСКОД корпоративний) інструкція користувача. URL: https://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/vdd/documenty/rozdil_2/askod.pdf (дата звернення 21.11.2023).

3. Система електронної взаємодії органів виконавчої влади (СЕВ ОВВ**).** URL: https://se.diia.gov.ua/sev-ovv (дата звернення 21.11.2023).

Анатолій Іванович Литвинов,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Державного біотехнологічного університету
м. Харків, Україна
Дмитро Олександрович Василенко,
здобувач СВО магістр
кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Державного біотехнологічного університету
м. Харків, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УПРАВЛІННІ ФІНАНСОВИМ СЕКТОРОМ

Фінансовий сектор в Україні представлений комерційними банками, страховими компаніями, кредитними спілками, ломбардами, фінансовими компаніями та іншими учасниками ринку. Його регулювання здійснюється Національним банком України (НБУ) та національною комісією з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР). Найбільшою загрозою для функціонування

фінансового сектору України зараз є військова агресія та загарбницькі дії, розв'язані проти України. Їх наслідком стала не лише тимчасова окупація частини території але і втрата активів банківським сектором та, найстрашніше – безповоротні втрати людського капіталу. Разом із тим, банківський сектор продемонстрував свою надійність та здатність адаптуватись до роботи в надзвичайних умовах. Не останньою мірою це вдалось здійснити за рахунок успішного впровадження інновацій, заснованих на цифрових технологіях в час, що передував масштабному ворожому вторгненню.

Питанням розробки та впровадження цифрових інновацій у фінансовому секторі приділяється значна увага. Але специфіка галузі є такою, що інновації часто розробляються всередині компанії і там же й впроваджуються. Це пов'язано із специфікою конкурентних відносин, банківською і комерційною таємницею та низкою інших причин. Разом із тим, низка дослідників також веде роботу в цьому напрямку. Серед них, зокрема, можна назвати такі прізвища, як: М. Гапонюк [1], Ж. Кононенко [2], А. Олійник [3], М. Трещов [4] та інші.

Слід зазначити, що розвиток та використання цифрових технологій має важливе значення для фінансового сектору. Воно полягає в забезпеченні ведення обліку діяльності, оперативного надання керівництву та іншим користувачам інформації про фінансовий стан фінансової компанії, банку чи іншого підприємства, наявні для здійснення операцій ресурси, рух активів та зобов'язань і власного капіталу. На доповнення до перерахованих вище завдань, цифрові технології допомагають клієнтам отримати необхідні продукти та послуги в дистанційному режимі. Це питання набуло особливого значення під час пандемії COVID-19 та підтвердило свою значущість під час розгорнутої ворогом повномасштабної збройної агресії. Зокрема, використання хмарних технологій та інфраструктури мережі інтернет дозволило зберегти можливість для клієнтів банків отримувати доступ до банківських послуг у найбільш важкі часи, коли російські бомби й ракети руйнували мирні українські міста.

Проте, розвиток не стоїть на місці і для того, щоб мати успіх на ринку, потрібно встигати за інноваціями. Одним із найбільш перспективних інноваційних напрямків є розвиток технології блокчейн та заснованих на ній фінансових інструментів. Це, зокрема, криптовалюти, NFT, інші застосування технології розподіленого реєстру. Перспективними напрямками використання даної технології є інновації у способах та інструментах розрахунків, прозорий доступ до відкритої інформації у публічних реєстрах тощо.

Наступним важливим напрямком розвитку інноваційних технологій в напрямку цифровізації фінансової галузі є засоби штучного інтелекту та машинне навчання. І, хоча сьогодні ще зарано робити висновки про придатність штучного інтелекту до практичного використання в роботі фінансових компаній, технології машинного навчання мають цікаві перспективі в напрямку аналізу кредитоспроможності потенційних позичальників, оцінці шансів на успіх інноваційних проектів тощо.

Також серед потенційних напрямків розвитку цифровізації слід відмітити значний успіх онлайн платформ та мобільних додатків. Вони вже зараз набули широкого використання в провідних банках та інших фінансових установах. І,

значною мірою, завдяки ним, фінансовий сектор і, зокрема, його банківський сегмент змогли зберегти свою стабільність та продовжити ефективно обслуговувати потреби своїх клієнтів під час російських бомбардувань та обстрілів. Разом із тим, потенціал цих технологій має ще багато можливостей для повнішої реалізації. А її кращі приклади заслуговують на поширення. Проте значною проблемою тут залишаються комерційна таємниця, яка стримує інформаційний обмін в цьому напрямку.

Також значно стримує розвиток цифрових інновацій і стан нормативної бази. При чому, тут відіграє роль не стільки її відсутність, скільки відношення різних гілок влади до неврегульованих питань. Зокрема, правовий підхід до тлумачення прав з точки зору, що дозволено все, що явно не заборонено, який притаманний вільному, демократичному суспільству, може не спрацювати. А натомість, до інноватора підійдуть, виходячи з принципу, що все, що явно не дозволено – заборонено.

Але такий підхід не лише суперечить самій основі економічної свободи та ринкової економіки як механізму її втілення, але і суперечить елементарному здоровому глузду. Адже інновація, по своїй сутності, є чимось новим, таким, чого раніше не існувало і що було невідоме. І як може законодавство регулювати невідомі сутності, яких ще не існує?

Важливо розуміти, що саме інновації є двигуном економічного розвитку і ефективним інструментом його прискорення. А фінансовий сектор при цьому є дуже чутливим до інновацій. Як в плані їх впровадження, коли вони дійсно забезпечують нарощування ефективності, так і в плані їх відторгнення, коли за красивою обгорткою ховаються додаткові витрати, які не приносять очікуваної віддачі.

Глобальний характер процесів цифровізації також сприяє тому, що власники активів знаходять способи їх евакуації з небезпечних високоризикових та малоприбуткових зон до юрисдикцій, де створено сприятливі умови для фінансових стартапів та для підприємництва в цілому. Тому дуже важливо створити умови для того, щоб Україна стала саме такою юрисдикцією. Для цього потрібно забезпечити дотримання принципу, згідно з яким все дозволено, що явно не заборонено, забезпечити рівний для всіх захист власності та умови ведення бізнесу. Це забезпечить активізацію ділової активності та виконання важливого соціального завдання – створенню нових робочих місць, забезпечення місцевого населення доходами, а громад – податковими надходженнями до бюджетів всіх рівнів.

Список використаних джерел:

1. Гапонюк М., Гавва В. Цифрові фінансові активи: визначення та класифікація. *Економічний аналіз.* 2023. Т. 33, № 3. С. 238-246. DOI: https://doi.org/10.35774/econa2023.03.238 (дата звернення 20.11.2023).

2. Кононенко Ж.А., Вівтоніченко Я.В., Кононенко О.А. Розвиток підприємницької діяльності в контексті формування цифрової економічної політики. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління.* 2023. №8. DOI: http://dx.doi.org/10.54929/2786-5738-2023-8-04-03 (дата звернення 20.11.2023).

3. Олійник А., Денкова І. Криптовалюти як новий інструмент на міжнародних фінансових ринках: можливості та виклики для глобальної економіки. *Економіка та суспільство.* 2023. oct. № 56. DOI: http://dx.doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-11 (дата звернення 20.11.2023).

4. Трещов М.М., Наумик А.С. Цифровізація воюючої держави: необхідність та переваги. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування.* 2023. № 9. DOI: http://dx.doi.org/10.54929/2786-5746-2023-9-02-10 (дата звернення 20.11.2023).

Анатолій Іванович Литвинов,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Державного біотехнологічного університету
м. Харків, Україна
Федір Федорович Товт,
здобувач СВО магістр
кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Державного біотехнологічного університету
м. Харків, Україна

РИЗИКИ ВИКОРИСТАННЯ КРИПТОВАЛЮТ В УПРАВЛІННІ ІНВЕСТИЦІЯМИ

Сучасний етап соціально-економічного розвитку є дуже складним. Ще не були подолані наслідки глобальної фінансової кризи. На них наклалась пандемія COVID-19 і, незабаром, перша на європейському континенті після другої світової війни загарбницька збройна агресія із використанням повного спектру сучасної зброї, включаючи хімічну та балістичні ракети.

Разом із тим, еволюційний характер суспільного розвитку є запорукою того, що більш ефективний економічний уклад приходить на заміну відсталому. Тому забезпечення підвищення ефективності функціонування економіки є важливою умовою збереження та подальшого розвитку України після нейтралізації агресора. Наріжним каменем економічного та соціального розвитку завжди були і залишаються інвестиції. За їх рахунок відбувається формування необхідних активів та забезпечується їх ефективне використання. Питанням залучення інвестицій, забезпечення їх ефективності, інвестиційним інструментам та питанням управління ними приділяється багато уваги. Із останніх праць, зокрема, слід відзначити Бабан Т О. [1], Гуторова О. І. й Гуторову О. О. [2], Ставерську Т. О. [3] та інших дослідників.

Але, не зважаючи на наукову активність в цьому напрямку, не всі аспекти в даній сфері повністю висвітлено. Зокрема, додаткових досліджень потребують особливості залучення інвестицій в сучасних соціально-економічних умовах, їх спрощення для представників бізнесу із одночасним наданням додаткових гарантій інвесторам, гармонізація інтересів інвесторів з цілями та потребами

розвитку місцевих громад. Що само по собі є важливою проблемою, яка потребує розв'язання.

Іншою складовою, яка потребує додаткових пошуків є розробка підходів щодо використання інвестиційних інструментів, заснованих на криптовалютних технологіях. Ця потреба обґрунтовується високим потенціалом цього сегменту економіки та його бурхливим розвитком.

Таким чином, залучення інвестицій для потреб фінансування завдань розвитку комерційних підприємств на основі криптовалютних інструментів є складною та важливою проблемою, яка потребує свого вирішення. В процесі пошуків рішення особливу увагу слід звернути на ризики, які виникають у зв'язку із інвестиційним процесом та використанням криптовалютних інструментів в ході його перебігу.

Огляд ризиків слід розпочати з інвестора. Адже він є і джерелом інвестицій, і тією стороною, яка має справу із найбільшим ризиком. Зокрема, це інвестиційний або підприємницький ризик, пов'язаний із тим, що інвестовані кошти буде безповоротно втрачено через дію несприятливих факторів. До речі, значна частина таких причин може перебувати поза можливостями контролю інвестора. Наприклад, ринкова ситуація, політична ситуація, війни та інші соціальні й природні катаклізми тощо. Стосовно використання криптовалютних інструментів, ризики інвестора тут зростатимуть через законодавчу неврегульованість цього питання та інші причини. В плані законодавчої неврегульованості слід зазначити, що наразі в Україні прийнято Закон про віртуальні активи [4]. Проте, до внесення відповідних змін до законодавства, він не працює. А отже, проблема залишається невирішеною.

Це створює умови невизначеності як для інвестора, так і для об'єкта інвестицій. Адже фінансові ресурси за своєю природою є одним з найбільш ліквідних активів і незаконне заволодіння ним в таких умовах не є надто складним. Іншою складовою ризику інвестора є невизнання здійснених транзакцій як таких, що пов'язані з інвестуванням. Наслідком такого невизнання можуть стати проблеми з оформленням майнових та корпоративних прав, а також з оподаткуванням.

Що стосується отримувача інвестиції, то він також несе значні ризики. По-перше, це вже згадані можливі проблеми із визнанням інвестиції як такої. Наслідками для сторони, яка отримала інвестиції з використанням криптовалютних інструментів та зазнала складнощі з визнанням відповідних транзакцій як інвестиційних, можуть бути необгрунтовані податкові зобов'язання, а також надумані звинувачення у спробах відмивання коштів та інших порушеннях фінансової дисципліни. В разі сплати дивідендів на інвестицію або її повернення зазначені ризики збільшуватимуться.

Приймаючи до уваги викладене вище, слід зазначити, що наразі в підприємницькому середовищі України склалася вкрай несприятлива ситуація щодо використання криптовалютних інструментів у сфері інвестування. Це значною мірою стримує розвиток підприємницької діяльності та, відповідно, уповільнює соціально-економічний розвиток держави і стає на перешкоді мобілізації необхідних фінансових ресурсів для потреб оборони від агресора.

До того, ж за відсутності чинного законодавства у сфері криптовалютних інструментів всі дії, спрямовані на її регулювання суперечать ст. 19 Конституції України [5], а отже є незаконними. Це також є проблемою, адже з формальної точки зору наразі відсутні жодні перешкоди для використання криптовалют, як інвестиційних інструментів. Але в реальності це є дуже ризикованою справою. Тому прийняття відповідного законодавства дозволить нарешті зрозуміти позицію уряду та адаптувати до неї політику залучення інвестицій підприємства.

Список використаних джерел:

1. Бабан Т.О. Інвестиції як чинник структурних змін. *Управління розвитком соціально-економічних систем* : матеріали П'ятої Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Харків, 26-30 квітня 2021 р. Харків: ХНТУСГ 2021. С. 224-226.

2. Гуторов О.І., Гуторова О.О. Інвестиційні рішення: сутність, методи обґрунтування та правила прийняття. *Вісник ХНАУ. Серія «Економічні науки».* 2021. Т. 2, № 2. С. 91-104.

3. Ставерська Т.О. Позиціонування України в інноваційно-інвестиційних рейтингах глобалізації. *Розвиток харчових виробництв, ресторанного та готельного господарств і торгівлі: проблеми, перспективи, ефективність :* Міжнародна науково-практична конференція, м. Харків, 18 травня 2021 р. / за ред. О. І. Черевко Харків : ХДУХТ. 2021. Т. 1. С. 190-191.

4. Про віртуальні активи : Закон України від 17 лютого 2022 р. № 2074-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text (дата звернення 17.11.2023).

5. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення 17.11.2023).

Оксана Василівна Лозова,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту
Полтавського університету економіки і торгівлі
м. Полтава, Україна
Валерій Федорович Перерва,
магістрант кафедри менеджменту
Полтавського університету економіки і торгівлі
м. Полтава, Україна

УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Бізнес-процеси допомагають підприємству виконувати завдання, запобігають помилкам і підвищують продуктивність праці персоналу. Без визначених процесів неможливо гарантувати, що хтось двічі не виконає

завдання. Без ефективних побудованих бізнес-процесів продукти (послуги) можуть мати нестабільну якість, дані можуть збиратися непослідовно, а юридична документація може не відповідати нормативним стандартам.

З іншого боку, впровадження бізнес-процесів забезпечує послідовність, яка потім дозволяє пропонувати продукти, послуги та обслуговування клієнтів вищої якості. Добре розроблені бізнес-процеси також роблять компанію ефективнішою. Коли працівники розуміють, як вони повинні виконувати завдання, вони виконують їх швидше і роблять менше помилок.

Основними, на нашу думку, перевагами побудови бізнес-процесів – це ефективність та якість. Крім того, до інших переваг впровадження бізнес-процесів нами віднесено наступне:

– оптимізація та зменшення витрат. Будь яка компанія, в пошуках нових резервів для удосконалення своєї діяльності намагається максимально зменшити витрати. Саме розвиваючи швидші та ефективніші бізнес-процеси можна знайти резерви для оптимізації та зменшення витрат. Наприклад, компанія може одночасно заощадити на прямих матеріальних витратах, якщо мінімізувати відходи виробництва, і як наслідок заощадити на заробітній платі, оскілки працівники витрачатимуть менше часу на ефективні методи роботи;

– пошук можливостей для вдосконалення. Розвиток компанії – це перш за все, безперервний процес удосконалення шляхом розробки методів, процедур та технологій. Наприклад, якщо поточні бізнес-процеси базуються на застарілих технологіях, можна удосконалити їх, включивши сучасні альтернативи;

– робота над досягненням довгострокових цілей та стратегії розвитку. Надважким кроком у переписуванні поточних методів є визначення завдань, які працівники повинні виконувати щодня під час своєї роботи. Можна розробити нові процеси, які включають дії, спрямовані на досягнення довгострокових цілей компанії.

Існує багато проблем, що можуть виникнути у бізнес-процесах підприємства. Найпоширенішими з них, на нашу думку, є:

1. Недостатня ефективність процесів: це означає, що процеси виконуються та/або з великою кількістю помилок, що може призвести до затримок у виконанні проектів та погіршення якості продуктів або послуг.

2. Недостатня автоматизація: деякі бізнес-процеси можуть бути ручними та потребують багато часу та зусиль для їх виконання. Це може спричинити затримки та помилки, а також зниження продуктивності працівників.

3. Недостатня синхронізація між процесами: коли процеси не взаємодіють один з одним правильно та ефективно, можуть виникати затримки, неправильні результати та /або непотрібні витрати на ресурси.

4. Недостатня кваліфікація працівників: якщо працівники не мають необхідних знань або навичок для виконання процесів, це може призвести до помилок, затримок та/або погіршення якості продуктів або послуг.

5. Недостатня співпраця між відділами: коли різні відділи не взаємодіють ефективно та продуктивно, можуть виникати затримки та непотрібні витрати на ресурси.

Ці проблеми можуть бути вирішені за допомогою правильною стратегії управління бізнес-процесами, включаючи оптимізацію та автоматизацію процесів, підвищення кваліфікації працівників та покращення співпраці між відділами.

Управління бізнес-процесами (БП) на підприємстві є ключовим елементом ефективного функціонування компанії, особливо в умовах діджиталізації економіки [1]. Сучасні умови діджиталізації на ринку, такі як нестабільність економічної та політичної ситуації, конкуренція, швидкі технологічні зміни, вимагають флексібільності та швидкості реагування на нові умови. Однак, управління бізнес-процесами може допомогти підприємствам долати ці виклики та реагувати оперативно на зміни в економічному середовищі.

Основні методи та інструменти управління бізнес-процесами в умовах діджиталізації економіки включають у себе оцінку та аналіз переваг та недоліків процесів, моделювання процесів з використанням інформаційних технологій, планування та контроль виконання процесів, а також постійне вдосконалення та оптимізацію процесів.

Діджиталізація – це процес використання цифрових технологій для перетворення традиційних бізнес-процесів на більш гнучкі, швидкі та інтелектуальні [2].

Діджиталізація впливає на ефективність бізнес-процесів за допомогою таких факторів, як автоматизація, інтеграція, аналітика, інновація та адаптація [3]. Автоматизація дозволяє зменшити витрати на ресурси, підвищити продуктивність та якість, забезпечити безперебійність та стандартизацію бізнес-процесів. Інтеграція сприяє покращенню комунікації, координації та співпраці між різними учасниками бізнес-процесів, а також зовнішніми партнерами та клієнтами [4].

Аналітика допомагає отримувати цінні дані та знання про бізнес-процеси, їх ефективність, проблеми та можливості, а також приймати обґрунтовані рішення на основі даних. Інновація стимулює розвиток нових та вдосконалених бізнес-процесів, що відповідають змінним потребам ринку та споживачів, а також забезпечують конкурентну перевагу [5]. Адаптація забезпечує гнучкість та здатність бізнес-процесів до швидкої та ефективної реакції на зовнішні та внутрішні виклики та можливості [6].

Діджиталізація дозволяє підвищити ефективність, конкурентоспроможність та інноваційність бізнесу, а також адаптувати його до змінних потреб споживачів та ринкових умов. Однак, діджиталізація також вимагає від підприємств зміни своєї стратегії, організаційної структури, культури та бізнес-моделі, щоб успішно реалізувати цифрову трансформацію. Умови діджиталізації вимагають, щоб підприємство мало чіткий стратегічний план та орієнтувалось на постійні розрахунки та сценарії розвитку. Однак, управління бізнес-процесами дозволяє підприємству адаптуватися до нових умов, забезпечує більш ефективне використання ресурсів та прискорює процеси прийняття рішень, що є критичним в умовах невизначеності.

Таким чином, управління бізнес-процесами є важливим інструментом для підприємств у сучасних умовах діджиталізації, оскільки дозволяє оперативно

реагувати на змінні умови та забезпечує більш ефективне функціонування компанії.

Список використаних джерел:

1. Білецька, О. (2020). Діджиталізація бізнес-процесів підприємства. *Економіка та суспільство*, 23, 122-127. URL: http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/230518 (дата звернення: 12.11.2023).

2. Коробова, І. (2019). Діджиталізація – сучасний фактор розвитку бізнес-процесів. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*, 16(2), 406-411. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2022/202.pdf (дата звернення: 12.11.2023).

3. Марченко, О., Литвиненко, І. (2018). Роль діджиталізації у розвитку бізнесу та її вплив на організаційну культуру. *Економіка та держава*, 11, 4-9. URL: http://spu.fmm.kpi.ua/article/view/204743 (дата звернення: 12.11.2023).

4. Петрова, О. (2017). Оптимізація управління бізнес-процесами на підприємствах України. *Економічний часопис-XXI*, 165(5-6), 4-7. URL: http://sb-keip.kpi.ua/article/view/62623 (дата звернення: 12.11.2023).

5. Business Process Management, BPM. (2021, 10 лютого). IT.ua. URL: https://www.it.ua/knowledge-base/technology-innovation/business-process-management-bpm (дата звернення: 12.11.2023).

6. Воржакова Ю.П., Мельник К.Г. Діджиталізація управління бізнес-процесами. *Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи* : матеріали І Міжнародної науково-практичної конференції. URL: https://drive.google.com/file/d/1L8SF-ZbYodvkrotn1ZZOzlUHL-U1mlfU/view (дата звернення: 12.11.2023).

Ірина Миколаївна Мандич,
здобувач СВО магістр
кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування
Державного біотехнологічного університету
м. Харків, Україна

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ В СИСТЕМІ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

Вирішальне значення в забезпеченні охорони навколишнього середовища та збереження природних ресурсів має система екологічної безпеки та сталого розвитку територій, яка є складною мережею політик, нормативних актів і практик, спрямованих на підтримку тонкого балансу між економічним розвитком і захистом навколишнього середовища. Система включає різні компоненти, такі як управління відходами, контроль якості повітря та води, збереження природних середовищ існування та стале використання ресурсів, що також передбачає активну участь громад та окремих осіб у сприянні екологічно відповідальній поведінці та мінімізації їх впливу на навколишнє середовище [1-4].

Метою даної системи є створення сталого майбутнього шляхом мінімізації негативного впливу діяльності людини на навколишнє середовище. Постійні зусилля, які потребують співпраці та підтримки всіх зацікавлених сторін, включаючи уряди, підприємства, організації та окремих осіб. Система екологічної безпеки та сталого розвитку територій є критично важливим аспектом сучасного суспільства.

Однією з ключових складових системи екологічної безпеки та сталого розвитку територій є поводження з відходами. Правильне поводження з відходами має вирішальне значення для зменшення негативного впливу діяльності людини на навколишнє середовище, що передбачає збір, транспортування та утилізацію відходів у безпечний та екологічно чистий спосіб. Ефективні методи поводження з відходами включають зменшення кількості відходів у джерелі, відокремлення матеріалів, що підлягають переробці, а також відповідну обробку та утилізацію небезпечних відходів. Громади та окремі особи також можуть відігравати значну роль у управлінні відходами, практикуючи модель повторного використання та переробити.

Ще одна важлива складова системи – контроль якості повітря та води, яка передбачає моніторинг і регулювання рівнів забруднюючих речовин у повітрі та воді, щоб переконатися, що вони відповідають необхідним стандартам для здоров’я людини та навколишнього середовища. Такі заходи, як контроль викидів, очищення води та запобігання забрудненню, можуть допомогти покращити якість повітря та води.

Збереження природних середовищ існування також є важливим аспектом системи. До таких можна віднести захист і збереження природних територій, лісів, водно-болотних угідь та морських екосистем, для підтримки біорізноманіття видів рослин і тварин. Раціональне використання ресурсів, таких як ліси та рибальство, впливає на забезпечення їх довгострокової життєздатності.

Система екологічної безпеки та сталого розвитку територій важлива не лише для захисту навколишнього середовища та природних ресурсів, а й для добробуту та здоров’я людей. Погіршення навколишнього середовища може мати серйозні наслідки, включаючи забруднення повітря, забруднення води та зміну клімату, що може призвести до таких проблем зі здоров’ям, як респіраторні та серцево-судинні захворювання та навіть рак. Тому важливо прийняти екологічно відповідальну поведінку в нашому повсякденному житті. Це включає зменшення вуглецевого сліду шляхом використання громадського транспорту, їзди на велосипеді чи пішки замість їзди, зменшення споживання енергії та використання відновлюваних джерел енергії, зменшення споживання ресурсів, таких як вода та папір, і прийняття більш екологічного способу життя.

Уряди та підприємства відіграють вирішальну роль у просуванні екологічної безпеки та сталого розвитку. Вони можуть зробити це, впроваджуючи політику та правила, які підтримують стійкі практики, такі як цілі щодо відновлюваної енергії, та інвестуючи в дослідження та розробку зелених технологій. Підприємства можуть застосовувати екологічні практики у своїй діяльності, такі як зменшення відходів і використання екологічно чистих продуктів, що може призвести до економії коштів і підвищення конкурентоспроможності.

Підсумовуючи, система екологічної безпеки та сталого розвитку територій є багатоплановою структурою, яка потребує участі та співпраці всіх зацікавлених сторін. Застосовуючи екологічні практики та працюючи разом, ми можемо створити кращий і більш стійкий світ для себе та майбутніх поколінь, одночасно забезпечуючи захист навколишнього середовища та природних ресурсів. Система екологічної безпеки передбачає активну участь громад та окремих осіб у просуванні екологічно відповідальної поведінки, що в тому числі спрямовано на освіту щодо важливості екологічних практик, заохочення суспільства до екологічно чистого способу життя та залучення їх до процесів прийняття рішень, які впливають на навколишнє середовище.

Список використаних джерел:

1. Екологічна безпека та економіка : монографія / М.І. Сокур та ін. Кременчук, 2020. 240 с.

2. «Індикатори стану екологічної безпеки держави». Аналітична записка. *Національний інститут стратегічних досліджень* : веб-сайт. URL: https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/indikatori-stanu-ekologichnoi-bezpeki-derzhavi-analitichna-zapiska (дата звернення 14/11/2023).

3. Хилько М. І. Екологічна безпека України : навчальний посібник. Київ : Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2017. 267 с.

4. Герасимчук З.В., Олексюк А.О. Екологічна безпека регіону: діагностика та механізм забезпечення : монографія. Луцьк: Надстир’я. 2007. 280 с.

Олександра Валеріївна Мандич,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Державного біотехнологічного університету
м. Харків, Україна

ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ АДАПТАЦІЇ КОМПАНІЇ НА КОНКУРЕНТНІ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ

Цифрова ера революційно змінила підхід компаній до власних конкурентних моделей розвитку, при чому важливість технологій постійно зростає, тому компанії повинні адаптувати стратегії, щоб залишатися конкурентоспроможними на ринку. Цифрова адаптація конкурентоспроможних моделей розвитку є вирішальним кроком до досягнення успіху в існуючих умовах постійної невизначеності через чинники зовнішнього впливу на бізнес.

Однією з головних переваг цифрової адаптації є можливість оптимізувати процеси та підвищити ефективність. Автоматизуючи певні завдання, компанії можуть скоротити час і ресурси, необхідні для їх виконання, дозволяючи співробітникам зосередитися на більш важливих завданнях. Крім того, цифрові технології дозволяють компаніям збирати й аналізувати величезні обсяги даних,

надаючи цінну інформацію, яка може інформувати процеси прийняття рішень. Цифрова адаптація пропонує перевагу підвищеної гнучкості та маневреності на робочому місці. Завдяки можливості працювати віддалено та отримувати доступ до важливих документів і даних з будь-якого місця, персонал компанії має можливість співпрацювати легше та ефективніше, що, в свою чергу, дає змогу компаніям розширювати резерв кадрів, наймаючи кваліфікованих працівників з будь-якої точки світу.

Перевагою цифрової адаптації також слід вважати можливість покращити клієнтський досвід за допомогою цифрових інструментів, таких як соціальні мережі. Компанії можуть спілкуватися зі своїми клієнтами новими та інноваційними способами та, крім того, цифрові технології дозволяють надавати персоналізовані рекомендації та швидше відповідати на запити клієнтів, підвищуючи загальну задоволеність і лояльність.

Цифрова адаптація впливає на економію фінансових ресурсів компаній. Зменшивши потребу у фізичній інфраструктурі та матеріалах, компанії заощаджуватимуть на, як мінімум, накладних витратах. Крім того, цифрові технології дозволяють ефективніше використовувати інші ресурси, ще більше зменшуючи витрати та, загалом, вплив на навколишнє середовище.

Одним з векторів розвитку цифрової адаптації є можливість посилити комунікаційну складову в компанії. З розвитком віддаленої роботи цифрові технології дозволили співробітникам працювати разом з різних місць, покращуючи співпрацю та продуктивність команди. Цифрові інструменти, такі як відеоконференції, обмін миттєвими повідомленнями та програмне забезпечення для управління проєктами, спрощують спілкування та безперебійну спільну роботу команд. Одночасно цифрова адаптація покращує взаємодію з клієнтами. Цифрові платформи, такі як онлайн-магазини та соціальні медіа, полегшили клієнтам взаємодію з компаніями, купівлю продуктів і надання відгуків. Компанії можуть використовувати дані, зібрані з цих платформ, щоб забезпечити персоналізований досвід для своїх клієнтів, покращити свої продукти та послуги та, зрештою, підвищити рівень задоволеності клієнтів. Додатково є можливість охоплення ширшої цільової аудиторії при формуванні конкурентних моделей розвитку компанії. З розвитком соціальних медіа та онлайн-маркетингу компанії тепер можуть відносно легко отримати доступ до глобального ринку, що дозволятиме їм розширювати охоплення та максимізувати прибутки.

Загалом цифрова адаптація призвела до значних змін в стратегічному управлінні компаній, що й надає можливості в сукупній масі отримувати конкурентні переваги на ринку через побудови комплексної системи управління та формуванням на її основі конкурентних моделей розвитку, які включають не лише управлінські та економічні механізми, а й соціально-поведінкові моделі.

Однак цифровізація пов’язана одночасно зі своїми проблемами. Компанії повинні пам’ятати про потенційні ризики та загрози, пов’язані з конфіденційністю та безпекою даних. Крім того, швидкі темпи технологічного прогресу означають, що компанії повинні залишатися пильними та адаптуватися, щоб залишатися попереду кривої. Оскільки все більше компаній переходять на

онлайн-платформи, вагомого значення набуває інвестування до сфер кібербезпеки та захисту інформації. Для компаній також важливо регулярно оновлювати своє програмне забезпечення та системи, щоб забезпечити захист від нових і нових загроз, але дані процедури є досить фінансово затратними.

Незважаючи на ці проблеми, переваги цифрової адаптації очевидні. Застосовуючи нові технології та платформи, компанії можуть підвищити ефективність на обраних об'єктових ринках, розширити цільову аудиторію і підвищити загальний рівень конкурентоспроможності. Зважаючи на те, що цифровий світ продовжує розвиватися, для компаній важливо бути адаптованими, щоб розвиватись швидкими темпами у постійно змінюваному світі технологій.

Загалом, цифрова адаптація конкурентних моделей розвитку є важливою для компаній, які прагнуть досягти успіху в епоху цифрових технологій. Використовуючи технології та залишаючись гнучкими, компанії можуть позиціонувати себе для довгострокового успіху та зростання.

Список використаних джерел:

1. Горбаньова В.О. (2023) Конкурентні переваги цифрової трансформації підприємств. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка.* № 17. С. 93-100.

2. Жуковська В.М. (2017) Цифрові технології в управлінні персоналом: сутність, тенденції, розвиток. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент.* № 27 (2). С. 13-17.

Аркадій Вікторович Микитась,
доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Державного біотехнологічного університету
м. Харків, Україна

ІНФОРМАЦІЙНІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ В УПРАВЛІНСЬКИХ СИСТЕМАХ СУБ'ЄКТІВ БІЗНЕСУ

У сучасному бізнес-середовищі, що швидко розвивається, системи управління суб'єктами бізнесу відіграють вирішальну роль у визначенні результативності. Таким чином, підприємствам важливо впроваджувати останні розробки до власних бізнес-платформ, щоб залишатися конкурентоспроможними. Одним із ключових способів досягти цього є використання інформаційних векторів. Інформаційні вектори відносяться до різних джерел інформації, які можна використовувати для інформування та вдосконалення систем управління. Джерела можуть включати аналітичні дані, дослідження ринку, відгуки клієнтів і галузеві тенденції.

Використовуючи інформаційні вектори, підприємства можуть отримати цінну інформацію про діяльність, визначити сфери, які потрібно вдосконалити, і

приймати обґрунтовані рішення, які сприятимуть зростанню та прибутковості. Крім того, інформаційні вектори також можуть допомогти організаціям адаптуватися до мінливих ринкових умов і залишатися попереду. Інформаційні вектори мають вирішальне значення для розвитку та успіху систем управління суб'єктами бізнесу. Використовуючи джерела інформації, підприємства можуть покращити діяльність, підвищити прибутковість і залишатися конкурентоспроможними в сучасному динамічному бізнес-середовищі.

Використання аналітичних інструментів для збору, обробки та аналізу даних для прийняття обґрунтованих управлінських рішень включає електронну комерцію та розробку онлайн-платформ й електронних систем для здійснення торгівлі та надання послуг через Інтернет, а також розробку й використання інноваційних онлайн-платформ для покращення взаємодії з клієнтами.

Електронна комерція дозволила підприємствам розширити охоплення ринку за межі географічних кордонів. Використовуючи онлайн-платформи, підприємства можуть отримати доступ до клієнтів з усього світу, збільшуючи свою клієнтську базу та дохід. Використання електронних платіжних систем забезпечує операції більш зручними та безпечними як для підприємств, так і для клієнтів. Зі зростаючою залежністю від технологій для підприємств вкрай важливо адаптуватися до електронної комерції, щоб залишатися конкурентоспроможними. Таким чином, розробка та впровадження інноваційних онлайн-платформ мають важливе значення для бізнесу, щоб покращити взаємодію з клієнтами та покращити обслуговування, що призведе до довгострокового успіху.

Іншим ключовим вектором розвитку систем управління суб'єктами господарювання є використання аналітики даних. У зв'язку зі збільшенням кількості даних, які генерують підприємства, важливо використовувати аналітичні інструменти для збору, обробки та аналізу цих даних. Завдяки цьому підприємства можуть приймати обґрунтовані управлінські рішення, які можуть призвести до підвищення продуктивності та прибутковості. Аналітика даних може допомогти компаніям визначити тенденції, закономірності та статистичні дані, які можна використовувати для оптимізації операцій і покращення обслуговування клієнтів. Використання аналітики даних також може допомогти підприємствам визначити потенційні ризики та можливості, дозволяючи їм приймати проактивні рішення. Загалом використання аналітики даних є важливим інструментом для компаній, щоб залишатися конкурентоспроможними на ринку та досягати довгострокового успіху.

Аналітику даних можна застосовувати в різних сферах бізнесу, включаючи маркетинг, фінанси та операції. У ринковій активності підприємства використовують аналітику даних, щоб краще зрозуміти свою цільову аудиторію та створювати ефективніші стратегічні кампанії. Аналізуючи дані клієнтів, підприємства визначають вподобання клієнтів, моделі поведінки та історію покупок, що може допомогти також розробити більш цілеспрямовані маркетингові стратегії. У фінансах аналітика даних забезпечує підприємствам можливості прогнозувати фінансові тенденції, керувати ризиками та вдосконалювати фінансову звітність. Аналізуючи фінансові дані, визначають

сфери, де вони можуть зменшити витрати, збільшити дохід і покращити грошовий потік. Аналітику даних також можна використовувати для виявлення та запобігання шахрайству, що може вберегти компанії від фінансових втрат і репутаційної шкоди. Крім того, аналітика даних дає підприємствам можливість зрозуміти поведінку та вподобання клієнтів. Аналізуючи дані клієнтів, є зрозумілим, які продукти чи послуги є найпопулярнішими, які фактори впливають на рішення про покупку та які клієнти є найбільш цінними для бізнесу. Цю інформацію можна використовувати для розробки цільових маркетингових кампаній і покращення стратегій утримання клієнтів.

Список використаних джерел:

1. Романюк І., Азізов О., Заїка О., Мандич О. Аналіз і прогноз маркетингових стратегій та PR в умовах пандемії коронавірусу. *Університетські наукові записки.* 2020. № 3-4 (75-76). С. 101-108.

2. Babenko, V., Mandych, O., Nakisko, O. Increasing the efficiency of enterprises through the implementation of IT-projects. *Transformational processes the development of economic systems in conditions: scientific bases, mechanisms, prospects: monograph.* ISMA University, 2018. Vol. 2. P. 54-65.

3. Бабко Н., Лишенко М., Харчевнікова Л. Цифрова трансформація та новітні комунікації як платформа для стійкого розвитку бізнесу. *Modeling the development of the economic systems,* 2022. № 4. С. 15-19. DOI: https://doi.org/10.31891/mdes/2022-6-2 (дата звернення 12.11.2023).

Skliarova Anastasiia,
student, Educational, Scientific and Production Centre,
National University of Civil Protection of Ukraine,
Kharkiv, Ukraine
Shvedun Viktoriia,
Doctor of Science (Public Administration), Full Professor,
Head of the Scientific Department
on Problems of Management in the Civil Protection Sphere,
Educational, Scientific and Production Centre,
National University of Civil Protection of Ukraine,
Kharkiv, Ukraine

DIGITAL TRANSFORMATIONS IN LOCAL GOVERNMENTS: SPECIFICS, PROBLEMS AND PROSPECTIVES

Now society has moved into an active phase of digital transformation, which has quite a wide range of influence and interaction with different spheres of social life. The gradual introduction of innovations in the economy, science, education and other fields has spurred and states to take into account technologies that will be able to facilitate interaction between them and citizens.

A late 2016 study by Price waterhouse Coopers (PwC) also found inconsistencies in the definitions of «digital» by enterprises and companies. More than three out of ten business and IT managers around the world attribute the «figure» to all activities related to technological innovations, 29% believe that digital is synonymous with information technology, 14% define digital as a user-oriented technological activity, and another 14% say that the «figure» refers to all investments that the company spends on integrating technology into the business.

In addition, the Ministry of Digital Development with the support of the Swiss-Ukrainian EGAP Program, implemented by the Eastern Europe Foundation, and Deloitte for the first time will determine the level of digital services and the development of digital infrastructure in the territorial communities of Ukraine. The Index of Digital Transformation of Communities of Ukraine will help to determine the level of digital services and the state of digital infrastructure in territorial communities of Ukraine, as well as highlight the priority areas of digital development and system implementation of e-governance, e-commerce tools, etc. The index is the first such experience in Ukraine that will assess and improve the state of local digital infrastructure. Decisions made at the state level affect the digital transformation of territorial communities, and vice versa – the complex development of the state begins with decisions on the ground.

The Community Digital Transformation Index will help to shape road maps for each community to strengthen and accelerate the development of the digital state. The index is based on a comprehensive methodology, which contains 65/78 indicators covering 5 categories: digital economy, services and infrastructure, as well as digital skills and digitalization in local governments. The index will demonstrate the digital development of communities and the degree of readiness for digital transformation. The measurement results will allow communities to see the strengths and weaknesses and, accordingly, to develop the digital services required in their region. As well as digital education, digital economy and even will be able to attract investment for topical local projects.

Thus, to measure the level of digitalization in communities, Basic (for small and medium community) and Extended Indices (for large community) will be used, each of which contains 5 identical blocks, but with a different number of indicators – 65 and 78, accordingly. The main blocks of the Index are the following.

1. Digital economy.

This block will assess the ability of the territorial community to ensure the development of the information technology industry and to contribute to the formation of a developed IT ecosystem on the territory of its own community.

2. Development of digital skills of the population. The Group covers indicators of increasing the level of digital literacy and support for citizens who want to develop in the field of IT.

3. Digital infrastructure. The block will talk about the availability and functioning of infrastructure for the population in order to spread digitalization and safe functioning.

4. Digitalization of public services

The unit will contain indicators for providing community services through digital channels with a high level of convenience, omnichannel, simplicity, safety, etc.

5. Digital transformation of local governments.

The category will evaluate support for the functions of direct democracy, the creation of tools to ensure the internal functioning of the community, digitalization inside the community.

According to the results of the study, the level of digital maturity of the territorial community will be determined – from starting to transforming.

Finally, the Index measurement results will be useful for: residents of the community, state authorities, business, heads of the communities and representatives of local governments, investors and donors, media, public associations and researchers [3].

Thus, digitalization of local governments today is quite an urgent issue, as society increasingly applies digital technology in all available areas of life, and interaction with the state is not an exception. All the above advantages of digitalization demonstrate the desire of citizens to facilitate and shorten the time to request on obtaining services from local governments, to have access to information in any convenient place and to reduce monotonous work for employees, concentrating them on more important issues that require much closer study.

References:

1. Gebhart M., Mevius M., Wiedmann P., Application of Business Process Quality Models in Agile Business Process Management. In Proceedings of the Sixth International Conference on Information, Process, and Knowledge Management. “eKNOW”, Barcelona, Spain, 23-27 March 2014, pp. 152-158.

2. Koopman A., Seymour L.F., Factors impacting successful BPMS adoption and use: A South African financial services case study in Enterprise, Business-Process and Information Systems Modeling, “Springer: Cham”, 2020, vol. 387, pp. 55-69.

3. Marrella A., What Automated Planning Can Do for Business Process Management in Business Process Management Workshops. “Springer: Barcelona”, 2017, vol. 22, pp. 7-19.

4. Nunamaker J.F., Briggs R.O., Derrick D.C., Schwabe G., The Last Research Mile: Achieving Both Rigor and Relevance in Information Systems Research. “J. Manag. Inf. Syst.”, 2015, vol. 32, pp.10-47.

5. Rahimi, F., Møller C., Hvam L., Business process management and IT management: The missing integration. “Int. J. Inf. Manag.”, 2016, vol. 36, pp. 142-154.

Наталія Вікторівна Шумик,
здобувач вищої освіти ЗВО Магістр,
спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна

ІНФОРМАЦІЙНА РОЛЬ ВЕБ-САЙТІВ В РОЗВИТКУ ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я З ГРОМАДОЮ

В сучасних умовах розвитку організації публічної сфери розширюють взаємодію з громадами з використанням електронної комунікації. Вчені визначають цей процес як процес передачі інформації в усній чи письмовій формі за допомогою комп'ютерних мереж, телекомунікацій, Інтернету та мультимедійних засобів [1]. З появою карантину, спричиненого пандемією Covid-19, та пізніше з розгортанням широкомасштабної російської агресії використання сучасних цифрових технологій для забезпечення комунікативної діяльності стало ще більш актуальним.

Спектр інструментів просування інформації в мережі Інтернет дедалі стає багатшим. Сьогодні традиційні комунікаційні підходи є недостатньо ефективними, а ефективність комунікаційної діяльності, яку здійснює заклад (установа) або підприємство, організація публічної сфери в Інтернеті, підвищує наявність власного вебсайту. Вебсайт являє собою сукупність програмних, інформаційних, а також медійних засобів, які логічно пов'язані між собою.

На використанні офіційних вебсайтів і соціальних мереж, як електронних каналів комунікації, ґрунтуються Комунікаційні стратегії закладів (установ) або підприємств, організацій публічної сфери. Це відображено в Комунікаційній стратегії з реалізації Національної стратегії створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, запропонованій Міністерством розвитку громад та територій України.

Інтернет-комунікації, опосередковані веб-сайтами, по суті дуже схожі на традиційні, але суттєво відрізняються за своїми характеристиками та характеристиками електронного середовища. Зокрема, комунікації в Інтернеті порівняно з традиційними засобами мають ряд таких характеристик [2]: різні типи подання інформації; висока гнучкість і масштабованість даних; управління процесом пошуку та отримання необхідної інформації; інтерактивний характер контактів; можливість укладати договори та здійснювати платежі тощо.

В ході дослідження рівня використання сучасних інформаційних технологій в комунікаційній діяльності закладів охорони здоров'я Полтавської міської територіальної громади було вивчено зміст їх офіційних сайтів.

Структура та інформаційна наповненість офіційних сайтів трьох Центрів первинної медико-санітарної допомоги Полтавської міської ради (ЦПМСД ПМР) є близькою за змістом. На сайті кожного з них є описова характеристика амбулаторій, послуг, відомостей про залишки медикаментів та фінансову звітність, контакти. КП «ЦПМСД №1 ПМР» пропонує також розділи «Доступні ліки» та «Зворотній зв'язок», «ЦПМСД №3 ПМР» – розділи «Запис до лікаря» та «Обрати лікаря».

Порівняння структури та інформаційної наповненості офіційних сайтів міських клінічних лікарень Полтавської міської ради дозволяє відмітити значну перевагу офіційного сайту КП «2-а міська клінічна лікарня ПМР». Тут розміщено значно більше інформації, якою можуть скористатися пацієнти (розділи «Стаціонар», «Поліклініка», «Лабораторія», «Послуги, «Тарифи»), детально охарактеризовані всі наявні в лікарні відділення.

Своїм сучасним дизайном і структурою відрізняються від інших офіційні сайти КП «Перинатальний центр ІІ рівня Полтавської міської ради» та КП «Полтавська центральна районна клінічна лікарня Полтавської міської ради», які наближаються за побудовою до сайту Департаменту з охорони здоров'я Полтавської обласної військової адміністрації». Перший пропонує інформацію з широкого сперту питань за розділами: «Головна», «Перелік безкоштовних послуг», «Перелік платних послуг», «Позабюджетні надходження», «Про заклад», «Новини», «Мережа закладів», «Прийом громадян («Особистий прийом», «Відділення»)», «Доступ до публічної інформації», «Державні закупівлі», «Програми», «Реформи», «Корисна інформація», «Вакантні посади», «Контакти». Особливо важливо, що існують розділи орієнтовані на комунікацію з населенням та доступ до публічної інформації. Офіційний сайт КП «Полтавська центральна районна клінічна лікарня Полтавської міської ради» в своїй структурі має також розділи «Інформаційна база», «Телефонний довідник», «Пам'ятка учасникам ООС», «Запобігання корупції», «Громадянам» («Робота з громадськістю», «Звернення громадян, «Прийом громадян»), «Участь в наукових дослідженнях та інноваційних проектах», «Інформація про надходження та використання благодійних пожертв», «Доступ до публічної інформації».

Отже, структура та рівень інформаційного наповнення офіційних сайтів закладів охорони здоров'я Полтавської міської територіальної громади дуже варіює, залежить від виду закладу, підходів та організаційних рішень їх керівників та потребує розширення пропозиції розділів та сервісів, орієнтованих на комунікацію з населенням та доступ до публічної інформації.

Удосконалення комунікативної діяльності закладів охорони здоров'я визначає потребу нарощування інформаційної ролі веб-сайтів в їх розвитку. Набуває актуальності детальний аналіз кожним закладом охорони здоров'я комунікативних можливостей свого офіційного сайту. Повноцінний веб-ресурс може 24 години на добу надавати всім зацікавленим особам інформацію, документи, фото, аудіо- та відеоматеріали, необхідні для формування правильної картини про діяльність закладу.

Таргетинг сайту допоможе досягти ряду найпопулярніших стратегічних цілей. У клієнтському сегменті сайт дозволяє наростити лояльність існуючих клієнтів і залучити нових. Це можливо завдяки оперативності та спрощенню роботи з клієнтською базою, розвитку сервісу (прийом заявок, замовлень, технічні онлайн консультації, рубрика «Запитай лікаря») та інформаційного забезпечення (новини, статті, поради експертів, аналітичні огляди, статистика, організація форумів) на сайті.

Значною перевагою сайту в порівнянні з іншими засобами комунікації є можливість сегментації споживачів за видами захворювань (розсилки, опитування). Це дозволяє використовувати клієнтоорієнтований підхід. Зі стратегічної точки зору – це також можливість проведення досліджень за допомогою сайту (з використанням анкет, опитувань, аналізу статистики відвідувань), що дозволяє оптимізувати стратегічні цілі закладу та адаптувати їх до векторів розвитку макросередовище. Особливу роль відіграє можливість спілкування за допомогою сайту з іншими закладами охорони здоров'я. Він може виступати платформою для обговорення галузевих проблем, обміну ідеями, передовим досвідом [3].

У контексті комунікаційної діяльності популярними є пропозиції щодо розробки спеціальних сайтів для закладів охорони здоров'я. Такі пропозиції надходять, перш за все, від організацій-посередників [4, 5], а не від департаментів охорони здоров'я. Відрізняє ці пропозиції те, що вони надають послуги копірайтингу, які залучать пацієнтів до покупки послуги, яка позиціонується як переклад з медичної мови на мову, зрозумілу споживачеві послуг. Пропонується розробка: соціальних сторінок медичних брендів; персональні блоги лікарів та менеджерів; реклама медичних послуг; SEO оптимізовані тексти; організація Ярмарків та Днів здоров'я, Шкіл пацієнтів; використання анкети EUROPEP тощо. З боку департаментів охорони здоров'я наголошується на ролі громади у впливі на громадське здоров'я в суспільстві шляхом партнерства з органами місцевого самоврядування, громадськими активістами, представниками бізнесу тощо [5].

Список використаних джерел:

1. Питання комунікативних компетенцій у підготовці фахівців громадського здоров'я / Грузєва Т.С. та ін. *Медична освіта*. 2018. № 2. С. 112-117. URL: http://ir.librarynmu.com/bitstream/123456789/470/1/MA_2_Gr%26K%D0%B0.pdf (дата звернення 08.10.2023).
2. Васильченко Л.С., Якушев О.В., Литвин С.В. Веб-сайт підприємства як ефективний інструмент маркетингових комунікацій в мережі Інтернет. *Вісник ХНТУ*. № 1(72), Ч. 2, 2020 р. С. 19-24. URL: file:///C:/Users/1/Downloads/veb-sayt-pidpriemstva-yak-efektivniy-instrument-marketingovih-komunikatsiy-v-merezhi-internet.pdf (дата звернення 08.10.2023).
3. Ревенок В.І. Дослідження використання мережі інтернет в системі охорони здоров'я України. *Наукове мислення.* 2023. URL: https://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/49-dev-yatnadtsyata-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-internet-konferentsiya/435-doslidzhennya-vikoristannya-merezhi-internet-v-sistemi-okhoroni-zdorov-ya-ukrajini (дата звернення 08.10.2023).
4. Комунікації. Інструменти для того, як стати модератором власної репутації. *Zdorovi.agency* : веб-сайт. URL: https://zdorovi.agency/communications-in-healthcare (дата звернення 08.10.2023).
5. Організовуємо комунікацію. *Сайт Харківської експертної групи підтримки медичної реформи* : веб-сайт. URL: https://kheg.com.ua/organizovuyemo-komunikatsiyu/ (дата звернення 08.10.2023).

СЕКЦІЯ 9. ПРАКТИКИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Марина Сергіївна Вініченко,
здобувачі вищої освіти СВО Магістр,
спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ

Для пошуку шляхів удосконалення діяльності органів прокуратури в Україні, які спрямовані на реформування галузі прокурорського нагляду, необхідно дослідити зарубіжний досвід.

Франція, перша держава в якій були сформовані органи прокуратури та прослідковувався історичний розвиток сучасних органів прокуратури [1]. На сьогоднішній день у Франції на посаду прокурора призначаються та звільняються Президентом Республіки за наданою пропозицією Міністра юстиції та висновком палати Вищої ради магістратури, компетентної щодо прокурорів. У Франції прокуратура є централізованою системою органів, її діяльність в особі генеральних прокурорів, генеральних адвокатів, їх заступників при апеляційному та касаційному судах, прокурорів республіки, а також їх заступників при судах великої інстанції, що мають статус. магістратів судової системи. Водночас структура прокуратури подібна до структури судів.

Орган прокуратури захищає інтереси суспільства, тому таку посаду як помічник генерального прокурора називають генеральним адвокатом. Хоча органи прокуратури Франції відносяться до виконавчої влади їх структура тісно взаємопов'язана з судовими органами. В кожному апеляційному суді присутній генеральний прокурор із своїми помічниками, він безпосередньо підпорядкований Міністру юстиції та надає настанови всім посадовцям прокуратури, які компетентні в діяльності апеляційного суду. Під наглядом генерального прокурора знаходяться посадові особи судової поліції, а також через своїх заступників підтримує обвинувачення в суді присяжних і в апеляційному суді [2].

Весь свій досвід органи прокуратури Франції впровадили в систему єдиного порталу французької адміністрації. Технології електронного урядування сприяють ефективності управління та якості надання адміністративних послуг, зниженню рівня корупції, посиленню демократії та верховенства права. Так було створено указом від 6 листопада 2000 року офіційний веб-сайт Service-public.fr та оновлений у 2009 році, а в 2015 році був модернізований, який зараз перебуває у сфері відповідальності. Директорату правової та адміністративної інформації «Direction de I'information legale et administrative» DILA, що був утворений в результаті злиття між дирекціями ряду офіційних журналів та відділів. роботи із

документацією в січні 2010 р. За допомогою державної служби комунікації «ALLO 3939», портал становить багатоканальний полюс адміністративної інформації [3]. Технічні можливості порталу являють собою електронну дошку, на якій оперативно розміщується адміністративна інформація, доступ до онлайн-процедур, можливість зворотного зв'язку через запити, заяви, можливість оцінити своє право на житлову субсидію, калькулятор розрахунків аліментів, можливість подання декларацій, скарг до прокуратури, можливість отримання консультації адвоката та інше, загальна кількість шаблонів листів із зверненнями різного роду складає 289 елементів.

Таким способом service-public.fr надає можливість користувачам ознайомитися із інформацією щодо їхніх прав та обов'язків та отримати адміністративні послуги, оскільки містить: запитання та відповіді, бланки, юридичні визначення, тексти довідок, інформацію за життєвою подією, інформаційні картки з даними годин роботи місцевої компетентної. адміністративної служби для надання інформації або для обробки тієї чи іншої адміністративної процедури. Водночас портал надає доступ до версії, яку за допомогою власного акаунта користувач може використовувати персоналізацію: Mon.service-public.fr, тобто створити особистий обліковий запис для онлайн-процедур. Така розробка дає можливість кожному громадянину здійснювати адміністративні процедури через Інтернет, використовуючи особисте ім'я та власний пароль [4].

В Португалії органи прокуратури займають особливий статус та мають автономію у межах закону. Прокуратуру винесено до самостійної системи і вона є підзвітною парламенту. В інформаційній сфері одним із інструментів діяльності органів прокуратури Португалії є Управління з координації діяльності. органів прокуратури із питань кіберзлочинності, яке розташовано у штаб-квартирі Генеральної прокуратури.

До компетенції і сфери відповідальності Управління належить внутрішня координація діяльності Служби прокуратури у цій галузі злочинів, спеціалізованому навчанні щодо них та організації взаємодії з Інтернет-провайдерами, з метою підвищення ефективності розслідування у кримінальних справах. Наказом Генерального прокурора від 7 грудня 2011 року створено Управління з питань кіберзлочинності, воно утворило мережу контактних пунктів по всій національній території, у всякому разі, хоч би один прокурор у кожному із судових округів. Кожен контактний пункт відповідає за встановлення зв'язку між Управлінням з питань кіберзлочинності та іншими колегами. свого округу, для обміну інформацією із питань кіберзлочинності та отримання цифрових доказів, які можуть з'явитися в конкретних випадках та відповідають за обмін результатами обговорень на засіданнях контактних, пунктів [5].

Представники Управління в окремих округах відповідають за напрями кримінального розслідування кіберзлочинності: злочини, прописані в Законі про кіберзлочинність, комп'ютерні шахрайства тощо. До наведених функцій Управління надає наступний вид сервісу, як проведення курсів із кібербезпеки для громадян. В квітні 2020 року було запущено черговий навчальний онлайн-курс, який призначений для всіх громадян не зважаючи на вікову категорію чи

вид діяльності, а також і для активних користувачів Інтернету, які прагнуть удосконалити свої навички безпечної навігації під час роботи вдома, на роботі та в поїздках. Курс проводиться за допомогою засобів відеозв'язку. Даний проєкт просувається Національним центром кібербезпеки, використовуючи пряму трансляцію на платформі NAU. Очолює цей проєкт Фонд науки і техніки, до якого входять кілька інших державних організацій. Навчання безкоштовне і проводиться воно протягом 3 годин індивідуально.

В рамках Генеральної прокуратури діє Комісія з перевірки даних (Comissao De Fiscalizacao De Dados Do Sirp). Відповідно до статті 26 Рамкового закону про інформаційну систему Португальської Республіки Комісією з перевірки даних проводиться перевірка діяльності центрів обробки даних розвідувальних служб, зокрема Служби стратегічної інформаційної оборони (SIEDM) та Служби безпеки. Інформаційна безпека (SIS) – це прерогатива Комісії із перевірки даних Інформаційної системи Португальської Республіки, що розташована в Генеральній прокуратурі, до її складу входить троє прокурорів, які призначаються Генеральним прокурором Республіки Португалія.

Отже, у Франції впроваджений єдиний портал французької адміністрації, технічний адміністратор якого є Директорат правової та адміністративної інформації. Дана інформаційна система цінна тим, що не лише висвітлює інформацію щодо їхніх прав та обов'язків, а й надає адміністративні послуги, має зворотній зв'язок через чат бот, містить тексти довідок, юридичні визначення, розміщує контактні дані та години праці місцевої компетентної адміністративної служби для надання інформації або для обробки певної адміністративної процедури. Зазначено високий рівень інформатизації та комп'ютеризації сучасної системи органів прокуратури Республіки Португалія. Доцільно до організаційної структури Офісу Генерального прокурора додати структурний підрозділ з кібербезпеки, спрямованого, зокрема, на підвищення навичків щодо безпечної роботи з інформацією серед прокурорів та інших працівників органів прокуратури України. Корисно було б зробити відповідну онлайн-платформу чи розробити додаток на смартфон, щоб виникало бажання вдосконалювати свої навички з питань інформаційної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Нірода М.В Генезис органів прокуратури в країнах романо-германської правової сім'ї: короткий історичний екскурс. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2015. Том 1, вип. 33. С. 93-96.

2. Миколенко В.А. Прокуратура України як суб'єкт адміністративного права: дис. … канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2011. 187 с.

3. Офіційний веб-сайт органів прокуратури Франції. URL: https://www.service-public.fr/ (дата звернення: 10.11.2023).

4. Амелін О.Ю. Проблематика апроксимації зарубіжного досвіду правового регулювання інформаційної діяльності органів прокуратури. *Наше право*. 2020. № 1. С. 34-40.

5. About us. CYBERCRIME OFFICE. URL: http://cibercrime.ministeriopublico.pt/en/pagina/about-us (дата звернення: 10.11.2023).

Микола Іванович Лахижа,
доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри публічного управління, адміністрування та права
Національного університету «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»,
м. Полтава, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТА ПРАКТИКА МОДЕРНІЗАЦІЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ПОСТКОМУНІСТИЧНИХ КРАЇНАХ ЄВРОПИ

Територіальне (регіональне та місцеве) самоврядування (ТС) є важливою складовою частиною демократичного розвитку сучасних країн. ТС як суб'єкт культурно-цивілізаційного життя оптимізує інтереси суспільства в цілому, поєднуючи традиції та виклики сучасності. Його значення посилюється разом з розвитком громадянського суспільства та розширенням можливостей партисипативної демократії завдяки сучасним технологіям.

Завданням нашого виступу на даній конференції є акцентування уваги українських дослідників до проблематики модернізації самоврядування в посткомуністичних країнах. Аналіз проблем територіального розвитку засвідчує значну роль ТС, а досвід країн Європи дозволяє виділити та глибше зрозуміти завдання розвитку в Україні.

Поняття модернізації ми розуміємо як осучаснення, оновлення, удосконалення, приведення у відповідність до сучасних вимог. Відтак сучасне публічне управління можна охарактеризувати як адекватне вимогам практики [1]. В ідеалі воно відповідає широко відомому поняттю якісного публічного управління, теоретичне осмислення якого українськими вченими почалося на початку 2000-х років. Центрами таких досліджень стали Інститут законодавства Верховної ради України [2], а також НАДУ при Президентові України та її інститути [3]. Активізувалося й вивчення зарубіжного досвіду організації роботи місцевої влади в процесі європейської інтеграції [4; 5].

Розвиток територіального самоврядування у зарубіжних країнах неодноразово був предметом вивчення українських вчених, в основному представників юридичних і політичних наук та науки державного управління (О. Батанов, М. Бессонова, О. Бірюков, П. Ворона, В. Гришко, Л. Гулак, І. Демченко, В. Калашников, І. Кульчій, О. Лазор, А. Лелеченко, Т. Лозинська, О. Петришин, А. Ткачук, Ю. Шаров та інші). Зростає також увага до економічної основи місцевого самоврядування, надання публічних послуг тощо (Р. Бачо, О. Дорофєєв, І. Драган, С. Корецька, Т. Маматова, В. Моргун, А. Павлюк, В. Тимощук та інші). Основним завданням таких досліджень, зазвичай, є виявлення та впровадження в Україні цінного досвіду, насамперед, на основі діяльності місцевого самоврядування в розвинених країнах.

Дослідники проблематики посткомуністичних трансформацій як системних перетворень зазвичай висвітлюють питання переходу до ринкової економіки та демократії на загальнодержавному рівні, становлення політичної системи, створення адекватного вимогам часу публічного управління тощо,

показуючи в руслі цієї проблематики й питання регіонального чи місцевого розвитку (Ю. Бальцій, В. Баштанник, В. Бурдяк, М. Лендьєл, Л. Прокопенко, Н. Рудік, О. Рудік, О. Труш та інші). З цієї точки зору досліджуються процеси децентралізації, адміністративної реформи, регіонального та прикордонного розвитку з наголосом на спонукаючу роль Європейського Союзу, перспектива вступу до якого примушує посткомуністичні країни активізувати реформи.

Прикладом такого спонукання можна назвати Резолюцію Європейського парламенту від 15 червня 2023 року щодо сталої реконструкції та інтеграції України до євроатлантичної спільноти. В пункті 15 Резолюції Європарламент закликав українську владу продовжувати зміцнювати місцеве самоврядування та наголосив на значній ролі Асоціації міст України та Європейського альянсу міст і регіонів для відновлення України [6].

Українськими вченими проаналізовано теоретичні аспекти публічного управління та практику його модернізації в ЄС. Інституціями ЄС врядування визначено як поєднання правил та процесів реалізації владних повноважень. Європейська Комісія модернізацію системи врядування розглядає як одне з важливих своїх завдань, сприймаючи її в першу чергу як удосконалення залучення громадянського суспільства до вироблення та реалізації політики на рівні ЄС та держав-членів. Отже, з переліку ознак якісного публічного управління, можна виділити як наріжний принцип респонсивність – здатність влади відчувати потреби суспільства та адекватно реагувати на них.

Першочерговими завданнями посткомуністичної трансформації були перехід до демократії та ринкової економіки. Демократизація полягала у посилення ролі громадськості в управлінських процесах, що вело до зростання значення самоврядування і вимагало інституційного забезпечення цього процесу.

Розглядаючи територіальне самоврядування як частину демократичного порядку, яка дозволяє забезпечити демократичне функціонування територіальних громад, виділяють чотири його основні функції: політичну, соціальну, економічну, культурну. Відтак, зростає значення територіального фактору для забезпечення спроможності територіального самоврядування самостійно вирішувати проблеми громадян та бізнесу, що є одним із завдань децентралізації. Це підтверджують дослідження В. Борденюка, І. Бутка, М. Іжі, Р. Колишко, Л. Лозовської та інших вчених.

Увага до процесу децентралізації в європейських країнах помітна з публікацій в українських періодичних фахових виданнях вже в середині 1990-х років. Прикладом може бути журнал «Місцеве та регіональне самоврядування в Україні» [7].

Модернізація територіального самоврядування є однією зі складових комплексного процесу модернізації публічного управління, який охоплює осучаснення державного управління та територіального самоврядування при зростаючій ролі громадянського суспільства. Отже, регіональне та місцеве управління варто сприймати як симбіоз державних органів та територіального самоврядування, який поступово доповнюється інституціями громадянського суспільства. Процес децентралізації посилює роль територіального

самоврядування, робить публічне управління ближчим до громадян та дозволяє їм активніше брати участь в управлінських процесах.

Базовими універсальними принципами розробки та впровадження політики модернізації стали субсидіарність, децентралізація, партнерство, програмування, концентрація, компліментарність.

Надзвичайно важливими є питання забезпечення сталого розвитку, що пов'язано з переходом на європейські стандарти публічного управління та адаптацією норм права ЄС. Саме такий підхід міститься і у наших публікаціях, підготовлених на основі досвіду посткомуністичних країн, зокрема, Болгарії та Польщі [8; 9].

Отже, модернізація територіального самоврядування в посткомуністичних європейських країнах це послідовний складний процес демократичних перетворень, який активно спрямовувався ЄС в рамках його політики регіоналізації та розширення. В період 1990-х років українськими вченими вивчався досвід адміністративно-територіальних реформ та модернізації регіонального управління у Франції та інших розвинених країнах Європи. На початку 2000-х років посилилася увага до підходів Європейського Союзу та досвіду реформ у Польщі та інших посткомуністичних країнах. Їх досвід залишається актуальним.

Список використаних джерел:

1. Лахижа М.І. Модернізація публічної адміністрації: теоретичні та практичні аспекти. Полтава: РВВ ПУСКУ, 2009, 289 с.

2. Публічна влада та управління: принципи механізми реалізації : монографія / за заг. ред. Нижник Н.Р. Чернівці : Технодрук, 2008. 432 с.

3. Громадські організації та органи державного управління: питання взаємовідносин : монографія / за заг. ред. Нижник Н.Р. та Олуйка В.М. Видання 2-е, розширене та доповнене. Черкаси : Вид-во Чабаненко Ю. 2009. 382 с.

4. Регіональні механізми інтеграції України до Європейського Союзу : монографія / О.О. Труш та ін. ; за заг. ред. Труш О.О. Національна академія держ. управління при Президентові України; Харківський регіональний ін-т держ. управління. Харків : Магістр, 2009. 123 с.

5. Зарубіжний досвід організації роботи місцевої влади : монографія / М.О. Пухтинський та ін. / за заг. ред. П.В. Ворони. Харків : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2009. 280 с.

6. Резолюція Європейського парламенту від 15 червня 2023 року про сталу реконструкцію та інтеграцію України до євроатлантичної спільноти (2023/2739(RSP). URL: https://ukraine.europarl.europa.eu/cmsdata/273075/1281254UK.pdf (дата звернення 14.11.2023).

7. Вон Р. Франція: досвід децентралізації. *Місцеве та регіональне самоврядування в Україні*. 1995. № 3-4. С. 48-50.

8. Лахижа М.І. Модернізація публічної адміністрації: досвід Республіки Польща. Полтава: ПолтНТУ, 2012. 243 с.

9. Лахижа М.І. Модернізація публічної адміністрації: досвід Республіки Болгарія. Полтава: ПолтНТУ, 2014. 208 с.

Кирило Юрійович Марахов,
здобувач вищої освіти
Києво-Могилянської школи врядування імені Андрія Мелешевича
Національного університету «Києво-Могилянська академія»,
м. Київ, Україна

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД СПІВПРАЦІ ВИДОБУВНИХ КОМПАНІЙ ТА МІСЦЕВИХ ГРОМАД

Україна є дуже багатою на корисні копалини державою. За оцінками експертів, вартість усіх копалин в Україні, станом на 2023 рік, становить близько 15 трлн. доларів, що є приголомшливою сумою для багатьох Європейських країн [1]. Звичайно, всі ці ресурси є просто підземними елементами, які не можуть використовуватись людиною без попереднього видобутку. Видобувними процесами займаються компанії в різноманітних галузях національної економіки. Втім важливо розуміти, що видобуток корисних копалин й досі не можливий при повній відсутності робочої сили, а залучати цю силу, зазвичай, доводиться з найближчих місцевих громад. Проте тут постає питання співіснування громад та видобувних компаній з подальшою їхньою ефективною взаємодією. На прикладі кейсів міжнародного досвіду співпраці між компаніями та місцевими громадами вважаю корисним використання такого досвіду для України.

Нафтогазова промисловість завжди була дуже вигідною та перспективною галуззю для підприємців. У цій ніші ми можемо розглянути компанію «Shell» – транснаціональну корпорацію зі штаб-квартирою в Лондоні, яка є одним з провідних видобувачів ресурсів. Компанія активно користується послугами місцевих компанії з постачання різноманітних послуг, що в свою чергу дає розвиватись супутнім галузям, таким як будівництво човнів, тим самим розвиваючи економіку сусідніх з видобувними підприємствами громад. Не менш важливим є і розвиток вищої та професійно-технічної освіти у цих регіонах, яка пов’язана з нафтогазовим сектором. Якщо розглянути приклад Нігерії та Бразилії, то там компанія «Shell» допомогла створити перші покоління інженерів з видобутку нафти і газу, а у Малайзії активно продовжує співпрацювати з громадами для підтримки освіти для майбутніх зварювальників [2].

Але не завжди компанії спрямовують свої зусилля лише на розвиток суміжних галузей із їх діяльністю. Так, наприклад, співпраця між громадами регіону Карага, що на Філіппінах, та гірничодобувними локальними компаніями зосереджена на уберіганні місцевих громад від стихійних лих, які часто відбуваються у цьому регіоні і несуть за собою колосальні руйнування та катастрофічні наслідки. Усі зацікавлені сторони на спеціальному саміті «Тиждень стійкості видобутку в Караге» погодили розробку спеціальних програм для окремих громад щодо вирішення проблем, які пов’язані зі стихійними лихами та наслідками від них. «Тижнева діяльність об’єднає близько 30 зацікавлених сторін у гірничодобувній промисловості регіону зокрема державні установи, гірничодобувні компанії, промислові організації, молодіжні групи та місцеві органи, які працюють разом для досягнення спільної мети». –

зазначив директор MGB-13 у своєму звернені [3]. Такий підхід спроможний надати необхідну для жителів регіону безпеку та сталий розвиток для подальшого економічного зростання й приваблення більшої кількості інвестицій.

Інший кейс щодо проблеми використання водного ресурсу, стосується місцевих громад, що розташовані поруч з мідними шахтами у Чилі, Перу та інших Південноамериканських країнах, де клімат є дуже засушливим, а видобуток потребує значних постачань води, що ускладняється важкодоступністю гірських регіонів. Єдиного рішення, нажаль, так і не було досі знайдено, але була визначена стратегія щодо сталого забезпечення водою не тільки шахт, але й місцевих громад, що є критично важливим для шахтарів. Як один з варіантів вирішення проблеми, пропонується створити сталу систему постачання опрісненої води, що є дороговартісною процедурою, але вона зменшує можливість забруднення підземних джерел, з яких беруть воду місцеві громади і, традиційно, мідні шахти [4]. Подібні проблеми насправді складно вирішити, адже на проєкти з опріснення води або її транспортування до таких типів місцевостей вкрай важко, що в свою чергу створює ризик майбутнього занедбання як шахт, так і громад, які не зможуть функціонувати поодинці.

Мідно-золота видобувна компанія «Reko Diq Mining Company», у 2023 році, створила спеціальний комітет з розвитку громад, який покликаний розробити програму соціального забезпечення з боку компанії майже у всі сфери життя громад Белуджистану, Пакистан: освіта, забезпечення водою та їжею, підтримка і розвиток місцевого сектору охорони здоров’я тощо. Основною метою таких інвестицій є створення умов сталого розвитку для громад, з якими компанія працюватиме у майбутньому. Як додаток, компанія залучить для будівництва великої шахти, термін служби якої буде складати щонайменше 40 років, приблизно 7500 людей, а після завершення будівництва надасть ще 4000 постійних робочих місць [5]. Для Пакистану подібні ініціативи є вкрай важливими, оскільки сприятимуть не тільки розвитку громад, а й безпеці на самих шахтах, адже, наприклад, за 2022 рік у Пакистанських вугільних шахтах загинуло біля 150 осіб, що пов’язано з неналежним забезпечення безпеки та важкими умовами праці [6].

Найкращим прикладом співпраці між громадами та видобувними компаніями, на мою думку, може послугувати Австралія. Тут немає конкретної провінції або громади, адже співпраця є всеосяжною і розповсюджена у всіх куточках держави на рівні видобувної галузі в цілому. Тут можна побачити неймовірну взаємодію, яка утворювалась впродовж багатьох десятиліть: компанії співпрацюють з місцевими урядами, підприємствами та звичайними громадянами, створюючи різноманітні проєкти для сталого розвитку, натомість, отримуючи високу продуктивність праці та безперебійне постачання необхідних ресурсів в найкоротші терміни. Також, не менш важливим є лояльний підхід до місцевих аборигенів, на територіях яких знаходиться приблизно 60% усіх діючих шахт Австралії, що мотивує видобувні компанії до поваги, збереження та розвитку їхньої культури. Ця концепція об’єднує усі минулі кейси як фінальна мета, яка досягається не певною комерційною вигідністю для обох сторін, а певним трендом та традицією, без якої неможливо уявити видобувну промисловість Австралії [7].

Підсумовуючи, вважаю, що корисними для України можуть бути філіппінський кейс та стратегія компанії «Shell». Однак, найкращим прикладом є кейс Австралії, адже там є чітке розуміння важливості не просто партнерських, а дружніх відносин між видобувними компаніями та місцевими громадами.

Список використаних джерел:

1. Ланда В. Війна за ресурси. Forbes оцінив вартість усіх корисних копалин України. *Forbes.ua*. 25.04.2023. URL: https://forbes.ua/money/viyna-za-resursi-forbes-otsiniv-vartist-vsikh-korisnikh-kopalin-ukraini-25042023-13255 (дата звернення: 17.11.2023).
2. Глибоководні проекти. *Shell в Україні*. URL: https://www.ua.shell/енергія-та-інновації/глибоководні-проекти.html (дата звернення: 19.11.2023).
3. Lopez A. Mining firms to help boost resilience of Caraga communities. *Philippine News Agency*. 24.07.2023. URL: https://www.pna.gov.ph/articles/1206271 (Accessed: 21.11.2023).
4. Owen W. Featured Article: Collaboration Is Key To ESG. *Global Mining Review*. 26.04.2023. URL: https://www.globalminingreview.com/special-reports/26042023/featured-article-collaboration-is-key-to-esg/ (Accessed: 21.11.2023).
5. RDMC Constitutes Community Development Committee for Locally Driven Development. *Barrick Gold Corporation*. 24.05.2023. URL: https://www.barrick.com/English/news/news-details/2023/reko-diq-constitutes-community-development-committee-for-locally-driven-development/default.aspx (Accessed: 18.11.2023).
6. Pakistan's mines have killed at least 150 workers this year. *IndustriALL*. 14.12.2022. URL: https://www.industriall-union.org/pakistans-mines-have-killed-150-workers-this-year (Accessed: 20.11.2023).
7. Constable T. Focus on partnerships that support and enrich communities. *The Australian*. 27.08.2021. URL: https://www.theaustralian.com.au/special-reports/focus-on-partnerships-that-support-and-enrich-communities/news-story/f3f81eddaf03462a9905cf87b488c594 (Accessed: 22.11.2023).

Валерій Сергійович Фоменко,
студент кафедри публічного управління та адміністрування
Придніпровська державна академія будівництва та архітектури
м. Дніпро, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАКТИКИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ЕСТОНІЇ ТА УКРАЇНІ

Місцеве самоврядування є важливим елементом демократичного суспільства. Воно забезпечує участь громадян у прийнятті рішень, які стосуються їхнього життя та сприяє розвитку місцевих громад. У сучасному світі, коли все глибше впроваджується децентралізація, місцеве самоврядування набуває ще більшої важливості.

Порівняння практик місцевого самоврядування в різних країнах може допомогти зрозуміти, які підходи є ефективними, та які проблеми необхідно вирішувати. У контексті України, яка перебуває в процесі децентралізації влади, це дослідження може бути корисним для розробки та реалізації реформи місцевого самоврядування.

Проблеми місцевого самоврядування в Естонії та Україні вивчали багато дослідників. Серед них можна виділити Батанова О.В., який у монографії «Місцеве самоврядування в Україні та зарубіжних державах: порівняльно-правові аспекти» порівняв правові основи, структуру та повноваження органів місцевого самоврядування в двох країнах. Він дійшов висновку, що в Естонії місцеве самоврядування має більш широкий спектр повноважень, ніж в Україні [1, с. 363]. А також слід згадати Даниляка О.О., який у аналітичній доповіді «Децентралізація влади: порядок денний на середньострокову перспективу» проаналізував досвід децентралізації влади в двох країнах. Він зазначив, що в Україні децентралізація влади є більш складним процесом, ніж в Естонії, через низку факторів, зокрема, низький рівень довіри громадян до місцевої влади [2, с. 58].

Ці дослідження є актуальними, оскільки вони відображають сучасний стан практик місцевого самоврядування в двох країнах. Однак вони не враховують останні зміни, які відбулися в Естонії та Україні в останні роки.

У Естонії місцеве самоврядування регулюється Конституцією Естонії, Законом про місцеве самоврядування та іншими нормативно-правовими актами. В Україні місцеве самоврядування регулюється також Конституцією України, Законом про місцеве самоврядування та іншими нормативно-правовими актами [3]. Таким чином, обидві країни мають конституційне закріплення місцевого самоврядування. Однак у Естонії місцеве самоврядування має більший обсяг прав і свобод, ніж в Україні. Наприклад, у Естонії місцеві ради мають право самостійно вирішувати питання місцевого значення, а в Україні вони повинні діяти в рамках законодавства.

У Естонії існує три рівні місцевого самоврядування: громада, волость і місто. Коли в Україні існує два рівні місцевого самоврядування: громада і район.

Громада в Естонії є базовим рівнем місцевого самоврядування. Вона є самостійним юридичною особою і має право самостійно вирішувати питання місцевого значення. Волость є вищим рівнем місцевого самоврядування. Вона утворюється шляхом об’єднання громад. Місто є спеціальним видом громади, яка має більший обсяг прав і свобод.

В Україні громада також є базовим рівнем місцевого самоврядування. Вона є самостійним юридичною особою і має право самостійно вирішувати питання місцевого значення. Район є вищим рівнем місцевого самоврядування. Він утворюється шляхом об’єднання громад.

Місцеві ради в Естонії мають широкий спектр повноважень, який дозволяє їм самостійно приймати рішення щодо вирушення питань місцевого значення, які не є виключною компетенцією держави або інших органів влади країни. В Україні питання повноважень місцевих рад звузилось до меншого спектру повноважень. Місцеві ради в Україні не мають права самостійно вирішувати

питання, які не передбачені законом. Наприклад, вони не можуть самостійно встановлювати місцеві податки і збори, затверджувати місцевий бюджет, приймати рішення про приватизацію комунального майна тощо.

Такий підхід до визначення повноважень місцевих рад обмежує їхню автономію та ефективність. Він також може призводити до конфліктів між місцевими органами влади та органами державної влади. Однак, якщо казати про фінансове забезпечення місцевих рад, то Україна має аналогічний процес фінансування, як в Естонії. Місцеві ради отримують фінанси з державного бюджету, місцевих податків і зборів, а також з інших джерел фінансування.

Порівняльний аналіз практик місцевого самоврядування в Естонії та Україні показує, що в Естонії місцеве самоврядування має більш широкий спектр прав і свобод, ніж в Україні. Це дозволяє місцевим органам влади в Естонії більш ефективно вирішувати питання місцевого значення та сприяти розвитку місцевих громад. Для України, яка перебуває в процесі децентралізації влади, досвід Естонії може бути корисним для розробки та реалізації реформи місцевого самоврядування. Зокрема, важливо надати місцевим органам влади в Україні більший обсяг прав і свобод, а також забезпечити належне фінансування їхньої діяльності.

На основі результатів дослідження можна сформулювати такі рекомендації щодо реформи місцевого самоврядування в Україні:

– Конституційно закріплення більш широкого обсягу прав і свобод місцевого самоврядування. Це дозволить забезпечити юридичну основу для розширення повноважень місцевих органів влади та гарантувати їхню незалежність від органів державної влади.

– Збільшення обсягу повноважень місцевих органів влади. Це дозволить місцевим органам влади самостійно вирішувати більше питань місцевого значення, що сприятиме ефективнішому вирішенню цих питань та підвищенню якості життя місцевих громад.

– Забезпечення прозорості та підзвітності місцевих органів влади. Це дозволить підвищити довіру громадян до місцевої влади та сприятиме ефективнішому контролю за її діяльністю. Адже саме довіра громадян до місцевої влади надасть можливість ефективно розвивати місцеві громади.

На наш погляд, врахування цих рекомендацій дозволить зміцнити місцеве самоврядування в Україні та дозволить розробити реформу, яка буде ефективною та відповідатиме потребам місцевих громад.

Список використаних джерел:

1. Батанов О.В., Марцеляк О.В., Берлінгер А. Місцеве самоврядування в Україні та зарубіжних державах: порівняльно-правові аспекти : монографія / за заг. ред. доктора юридичних наук, професора О.В. Батанова, доктора юридичних наук, професора О.В. Марцеляка, доктора юридичних наук, професора А. Берлінгуера. Київ : Вид-во «ОСНОВА», 2020. 672 с.

2. Децентралізація влади: порядок денний на середньострокову перспективу : аналітична доповідь / Я.А. Жаліло та ін. ; за наук. ред. Я.А. Жаліла. Київ : НІСД, 2019. 192 с.

Віктор Вікторович Черепанов,
Андрій Леонідович Онбиш,
здобувачі вищої освіти СВО Магістр,
спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна

ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ У НІМЕЧЧИНІ

Обговорюючи охорону здоров'я у Німеччині, слід зазначити, що там вперше було запроваджено обов'язкове соціальне медичне страхування, яке, на думку європейських дослідників, відповідає найвищим міжнародним стандартам якості. Одним з головних принципів державного устрою, зокрема системи охорони здоров'я в сучасній Німеччині, є розподіл повноважень між землями, федеральним урядом та юридично створеними організаціями громадянського суспільства. У сфері охорони здоров'я органи влади делегують повноваження самоврядним організаціям платників та постачальникам послуг – структурам, які безпосередньо зацікавлені та мають відповідний досвід у цій галузі. Перш за все, це лікарняні каси, їхні об'єднання, асоціації лікарів медичного страхування, які є квазідержавними організаціями та мають керівні органи, що управляють фінансуванням, надають послуги в обсязі, гарантованому Законом про загальнообов'язкове медичне страхування.

На федеральному рівні системою охорони здоров'я керує Федеральне Міністерство охорони здоров'я та соціального забезпечення, яке відповідає за загальну політику у сфері державного медичного страхування (перш за все, питання рівності, повноти, порядку надання та фінансування соціальних послуг). Правове регулювання всієї системи соціального забезпечення в Німеччині в основному базується на Соціальному кодексі, п'ята книга якого безпосередньо присвячена державному медичному страхуванню.

Відповідальність за планування медичної допомоги, відповідно до федерального законодавства, закріплена за землями (всього 16 федеральних земель). Кожна земля повинна забезпечувати стабільне фінансування лікарень, гарантувати забезпечення потреб населення в медичній допомозі. Тому землі розробляють своє законодавство у сфері охорони здоров'я з урахуванням специфіки регіону, його соціального, економічного розвитку тощо, це веде до значної різниці в характері, межах і методах планування медичних програм у різних регіонах [1].

Фінансування сфери охорони здоров'я здійснюється в основному (на 57 %) за рахунок коштів обов'язкового державного медичного страхування – Gesetzliche Krankenversicherung (цим видом страхування охоплено близько 90 % населення, інша частина громадян має приватну страховку, або підпадає під інші спеціальні державні програми, наприклад, поліцейські, військовослужбовці, одержувачі соціальних виплат тощо). Близько 10,5 % надходжень поступають від інших складників державної страхової системи (страхування на випадок

виробничого травматизму, кошти пенсійного страхування, страхування на випадок необхідності довготривалого медичного догляду); решта коштів надходить від приватних страховиків – Private Krankenversicherung (8,4 %) та від безпосередніх особистих платежів населення (12,2 %). Тож, головним джерелом фінансування охорони здоров'я в Німеччині є самоврядні регіональні та федеральні лікарняні каси (gesetzliche Krankenkassen), що збирають внески й забезпечують фінансування медичних послуг на рівні соціальних гарантій держави. Всі лікарняні каси є некомерційними організаціями, що зобов'язані збирати членські внески і мають право встановлювати ставку внеску, необхідну для покриття витрат.

Позитивною особливістю системи німецького обов'язкового медичного страхування є те, що внески працівників представляють страхування як для них самих, так і для неактивних членів сім'ї без додаткової плати. Внески сплачуються із заробітної плати, пенсій та допомоги по безробіттю, одночасно визначаючи максимальний рівень доходу, з якого відраховуються внески [2]. До переваг німецької системи охорони здоров'я, природно, належать висока якість медичної допомоги, медичне обладнання лікувально-профілактичних закладів, кваліфікація медичних працівників і, перш за все, доступність медичної допомоги для всіх. Система медичного страхування надає широкий спектр безоплатних послуг населенню, включаючи амбулаторне та стаціонарне лікування, ліки, що відпускаються за рецептом, медичне обладнання, вартість проїзду до медичного закладу тощо [1].

Достатній інтерес представляє система оплати праці лікаря, яка дозволяє виключити можливість зловживання з боку медичного персоналу у зв'язку з призначенням непотрібних медичних процедур, обстежень тощо. Страхові компанії оплачують медичну допомогу, яку надають лікарі, на основі бальної системи, що оцінює рівень обслуговування. Бали встановлюються в плані оплати послуги, який визначає кількість балів за кожну надану послугу. Сума відшкодування витрат лікарям на основі набраних ними балів обчислюється як співвідношення загальної кількості балів, набраних усіма лікарями, та регіонального бюджету охорони здоров'я [2]. Таким чином, вивчення досвіду організаційного забезпечення охорони здоров'я населення на місцевому рівні в Німеччині та інших країнах з високим рівнем якості життя населення, а також його адаптація до українських закладів медичної сфери дозволить підвищити якість надання медичних послу у нашій країні.

Список використаних джерел:

1. Денисова А.В., Гомон Д.О. Зарубіжний досвід організації забезпечення охорони здоров'я. URL: http://www.lj.kherson.ua/2016/pravo04/part_1/30.pdf (дата звернення 20.11.2023).

2. Зеленевич В.О. Зарубіжний досвід фінансування охорони здоров'я. URL: http://intkonf.org/zelenevich-vo-ktn-kuzmin-ai-zarubizhniy-dosvid-finansuvannya-ohoroni-zdorovya/ (дата звернення 20.11.2023).

СЕКЦІЯ 10. ПРОСТОРОВЕ ПЛАНУВАННЯ ТЕРИТОРІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Олег Володимирович Валов,
аспірант кафедри публічного управління,
менеджменту інноваційної діяльності та дорадництва
Національного університету біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна

ІНТЕГРОВАНЕ ПРОСТОРОВЕ ПЛАНУВАННЯ ТЕРИТОРІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У ВОЄННИЙ ТА ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОДИ

Термін «інтегроване просторове планування» містить дві важливі характеристики: «інтегрованість» та «простір». Інтегрованість означає врахування при плануванні розвитку території всіх сфер життєдіяльності (економіки, мобільності, освіти, медицини, сфери послуг, історії, культури, екології, ландшафту) та залучення широкого кола заінтересованих сторін (локальних бізнесів, громадських ініціатив, представників влади). Простір означає, що будь-які планувальні рішення мають бути покладені на мапу території. Інтегроване просторове планування територій територіальних громад виконує важливу комунікаційну функцію. Її мета полягає у досягненні консенсусу щодо бачення розвитку території між стейкхолдерами та різними рівнями врядування – місцевим, районним, обласним. Потреба в інтегрованому плануванні зумовлена значним ускладненням планувального процесу та постійними швидкими змінами в усіх сферах життя [1, 2].

Основна ідея інтегрованого просторового планування полягає в тому, щоб уникнути ізольованого підходу до окремих секторів розвитку та забезпечити взаємодію між різними аспектами. Це допомагає уникнути конфліктів між різними вимогами до простору і створює більш гармонійні та стійкі середовища для розвитку території територіальної громади. Інтегроване просторове планування може бути важливим інструментом для сталого розвитку, сприяючи балансу між соціальними, екологічними та економічними аспектами розвитку територій. Прикладом реалізації інтегрованого планування є концепція просторового розвитку території громади. Відповідно до Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» від 17 лютого 2011 року № 3038-VI концепція інтегрованого розвитку території територіальної громади є документом стратегічного планування, який може розроблятися на замовлення органу місцевого самоврядування із залученням місцевих мешканців, суб’єктів господарювання, що зареєстровані та/або здійснюють господарську діяльність на території відповідної територіальної громади або мають намір здійснювати таку діяльність у межах відповідної території, і визначає довгострокові, міждисциплінарні, просторові та соціально-економічні пріоритети розвитку території, є вихідними даними для розроблення містобудівної документації на місцевому рівні на принципах сталого розвитку з метою підвищення якості

життя, доступності та рівності можливостей, сприяння розвитку соціальних суспільних відносин та ділової активності, оптимізації адміністративної діяльності, відповідає державним і регіональним програмам розвитку та затверджується відповідним органом місцевого самоврядування [3].

Концепція слугує ланкою між стратегічними документами громади й містобудівною документацією. Вона дозволяє складати якісні технічні завдання на проектування територій, є інструментом просторового планування. Цей документ відображає стратегічні напрямки розвитку території, враховує ключові сфери її життєдіяльності та інші чинники – соціальну, економічну, навколишнє середовище та ландшафт, культуру, історичну спадщину, освіту, охорону здоров'я та ін. Розробка концепції обов'язково передбачає залучення всіх заінтересованих сторін (жителів, представників бізнесу та громадськості). Документ розробляється з урахуванням інтегрованого та стратегічного підходів до планування територій. Концепція просторового розвитку може розроблятись для різних за масштабом адміністративних одиниць: як для території територіальної громади, так і для території області або окремо взятого населеного пункту. Концепція просторового розвитку в Україні належить до так званих неформальних документів (soft planning). Розробка та впровадження таких документів, на відміну від формальної містобудівної документації, жорстко не регулюються законодавством. Формування концепції передбачає послідовне застосування набору аналітичних і прогностичних інструментів, що дозволяють провести комплексний аналіз громади, виявити можливі сценарії просторового розвитку, сформулювати бачення майбутнього розвитку території та кроки його досягнення. Обов'язковим елементом розробки просторової концепції є формування команди. Результати концепції просторового розвитку території громади можуть бути використані для формування стратегії розвитку територіальної громади, складання технічних завдань з розробки містобудівної документації, проведення планувальних заходів з громадськістю, підготовки інвестиційних паспортів та пропозицій для потенційних інвесторів [4].

Процес розробки Концепції просторового розвитку включає декілька послідовних етапів, які охоплюють підготовку, аналіз, узгодження та прийняття стратегічного документа. Основними з них є:

1. Підготовчий етап (формування робочої групи, призначення керівника проєкту, визначення завдань та мети розробки концепції).
2. Аналіз сучасного стану (збір та аналіз інформації про усі сфери розвитку території територіальної громади, визначення проблем та можливостей для подальшого її розвитку).
3. Стратегічне планування (визначення стратегічних напрямів розвитку, ключових цілей та завдань, розробка варіантів стратегії просторового розвитку).
4. Узгодження стратегічних напрямків та публічне обговорення (обговорення концепції з різними стейкхолдерами, включаючи громадськість, представників влади та бізнесу, врахування пропозицій).
5. Підготовка проєкту концепції (розробка проєкту концепції на основі узгоджених стратегічних напрямів та за результатами публічного обговорення).
6. Розгляд та схвалення концепції (подання проєкту концепції на розгляд органів влади або інших відповідних інституцій, схвалення концепції).

7. Реалізація, моніторинг та оцінка (впровадження конкретних заходів та проєктів на основі прийнятої концепції, систематичний моніторинг за ходом реалізації заходів концепції та їх оцінка).

Питання відновлення громад у воєнний та післявоєнний періоди є дуже важливим. Наразі необхідно планувати та здійснювати заходи з розмінування, рекультивації земель, інженерної та соціальної інфраструктури, відновлення житла тощо. Просторове планування розвитку територій громад, що включає урбаністику, безпеку, логістику та ефективне використання активів громади, є комплексним інструментом гарантування законності, цілісності, економності та обґрунтованості рішень. Воно має стати тим інструментом, який допоможе підійти до питання відновлення громад системно та сучасно. Реконструкція та розвиток мають враховувати питання сталого розвитку, екології, цифровізації, економічного зростання, розвитку законодавчого поля та участі зацікавлених сторін. Наявність просторового плану допоможе громадам в отриманні подальшої допомоги від вітчизняних і міжнародних установ. Відновлення економіки потребує значних інвестицій, тому просторовий план може слугувати основою для забезпечення інвестиційної довіри. Він також допоможе забезпечити прозорість процесу впровадження проєктів [5].

Отже, впровадження Концепції просторового розвитку у воєнний та післявоєнний періоди є невід'ємною складовою процесу відновлення та подальшого розвитку територій. У воєнний період така концепція спрямована на стратегічне використання ресурсів для потреб оборони та забезпечення безпеки населення. У післявоєнний період впровадження Концепції просторового розвитку стає ключовим інструментом для відновлення інфраструктури та забезпечення сталого розвитку територій. Планування та реалізація стратегічних ініціатив сприятимуть розбудові об'єктів економічного потенціалу та соціальної сфери, відновленню інфраструктури та збереження довкілля. Завдяки реалізації заходів Концепції просторового розвитку територій можливо створити відповідні умови для забезпечення кращого рівня безпеки і оборони, підвищення економічної стійкості громад та покращення якості життя населення.

Список використаних джерел:

1. Що таке інтегроване просторове планування? *CANactions School* : веб-сайт. URL: https://hromada.canactions.com/ (дата звернення: 27.11.2023).

2. Як розробити концепцію просторового розвитку? *CANactions School* : веб-сайт. URL: https://hromada.canactions.com/ (дата звернення: 27.11.2023).

3. Про регулювання містобудівної документації : Закон України від 17 лютого 2011 року № 3038-VI (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text (дата звернення: 27.11.2023).

4. Концепція просторового розвитку. *CANactions School* : веб-сайт. URL: https://hromada.canactions.com/konceptsia-prostorovogo-rozvytku/ (дата звернення: 27.11.2023).

5. Чому просторовий розвиток важливий для громад – основні тези конференції. Портал «Децентралізація в Україні». URL: https://decentralization.gov.ua/news/15531 (дата звернення: 27.11.2023).

Тамара Миколаївна Лозинська,
доктор наук з державного управління, професор,
завідувач кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна

ПРОСТОРОВЕ ПЛАНУВАННЯ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ ЯК СКЛАДОВА І ОСНОВА СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ

В останні декілька років тема просторового планування в місцевому самоврядуванні набула великої популярності, заміщуючи собою навіть питання стратегічного планування. Така увага обумовлена, насамперед, існуючою нераціональністю та недалекоглядністю використання території окремих населених пунктів, територіальних громад і регіонів. Ще одним важливим чинником, який змушує змінювати підходи до просторового планування і планування використання територій громад (а це не однозначні поняття: «*…простір і територія пов'язані, але не ідентичні поняття: простір має більш загальний, абстрактний сенс, в той час як територія є його «підпоняттям*» [1, с. 7]) є впровадження в управлінсько-планувальну діяльність концепції сталого розвитку [2]. На жаль, самостійність політики України щодо просторового планування після розпаду Радянського Союзу супроводжувалася такими негативними явищами, як стихійна житлова забудова, самозахоплення земель, які згодом вдавалося легалізувати, вирубка зелених насаджень тощо.

Тож актуалізація питань просторового планування ґрунтується на об'єктивних процесах землекористування і містобудування, однак слід розуміти, що рішення у сфері просторового планування мають ухвалюватися згідно критерію економічної, а не політичної доцільності. Зростання ризиків популізму щодо просторового планування зараз складає пряму загрозу національній безпеці, а отже, розроблення комплексного плану просторового розвитку території територіальної громади [3] має бути виваженим, відкритим і аполітичним процесом. Варто дослухатися до висновку авторів навчального посібника «Територіально-просторове планування землекористування» про те, що «…сучасна система територіального планування в Україні склалася під впливом ряду факторів і на сьогодні об'єднує досвід радянського, пострадянського планування і деякі елементи європейських практик» [1, с. 13], а це означало швидкий розпад системи соціалістичного планування і повернення до архетипу приватного інтересу [4], спрямованого на максимізацію доходів. Можна за один день змінити правила, але людська поведінка не змінюється століттями і перед сучасними керівниками стоять ті ж самі завдання раціонального використання ресурсів, але в іншій системі виробничих відносин, за іншого розвитку продуктивних сил і з іншими технологічними можливостями.

Порівняємо завдання планування містобудування майже 40-річної давнини із основною метою державного регулювання містобудівної діяльності, визначеної сучасним законом «Про регулювання містобудівної діяльності», які різняться в принципах, але ідентичні в цілепокладанні:

1) забезпечити «…докорінне поліпшення містобудування, створення міст, селищ і сіл з раціональним плануванням виробничих зон та житлових районів, розвинутими системами громадського обслуговування, транспорту й інженерного обладнання, що повністю задовольняють соціальні потреби населення» [5];

2) законом встановлюються правові та організаційні основи містобудівної діяльності, що спрямовуються на забезпечення сталого розвитку територій з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів [3].

Принципово новим у сучасній регуляторній діяльності держави щодо містобудування у контексті просторового розвитку є декларація намірів урахувати інтереси держави з інтересами інших заінтересованих сторін: окремих громадян і суспільства в цілому.

Однак спрямованість просторового планування не змінюється – для територіальної громади комплексний план розробляється з метою забезпечення її сталого розвитку, тобто збалансування економічних, соціальних і екологічних цілей. Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності», де вперше згадується про комплексний план просторового розвитку території територіальної громади, був прийнятий у 2011 р., більше 10 років тому, але лише із прийняттям у 2020 р. Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель» [6] просторове планування набуває стратегічного значення і стає частиною або основою стратегічного планування в територіальних громадах. Та все ж і до сьогодні розроблення Комплексних планів просторового розвитку територій громад є складною проблемою, оскільки місцеві ради, особливо сільські, таку роботу до здійснення відповідних законодавчих змін не проводили. Територіальні громади Полтавської області лише приступають до розроблення комплексних планів просторового розвитку (у Лохвицькій, Оржицькій, Терешківській ТГ та інш. процес створення комплексного плану перебуває на різних організаційних стадіях). Така тривала пролонгація процедур просторового планування обумовлювалася рядом причин: нерозумінням з боку голів необхідності розроблення такого документу, нестачею коштів, тривалістю термінів розроблення комплексного плану, невизначеністю його місця в системі документів стратегічного характеру, а потім розгортанням повномасштабної війни з Росією.

Зараз сільські, селищні та міські голови під тиском обставин усе більше усвідомлюють необхідність виконання відповідних планувальних робіт. Такими обставинами, зокрема, стали:

– встановлення законодавцем вимоги про блокування з 2025 р. можливості відводити земельні ділянки, змінювати їх цільове призначення, отримувати дозволи на будівництво споруд усіх категорій (зокрема реставрацію, реконструкцію, капітальний ремонт), від житлових до промислових об’єктів за відсутності у громаді Комплексного плану просторового розвитку;

– висока ймовірність відмов у наданні грантової підтримки територіальним громадам з боку іноземних держав у разі відсутності в них комплексних планів просторового розвитку;

– передбачувана необхідність розширення меж окремих населених пунктів, які входять до складу громаду;

– висока мотивація до спрощення управління комунальною власністю та підвищення прозорості управлінських процедур на основі використання електронних інструментів, таких як єдиний електронний геопортал, що вимагає наявності відповідної планової документації;

– вимога щодо розроблення у складі комплексного плану інженерно-технічних заходів цивільного захисту населення в мирний час та в умовах форс-мажорних обставин, яка є актуальною для модернізації об'єктів критичної інфраструктури, належного функціонування поліцейських станцій, осучаснення ДСНС та військових підрозділів;

– поступове усвідомлення службовцями і посадовими особами органів місцевого самоврядування відповідальності за розвиток економічного потенціалу громад, який не можливий без проведення інвентаризації наявних природних ресурсів: земельних, водних, лісових, а також чіткого визначення їх меж і права власності.

Підтримка з боку Європейського Союзу демократизації публічного управління в Україні і зменшення корупційних ризиків при використанні бюджетних коштів обумовлювала висування вимоги до реципієнтів міжнародної технічної допомоги мати у наявності громад Комплексних планів просторового розвитку і Стратегічних планів розвитку громад. До речі, під цю вимогу громади могли брати участь у конкурсах на отримання фінансування планувальних робіт, і в 2021 р. єдина в Полтавській області громада – Лохвицька міська територіальна громада, – отримала ґрантові цільові кошти (більше 2 млн грн) на розроблення Комплексного плану [7].

Законодавство щодо просторового планування не лише сприяє розв'язанню накопичених проблем містобудування, а й викликає появу нових труднощів, обумовлених організаційним ускладненням місцевого самоврядування. Так, А. Ткачук звертає увагу на законодавчу вимогу щодо створення у виконавчих комітетах місцевих рад первинного рівня органу з питань містобудування та архітектури, однак зробити це, на його думку, буде майже не можливо, адже у більшості сільських та селищних рад немає архітектора і швидко знайти підходящі кадри не вдасться [8]. Та попри це, стає зрозуміло, що без наявності комплексного плану унеможливлюється складання якісного стратегічного плану розвитку громади, оскільки досягнення та навіть формулювання стратегічних цілей має спиратися на об'єктивні можливості громад спланувати раціональне використання простору.

Список використаних джерел:

1. Третяк А.М., Третяк В.М., Прядка Т.М., Третяк Н.А. Територіально-просторове планування землекористування : навчальний посібник / за заг. ред. професора А.М. Третяка. Біла Церква : «ТОВ «Білоцерківдрук», 2022. 168 с.

2. Про Концепцію сталого розвитку України : проєкт Закону від 25.04.2001 № 3234. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?skl=4&pf3516=3234 (дата звернення 15.11.2023).

3. Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України від 17.02.2011 № 3038-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/3038-17 (дата звернення 15.11.2023).

4. Lozynska T. Archetypes and in the Formation of Rural Neo-Societies: Conclusions for the State Policy of Rural Development. *Український соціум.* 2021. № 1 (76). С. 69-76. URL: http://surl.li/bfkqi (дата звернення 15.11.2023).

5. Про організацію виконання постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР від 19 вересня 1987 р. № 1058 «Про дальший розвиток радянської архітектури і містобудування» : Постанова Центрального комітету компартії України і Ради Міністрів Української РСР від 27.10.1987 р. № 347. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/157779___157779 (дата звернення 15.11.2023).

6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель : Закон України від 17.06.2020 № 711-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/711-20 (дата звернення 15.11.2023).

7. Офіційний сайт Лохвицької міської територіальної громади. URL: https://lmr.gov.ua/news/1679486720/ (дата звернення 15.11.2023).

8. Ткачук А. Просторове планування сільських територій: законодавче забезпечення. URL: http://despro.org.ua/news/experts/detail.php?ID=1285 (дата звернення 15.11.2023).

Електронне видання

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Матеріали
ІІІ Міжнародної науково-практичної конференції

(28 листопада 2023 року)

Відповідальний редактор – Лозинська Тамара Миколаївна
Заступник відповідального редактора – Дорофєєв Олександр Вікторович

Полтава 2023